

ทักษะและกลวิธีแสดงทักษะในพระราชพิธีบทร้อยกรองขนาดสั้น  
ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว



ปริญญาโท  
ของ  
จรัสพิมพ์ ศิริมาตร

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา  
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย  
พฤษภาคม 2554

ทักษะและกลวิธีแสดงทักษะในพระราชนิพนธ์บทร้อยกรองขนาดสั้น  
ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว



ปริญญาณิพนธ์  
ของ  
จรัสพิมพ์ ศิริมาตร

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา  
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย

พฤษภาคม 2554

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

จรัสพิมพ์ ศิริมาตร์. (2554). ทศนะและกลวิธีแสดงทศนะในพระราชนิพนธ์บทร้อยกรองขนาดสั้น

ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว . ปริญญาณิพนธ์ ศศ.ม. (ภาษาไทย) . กรุงเทพฯ:

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม: อาจารย์ ดร. พรธาดา

สุวัธนวิษ, อาจารย์ ดร. ศานติ ภัคดีคำ

ปริญญาณิพนธ์นี้มุ่งศึกษาทศนะและกลวิธีแสดงทศนะในบทร้อยกรองพระราชนิพนธ์ขนาดสั้นในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จำนวน 89 เรื่อง

ผลการศึกษาพบว่าลักษณะทั่วไปของพระราชนิพนธ์บทร้อยกรองขนาดสั้นในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีที่มาจากพระราชนิพนธ์ที่ทรงประดิษฐ์เรื่องขึ้นเองและพระราชนิพนธ์แปล ใช้ฉันทลักษณ์ โคลง ฉันท์ กาพย์และกลอน มีทั้งรูปแบบตามขนบ และรูปแบบที่สร้างสรรค์โดยนำขนบมาดัดแปลง กับนำโคลงโบราณมาใช้ ส่วนเนื้อหาแบ่งตามวัตถุประสงค์มี 5 กลุ่ม คือ เนื้อหาการสอนคุณธรรมตามแนวพุทธศาสนา เนื้อหาปลุกใจให้รักชาติ เนื้อหาด้านวัฒนธรรม เนื้อหาด้านความรัก และเนื้อหาที่แต่งตามวาระ

ทศนะในพระราชนิพนธ์บทร้อยกรองขนาดสั้น พบว่ามี 7 ทศนะ ได้แก่ คือ ทศนะเกี่ยวกับการสร้างความ เป็นชาติไทย ประกอบด้วย การสร้างสำนึกในความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ ยึดมั่นในพระพุทธศาสนา และความรักและหวงแหนชาติบ้านเมือง, ทศนะในการสร้างเกียรติภูมิของชาติไทย ประกอบด้วย การสร้างความ มั่นคงภายในประเทศ และการทำให้นานาประเทศยอมรับ, ทศนะเกี่ยวกับคุณลักษณะของพลเมืองที่พึงประสงค์ ประกอบด้วย การเคารพผู้บังคับบัญชา การมีความกตัญญูกตเวที, ทศนะเกี่ยวกับสถานภาพและบทบาทของหญิง ชาย ประกอบด้วย ความเป็นลูกผู้ชาย และลักษณะของสตรีไทย, ทศนะความเชื่อต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์, ทศนะเกี่ยวกับด้านคุณธรรม ประกอบด้วย ความเป็นผู้นำที่มีคุณธรรม การรักษาความสัตย์ ความรับผิดชอบและการเสียสละ รักพวกพ้องเพื่อนฝูง ความเคารพต่อกฎหมายบ้านเมือง และการตระหนักรู้ในหน้าที่ของตน ,และทศนะเกี่ยวกับความรัก

กลวิธีแสดงทศนะที่พบในพระราชนิพนธ์บทร้อยกรองขนาดสั้นแบ่งเป็น 2 ด้าน ด้านกลวิธีด้านการนำเสนอ มี 6 ลักษณะ คือการกล่าวแบบตรงไปตรงมา ใช้วิธียกตัวอย่าง การเสียดสีประชดประชัน ใช้วิธีการเปรียบเทียบ การใช้นิทาน การใช้สัญลักษณ์ และด้านกลวิธีด้านการใช้ภาษา ได้แก่ การสร้างความงามด้านเสียง และการสร้าง ภาพพจน์ การศึกษาวิจัยนี้ทำให้พบว่า ลักษณะทั่วไปของพระราชนิพนธ์บทร้อยกรองขนาดสั้น

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดในบทร้อยกรองขนาดสั้นของพระองค์ได้อย่างมีพลังทางความคิดและมีศิลปะในการนำเสนอ

ทักษะและกลวิธีแสดงทักษะในพระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ  
ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว



เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา  
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย  
พฤษภาคม 2554

VIEWPOINT AND TECHNIQUE OF KING RAMA VI' S POETRY WORKS

AN ABSTRACT  
BY  
JARUSPIM SIRIMART



Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the  
Master of Arts degree in Thai  
At Srinakharinwirot University  
May 2011

Jaruspim Sirimart. (2011). *Viewpoint and Technique of King Rama VI's Poetry Works*.

Master Thesis, M.A. (Thai Language). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee: Dr. Porntada Suvattanavanich, Dr. Santi Pakdeekham.

This study aimed to examine viewpoint and technique of 89 King Rama VI's poetry works. The results revealed that the general characteristic of King Rama VI's poetry works created by His Majesty - self and some were translated. His Majesty used prosody as metrical component of poetry, poem and verse with traditional pattern and adapted pattern including old verse. The content divided as to objective included 5 groups as moral instruction according to religion, nationalism, culture, love, and occasion.

According to the viewpoint, it was found that there were 7 viewpoints as Thai nation contribution which included viewpoint of awareness of king loyalty, Buddhist religion holding and beloved and protected country; viewpoint of Thai nation's dignity included internal security and international acknowledge; viewpoint of desired civil' s characteristic included superior respect, and gratefulness; viewpoint of male and female status and role included gentleman being and Thai female attributes; viewpoint of sacred belief; viewpoint of moral included ethical leader, promise keeping, responsibility and scarify, peer loving, respect of laws, and awareness of self function; and viewpoint of love.

In accordance with technique used by His Majesty, it showed that there were 2 techniques as (1) presentation technique included straight - forward, exempling, sneering, comparing, fable, and symbol; and (2) language use included contribution of beautiful sound and image.

It can be concluded that King Rama VI expressed his powerful ideas as well as the art of presentation on his poetry works.

ปริญญาบัตร

เรื่อง

ทักษะและกลวิธีแสดงทักษะในพระราชพิธีบรวงสรวงขนาดสั้น  
ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ของ

จรัสพิมพ์ ศิริมาตร

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร  
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย  
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. ๒๕๕๔

คณะกรรมการควบคุมปริญญาบัตร

คณะกรรมการสอบปากเปล่า

.....ประธาน

.....ประธาน

(อาจารย์ ดร.พรธาดา สุวัจนวิษ)

(อาจารย์ ดร.ไกรสร อามระดิษ)

.....กรรมการ

.....กรรมการ

(อาจารย์ ดร.ศานติ ภัคดีคำ)

(อาจารย์ ดร.พรธาดา สุวัจนวิษ)

.....กรรมการ

(อาจารย์ ดร.ศานติ ภัคดีคำ)

.....กรรมการ

(อาจารย์ ดร.สหะโรจน์ กิตติมหาเจริญ)

## ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาและการช่วยเหลือจากบุคคลหลายฝ่าย ผู้วิจัยขอกราบ  
ขอบพระคุณอาจารย์ ดร.พรธาดา สุวัธนวิช ประธานควบคุมปริญญานิพนธ์ที่ให้ความเมตตาในการดูแล  
เอาใจใส่ ผู้วิจัยเป็นอย่างยิ่งตั้งแต่เริ่มแรกในการศึกษารายวิชาเรียนจนกระทั่งได้กรุณารับเป็นประธาน อาจารย์ได้  
เสียสละเวลาให้ความรู้ คำแนะนำ ข้อคิดเห็น ตรวจสอบและแก้ไขอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่องานวิจัย ทั้งยังเข้าใจ  
ห่วงใยดูแลสุขภาพ และช่วยให้ผ่านพ้นอุปสรรคต่างๆ ให้ลุล่วงไปด้วยดี ทำให้ผู้วิจัยได้รับขวัญกำลังใจ และความ  
อบอุ่นใจตลอดระยะเวลาการทำปริญญานิพนธ์ อีกทั้งยังชี้แนะ ให้ข้อคิดเรื่องการศึกษา การทำงาน และการ  
ดำเนินชีวิตให้มุ่งมั่นทำให้ดีที่สุด ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งเป็นอย่างยิ่งในความห่วงใยและความปรารถนาดีที่อาจารย์มอบให้  
เสมอมา ความรู้สึกนี้จะตราตรึงอยู่ในความทรงจำของผู้วิจัยตลอดไป ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์  
ชวนพิศ อิฐรัตน์ อาจารย์ ดร.พรธาดา สุวัธนวิช อาจารย์ ดร.ศานติ ภัคดีคำ และผู้ช่วยศาสตราจารย์  
พิมพ์ภรณ์ สุขประเสริฐ กรรมการสอบหัวข้อปริญญานิพนธ์ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา  
งานวิจัยมากยิ่งขึ้น ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ ดร.โกศลรุ่ง อามระดิษ และอาจารย์ ดร. สหะโรจน์ กิตติมหาเจริญ  
กรรมการสอบปากเปล่าที่ได้กรุณาเสียสละเวลาให้ข้อคิดเห็น คำแนะนำอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง รวมทั้งตรวจสอบและ  
ปรับปรุงแก้ไขให้ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ขอกราบขอบพระคุณคุณอาจารย์ คณะมนุษยศาสตร์  
ทุกท่านทั้งมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และขอกราบขอบพระคุณ ผอ.ทรงวุฒิ แก้วเรียน ที่ให้คำแนะนำและ  
ข้อคิดคำสอนในยามทุกข์ที่คอยให้กำลังใจ ความช่วยเหลือ และคำแนะนำที่ดีมาโดยตลอด ขอขอบคุณ  
กัลยาณมิตรทั้งเพื่อนร่วมรุ่นปริญญาโทและบุคคลรอบข้างทุกท่านที่เป็นกำลังใจ และคอยช่วยเหลือด้วยดีเสมอมา  
ท้ายสุดนี้ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ และพี่สาวน้องสาวที่สนับสนุนการศึกษา คอยห่วงใย เข้าใจ  
และให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด ทำให้ผู้วิจัยมีความมุ่งมั่นและอบอุ่นใจอยู่เสมอ

จรัสพิมพ์ ศิริมาตร์



# สารบัญ

บทที่	หน้า
<b>1 บทนำ</b>	1
ภูมิหลัง	4
ความมุ่งหมายของการวิจัย	4
ความสำคัญของการวิจัย	4
สมมุติฐาน	4
นิยามศัพท์เฉพาะ	5
ขอบเขตของการวิจัย	5
วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	10
<b>2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง</b>	12
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ทัศนคติและบทร้อยกรอง	12
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว	17
<b>3 ลักษณะทั่วไปของพระราชนิพนธ์บทร้อยกรองขนาดสั้นในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว</b>	25
ที่มาของพระราชนิพนธ์บทร้อยกรองขนาดสั้น	25
พระราชนิพนธ์ที่ทรงประดิษฐ์เรื่องขึ้นเอง	25
พระราชนิพนธ์แปล	29
ฉันทลักษณ์ของพระราชนิพนธ์บทร้อยกรองขนาดสั้น	32
โคลง	33
ฉันท์	38
กาพย์	39
กลอน	42
รูปแบบ	44
รูปแบบตามชนบท	45
รูปแบบที่สร้างสรรค์ใหม่	48
เนื้อหาของพระราชนิพนธ์บทร้อยกรองขนาดสั้น	51
เนื้อหาการสอนคุณธรรมตามแนวพุทธศาสนา	51
เนื้อหาด้านการปลูกใจรักชาติ	56

## สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
<b>3 (ต่อ)</b>	
เนื้อหาด้านวัฒนธรรม.....	58
เนื้อหาด้านความรัก.....	61
เนื้อหาที่แต่งตามวาระต่างๆ.....	61
<b>4 ทศนะจากพระราชนิพนธ์หรือทรงขนานดสั้นในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว...</b>	66
ทศนะเกี่ยวกับการสร้างความเป็นชาติไทย.....	66
การสร้างความรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์.....	66
ยึดมั่นในพระพุทธศาสนา .....	70
ความรักและหวงแหนชาติบ้านเมือง .....	76
ทศนะในการสร้างเกียรติภูมิของชาติไทย.....	78
การสร้างความมั่นคงภายในประเทศ.....	78
การทำให้นานาชาติยอมรับ.....	81
ทศนะเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพลเมือง.....	84
การเคารพผู้บังคับบัญชา .....	84
การมีความกตัญญูต่อกวี.....	85
ทศนะเกี่ยวกับสถานภาพและบทบาทของหญิงชาย.....	89
ความเป็นลูกผู้ชาย.....	89
ลักษณะของสตรีไทย.....	95
ทศนะความเชื่อต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์.....	94
ทศนะเกี่ยวกับด้านคุณธรรมที่ควรยกย่อง.....	96
ความเป็นผู้นำที่มีคุณธรรม.....	96
การรักษาคำมั่นสัญญา .....	98
ความรับผิดชอบและการเสียสละ .....	99
รักพวกพ้องเพื่อนฝูง.....	100
ความเคารพต่อกฎหมายบ้านเมือง.....	104
ทศนะเกี่ยวกับความรัก.....	107

## สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า	
<b>5</b>	<b>ศึกษากลวิธีแสดงทัศนะจากพระราชนิพนธ์หรือทรงอนุญาตสั้นในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎ</b>	
<b>เกล้าเจ้าอยู่หัว</b>	<b>113</b>	
กลวิธีการนำเสนอ.....	113	
การกล่าวแบบตรงไปตรงมา.....	113	
ใช้วิธียกตัวอย่าง.....	118	
การเสียดสีประชดประชัน.....	119	
ใช้วิธีการเปรียบเทียบ.....	122	
การใช้นิทาน.....	130	
การใช้สัญลักษณ์.....	131	
กลวิธีด้านการใช้ภาษา.....	133	
การสร้างความงามด้านเสียง.....	133	
การสร้างภาพพจน์.....	137	
<b>6</b>	<b>สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ</b> .....	<b>142</b>
<b>บรรณานุกรม</b> .....	<b>148</b>	
<b>ประวัติย่อผู้วิจัย</b> .....	<b>154</b>	

# บทที่ 1

## บทนำ

### ภูมิหลัง

งานประพันธ์ประเภทบทร้อยกรองขนาดสั้นของไทยนับแต่อดีต เป็นวรรณกรรมที่มุ่งแสดงความคิดเห็นและความรู้สึกของกวีโดยแต่งในรูปแบบของนิราศ เพลงยาว หรือบทเห่ต่างๆ เป็นกาพย์ กลอน โคลงหรือฉันท์ บทร้อยกรองขนาดสั้นเหล่านี้แสดงภาพสะท้อนทางสังคมอันเกิดจากปฏิสัมพันธ์ของกวีต่อสังคม ทักษะที่มีต่อสังคมของกวีจึงเป็นทั้งตัวแทนของคนในยุคสมัยนั้น และมีทั้งส่วนที่เป็นความคิดปัจเจกของกวีด้วย บทร้อยกรองสั้นที่เน้นแนวคิดนี้เป็นผลเนื่องมาจากการที่คนไทยเดินทางไปศึกษาต่อยังต่างประเทศ แล้วได้รับอิทธิพลทางด้านวรรณกรรม การเมืองการปกครองแบบเสรีนิยม ประชาธิปไตยตามแบบอย่างประเทศตะวันตกมา

ในสมัยรัชกาลที่ 3 เป็นต้นมาความเปลี่ยนแปลงทางวรรณกรรมเริ่มขึ้นเมื่อมีความเจริญก้าวหน้าด้านการพิมพ์ อีกทั้งการเริ่มตั้งรับกับกระแสวัฒนธรรมตะวันตกที่เข้ามาพร้อมๆ กับการติดต่อกับไทยกับนานาประเทศ ในสมัยรัชกาลที่ 4 และรัชกาลที่ 5 ส่งเสริมให้บทร้อยกรองขนาดสั้นที่มุ่งแสดงความคิดเห็นพัฒนาขึ้น ดังที่ อวยพร มิลินทางกูร (2519: 48-49) ได้กล่าวถึง “ต.ว.ส. วัฒนโภา หรือ เทียนวรรณ” ได้เป็นผู้เริ่มนำแนวคิดของต่างประเทศไปเขียนไว้แบบบทร้อยกรอง เช่น คำกลอนเรียกร้องให้มีรัฐสภารวมทั้งเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาบ้านเมืองไว้อย่างน่าสนใจว่าควรจะเริ่มก้าวแรกด้วยการเลิกประเพณีหมอบคลาน ก้าวที่สองด้วยการเลิกทาสและก้าวที่สามริบหาทางปกครองประเทศด้วยการจัดตั้งรัฐสภา ในส่วนผลงานของ “ครูเทพ” หรือเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี ผู้ที่นำรูปแบบของเพลงพื้นบ้านมาแต่งแทนรูปแบบคำประพันธ์จากเดิมซึ่งแต่งเป็น ร่าย โคลง ฉันท์ กาพย์และกลอน และลดขนาดของบทร้อยกรองให้สั้นลงกว่าเดิม กำหนดให้เนื้อหาของบทร้อยกรองมุ่งสะท้อนทัศนะที่มีต่อสังคมของ “มวลชนผู้ยากไร้” ทำให้ร้อยกรองไทยเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมทั้งในด้านแนวคิดและเนื้อหา ดังที่ ประทีป วาทิกวาทิน (2542: 41-43) ได้อธิบายถึงพัฒนาการของบทร้อยกรองที่แสดงให้เห็นความคิดทางสังคมว่า

ร้อยกรองในอดีตส่วนใหญ่เป็นร้อยกรองขนาดยาว กวีจะเน้นอุดมคติด้านความงามและความประพจน์ นิยมแต่งเรื่องประเภทจินตนาการและเรื่องไกลตัว ร้อยกรองในอดีตมีลักษณะเป็นมัทนะคติศิลป์ กวีสมัยก่อนไม่ต้องการแง่คิด แต่จะใช้ความสามารถในการเรียบเรียงถ้อยคำให้มีโวหาร ลีลาจังหวะและเน้นให้มีความไพเราะเป็นประการสำคัญ นอกจากนี้กวีส่วนใหญ่ ตั้งแต่สมัยศรีอยุธยาเป็นต้นมาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นยังไม่ได้มีความเคร่งครัดด้านฉันทลักษณ์มากนัก ความเคร่งครัด ด้านฉันทลักษณ์เพิ่งมาปรากฏในราวรัชสมัยรัชกาลที่ 6 นี้เอง ซึ่งลักษณะเช่นนี้ก็เป็นสิ่งที่น่าสังเกตอย่างหนึ่งของร้อยกรองในอดีตร้อยกรองเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างเห็นได้ชัด สิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปที่มีทั้งในด้านความคิด ลักษณะการแต่งและขนาดของร้อยกรอง ความคิดของผู้แต่งร้อยกรองมีการขยายวงจากเดิมเป็นอันมากทำให้นี้เรื่องมีทั้งบทพรรณนา บทบรรยายความรู้สึกต่างๆ บทวิจารณ์สภาพการณ์ปัจจุบันและบทแสดงพฤติกรรมของมนุษย์และสิ่งแวดล้อม อันแท้จริง ซึ่งเป็นเรื่องใกล้ตัวมากกว่าร้อยกรองสมัยก่อน

จากการตั้งข้อสังเกตผลงานของปัญญาชนไทยที่มีบทบาทสำคัญในยุคของการเปลี่ยนแปลงของบทร้อยกรองในสมัยต่างๆ แล้วนั้น บทพระราชนิพนธ์บทร้อยกรองพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้นว่าอยู่ในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของวรรณกรรมเช่นกัน ซึ่งเห็นได้จากสิ่งที่น่าสนใจ คือ การนำเสนอเนื้อหาและการเสนอแนวคิดชาตินิยมอยู่ในกระบวนการปลูกฝังความรักชาติในตัวบทพระราชนิพนธ์ ซึ่งมีการปลูกฝังอย่างต่อเนื่องให้สอดคล้องกับสภาวะแวดล้อมในขณะนั้น คือ เพื่อความมั่นคงของชาติ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระวิริยะอุตสาหะในการจัดระเบียบความสัมพันธ์ทางสังคมของคนไทยให้แน่นแฟ้น ซึ่งให้เห็นชาติอื่นที่เข้ามาแทรกแซงกิจการทางการเมือง และด้านเศรษฐกิจ คือ ชาวจีน ที่เข้ามาหาผลประโยชน์จากคนไทยและกลับไปพัฒนาประเทศของตนมิได้มีความจริงจังใจต่อแผ่นดินที่ได้อาศัยพระบรมโพธิสมภารในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จากปัจจัยต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมานั้นทำให้พระองค์ทรงเร่งเร้าในการสร้างความรู้สึกราชาชาตินิยม พร้อมกับนิยามความหมายของ ชาติไทย ความเป็นไทยให้กับปัญญาชนและคนทั้งปวงในความสำคัญสูงสุดของพระมหากษัตริย์ เพื่อต่อต้านอิทธิพลของชาวต่างชาติ และการเปลี่ยนแปลงสถาบันทางการเมืองอันไม่สอดคล้องกับประเพณีของไทย ดังที่ สายชล สัตยานุรักษ์ (2543: 18) กล่าวถึงแนวคิดในนโยบายการปกครองของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเร่งนิยาม “ชาติไทย” และ “ความเป็นไทย” อย่างจริงจังโดยเน้นสำคัญสูงสุดของพระมหากษัตริย์ต่อชาติ...อนึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเผชิญปัญหา ความตึงเครียดและขัดแย้งกับเจ้านายและข้าราชการทำให้ทรงเน้น “ความเป็นไทย” ในแง่ที่ทำให้คนใน “ชาติไทย” ตระหนักว่าการที่พระองค์ทรงเป็นผู้นำ “ชาติไทย” นั้น ทำให้ชาติไทยยังคงเป็นชาติอารยะและสามารถรักษาเกียรติยศ และศักดิ์ศรีของชาติให้สูงส่งในสายตาของนานาชาติได้เป็นอย่างดี

ดังนั้น นอกจากพระองค์ได้ทรงพระราชนิพนธ์งานวรรณกรรมที่ทรงคุณค่ามาจนถึงปัจจุบัน อาทิ ศกุนตลา สาวีตรี มัทนะพาธา พระนลคำหลวง บทละครพูดพระร่วง หัวใจนักรบ โคลงติดล้อ ความเป็นชาติโดยแท้จริง ฯลฯ แล้ว ทรงพระราชนิพนธ์บทร้อยกรองขนาดสั้นหลายรูปแบบ ได้แก่ โคลง ฉันท์ กาพย์และกลอนเช่นกัน พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (2517: 3) ทรงพระราชนิพนธ์บทร้อยกรองขนาดสั้นโดยรักษารมณียการแต่งโดยยึดถือความถูกต้องตามแบบแผนโดยถ่ายทอดด้วยถ้อยคำภาษาที่ผ่านการคัดสรรอย่างประณีต ซึ่งมีบทพระราชนิพนธ์ที่ยังคงแบบฉบับเดิมโดยเฉพาะบทร้อยกรองประเภทโคลง ด้วยพระองค์ทรงมีพระราชประสงค์ให้ผู้แต่งโคลงฉันท์กาพย์กลอน ควรจะคำนึงถึงผู้อ่านมากกว่าตนเอง คือ ควรจะพึงเล็งให้ผู้่านได้เข้าใจและฟังเพราะมากกว่าที่จะอวดความเก่งของตน

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์โคลงต่างๆ เก็บไว้ในหนังสือ “พระบรมราชาบายในการประพันธ์” ดังพระบรมราชาบายว่า “การแต่งโคลงคนเราในสมัยนี้มีแต่น้อยไปกว่าแต่ก่อน เพราะแบบแผนที่ยกกระจัดกระจายอยู่เสียหลายแห่ง เพราะฉะนั้นเพื่อเป็นการอุดหนุนกุลบุตร ข้าพเจ้าได้เก็บแบบโคลงต่างๆ ตามที่ข้าพเจ้าเห็นว่าพอจะใช้เล่นได้ในสมัยนี้ มารวมไว้ในแห่งเดียวกันในสมุดเล่มนี้” เพื่อมิให้เป็นการเสียเวลาในการค้นคว้าของชนรุ่นหลังพระองค์ทรงพระราชนิพนธ์เรื่องสุภาสิตพระร่วงคำโคลง โดยใช้โคลงต่างๆ อย่างที่มีแบบที่ถูกต้องตาม

ฉันทลักษณ์ที่ทรงเจตนาไว้ให้ผู้สนใจได้ใช้ศึกษา ดังที่ จมื่นอมรรตรุณารักษ์ (แจ่ม สุนทรเวช) (2511: 106) อธิบายคุณประโยชน์จากบทพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ความว่า

พระองค์ทรงใช้จำนวนต่างๆที่เป็นวรรณกรรมอันล้ำค่าทั้งสิ้นงานของพระองค์ได้ประจงจัดไว้อย่างประณีตบรรจง**วางหลักให้แก่อนุชนรุ่นหลังได้ถือเป็นแบบฉบับ** ทรงค้นคว้ามาจากทางประวัติศาสตร์ของไทยเราบ้าง ของต่างประเทศบ้างจึงเป็นสิ่งมีค่ามาก ถ้าเป็นเรื่องที่ทรงแปลตรงคำต่อคำถ้าแต่งเป็นโคลงฉันทกภาพย์กลอนก็รักษาไว้ซึ่งระเบียบแบบแผนอย่างเคร่งครัดทรงทำไว้ให้เป็นแบบฉบับอันควรศึกษาต่อไปในอนาคตที่จะผดุงไว้ซึ่งศิลปะวรรณกรรมของชาติมิให้มีวันเสื่อมสูญ

พระราชนิพนธ์บทร้อยกรองขนาดสั้นแสดงพระราชทัศนะวิพากษ์สังคมลงในหนังสือพิมพ์ และเป็นที่ยูจกกันอย่างแพร่หลาย รวมทั้งทรงแปลผลงานสุภาพิตจากนักปราชญ์ต่างประเทศแล้วนำมาขยายเนื้อหา จึงนับได้ว่าพระราชนิพนธ์บทร้อยกรองขนาดสั้นของพระองค์ได้รับอิทธิพลทางความคิดของวรรณกรรมตะวันตกอีกทางหนึ่งด้วย อันเป็นส่วนหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมทางวรรณศิลป์ในยุคที่วรรณคดีไทยก้าวสู่ศตวรรษปัจจุบัน กล่าวคือทางด้านร้อยกรองมีการปรับลดบทบาทจากการสนองความบันเทิงไปสู่การเสนอข้อคิดมากขึ้น เป็นร้อยกรองที่เป็นพาหะแห่งความนึกคิด (สุมาลี วีระวงศ์; และคณะ 2544: 5) มีการเปลี่ยนแปลงในด้านของแนวคิดและกลวิธีการแต่งต่างจากบทร้อยกรองตามขนบการแต่งแบบเดิม คือ มีการลดขนาดของบทร้อยกรองให้สั้นกว่าเดิมจุดมุ่งหมายในการแต่งเป็นไปเพื่อแสดงทัศนะที่มีต่อสังคม

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสร้างสรรค์บทร้อยกรองขนาดสั้นที่แสดงข้อเท็จจริงและความคิดเห็นโดยทรงวิพากษ์วิจารณ์การปกครอง สภาพสังคม ตลอดจนพฤติกรรมของมนุษย์และสิ่งแวดล้อมในรูปแบบของการบันทึกเรื่องราว บทร้อง บทเพลงปลุกใจหรือบทสวดมนต์ ลงเผยแพร่ในหนังสือพิมพ์ดุสิตสมิต ดังพระราชนิพนธ์ เรื่องโคลงโลกนิติจำแลง ทรงตั้งพระราชหฤทัยจะแต่งล้อโคลงโลกนิติของเดิมมีลักษณะยั่วล้อ แต่ยังคงเนื้อหาที่ให้ข้อคิดที่เป็นประโยชน์และได้ชี้ให้ผู้อ่านตระหนักถึงปัญหาความเป็นไทยในคนเชื้อชาติจีนว่า “เจ้าอยู่สยามตั้งร้อยชาติก็คองจีน” หรือเรื่องกาพย์เห่เรือ ในบทเห่ครวญได้แสดงความรับผิดชอบด้วยการชี้ให้เห็นการใช้ภาษาไทยของคนไทยในสมัยนั้นโดยได้ทรงตำหนิการนำภาษาของยุโรปมาปะปนในภาษาไทยมากเกินไป อีกทั้งกาพย์เห่เรื่องพระร่วงกาพย์เห่เรื่องซอมกระบวนเรือและชวนข้าราชการวิสาขมาส ได้กระตุ้นความคิดปลุกใจให้ ชาวไทยรักชาติให้ตระหนักถึงความสำคัญของการมีเรือรบและความร่วมมือในการสร้างเรือรบ หรือ บทกลอนเรื่อง รำพึงถึงการดูแลครม้า ทรงเล่าเรื่องราวของการชมละครสัตว์ พระองค์ทรงเปรียบเทียบเรียงแต่งชุดทหารถูกบังคับให้แสดงกิริยาต่างๆ มีได้ผลดอย่างแท้จริง เนื่องจากมีผู้บังคับอยู่เบื้องหลังมิได้ใช้ความคิดเหมือนคนบางกลุ่ม ทรงใช้คำในภาษาต่างประเทศ ไม่เคร่งครัดในการบังคับสัมผัส และบทกลอนเรื่องนिरासलोनดอนก็เช่นกัน มีรูปแบบเป็นกลอนนिरासलोनที่มีเนื้อหามิใช่การจากพรากแต่เป็นการวิพากษ์วิจารณ์ผลงาน “นिरासलोनดอน” ของหม่อมราชวัชย์ ทรงแสดงภูมิความรู้ในฐานะเป็นนักเรียนนอก

มีงานวิจัยพระราชทัศนะในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจากพระราชนิพนธ์ของพระองค์ท่านเป็นจำนวนมาก อาทิเช่น งานวิจัยของธิดา วัฒนกุล เรื่อง แนวความคิดทางการเมืองในบทละครพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว งานวิจัยของธงชัย หวานแก้ว เรื่อง การปลุกฝังการรักชาติตามที่ปรากฏใน

บทละครพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว งานวิจัยของสิริรัตน์ พุ่มเกิด เรื่อง 'อศวาพาหุ' กับการใช้วรรณกรรมเพื่อเผยแพร่แนวความคิดและอุดมการณ์ทางการเมือง ฯลฯ และงานวิจัยที่ศึกษาบทพระราชนิพนธ์ โดยเปรียบเทียบกับบทประพันธ์ร่วมสมัย อาทิ งานวิจัยของคำพร สุนทรธรรมนิติ เรื่อง วิเคราะห์เปรียบเทียบ บทละครพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 6 กับบทละครของครูเทพที่แสดงทัศนะต่อคนจีน งานวิจัยของวิษณุ พัฒนวิบูลย์ เรื่อง ศึกษาเปรียบเทียบวรรณคดีคำสอนเรื่องโคลงโลกนิติ และโคลงสุภาภิตพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ตลอดจนมีงานวิจัยที่ศึกษาเฉพาะบทพระราชนิพนธ์เรื่องยาวทั้งเล่มเป็นงานวิจัยของสมทรง ชีวะพันธ์ เรื่อง วิเคราะห์บทพระราชนิพนธ์ลิลิตนารายณ์สิบปางในพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว แต่ไม่มีผู้ใดศึกษาบทพระราชนิพนธ์เบ็ดเตล็ดที่เป็นบทร้อยกรองขนาดสั้นของพระองค์ท่านมาก่อน ผู้วิจัยเห็นว่าบทร้อยกรองพระราชนิพนธ์ขนาดสั้นแสดงให้เห็นพระปรีชาสามารถของพระองค์ในเชิงการแสดงทัศนะในแง่มุมต่างๆ ที่ช่วยกระตุ้นปัญญา ความคิดและการสร้างคุณธรรมในจิตใจของผู้อ่าน

งานวิจัยเกี่ยวกับทัศนะส่วนใหญ่เป็นการศึกษาจากบทพระราชนิพนธ์ที่เป็นวรรณคดีและมีงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับพระราชทัศนะที่ทรงแสดงในวรรณคดี ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาทัศนะจากบทร้อยกรองพระราชนิพนธ์ขนาดสั้นในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโดยคัดเลือกจากพระราชนิพนธ์บทร้อยกรองขนาดสั้นที่มีความยาว 1-20 บทที่มีเนื้อหาจบบริบูรณ์ในตัว อันแสดงถึงพระปรีชาสามารถทางการประพันธ์ของพระองค์ได้ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าพระราชนิพนธ์ประเภทอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบทบาทของการเป็นร้อยกรองที่เป็นพาหะแห่งความนึกคิดอันเป็นลักษณะของบทร้อยกรองร่วมสมัย

### **ความมุ่งหมายของการวิจัย**

เพื่อศึกษาทัศนะและกลวิธีแสดงทัศนะพระราชนิพนธ์บทร้อยกรองขนาดสั้นในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

### **ความสำคัญของการวิจัย**

ผลของการศึกษาจะทำให้เห็นโลกทัศน์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่นำเสนอผ่านบทร้อยกรองขนาดสั้น อันแสดงภาพสะท้อนทางสังคมที่เป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์กวีผู้นิพนธ์กับสังคม

### **สมมุติฐาน**

พระราชนิพนธ์บทร้อยกรองขนาดสั้นในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวแสดงทัศนะที่มีคุณค่าทางสังคม

## นิยามศัพท์เฉพาะ

1. บทร้อยกรองขนาดสั้น หมายถึง พระราชนิพนธ์บทร้อยกรองในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่มุ่งแสดงข้อคิดร่วม และมีขนาดสั้นที่ใช้ฉันทลักษณ์ในการแต่งจำนวน 1-20 บท มีเนื้อหาจบสมบูรณ์ตามจำนวนบทของฉันทลักษณ์ที่ใช้
2. ในการวิจัยเลือกใช้ใช้บทพระราชนิพนธ์บทร้อยกรองที่เป็นจินตนาการของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จำนวน 47 บท
3. บทพระราชนิพนธ์บทร้อยกรองที่ทรงแปลเนื้อหาจากบทประพันธ์ของต่างประเทศ แล้วทรงพระราชนิพนธ์เพิ่มเติมเพื่อขยายเนื้อหาในการนำเข้ามาสู่ความเป็นไทย จำนวน 42 บท

## ขอบเขตของการวิจัย

ผู้ศึกษาจะหาคณะและกลวิธีแสดงทัศนะพระราชนิพนธ์บทร้อยกรองขนาดสั้นในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยคัดเลือกพระราชนิพนธ์บทร้อยกรองขนาดสั้นในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จากสารานุกรมพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เล่ม 2 พระราชกรณียกิจการที่เกี่ยวข้องภายหลังรัชสมัย จำนวน 89 เรื่อง ซึ่งแบ่งตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ดังนี้

### บทพระราชนิพนธ์ที่มาจากจินตนาการของพระองค์

ชื่อบทร้อยกรอง	ที่มา
<b>1. โคลง</b>	
1.1 แก้วเก้าเนาวรัตน์ล้ำ	-ปลุกใจเสือป่า พ.ศ. 2506
1.2 พ.ศ. ๒๔๖๔	-ดุสิตสมิต เล่ม 11 ฉบับที่ 117 พ.ศ. 2463
1.3 โคลงนิราศประลองยุทธ	-ครูสภา พ.ศ. 2517
1.4 สยามานุสสติ	-พระราชนิพนธ์เมื่อวันที่ 27 เมษายน พ.ศ.2461
1.5 โคลงพระราชนิพนธ์ตอบคำสดุดีลิลิตดอนเจดีย์ ของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี	-พระราชนิพนธ์เมื่อวันที่ 28 มีนาคม พ.ศ.2456
1.6 โคลงเรื่องสันติภาพ	-สมุทรสาร
1.7 สุภาชิตสมสมัย	-กล่าวในวันสถาปนาลูกเสือ
<b>2. ฉันท์</b>	
2.1 ทหารกลับจากราชการสงคราม	-ดุสิตสมิต เล่ม 2 ฉบับที่ 21 พ.ศ. 2461
2.2 ชมประทีปในงานเฉลิมพระชนมพรรษา	-ดุสิตสมิต เล่ม 1 ฉบับพิเศษ พ.ศ. 2461
2.3 คาถาประสิทธิ์พรแก่คณะเสือป่า	-ดุสิตสมิต เล่ม 1 ฉบับที่ 8 พ.ศ. 2461
2.4 ชุมพลเสือป่า	-ดุสิตสมิต เล่ม 1 ฉบับที่ 6 พ.ศ. 2461
2.5 คาทาน์กรบ	-เสือป่า พ.ศ. 2511



ชื่อบทร้อยกรอง	ที่มา
2.6 คาถาสุมุทฺรเสนา	-เลื้อป่า พ.ศ. 2511
2.7 ปีใหม่ พ.ศ. ๒๕๖๒	-ดุสิตสมิต เล่ม 2 ฉบับที่ 17 พ.ศ. 2461
2.8 ปกหลังดุสิตสมิต	-ปกด้านในดุสิตสมิตทุกฉบับ
<b>3. กาพย์</b>	
3.1 เครื่องหมายแห่งไตรรงค์	-ดุสิตสมิต เล่ม 1 ฉบับพิเศษ พ.ศ. 2461
3.2 ข้ำขอกกล่าวคำทำนอง	-เลื้อป่า พ.ศ. 2511
<b>4. กาพย์ห่อโคลง</b>	
4.1 สั้งเมือง	-ดุสิตสมิต เล่ม 1 ฉบับที่ 5 พ.ศ. 2461
4.2 กาพย์ห่อโคลงสุภาสิต พรหมชาติ มาตาปิเตโร	-ดุสิตสมิต เล่ม 4 ฉบับพิเศษ พ.ศ. 2462
4.3 ชโย	-ดุสิตสมิต เล่ม 1 ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2461
<b>5. กลอน</b>	
5.1 กลอนพระราชทานแด่พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวัลภาเทวี	-คำอุทิศในเรื่อง คุณนตลา
5.2 กลอนพระราชทานพระนางเธอ พระองค์เจ้า ลักษมีลาวัณ	-กลอนพระราชนิพนธ์พระราชทานแด่พระนางเธอ ลักษมีลาวัณ พ.ศ. 2502
5.3 พระราชนิพนธ์ที่พระราชทานพระนางเจ้าสุวัทนา พระวรราชเทวี	-พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า เจ้าอยู่หัวพระราชทานแด่พระนางเจ้าสุวัทนา พ.ศ. 2508
5.4 จำพึงถึงการดูละครม้า	-ดุสิตสมิต เล่ม 1 ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2461
5.5 พุทธานภาพนำผล	-เลื้อป่า พ.ศ. 2511
5.6 บทชวนรักชาติ	-เลื้อป่า พ.ศ. 2511
5.7 ว่าด้วยกำลังของบ้านเมือง	-เลื้อป่า พ.ศ. 2511
5.8 ว่าด้วยความสามัคคี	-เลื้อป่า พ.ศ. 2511
5.9 ว่าด้วยคุณครูอาจารย์	-เลื้อป่า พ.ศ. 2511
5.10 ว่าด้วยคุณเจ้าขุนมูลนาย	-เลื้อป่า พ.ศ. 2511
5.11 ว่าด้วยคุณบิดามารดา	-เลื้อป่า พ.ศ. 2511
5.12 ว่าด้วยคุณมิตร	-เลื้อป่า พ.ศ. 2511
5.13 ไหว้เทวดา	-เลื้อป่า พ.ศ. 2511
5.14 ไหว้พระเป็นเจ้า	-เลื้อป่า พ.ศ. 2511

<b>ชื่อบทร้อยกรอง</b>	<b>ที่มา</b>
5.15 บทร้องสำหรับกรมทหารมหาดเล็กรักษา พระองค์	-เสื่อป่า พ.ศ. 2511
5.16 บทร้องสำหรับกรมเสื่อป่าปืนใหญ่หลวงรักษา พระองค์	-เสื่อป่า พ.ศ. 2511
5.17 บทร้องสำหรับกรมเสื่อป่าพรานหลวงรักษา พระองค์	-เสื่อป่า พ.ศ. 2511
5.18 บทร้องสำหรับกรมเสื่อป่าม้าหลวงรักษา พระองค์	-เสื่อป่า พ.ศ. 2511
5.19 บทร้องสำหรับนักเรียนมหาดเล็กหลวง	-เสื่อป่า พ.ศ. 2511
5.20 บทร้องสำหรับนักเรียนนราชนิเวศน์	-เสื่อป่า พ.ศ. 2511
5.21 กลอนไว้อาลัยแก่ย่าเทล	-สร้างสรรค์บุ๊ค พ.ศ. 2553
<b>6. กลอนสี่กวาง</b>	
6.1 สี่กวางชายทะเล	-ครูสภา พ.ศ. 2517
<b>7. กลอนนิราศ</b>	
7.1 นิราศลอนดอน	-ดุสิตสมิต เล่ม 1 ฉบับที่ 8 พ.ศ. 2461
<b>8. กลอนทละคร</b>	
8.1 นางบิลเลียดล่อแก้ว	-ดุสิตสมิต เล่ม 3 ฉบับที่ 32 พ.ศ. 2462
<b>8. กาพย์และฉันท์</b>	
8.1 มนุษย์สรวยหรือไม่สรวย ?	-ดุสิตสมิต เล่ม 10 ฉบับที่ 116 พ.ศ. 2463
8.2 ขอชวนสหายให้มิ	-ดุสิตสมิต เล่ม 3 ฉบับที่ 30 พ.ศ. 2462
8.3 ต้อนรับทหารไทย	-ดุสิตสมิต เล่ม 3 ฉบับที่ 40 พ.ศ. 2462
<b>บทพระราชนิพนธ์แปลโดยขยายเนื้อหา</b>	
<b>1. โคลงแปลจากสุภาษิตไทย</b>	
<b>ชื่อบทร้อยกรอง</b>	<b>ที่มา</b>
1.1 โคลงสุภาษิต (นัตถิ สันติประวีร์ สุขี ,ธรรมะ บท,ขุทตะกะนิกาย)	-ดุสิตสมิต เล่ม 3 ฉบับที่ 30 พ.ศ. 2462
1.2 โคลงสุภาษิต (สพพณ เจ ปฐวี ทชช นาถตมณู มภิราชเย ,เอกนิบาตชาดก)	-ดุสิตสมิต เล่ม 10 ฉบับที่ 109 พ.ศ. 2463
1.3 โคลงสุภาษิต (สันนัทโธ ชัดติโย ตะปะติ, ธรรมะบท,ขุทตะกะนิกาย)	-ดุสิตสมิต เล่ม 1 ฉบับที่ 5 พ.ศ. 2461

ชื่อบรรยายกรอง	ที่มา
1.4 โคลงสุภาษิต (ภริยา ปรมมา สุขา)	-ดุสิตสมิต เล่ม 9 ฉบับที่ 100 พ.ศ. 2463
1.5 โคลงสุภาษิต (สัพเพลล์ สัมมะภูตทาน์ สามีคคิ วุทฒิสธิกา)	-ดุสิตสมิต เล่ม 1 ฉบับที่ 6 พ.ศ. 2461
1.6 โคลงสุภาษิต (นันทิ ทุกซัสสะ มุล)	-ดุสิตสมิต เล่ม 1 ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2461
1.7 โคลงสุภาษิต (สตัญจะ คันโธ ปฎิวาตะเมติ จาก ธรรมะบท, ขุททะกะนิกาย)	-ดุสิตสมิต เล่ม 7 ฉบับที่ 72 พ.ศ. 2463
1.8 โคลงสุภาษิต ( อังคั ณะนัญชิวิตัญจาปี สัพพ อัเปวะ ชะเท ทัมมะมะนุสสะรันโตะ)	-ดุสิตสมิต เล่ม 4 ฉบับที่ 41 พ.ศ. 2462
1.9 โคลงสุภาษิต ( สัทธิระ วิตตัม ปุริสัสสะ เสฏฐัง , สคาถะวรรค ,สังยุตตะนิกาย)	-ดุสิตสมิต เล่ม 8 ฉบับที่ 83 พ.ศ. 2463
1.10 โคลงสุภาษิต (อตัตา ทะเว ชิตัม เสยโย) (ธรรมะบท,ขุททะกะนิกาย)	-ดุสิตสมิต เล่ม 8 ฉบับที่ 88 พ.ศ. 2463
1.11 โคลงสุภาษิต (ปุตตะกัม วิยะ ราชานเ ปะชัม รักขันตุ สัพพะทา)	-ดุสิตสมิต เล่ม 2 ฉบับที่ 22 พ.ศ. 2461
1.12 โคลงสุภาษิต (สพพรสั ฐมมรโส ชินาติ ,ธรรมะบท ขุททะกะนิกาย)	-ดุสิตสมิต เล่ม 2 ฉบับที่ 18 พ.ศ. 2461
1.13 โคลงสุภาษิต (วิสุสาสา ปรมมา ญาตี ,ธรรม บท, ขุททะกะนิกาย)	-ดุสิตสมิต เล่ม 10 ฉบับที่ 116 พ.ศ. 2463
1.14 โคลงสุภาษิต (หิริโธตตัมปิยัญญะวะ โลกัม ปาเลติ สาธุกัม)	-ดุสิตสมิต เล่ม 2 ฉบับที่ 20 พ.ศ. 2461
1.15 โคลงสุภาษิต (ผุังคนก้าเนตคัลลัย คลิ่งกัณหา)	-ดุสิตสมิต เล่ม 3 ฉบับที่ 40 พ.ศ. 2462
1.16 โคลงสุภาษิต (คุนันญเญ ณะระมานานัน อุกั คัจฉติ ปะคะโว สัพพา อุกั คัจฉันติ เนตเต อุกั คะเต สะติ)	-ดุสิตสมิต เล่ม 6 ฉบับที่ 55 พ.ศ. 2462
1.17 โคลงสุภาษิต ( โลโกปตัถัมภิตาเมตตา อรติ โลกะนาสิกา)	-ดุสิตสมิต เล่ม 9 ฉบับพิเศษ พ.ศ. 2463
1.18 โคลงสุภาษิต (เมื่อน้อยหาวิชา ให้หาสินต่อ ใหญ่ ,บัญญัติพระร่วง)	-ดุสิตสมิต เล่ม 6 ฉบับที่ 56 พ.ศ. 2462
1.19 โคลงสุภาษิต รูปั ธีระติ มัจฉานัง นามะ โคตตัม นะ ธีระติ	-ดุสิตสมิต เล่ม 5 ฉบับที่ 46 พ.ศ. 2462

<b>ชื่อบทร้อยกรอง</b>	<b>ที่มา</b>
1.20 โคลงสุภาษิต อวยรักต่ำกว่าเรือน, บัญญัติ พระร่วง	-ดุสิตสมิต เล่ม 9 ฉบับที่ 93 พ.ศ. 2463
1.21 โคลงสุภาษิต(สุโข พุทธาน์ อุปปาโท ธรรมบท, ขุททกนิกาย)	-ดุสิตสมิต เล่ม 2 ฉบับที่ 23 พ.ศ. 2461

## 2. โคลงแปลจากสุภาษิตจากนักปราชญ์ต่างประเทศ

<b>ชื่อบทร้อยกรอง</b>	<b>ที่มา</b>
1.1 โคลงภาษิตนักรบโบราณ	-ดุสิตสมิต เล่ม 1 ฉบับที่ 7 พ.ศ. 2461
1.2 โคลงสุภาษิต (The ornament of a house is the friends who frequent it) ภาษิตของปราชญ์อังกฤษ	-ดุสิตสมิต เล่ม 7 ฉบับที่ 68 พ.ศ. 2463
1.3 โคลงสุภาษิต (He is well paid that is well satisfied) ของเชกสเปียร์	-ดุสิตสมิต เล่ม 9 ฉบับที่ 101 พ.ศ. 2463
1.4 โคลงสุภาษิต (Aide-toi, le ciel t'aidera) ภาษิตของนักปราชญ์ฝรั่งเศส ชื่อ ลาฟองเตน	-ดุสิตสมิต เล่ม 2 ฉบับที่ 19 พ.ศ. 2462
1.5 โคลงสุภาษิต (Ad ogni uccello suo ,ido par bello.) สุภาษิตอิตาลี	-ดุสิตสมิต เล่ม 2 ฉบับที่ 25 พ.ศ. 2461
1.6 โคลงสุภาษิต (Accensa domo proximi, tua quoque periclitatur.) สุภาษิตละติน	-ดุสิตสมิต เล่ม 5 ฉบับที่ 47 พ.ศ. 2462
1.7 โคลงสุภาษิต (Amor ommia vincit) สุภาษิตโรมัน	-ดุสิตสมิต เล่ม 4 ฉบับที่ 43 พ.ศ. 2462
1.8 โคลงสุภาษิต (Comprendre c' est pardonner) ภาษิตของมาตาม เดอะ สตาเอล, นารีที่มีชื่อเสียง เปนปราชญ์ในประเทศฝรั่งเศส)	-ดุสิตสมิต เล่ม 6 ฉบับที่ 48 พ.ศ. 2462
1.9 โคลงสุภาษิต (A clear conscience is a coat of mail, สุภาษิตของอังกฤษ)	-ดุสิตสมิต เล่ม 2 ฉบับที่ 29 พ.ศ. 2461
1.10 โคลงสุภาษิต (Applause is the spur of noble minds, the end and aim of weak ones) ,ภาษิตของ ปราชญ์อังกฤษ	-ดุสิตสมิต เล่ม 6 ฉบับที่ 64 พ.ศ. 2462
1.11 โคลงสุภาษิต (Lives of great men all remind us) จากโคลงของจินตกรวีอเมริกัน	-ดุสิตสมิต เล่ม 1 ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2461

ชื่อบทหรือย่อกรอง	ที่มา
1.12 โคลงสุภาษิต จากเรื่อง An two men ride of a horse, one must ride behind ของเช็กสเปียร์	-ดุสิตสมิต เล่ม 3 ฉบับที่ 33 พ.ศ. 2462
1.13 โคลงสุภาษิต (Abusus on tollit usus) (นิติธรรมภาษิตละติน)	-ดุสิตสมิต เล่ม 7 ฉบับที่ 70 พ.ศ. 2463
1.14 โคลงสุภาษิต (C' est le regle des regles ) ของนักปราชญ์ชาวฝรั่งเศส	-ดุสิตสมิต เล่ม 3 ฉบับที่ 27 พ.ศ. 2462
1.15 โคลงสุภาษิต (Bien predica quien bien vivn ,ภาษิตสเปน)	-ดุสิตสมิต เล่ม 2 ฉบับที่ 13 พ.ศ. 2461
1.16 โคลงสุภาษิต (A chi un segreto ? ) ภาษิตอิตาลีเลียน	-ดุสิตสมิต เล่ม 2 ฉบับที่ 15 พ.ศ. 2461
1.17 โคลงสุภาษิต (อิชะ โน พุโยโย , สุภาษิตญี่ปุ่น)	-ดุสิตสมิต เล่ม 2 ฉบับที่ 24 พ.ศ. 2461
1.18 โคลงสุภาษิต (Chi compra terra compra guerra) ภาษิตอิตาลีเลียน	-ดุสิตสมิต เล่ม 3 ฉบับที่ 31 พ.ศ. 2462
1.19 โคลงสุภาษิต (Dost thou love ,then do not squander time ,for that is the stuff life is made of. ของนักปราชญ์อเมริกัน)	-ดุสิตสมิต เล่ม 10 ฉบับที่ 114 พ.ศ. 2463
1.20 โคลงสุภาษิต (De rabo de puerca nunca buen virote , สุภาษิตสเปน)	-ดุสิตสมิต เล่ม 7 ฉบับที่ 69 พ.ศ. 2463
1.21 โคลงสุภาษิต (Elephantus non capit murem , สุภาษิตละติน)	-ดุสิตสมิต เล่ม 7 ฉบับที่ 67 พ.ศ. 2463

### วิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดการศึกษาวិเคราะห์และเสนอผลการวิเคราะห์ตามขั้นตอน ดังนี้

#### 1. ขั้นสำรวจและรวบรวมข้อมูลการศึกษา

1.1 รวบรวมเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ทัศนคติและบทหรือย่อกรอง

1.2 รวบรวมเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎ

เกล้าเจ้าอยู่หัว

## 2. ชั้นวิเคราะห์ข้อมูล

### 2.1 วิเคราะห์ตามประเด็นต่างๆ โดยลำดับต่อไปนี้

2.1.1 ศึกษาลักษณะทั่วไปของพระราชนิพนธ์หรือทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในด้านที่มา จันท์ลักษณะ รูปแบบ และเนื้อหา

2.1.2 ศึกษาทัศนะจากพระราชนิพนธ์หรือทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโดยจำแนกออกเป็นทัศนะประเภทต่างๆ

2.1.3 ศึกษากลวิธีการประพันธ์พระราชนิพนธ์หรือทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในด้านกลวิธีแสดงทัศนะและกลวิธีทางการใช้ภาษา

## 3. ชั้นสรุปผลการศึกษาค้นคว้า

3.1 การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Quality Analysis) และเสนอผลการศึกษาค้นคว้าแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

3.2 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ



## บทที่ 2

### เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้ศึกษาได้ศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย แล้วนำมาประมวลเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาทัศนคติและกลวิธีแสดงทัศนะจากพระราชินีพันธุรัตหรือทรงชนาดลันในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งผู้ศึกษาได้ทำการรวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องงานวิจัย ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทัศนคติและบทร้อยกรอง
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระราชินีพันธุรัตในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

#### 1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทัศนคติและบทร้อยกรอง

##### 1.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทัศนคติ

วินัย ภู่วะหงษ์ (มปป: 154-158) กล่าวถึง ทัศนคติ ไว้ดังนี้

ทัศนคติ คือ ความคิดเห็น แนวคิดหรือปรัชญา เป็นส่วนหนึ่งที่จะเสริมสร้างความให้เด่นด้วยศิลปะการแต่งโดยสอดแทรกไปกับเนื้อหาในวรรณคดี หรือบางทีเนื้อหาทั้งหมดเป็นทัศนคติโดยตลอดก็มี ทัศนคติต่างๆ ว่าเป็นโดยเนื้อหาจัดเป็น 3 ลักษณะ คือ

1. ทัศนคติที่มาจากความคิดเห็นของกวีโดยตรง หรือบุคคลในเรื่อง เป็นทัศนคติเฉพาะตนที่อาจเหมือนหรือไม่เหมือนทัศนคติของผู้อื่น
2. ทัศนคติที่เป็นที่ยอมรับของสังคม เป็นความคิดเห็นที่สังคมเห็นเป็นจริงและยอมรับโดยทั่วกัน
3. ทัศนคติที่เป็นความจริงแท้ในโลก เป็นคตินิยมที่ชี้ให้เข้าใจโลกและชีวิต สามารถใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตได้

อวยพร มลิินทางกูร (2519: 7) กล่าวว่า วรรณกรรมมีความสัมพันธ์กับสภาพสังคมและการปกครองของไทยอย่างแน่นแฟ้น ทั้งนี้เพราะคำประพันธ์ร้อยกรองเป็นผลิตผลของสังคม จึงหลีกเลี่ยงไม่พ้นที่จะสะท้อนหรือสัมพันธ์กับสังคมด้านใดด้านหนึ่ง เช่น เสนอภาพของสังคม นโยบายการปกครองสมัยนั้นๆ หรือแม้แต่ทัศนคติของผู้ประพันธ์ร้อยกรองซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

##### 1.2 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาบทร้อยกรอง

อวยพร มลิินทางกูร (2519: 1-5) ได้ศึกษาคำประพันธ์ร้อยกรองของไทยแล้วแบ่งแยกเป็น 3

ลักษณะ ดังนี้ ลักษณะคำประพันธ์ ลักษณะของรูปแบบและเนื้อหา ลักษณะคำประพันธ์ของบทร้อยกรอง ซึ่งรวมถึง บทประพันธ์ที่ต้องอาศัยรูปลักษณะ จังหวะ กฎเกณฑ์ การสัมผัสเป็นสำคัญ ได้แก่ คำประพันธ์ประเภทโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน เป็นต้น อันเป็นวรรณกรรมแบบฉบับ และกลอนเปล่า ซึ่งเป็นวรรณกรรมร้อยกรองรูปแบบใหม่และ ในปัจจุบันมักจะเรียกคำประพันธ์ประเภทร้อยกรองว่า “กวีนิพนธ์” ส่วนรูปแบบ (Form) คือ ลักษณะของการ ประพันธ์อันเกี่ยวข้องกับเสียง ภาษาและลีลาของการเล่นคำ รวมทั้งความเหมาะสมในการเลือกใช้รูปแบบที่เหมาะสม กับเนื้อหา เพื่อสื่อให้ผู้อ่านเข้าใจดียิ่งขึ้น ส่วนเนื้อหา (Content) ได้แก่ สารที่ได้จากการอ่านคำประพันธ์ร้อยกรอง แต่ละบทที่เสนอให้ผู้อ่านทราบถึงความนึกคิดของผู้เขียนที่มีต่อสภาพแวดล้อมและประสบการณ์ในชีวิตของกวี อีกทั้ง เป็นแนวทางนำไปสู่การวิเคราะห์ความมุ่งหมายที่ผู้เขียนต้องการเสนอและหลักการของผู้เขียนแต่ละคน

เนื้อหาคำประพันธ์ร้อยกรองไทย แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. ร้อยกรองพาฝัน (Romantic) คือ เป็นบทร้อยกรองที่มุ่งความบันเทิง หรือให้อารมณ์ สละเทือนใจแก่ผู้อ่านเป็นสำคัญ ร้อยกรองประเภทนี้จึงมีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องความรู้สึกส่วนตัวของผู้เขียน ถ่ายทอด ออกมาในลักษณะรำพึงรำพัน อาจเป็นเรื่องของความรักทั้งที่สมหวังและผิดหวัง เรื่องความสวยงามของธรรมชาติ หรือ เป็นบทสวดดี ดังจะเห็นได้จากงานเขียน ของ กุลทรัพย์ รุ่งฤดี, เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์, เจษฎา วิจิตร, ทวีสุข ทองถาวร เป็นต้น

2. ร้อยกรองก้าวหน้า (Progressive) ร้อยกรองแนวก้าวหน้า เป็นบทร้อยกรองที่แสดง ความก้าวหน้าทางความคิด สะท้อนสภาพสังคมตามความเป็นจริง เสนอความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่ ในสังคมหรือชักชวนผู้อ่าน ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงสังคมให้ดีขึ้นกว่าเดิม ดังจะเห็นได้จากงานของ นายผี, จิตร ภูมิศักดิ์, รวี โดมพระจันทร์, คมทวน คันธนู, วัฒน์ วรรลยางกูร เป็นต้น

ธเนศ เวศร์ภาดา (2549: 18-64) ได้กล่าวว่า วรรณคดีไทยมีกฤษฎาการแห่งวรรณศิลป์ หมายถึง กระบวนการปรุงแต่งภาษาวรรณศิลป์ให้บังเกิดซึ่งมนต์เสน่ห์แห่งการประพันธ์ โดยใช้เสียง คำ และโวหารเป็น องค์ประกอบของภาษา อันเป็นเครื่องมือในการถ้อยตัวบทให้สมบูรณ์ ซึ่งมีรายละเอียดในการวิเคราะห์ต่อไปนี้

1. การปรุงแต่งเสียง กวีไทยให้ความใส่ใจเป็นพิเศษในเรื่องเสียงเสนาะ ซึ่งเป็นหัวใจ ในการ สร้างและการประเมินค่ากวีนิพนธ์ไทย วิธีการสร้างความงามทางเสียงที่นิยมมาก ได้แก่

1.1 การเล่นเสียงสัมผัสใน มีทั้งสัมผัสสระและสัมผัสพยัญชนะ

1.2 การเล่นเสียงวรรณยุกต์ คือ การเล่นเสียงสูงๆ ต่ำๆ คล้ายผันเสียงวรรณยุกต์

1.3 การเล่นจังหวะเสียง ฉันทลักษณ์ทุกชนิดล้วนมีจังหวะตามแบบแผนที่กำหนดให้มี เสียงสมดุลและความหมายล้อขนานกันไปด้วย

2. การปรุงแต่งคำ ถ้อยคำในวรรณคดีย่อมจะต้องผ่านกระบวนการคิดกลั่นกรอง เลือกเฟ้น และสร้างสรรค์มาเป็นพิเศษยิ่งกว่าภาษาสามัญที่ใช้อยู่ในชีวิตประจำวัน กล่าวได้ 3 ประเด็น ดังนี้

2.1 การสรรคำ หมายถึง การเลือกใช้ถ้อยคำให้เหมาะสมแก่เนื้อความ และบริบท



2.2 การเล่นคำ คือ การนำคำที่มีรูปหรือเสียงพ้องกันหรือใกล้เคียงกันมาเล่นในเชิงเสียงและความหมาย เช่น การเล่นคำพ้องรูปพ้องเสียง การเล่นคำหลายความหมาย เป็นต้น

2.3 การซ้ำคำ คือ การใช้คำเดียวกันกล่าวซ้ำหลายแห่งในบทประพันธ์หนึ่งบท เพื่อเพิ่มความหนักแน่นขึ้น การซ้ำคำในแง่วรรณศิลป์มักจะซ้ำคำที่สำคัญช่วยสร้างความชัดเจน

3. การปรุงแต่งความ คือ การปรุงแต่งเนื้อความให้มีความลึกซึ้งในด้านสารและอารมณ์ โดยอาศัยเครื่องมือสำคัญ คือ ภาพพจน์และโวหารรวมทั้งการลำดับเนื้อความ

3.1 การใช้ภาพพจน์ คือ การเขียนอย่างแจ่มแจ้งจนมองเห็นภาพโดยใช้ความเปรียบเทียบเป็นหลักที่สำคัญมี 6 ประเภท ดังนี้

3.1.1 อุปมา การเปรียบสิ่งหนึ่งเหมือนอีกสิ่งหนึ่ง ใช้คำเชื่อมเหล่านี้ “เหมือน ราว ราวกับ เปรียบ ประดุจ ดัง เลก ละม้าย”

3.1.2 อุปลักษณ์ การเปรียบสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่ง ซึ่งมีคุณสมบัติบางประการเหมือนกัน มักใช้คำว่า “คือ” และ “เป็น”

3.1.3 บุคคลวัต หรือ บุคลาธิษฐาน การสมมุติสิ่งต่างๆ ให้มีกิริยาอาการความรู้สึกเหมือนมนุษย์ เช่น ดวงตะวันแย้มยิ้ม

3.1.4 อติพจน์ การเปรียบเทียบโดยการกล่าวข้อความที่เกินจริง มักเปรียบเทียบในเรื่องปริมาณว่ามากเกินไป มีเจตนาเน้นข้อความนั้นให้มีน้ำหนักยิ่งขึ้น เช่น ร้อนตับแตก

3.1.5 นามนัย การใช้คำหรือวลีที่บ่งลักษณะหรือคุณสมบัติของสิ่งใดสิ่งหนึ่งมาแสดงความหมายแทนสิ่งนั้นทั้งหมด เช่น มกุฎ พระบาท แทน กษัตริย์

3.1.6 ปฏิพจน์ ภาพพจน์สำคัญอีกประเภทหนึ่ง แบ่งย่อยเป็น 2 ชนิด ดังนี้  
- ชนิดแรก **oxymoron** คือ การใช้คำที่มีความหมายขัดแย้งกันหรือเป็นไปไม่ได้ แต่เมื่อวิเคราะห์ความหมายลึกลงไป อาจตีความได้อย่างกลมกลืน เช่น **อกซอลลาแคล้วแผ่นดิน** ที่ “อก” ให้ความรู้สึกอบอุ่น แต่ “ซล” มีลักษณะเย็น ชุ่มชื้นมีความขัดแย้งกันแต่ปรากฏอยู่ในสิ่งเดียวกัน

- ตำราภาษาไทยของคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรียก **oxymoron** ว่า วิภาษ และ **paradox** ว่าอรรถวิภาษ แต่แบบเรียนกระทรวงศึกษาธิการและในตำราบางเล่มเรียก **oxymoron** และ **paradox** รวมกันเป็นปฏิพจน์ แปลโดยรวมว่า การใช้คำและความหมายที่ไม่สอดคล้องกัน และดูเหมือนจะขัดแย้งกันมารวมกันได้ด้วยกัน เพื่อให้เกิดผลเป็นพิเศษทางวรรณศิลป์

นอกจากที่กล่าวมานี้ยังมีกลวิธีทางวรรณศิลป์ต่างๆ ดังจะกล่าวต่อไปนี้

1. การใช้สัญลักษณ์ เป็นการใช้สิ่งหนึ่งแทนอีกสิ่งหนึ่ง เป็นการสร้างจินตภาพซึ่งใช้รูปธรรมนำไปสู่ความหมายอีกชั้นหนึ่ง ส่วนใหญ่มักจะเป็นที่เข้าใจของสังคม เช่น ใช้ราชสีห์แทนผู้มีอำนาจ ใช้ดอกไม้แทนผู้หญิง

2. การใช้โวหาร เป็นเครื่องมือสำคัญที่กวีใช้ตกแต่งเนื้อความอาจแบ่งเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ

2.1 โวหารเปรียบเทียบ คือ การใช้ถ้อยคำ ลำนวนกล่าวเปรียบสิ่งหนึ่งกับอีกสิ่งหนึ่งได้แก่การใช้ อุปมา อุปลักษณ์ ซึ่งสามารถตกแต่งโดยพิจารณาความสัมพันธ์ของวัตถุและความสัมพันธ์ของวัตถุ ดังจะยกตัวอย่างต่อไปนี้

1) โวหารอุปมาเทียบขนาน การเปรียบเทียบสองสิ่งในลักษณะของคู่ขนาน  
 2) โวหารอุปมานิทรรศน์ เป็นการใช้เรื่องราว นิทานขนาดสั้นหรือขนาดยาวประกอบขยาย หรือแนะโดยนัยให้ผู้อ่านเข้าใจ  
 3) โวหารกล่าวตำหนิ เป็นการกล่าวตำหนิบทอุปมา เพื่อส่งความให้บทอุปมาไม่โดดเด่นยิ่งขึ้น

4) โวหารการอ้างเหตุผล อาศัยการอ้างเหตุผลเป็นเครื่องประดับเนื้อความ ทำให้บทเปรียบเทียบนั้นแจ่มแจ้งขึ้น

5) โวหารการอ้างถึง เป็นการกล่าวถึงเรื่องอื่น เป็นการแสดงความรอบรู้ของผู้เขียนเพื่อขยายงานเขียนให้ชัดเจนขึ้น

2.2 โวหารกล่าวโดยอ้อม เป็นการกล่าวถ้อยคำ ลำนวนซึ่งซ่อนนัยไว้ไม่กล่าวตรง มีดังนี้

1) โวหารการปะติด การนำคำประพันธ์ที่กล่าวไว้ในเรื่องอื่น หรือถ้อยคำที่คัดมาจากที่หนึ่งที่ได้มาใช้ประสมเป็นส่วนหนึ่งของกวีนิพนธ์

2) โวหารการปฏิเสธ เป็นการกล่าวปฏิเสธโดยเจตนาที่แท้จริงส่งผลให้เนื้อหามีความหนักแน่นขึ้น

3) โวหารกล่าวคำถามเชิงวาทิลิปี่ เป็นคำถามที่ไม่ต้องการคำตอบเพราะรู้คำตอบชัดเจนอยู่แล้ว เพื่อเป็นการเน้นให้ข้อความมีน้ำหนักดึงดูดความสนใจ

4) โวหารการอ้างเวลา อ้างเวลาที่ยาวนานเพื่อย้ำเน้นสาร

5) โวหารการอ้างประสบการณ์ในอดีต เป็นการกล่าวอ้างถึงประสบการณ์ในอดีตสืบความกันมาอย่างไร

6) โวหารการชี้แจงโดยอ้อม ผลที่พรรณานั้นมิใช่ผลโดยตรงของสิ่งที่ต้องการเปรียบเทียบ

7) โวหารแสดงความรักอันพิเศษ เป็นโวหารที่มุ่งเอ่ยถึงเรื่องของสิ่งที่เป็นที่รักด้วยการใช้ถ้อยคำอันแสดงหรือพรรณนาไว้อย่างพิเศษ

3. การลำดับเนื้อความ

3.1 เรียงข้อความที่บรรจสาระสำคัญไว้ข้างท้ายบท

3.2 เรียงคำ วลี หรือประโยคที่มีความสำคัญเท่าๆ กันเคียงขนานกันไป

3.3 เรียงประโยคให้เนื้อหาเข้มข้นตามลำดับ ดุจชั้นบันได

3.4 เรียงประโยคให้เนื้อหาเข้มข้นขึ้นไปตามลำดับ

การวิเคราะห์หรือการกรองจากเอกสารต่างๆ สรุปได้ดังนี้ คือ วรรณกรรมที่คิดแต่งขึ้นโดยผู้แต่งเจตนา มุ่งให้ความรู้ในด้านศิลปะการใช้ถ้อยคำที่มีความสวยงาม สามารถสร้างภาพทางความคิด เนื้อหาเกี่ยวกับเรื่อง ความรู้สึกส่วนตัวและสามารถเสนอความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่ให้กับผู้อ่านเป็นประการสำคัญ และให้ข้อคิด ศึกษาถึงการใช้ภาษาที่จะดึงดูดความสนใจให้ติดตาม

### 1.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์หรือการกรอง

ผู้วิจัยศึกษางานที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์หรือการกรองโดยคัดเลือกงานวิจัยที่วิเคราะห์หรือการกรองร่วมสมัยกับหรือการกรองขนาดสั้นในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ดังต่อไปนี้

อวยพร มลิณทางกูร (2519) วิจัยเรื่อง **ลักษณะคำประพันธ์ร้อยกรองของไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2475-2501** จุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาลักษณะคำประพันธ์ร้อยกรองไทย โดยแบ่งข้อมูลออกเป็น 4 ช่วง ได้แก่ ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง (2475-2488) ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 (2485-2490) และยุครุ่งเรืองแห่งวรรณกรรมร้อยกรอง (2490-2501) พบว่า บทร้อยกรองระหว่าง พ.ศ. 2475-2501 มีทั้งบทร้อยกรองก้าวหน้าและบทร้อยกรองพาฝัน ซึ่งล้วนมีความสัมพันธ์กับสภาพสังคมและการปกครองของไทยอย่างแน่นแฟ้น ระยะใดที่มีความขัดแย้งทางความคิดเกิดขึ้นในสังคม ระยะนั้นจะมีคำประพันธ์ร้อยกรอง “พาหะแห่งความนึกคิด” เกิดขึ้นมาก ทั้งนี้เพราะประชาชนมีความตื่นตัวทางการเมืองสูง ในด้านรูปแบบของคำประพันธ์ร้อยกรอง มีทั้งที่เคร่งครัดฉันทลักษณ์และไม่เคร่งครัดฉันทลักษณ์ กวีบางท่านในยุคนี้มีการนำรูปแบบเพลงพื้นบ้านมาใช้อีกด้วย อาทิเช่น ครูเทพ ผา เพลงไทยและจิตร ภูมิศักดิ์

จินดาศิริ เทียมเดช (2524) วิจัยเรื่อง **วิเคราะห์หรือการกรองของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี** จุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาท่วงทำนองเขียนและแนวความคิดบทร้อยกรองของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี ผลการศึกษาพบว่า ในด้านท่วงทำนองการเขียนการเลือกสรรถ้อยคำ ศัพท์ที่ใหม่ให้เหมาะกับเนื้อเรื่องและรูปแบบ ในด้านแนวคิดก็เสนอแนวคิดอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษ อาทิจ การจัดการศึกษา แบบเรียน และการเรียนการสอน การแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจ ด้านการเมืองนั้นท่านให้ข้อคิดเกี่ยวกับการปกครอง ด้านจริยธรรมเน้นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติของตนเอง ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ เพื่อส่งเสริมให้ชาติรุ่งเรืองมั่นคง ซึ่งบทร้อยกรองของท่านเป็นพาหะในการสื่อความคิดมายังผู้อ่านช่วยอำนวยความสะดวกแก่สาธารณชนตลอดจนถึงปัจจุบัน

กมลวัฒน์ เล็กนาวา (2545) วิจัยเรื่อง **แนวความคิดแบบไทยและแบบตะวันตกในบทร้อยกรองของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี** จุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาบทร้อยกรองของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี จำนวน 190 เรื่อง ผลการศึกษาพบว่า แนวความคิดแบบไทยปรากฏในด้านการสนับสนุนการปกครองในระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในด้านสังคมชี้แนวทางในการดำเนินชีวิต ส่วนแนวความคิดแบบตะวันตกปรากฏในการให้ความสำคัญของ

การศึกษา แสดงให้เห็นข้อดีข้อเสียของระบอบการปกครอง ให้ความสำคัญในระบบเศรษฐกิจชี้ให้เห็นปัญหา และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสังคมไทยให้ดีขึ้นโดยส่งเสริมด้านการรักษาพยาบาลและพัฒนาอาชีพเสริม เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรีเป็นผู้มีเอกลักษณ์ในการนำเสนอแนวคิดในลักษณะการวิพากษ์ การประยุกต์แนวคิดให้เหมาะสมกับสังคม และวัฒนธรรมไทย

นอกจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการศึกษาและบทร้อยกรองเหล่านี้ ซึ่งผู้วิจัยจะใช้เป็นแนวทางในการศึกษาทัศนะจากบทร้อยกรองและกลวิธีแสดงทัศนะ ผู้วิจัยยังได้ศึกษางานวิจัยของ ธเนศ เวศร์ภาดา (2543) วิจัยเรื่อง **ตำราประพันธ์ศาสตร์ไทย : แนวคิดและความสัมพันธ์กับขนบวรรณศิลป์ไทย** ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อชี้ให้เห็นแนวคิดและความสัมพันธ์ที่มีต่อกระบวนการสร้างและสืบทอดขนบวรรณศิลป์ของไทย ผลการศึกษาพบว่า ตำราประพันธ์ศาสตร์ไทย ได้แก่ อลังการศาสตร์ พระคัมภีร์ สุโฆลาลังการ คัมภีร์วุดโตทัย กายยสารวิลาสินี และกายยคันถะ จินตามณีนี กลบทศิริวิบูลกิตติ ประชุมลำนาน; ตำราฉันทมาตราพฤติและวรรณพฤติ และตำราฉันทลักษณ์ เป็นตำราการประพันธ์ที่มุ่งประมวลแบบแผนและหลักการประพันธ์จากรวรรณคดีแบบฉบับที่ได้สั่งสมมาในแต่ละยุคสมัย และกำหนดกฎเกณฑ์ให้เป็นระบบและบรรทัดฐานของวรรณคดีลายลักษณ์ ปรับประยุกต์แบบแผนที่มีมาแต่เดิม สร้างสรรค์ให้เกิดแบบแผนใหม่ เพื่อส่งทอดต่อไปในกระบวนการสร้างงานกวีนิพนธ์ไทย รวมทั้งสะท้อนแนวคิดเรื่องความงามทางวรรณศิลป์ไทยเป็นสำคัญ ประการหนึ่งคือ กฤตยาการแห่งกล ในด้านเสียง คำและโวหาร ซึ่งเป็นหัวใจของการสร้างขนบวรรณศิลป์ในวรรณคดีไทย ตั้งแต่สมัยอยุธยาถึงรัตนโกสินทร์ตอนต้น กวีไทยได้ใช้เสียงสัมผัสคล้องจองฉันทลักษณ์ ไวยากรณ์ คำและโวหารต่างๆ ในเนื้อหาเดียวกัน งานวิจัยนี้จะป็นแนวทางให้ผู้วิจัยได้ศึกษาส่วนที่เกี่ยวข้องกับกลวิธีทางการใช้ภาษาในบทพระราชนิพนธ์ร้อยกรองขนาดสั้นต่อไป

## 2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

### 2.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

จมีนอมรตรุณนารักษ์ (แจ่ม สุนทรเวช) (2513: 189-190) ได้กล่าวถึงพระปรีชาสามารถของรัชกาลที่ 6 ในด้านวรรณกรรมว่า ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 6 ทรงเป็นปราชญ์ทางกวีทรงมีผลงานดีเด่นเป็นที่ขึ้นชื่อลือชามแสดงออกเป็นละครบ้าง เป็นบทปลุกใจบ้าง นับว่าเป็นมรดกชิ้นสำคัญที่พระราชทานเอาไว้ให้เราเราที่เป็นคนไทยทั้งหลาย พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีคณานิยมกันนั้นก็เนื่องจากโคลงกลอนของพระองค์ทรงใช้ถ้อยคำเหมาะสมเจาะไม่ยาวเยิ่นเย้อ มีความหมายดี จึงเกิดความไพเราะฟังแล้วจับใจ พระราชนิพนธ์ของรัชกาลที่ 6 ที่พระราชทานไว้ในหนังสือพิมพ์ดุสิตสมิต โดยปกติแล้วจะแต่งพระราชทานไว้เล่มละเล็กละน้อยบางบทอยู่ในบทพระราชนิพนธ์จำพวกละคร ได้แก่ มัทนะพาธา พระร่วง พญาราชาวงษ์ วิวาหะพระสมุทรหนามยอกเอาหนามบ่ง พระนลคำหลวง ศกุนตลา ฯลฯ บทกวีในหนังสือพิมพ์ดุสิตสมิตทรงไว้เป็นคติแทบทั้งสิ้น

นางเยาว์ จิตตะปุตตะ (2520: 70-74) กล่าวถึงหนังสือในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้มีหนังสือพิมพ์รายวันรายสัปดาห์ รายปักษ์ ซึ่งเป็นสื่อกลางที่ทำให้ประชาชนให้ความสนใจต่อความเคลื่อนไหวของประเทศ จึงเป็นการ

สืบเนื่องพระราชกรณียกิจสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เพราะเมื่อพระองค์ขึ้นเถลิงถวัลยราชสมบัติเป็นพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นองค์อุปถัมภ์ที่ทรงใช้หนังสือพิมพ์ไทยเป็นสื่อกลาง และเป็นเครื่องมือในการปกครองประเทศ เนื้อหาและบทความในหนังสือพิมพ์ไทย มีข่าวทั่วไปทั้งในประเทศ นอกประเทศ โฆษณา สืบพระราชนิพนธ์ของล้นเกล้ารัชกาลที่ 6 พระองค์ทรงใช้พระนามแฝงว่า อัศวพาหุ , รามจิตติ , พันแหลม เป็นต้น ลงในหนังสือพิมพ์เป็นประจำ สะท้อนให้เห็นแนวพระราชดำริ และพระบรมราโชบายของพระองค์ หนังสือพิมพ์เป็นเครื่องมือถ่ายทอดแนวคิดอุดมการณ์ และชักจูงประชาชนในแนวทางต่างๆ ที่ฝ่ายบริหารประเทศต้องการ ซึ่งมีหนังสือพิมพ์ที่ได้รับเงินบำรุงจากกรมพระคลังข้างที่ และทำหน้าที่สนับสนุนฝ่ายรัฐบาล คือ หนังสือพิมพ์ไทย ดุสิตสมิต ดุสิตลักขี ดุสิตสมัย เป็นต้น เพื่อสนับสนุนแนวพระราชดำริ โดยมีหลักสำคัญ คือ ให้มีความรักชาติ ยึดมั่นในหลักศาสนา และจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์

ทิพย์สุเนตร อนันบุตร (2521:160-168) กล่าวว่าพระองค์ได้ทรงพระราชนิพนธ์เป็นจำนวนมากในพระนามแฝงต่างๆ เช่น นายแก้ว นายขวัญ (สำหรับชุดนิทานทองอิน) น้อยลา (สำหรับเรื่องสั้น) สุครีพ (สำหรับเรื่องเบ็ดเตล็ดและร้อยกรอง) รามสูรและวชิราวุธ เป็นต้น สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชทรงพัฒนากิจการหนังสือพิมพ์ เพราะเคยมีประสบการณ์ครั้งที่เคยศึกษาอยู่ในประเทศอังกฤษ ทรงออกหนังสือรายสัปดาห์สำหรับเด็ก คือ เดอะสกรีช เออส์ (The Screeh Owl) และหนังสือประจำสัปดาห์คิสมาคม ซึ่งเป็นสมาคมนักเรียนในประเทศนักเรียนในประเทศไทยชื่อ เดอะ ลูคเคอร์ ออน (The Looker On) หนังสือพิมพ์ดุสิตสมิตมี ส่วนสำคัญในทางวรรณกรรม โดยลงนวนิยายแปลเรื่อง แมลงป่องทอง ทรงแปลจากเรื่องของ Sax Rohmer และพระราชนิพนธ์โคลงสุภาษิต ซึ่งทรงนำความคิดมาจากสุภาษิตของไทย บาลี สันสกฤต อังกฤษ ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น สเปน และจากละคร หรือนิทานของตะวันตก ซึ่งลงอยู่เป็นประจำทุกฉบับ

กุลทรัพย์ เกษแม่นกิจและเนียนศิริ ตาละลักษมณ์ (2524:323-337) กล่าวถึง พระอัจฉริยภาพในการทรงพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในช่วงระยะเวลา 15 ปีที่เสด็จขึ้นครองราชสมบัติ ได้ทรงแต่งหนังสือจำนวนถึง 1,236 เรื่อง คณะอนุกรรมการรวบรวมและค้นคว้าเกี่ยวกับพระราชนิพนธ์ฯลฯ ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้จัดออกเป็น 7 หมวด คือ

- หมวด ข. โขนละคร
- หมวด ด. พระราชดำรัส พระบรมราโชวาท พระบรมราชานุศาสนีย์ เทศนา  
ปลุกใจเสือป่า
- หมวด น. นิทานและบทชวนหัว
- หมวด บ. บทความที่ลงหนังสือพิมพ์
- หมวด ร. ร้อยกรอง

หมวด ส. สารคดี

หมวด อ. อื่นๆ เช่น พระราชบันทึก พระราชหัตถเลขา ฯลฯ

ม.ล.ปิ่น มาลากุล (2524: 242-246) ได้สรุปไว้ว่า พระนามแฝงและพระนามแฝงพระราชทาน คณะอนุกรรมการรวบรวมและค้นคว้าเกี่ยวกับพระราชนิพนธ์ ฯลฯ ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทำบัญชีไว้มีจำนวน 1,236 รายการ เช่น พระนามแฝงที่ทรงใช้ในพระราชนิพนธ์ส่วนใหญ่และดุสิตธานี คือ ราม ฤกษ์ กรุงเทพมหานคร พระนามแฝงที่ทรงใช้ในการประพันธ์บทและแสดงบนเวที คือ ศรีอยุธยา เมื่อทรงพระราชนิพนธ์ บทละครเรื่องใหญ่หรือเห็นว่าสำคัญเป็นพิเศษ พระนามแฝงที่ทรงใช้หลายแบบ คือ

- **ขอมดำดิน หัวใจนักรบ และมหาตะมะ** ทรงใช้พระบรมนามาภิไธย พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระมกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
- **เวนิสวานิช และธรรมารมระสงคราม** ทรงใช้พระบรมนามาภิไธย พระบาทสมเด็จพระปรมาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
- **สรวิตรี** ทรงใช้พระบรมนามาภิไธย สมเด็จพระปรมาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
- **ตามใจท่าน** ทรงใช้พระบรมนามาภิไธย สมเด็จพระปรมาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าแผ่นดินสยาม
- **มัทนะพาธา** ทรงใช้พระบรมนามาภิไธย สมเด็จพระปรมาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ บทรราชนิพนธ์ภาษาอังกฤษแปลจากบทรราชนิพนธ์ไทย ทรงใช้พระนามแฝง คือ **Sri Ayootha**
- นอกจากนี้พระนามแฝงที่ทรงใช้มากที่สุด คือ อัศวพาหุ รามจิตติ พันแหลม และสุครีพ

สุธี เตชะวิริยะทวีสิน (2535: 32-33) กล่าวสรุปว่า การแปลบทความของ แฮ็ธ เซ็ง เตา ในเรื่อง “วิจารณ์พระราชประวัติพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวพระมหากษัตริย์ประเทศสยาม” กล่าวว่าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงชื่นชอบในงานศิลปะ และการเมืองการปกครองเป็นอย่างดี พระองค์ทรงเป็นนักอักษรศาสตร์ยิ่งใหญ่ในประวัติศาสตร์ของประเทศไทย ทรงพระราชนิพนธ์บทละครประมาณ 34 เรื่อง ในจำนวนนั้นเป็นภาษาอังกฤษ 10 เรื่อง บทละครของพระองค์ส่วนมากจะทรงเน้นการเผยแพร่ลัทธิชาตินิยม และเป็นบทละครพุดมีชื่อเสียงยอดเยี่ยมที่สุดคือ เรื่อง “หัวใจนักรบ” บทละครเกี่ยวกับการเมือง “จวยอำนาจ” และยังมีบทละครรำอีก 2 เรื่องด้วยกัน ผลงานพระราชนิพนธ์บทละครของพระองค์จำนวนมากที่คนสยามรุ่นก่อนๆ ไม่เคยเห็นมาจากอดีต เพราะทรงเปิดอาณาจักรวรรณคดีชิ้นใหม่ในประเทศไทย โดยทรงแปลจากบทละครต่างประเทศประมาณ 26 เรื่อง ในจำนวนนั้นมีบทละครที่ลือชื่อของเซกสเปียร์เรื่อง “โรมิโอและจูเลียต” “เวนิสวานิช” “โอเทลโล” เป็นต้น

นอกจากนั้น พระองค์ยังทรงพระราชนิพนธ์เป็นร้อยกรองอีกจำนวนไม่น้อยเช่นกัน และปกติจะทรงพระราชนิพนธ์ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษเพื่อนำไปพิมพ์เสมอ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (2545: 25) อธิบายว่า นอกจากบทละครยังมีบทกวีนิพนธ์เรื่องสั้น และนวนิยาย หรือเมื่อเสด็จพระราชดำเนินไปยังประเทศต่างๆ จะทรงบันทึกเรื่องราวไว้ซึ่งมีค่าทางประวัติศาสตร์ทุกเรื่องทรงเป็นภาษาอังกฤษทำให้ภาษาอังกฤษของพระองค์จึงดีอย่างยิ่ง ต่อมาประมาณ 20 ปี พระองค์ทรงพระราชนิพนธ์ละครพูดสลับว่า เรื่อง วิวาทพระสมุท แล้ว ดร.วิลเฟรด ชินลีย์ ขอพระบรมราชานุญาตแปลเป็นภาษาอังกฤษ เพื่อจัดการแสดงเก็บเงินเพื่อการกุศลให้ชื่อว่า เนปจูนส์ ไบรด์ (Neptune's Bride) ในปี 2440 ขณะที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสยุโรป สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ เสด็จพระราชดำเนินไปรับเสด็จที่เมืองเวนิส ประเทศอิตาลี แล้วตามเสด็จไปยังเยนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ทรงได้จัดงานรื่นเริงถวายสมเด็จพระบรมชนกนาถ ทรงแสดงเองเป็นตัว ◻มารี เลอรูว์ ◻ (Marie Leroux) ในเรื่องมาย เฟรนด์ ยาเลต์ (My Friend Jarlet) บทละครองค์เดียวของอาร์โนล โกลสเวิร์ธ และ อี. บี. นอร์แมน (Arnold Golsworthy and E.B.Norman) ซึ่งมีชื่อภาษาไทยว่า มิตรแท้

ขนิษฐา วงศ์พานิช (2547:49-50) กล่าวถึง พระราชประวัติพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระปรีชาสามารถทางด้านอักษรศาสตร์ มีบทพระราชนิพนธ์มากมายเท่าที่มีการรวบรวมได้ในปัจจุบัน พบว่ามีสารคดี 194 เรื่อง ร้อยกรอง 151 เรื่อง โขนละคร 187 เรื่อง นิทานเรื่องชวนหัว 15 เรื่อง พระราชดำรัสเทศนา 229 เรื่อง บทความลงหนังสือพิมพ์ 316 เรื่อง และอื่นๆ อีก ดังนั้น พลสกรนิกรชาวไทยจึงถวายพระราชาสมัญญาว่า “ สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า” ใน พ.ศ. 2524 องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมของสหประชาชาติ(ยูเนสโก) ได้ยกย่องความเป็นปราชญ์ของพระองค์ โดยขนานพระนามว่า King Vajiravudh , Thailand's Prolifer Writer - พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชนิพนธ์มากมายของเมืองไทย

วัลลภา รุ่งศิริแสงรัตน์ (2547: 9-90) กล่าวถึง วรรณกรรมในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์หนังสือไทยไว้เกือบทุกแขนง ในแขนงกวีมีทั้งฉันทน์ ลิลิต และกลอน ประเภทบทละครอาจแบ่งออกได้ดังตัวอย่าง ดังต่อไปนี้

พระราชนิพนธ์ละครร้อง เช่น ท้าวแสนปม สาวตรี ฯลฯ

พระราชนิพนธ์ละครพูด เช่น พระร่วง มัทนะพาธา วิวาทพระสมุท เวนิชวานิช ฯลฯ

พระราชนิพนธ์สารคดี เช่น เทียวเมืองพระร่วง สงครามสืบราชสมบัติโปรแลนด์ ฯลฯ

พระราชนิพนธ์เกี่ยวกับลัทธิ ประเพณีและศาสนา เช่น พระพุทธเจ้าตรัสรู้อะไร บ่อเกิดรามเกียรติ์

พระราชนิพนธ์เกี่ยวกับทหารและการต่างประเทศ เช่น ผันของเยอรมัน

พระราชนิพนธ์ร้อยกรอง เช่น ศกุนตลา โคลงสุภาภิต นารายณ์สิบปาง ฯลฯ

ยุพร แสงทักษิณ (2548: 39-243) ได้กล่าวถึง การส่งเสริมให้คนไทยใช้ภาษาและแต่งกวีนิพนธ์ เนื่องจากเห็นความสำคัญในการส่งเสริมการประพันธ์ของไทยให้เจริญรุ่งเรืองและมีคุณภาพ จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ตราพระราชบัญญัติ “วรรณคดีสโมสร” ขึ้นในวันที่ 23 กรกฎาคม พ.ศ. 2457 มีหน้าที่พิจารณายกย่องหนังสือไทยที่แต่งได้ดีเยี่ยมตามคุณลักษณะสำคัญ ตัวอย่างหนังสือบางเรื่องที่ได้รับการยกย่อง เช่น ลิลิตพระลอ สามก๊ก มัทนะพาธา ความเป็นนักพัฒนาด้านภาษาพระองค์ทรงมีพระราชดำริจะฟื้นฟูการใช้ภาษาไทยแบบพ่อขุนรามคำแหงมหาราชและแบบอักษรอริยราชของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงดัดแปลงรูปแบบใหม่ขึ้น ก็เพื่อให้เหมาะแก่การที่จะเขียนไว้ในบรรทัดเดียวกันกับพยัญชนะและตามหลังพยัญชนะ เพื่อให้ชาวไทยและต่างชาติสะดวกในการเขียนอ่านง่ายขึ้น คำใดที่เคยใช้ดีและถูกต้องอยู่แล้วก็ไม่โปรดให้เปลี่ยนแปลงอย่างไร เหตุผล แนวพระราชดำริได้ปรากฏอยู่เสมอในพระราชนิพนธ์ทั้งประเภทสารคดีและบันเทิงคดี เช่น เรื่อง “ทำไมจึงแหลม” ลงในหนังสือพิมพ์ดุสิตสมิต ด้วยสงสัยเหตุใดจึงเปลี่ยนคำ “หว่าน” เป็น “แหลม” หรือกรณีการใช้ภาษาไทยไม่ถูกตามหลักไวยากรณ์ เช่น “หลวงจำเนียรเดินทาง” ทรงกำหนดให้ตัวละครขอบอวดรู้และลำแตงโวหารที่คิดว่าเยี่ยม ทั้งๆ ที่ด้อยความรู้ทางภาษาไทยและการแต่งคำประพันธ์ ดังนั้นพระองค์จึงเป็นนักพัฒนาที่โดดเด่นที่สุดในด้านภาษาและวรรณคดีพระองค์หนึ่ง

กัญญิกา ศรีอุดม (2549: 196) กล่าวว่า พระราชวังสราญรมย์เป็นสถานที่สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชทรงจัดตั้ง “ทวีปญญาสโมสร” ทรงพระราชนิพนธ์เรื่องต่างๆ ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาด้วยพระองค์เอง ทรงชักชวนให้ข้าราชการที่มีความสามารถทดลองเขียนบทความ อันเกิดจากพระปรีชาสามารถในด้านอักษรศาสตร์

เอกสารทั้งหมดนี้จะนำความรู้ในส่วนของการวิเคราะห์ลักษณะทั่วไปของบทพระราชนิพนธ์ บทร้อยกรองขนาดสั้นในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในเรื่องของที่มา จันท์ลักษณะ และรูปแบบ

## 2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระราชทัศนะในพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ดังนี้

พวงร้อย กล่อมเอี้ยง (2516) วิจัยเรื่อง **พระบรมราโชบายเกี่ยวกับปัญหาชาวจีนในพระราชอาณาเขตรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว** มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาพระบรมราโชบายที่ใช้ในการแก้ไขปัญหาชาวจีน ผลการศึกษาพบว่า ภาพเหตุการณ์พฤติกรรมของจีน แบ่งได้เป็น 3 ระยะ คือ ระยะแรก (2453-2456) การนัดหยุดงานครั้งใหญ่ของจีนเกิดพลังชาตินิยมในกลุ่มลูกหลานจีนในไทย เมื่อประเทศแม่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองภายใต้การนำของ ดร.ซุนยัตเซ็น ดังนั้นรัชกาลที่ 6 ทรงพระราชนิพนธ์ ปกป้องคดีของอัครพาทูชี้ให้เห็นข้อบกพร่องของการปกครองระบบสาธารณรัฐ ระยะที่สอง (2457-2461) เมื่อจีนมีปฏิริยาต่อต้านญี่ปุ่น และการจัดตั้งสโมสรที่นัดพบปะด้านการเมืองและการตัดสินคดีกันเอง ทำให้รัฐบาลไทยประกาศใช้พระราชบัญญัติสมาคมในปี พ.ศ. 2457 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์แสดงความเห็นเกี่ยวกับโรงเรียนจีน



เช่น คนเป็นชาติโดยแท้จริง ถูกบังคับให้เป็นจีน ไม่ชอบไทย เป็นต้น ระยะที่สาม (2462-2468) ประเทศจีนเกิดความวุ่นวาย หนังสือพิมพ์จีนยุยงส่งเสริมความวุ่นวาย รัฐบาลไทยจึงออกพระราชบัญญัติควบคุมหนังสือพิมพ์ในประเทศ ใน พ.ศ. 2463 ในปลายรัชกาลทรงลดความเข้มงวดชาวจีน เป็นการสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างไทยกับจีนได้มากขึ้น

ธิดา วัฒนกุล (2519) วิจัยเรื่อง **แนวความคิดทางการเมืองในบทละครพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว** มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาผลงาน 13 เรื่องที่มีเนื้อหาสนุกสนาน บันเทิงใจ และคติธรรม ยังแทรกเนื้อหาทางการเมือง ในเนื้อเรื่อง บทสนทนา และบทบาทของตัวละคร ผลการศึกษาพบว่า บทละครพระราชนิพนธ์สะท้อนถึงแนวพระราชดำริด้านการเมืองของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า พระองค์ทรงสนับสนุนวิถีทางการเมืองทำให้รอดพ้นจากภัย และอิทธิพลชาวต่างชาติทั้งภายในและภายนอกประเทศ ทรงชี้แนะการประพฤติปฏิบัติของผู้ปกครองและผู้ที่อยู่ใต้ปกครอง สนับสนุนชาวไทยให้มีคุณภาพด้านการเมือง สะท้อนให้เห็นสภาพการเมืองในสมัยรัชกาลที่ 6 ว่า ถูกคุกคามด้านสังคม เศรษฐกิจ เป็นสิ่งบ่อนทำลายวัฒนธรรม ตลอดจนความมั่นคงของประเทศ

ธงชัย หวานแก้ว (2522) วิจัยเรื่อง **การปลูกฝังการรักชาติตามที่ปรากฏในบทละครพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว** จุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาบทละครพระราชนิพนธ์ 17 เรื่อง ช่วยให้เข้าใจถึงสาเหตุ และความจำเป็นที่พระองค์ต้องทรงดำเนินนโยบายการปลูกฝังความรักชาติ และอิทธิพลของสภาพสังคม และการเมืองที่มีต่อวรรณกรรมในสมัยพระองค์ด้วย ผลการศึกษาพบว่า พระองค์มีแนวคิดในการปลูกฝังความรักชาติ เรื่องหน้าที่ ความสำคัญของสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ บุคคลต่างๆ ต้องมีความเสียสละกล้าหาญ สามัคคี โดยนำเสนอผ่านเนื้อหา แก่นเรื่อง ตัวละคร และบทสนทนา สาเหตุสำคัญในการปลูกฝัง ได้แก่ การขยายตัวของชาติตะวันตก และอิทธิพลด้านเศรษฐกิจของชาวจีน

กรรณนิรมย์ สุวรรณานนท์ (2524) วิจัยเรื่อง **พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกับการสร้างชาติไทย** จุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาการดำเนินการสร้างชาติไทย เน้นถึงพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ว่าเป็นไปเพื่อการสร้างชาติให้มีความมั่นคงทั้งสิ้นและความปลูกฝังความรักชาติก็เป็นวิธีการหนึ่งในการสร้างชาติของพระองค์ ผลจากการศึกษาพบว่า นับตั้งแต่มูลเหตุผลักดัน วิธีการดำเนินการ ความสัมฤทธิ์ผล ตลอดจนอุปสรรค พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงพยายามที่จะสร้างชาติไทยให้มีความเป็นเอกภาพทั้งด้านการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ และสังคม ตลอดจนความรู้สึกนึกคิดของชนในชาติ ทรงใช้แนวคิดเรื่องชาตินิยมเป็นหลักพื้นฐานในการปกครอง การดำเนินพระบรมราโชบายด้านการต่างประเทศ การดำเนินพระบรมราโชบายสร้างชาติที่ได้ทรงดำเนินการลงไปที่นั่นที่นั่นนำผลดีและผลเสียมาสู่การพัฒนากระบวนการเมืองการปกครอง สังคมและภาวะเศรษฐกิจของชาติ

อัชชา โกมลกาญจน (2531) วิจัยเรื่อง **การศึกษาเกี่ยวกับการแสวงหาการยอมรับจากนานาประเทศในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว** จุดมุ่งหมายในการปรับปรุงประเทศเพื่อการยอมรับของ

ชาติตะวันตก ผลการศึกษาพบว่า พระองค์ทรงพระปรีชาสามารถ ในการจัดระบบและมีความเด็ดเดี่ยวของ พระมหากษัตริย์ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่ต้องเผชิญกับปัญหาด้านการเมือง ซึ่งการดำเนินพระบรมราโชบายมี อุปสรรคต่างๆ ดังนี้ การดิ้นรนเพื่อหลุดพ้นจากอิทธิพลของชาติตะวันตก ในการดำเนินพระบรมราโชบายในการ ปฏิรูปการปกครองมีการแตกแยกของข้าราชการ ความไม่พอใจของทหาร สถานการณ์ภายนอกประเทศจากการล่า อาณานิคมของชาติตะวันตก พระองค์ทรงแก้ไขโดยการแสดงพระราชดำรัส เพื่อแสดงพระบรมราชาธิบายในเรื่องๆ การปกครองที่ไม่อาจดำเนินการเปลี่ยนแปลงโดยทันที และทรงใช้เวลาในการประชาสัมพันธ์ในการตระหนักถึงการเข้าร่วมสงคราม จนในที่สุดสามารถปลดปล่อยพันธนาการจากสนธิสัญญาเสียเปรียบต่างชาติ และได้เข้าร่วมสมาคมโลกใน ฐานะอันทัดเทียมกัน

คำพร สุนทรธรรมนิติ (2534) วิจัยเรื่อง **วิเคราะห์เปรียบเทียบบทละครพระราชนิพนธ์ใน รัชกาลที่ 6 กับบทละครของครูเทพที่แสดงทัศนะต่อคนจีน** ผลการศึกษาพบว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า เจ้าอยู่หัวและครูเทพมีทัศนะต่อคนจีนแตกต่างกัน พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแสดงทัศนะส่วนใหญ่ ในด้านลบ ทัศนะดังกล่าวสอดคล้องกับพระบรมราโชบายปลูกฝังอุดมการณ์ชาตินิยมในระยะที่มีการตื่นตัวทางการเมือง สูง ส่วนครูเทพแสดงทัศนคติในแง่บวก เห็นคุณค่าความเป็นมนุษย์โดยไม่มีข้อขัดแย้งระหว่าง เชื้อสายเผ่าพันธุ์ และชี้ ว่าคนจีนมีลักษณะน่าชื่นชมแฝงอยู่ในลักษณะที่แปลกแยกที่ปรากฏให้เห็นภายนอก ปัจจัยสำคัญที่แสดงทัศนะแตกต่าง กัน คือ สถานภาพและบทบาททางสังคม และจุดมุ่งหมายที่สื่อสารต่อผู้รับในบริบทเฉพาะของการสร้างงานที่แตกต่าง กัน ด้านการเปรียบเทียบคุณค่าทางศิลปะของบทละครล้วนมีคุณค่าด้านสุนทรียะและจริยธรรมไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน แม้ว่า บทละครในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีข้อบกพร่องด้านศิลปะอยู่บ้าง เพราะมีข้อจำกัดเนื่องจาก จุดประสงค์ในการปลูกใจทำให้ผูกติดกับเหตุการณ์เฉพาะยุคสมัยมากเกินไป

ศิริเพ็ญ แสงเดช (2538) วิจัยเรื่อง **วิเคราะห์คุณธรรมของตัวละครเอกในบทละครพูด ร้อยแก้วพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว** จุดมุ่งหมายเพื่อศึกษา คุณธรรมของตัวละครเอก ในบทละครพูดร้อยแก้วพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และคุณธรรมที่ถือเป็นคุณธรรมพระ ราชนิยมในบทละครพูดร้อยแก้วทั้ง 21 เรื่อง ตามหลักเกณฑ์คุณธรรม 21 ประการ ผลการศึกษาพบว่า คุณธรรม ตัวละครเอกในบทละครพูดร้อยแก้วนั้น ตัวละครเอกที่ปรากฏคุณธรรมมากที่สุด ได้แก่ ตัวละครเอกใน บทละครพูดเรื่อง เสียสละ รองลงมาได้แก่ ตัวละครเอกเรื่อง กลแตก ฉวยอำนาจ มหาตมะ หนั่งเสื่อ หมายน้ำ บ่อหน้า บ่วงมาร หาโล่ หัวใจนักรบ แก้วแค้น ความดีมีชัย น้อยอินทเสน โพงพาง เห็นแก่ลูก ฟอกไม่ขาว เจ้าข้า, สารวัต ผู้ร้ายแพลง ไมโกธร หมิ่นประมาทศาล ขนมนม่น้ำยา จัดการรับเสด็จ ตามลำดับ ส่วนคุณธรรมที่ จัดเป็นคุณธรรมพระราชนิยมมี 6 ประการ คือ คุณธรรมด้านความเมตตากรุณา ปรากฏสูงสุดในบทละครพูด จำนวน 16 เรื่อง รองลงมาได้แก่ คุณธรรมด้านความมีสัจจะและความจริงใจ ความซื่อสัตย์สุจริต ความ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเสียสละ ความมีสัมมาคารวะ และความกล้าหาญ ตามลำดับ

สิริรัตน์ พุ่มเกิด (2538) วิจัยเรื่อง **‘อศฺวพาหุ’** **กับการใช้วรรณกรรมเพื่อเผยแพร่แนวความคิดและอุดมการณ์ทางการเมือง** ซึ่งศึกษาจากวรรณกรรมของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ใช้นามแฝง ‘อศฺวพาหุ’ ในการประพันธ์จำนวน 32 เรื่อง ผลการศึกษาพบว่า แนวคิดและอุดมการณ์ทางการเมืองในเนื้อหาของวรรณกรรมของ ‘อศฺวพาหุ’ มีลักษณะเป็นสื่อในทางการปกครองโดยการสั่งสอน โน้มน้าวจิตใจประชาชน เพื่อให้ประชาชนประพฤติ ปฏิบัติและยอมรับตามแนวทางที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชประสงค์

แม่ชีบุญช่วย ศรีเปรม (2548) วิจัยเรื่อง **การศึกษาวิเคราะห์หลักจริยธรรมในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว** มุ่งศึกษาเนื้อหาการอบรมสั่งสอนและปลูกฝังคุณธรรม ส่งเสริมให้ประชาชนทั่วไปเกิดความรู้ ความเข้าใจในพุทธศาสนาในบทพระราชนิพนธ์ 6 เรื่อง ผลการศึกษาพบว่า หลักธรรมทางพุทธศาสนาเป็นหลักธรรมที่เป็นลัทธิธรรม ด้านกตัญญูกตเวที พุทธคุณ ศรัทธา 4 พระรัตนตรัย บุญ 2 บุญกิริยาวัตถุ 3 ศีล 5 มงคล 38 ประการ พุทธานุสสติและอริยสัจ 4 เป็นต้น สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตและเพื่อจัดปัญหาของประชาชนทั่วไป และใช้ภาษาที่ง่ายเหมาะสมกับระดับความรู้ของประชาชน

จากเอกสารและงานวิจัยที่ได้กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจะนำมาใช้ศึกษาประกอบการวิเคราะห์ทัศนคติและกลวิธีการประพันธ์จากพระราชนิพนธ์หรือทรงขนาดสั้นในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวร่วมกับการวิเคราะห์ตัวบทต่อไป

### บทที่ 3

## ลักษณะทั่วไปของพระราชนิพนธ์บทร้อยกรองขนาดสั้น

### ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงได้รับการศึกษาในประเทศอังกฤษ และได้เห็นบทร้อยกรองขนาดสั้น ซึ่งแพร่หลายในแถบตะวันตกจึงอาจเป็นแรงบันดาลใจให้พระองค์เห็นว่า บทร้อยกรองไทยก็สามารถนำเสนอความคิดที่แสดงความเข้มข้นทางปัญญาในระดับที่เทียบเคียงได้กับอารยประเทศได้เช่นกัน พระองค์ทรงสร้างสรรค์พระราชนิพนธ์บทร้อยกรองขนาดสั้นโดยมีที่มา ฉันทลักษณ์ รูปแบบ และเนื้อหา ดังต่อไปนี้

#### 1. ที่มาของพระราชนิพนธ์บทร้อยกรองขนาดสั้น

ที่มาของพระราชนิพนธ์บทร้อยกรองขนาดสั้นในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว สามารถจำแนกพระราชนิพนธ์บทร้อยกรองออกเป็นกลุ่มได้ 2 กลุ่ม คือ พระราชนิพนธ์ที่ทรงประดิษฐ์เรื่องขึ้นเอง และพระราชนิพนธ์แปล

##### 1.1 พระราชนิพนธ์ที่ทรงประดิษฐ์เรื่องขึ้นเอง

บทร้อยกรองขนาดสั้นที่พระองค์ทรงพระราชนิพนธ์โดยอาศัยพระราชหัตถ์คณะของพระองค์เป็นหลัก โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อถ่ายทอดความคิดหรือแนวทางการปฏิบัติ ได้แก่พระราชนิพนธ์ดังต่อไปนี้

##### 1.1.1 พระราชนิพนธ์ในโอกาสพิเศษต่างๆ มี 18 เรื่อง ดังนี้

- พระราชนิพนธ์ที่พระราชทานพระนางเจ้าสุวัทนา พระวรราชเทวี พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชทานเมื่อพระนางเจ้าสุวัทนา พระวรราชเทวี พระชนมายุครบ 20 พรรษา เมื่อวันที่ 16 เมษายน พ.ศ. 2468 ปรากฏอยู่ในคำนำของเสภาเรื่อง “พญาราชวงศ์” (ประยูร ลิทธิพันธ์ , 2515: 221)

- กลอนพระราชทานแต่พระวรกัญญาปทาน พระองค์เจ้าวัลภาเทวี ทรงพระราชทานในขณะที่พระวรกัญญาปทาน พระองค์เจ้าวัลภาเทวี ทรงเป็นพระคู่หมั้นมีพระชนมายุ 28 พรรษา ระหว่างนั้นทรงพระราชนิพนธ์บทละครคำกลอน เรื่อง ศกุนตลา ซึ่งปรากฏในคำอุทิศ ในหน้าแรกของพระราชนิพนธ์นั้น (ประยูร ลิทธิพันธ์, 2515: 226)

- กลอนพระราชทานพระนางเธอ พระองค์เจ้าลักษมีลาวัณ ทรงพระราชทานเมื่อทรงเป็นพระคู่หมั้น ในขณะที่พระชันษา 22 พรรษา

- แก้วแก้วเนาวรัตน์ล้ำ เป็นโคลงสรรเสริญความสัตย์ “ความสัตย์แลเป็นวาจาไม่ตาย” ทรงผูกความขึ้นเป็นคำโคลงในตอนจบจากพระราชนิพนธ์เรื่องปลุกใจเสือป่า

- โคลงพระราชนิพนธ์ตอบคำสดุดีลิลิตตอนเจ็ดยี่ของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี พระราชทานในงานสดุดีพระบรมราชานุสรณ์ตอนเจ็ดยี่

- สยามานุสสติ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์โคลง สยามานุสสติมาจาก คำขวัญปลุกใจของอังกฤษในช่วงสงครามโลกครั้งที่หนึ่งที่ว่า "What stands if Freedom fall? Who dies if England live?" ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน เมื่อวันที่ 27 เมษายน พ.ศ. 2461 และได้พระราชทานแก่ทหารอาสาสมัยสงครามโลกครั้งที่ 1 (ไอภาส เสวิกุล, 2511: 192)

- คำฉันท์ชมประทีปในงานเฉลิมพระชนมพรรษา ในปี พ.ศ.2459 นับเป็นงานพิเศษ เพราะพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 6 ทรงมีพระชนมพรรษาครบ 3 รอบ ซึ่งมีขึ้นในวันที่ 1 มกราคม เป็นงานที่ทำสืบเนื่องแบบแผนมาจากรัชกาลที่ 5 โดยเฉพาะการตกแต่งโคมไฟ การพระราชทานเลี้ยงอาหาร พระราชดำรัสแก่พระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการ และพวกทูตต่างประเทศที่หนึ่งที่คนชอบมาเที่ยว คือ บริเวณหน้ากระทรวงกลาโหม บริเวณสนามหญ้ามีแถววงทหารบกบรรเลงเพลงไทย เลย์ไปจนถึงท่าราชวรดิษฐ์ก็ไม่น้อยหน้ากัน เรือรบต่างๆ ที่ทอดสมออยู่ในแม่น้ำเจ้าพระยาก็แต่งไฟราวสีต่างๆ และมีแถววงของทหารเรือบรรเลงที่สนามหญ้า หน้ากองเรือกลอีกด้วย

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีกระแสพระราชดำรัสแสดงความยินดี และอวยพรต่อทหารอาสาในวันที่ 26 เมษายน พ.ศ. 2461 เพื่อเป็นการปลอบขวัญและปลุกใจบรรดาทหารอาสาที่กำลังเดินทาง ดังความตอนหนึ่งว่า "... ทหารไทยควรจะรู้สึก ว่า เราทั้งหลายที่ไปในครั้งนี้ เปนเสมือนผู้ที่จะทำให้พงสาวดารไทยรุ่งเรืองดังงาม ... ให้ลูกหลานผู้สืบเชื้อสายโลหิตได้รู้สึกภูมิใจ ..." ในวันถัดมาพระองค์ทรงพระราชนิพนธ์ ณ ตำหนักจิตรลดารโหฐาน วันเสาร์ที่ 27 เมษายน 2461 และได้พระราชทานโคลง " สยามานุสสติ" เพื่อเป็นสิ่งเตือนใจทหารอาสาและคนไทย

- คำฉันท์ปีใหม่ พ.ศ. ๒๔๖๒ เป็นบทอำนวยการให้กับข้าราชการ  
- กลอนไว้อาลัยแก่ยาเหล ทรงพระราชนิพนธ์เพื่อจารึกไว้ที่ด้านข้างของอนุสาวรีย์ ยาเหล เป็นสุนัขทรงเลี้ยงที่ตายไป ประดิษฐานไว้หน้าพระตำหนักชาลีมงคลอาสน์ในพระราชวังสนามจันทร์ (วรชาติ มีชูบท, 2553: 71)

- สุภาสิตสมสมัย ปราบกฏอยู่ในคำปรารภของข้อบังคับลักษณะปกครองลูกเสือ ฉบับแรก ซึ่งประกาศใช้เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม ร.ศ. 130 (พ.ศ.2454)

- ชุมพลเสือป่า พระราชนิพนธ์ในโอกาสการซ้อมรบเสือป่าประจำปี 2461 ที่พระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม

- ทหารกลับจากราชการสงคราม ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเลี้ยงแก่นายและพลทหารที่กลับจากราชการสงคราม ณ ศาลว่าการกลาโหม วันที่ 1 เมษายน พ.ศ.2461 (ดุสิตสมิต เล่ม 1 ฉบับที่ 8, 2553: 175)

- ซโย เป็นโคลงกล่าวต้อนรับทหารไทยเมื่อคราวกลับจากราชการสงคราม  
- โคลงนิราศประลองยุทธ ทรงพระราชนิพนธ์เพื่อพระราชทานแด่สมเด็จพระนางเจ้าอินทรศักดิศจี พระบรมราชินี ระหว่างวันที่ 21-22 กุมภาพันธ์ 2546 และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดพิมพ์เป็นของชำร่วยสำหรับแจกในงานขึ้นพระตำหนักที่สวนราชฤดี เมื่อวันที่ 9 มีนาคม พ.ศ. 2466 (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2466: 47)

- คาถาประสิทธิ์พรแก่คณะเสือป่า เป็นบทพระราชนิพนธ์ร้อยกรองขนาดสั้นทรงพิมพ์ในปี พ.ศ. 2454 สมเด็จพระมหาสมณะ กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ได้ทรงเลือกคาถาจากเทมียชาดกมา 10 คาถา แล้วพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์เพิ่มอีก 1 คาถา สำหรับให้พระสงฆ์สวดในวันถือหน้าเสือป่าทุกครั้ง ทรงแปลคาถาเป็นฉันทภาษาไทยเพื่อพระราชทานโอกาสให้เสือป่าเข้าใจในคาถาโดยแจ่มแจ้ง (พระมหาเทพกษัตรสมุห, 2511: 9)

- เครื่องหมายแห่งไตรรงค์ พระราชนิพนธ์อันเป็นการให้เกียรติสัมพันธ์มิตรและเป็นสัญลักษณ์เตือนใจให้ทุกคนระลึกถึงการที่ไทยเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 1 ทรงเปลี่ยนแปลงจากธงช้างเผือกเป็นธงสามสี และประกาศใช้เป็นธงชาติไทยเมื่อต้นปี พ.ศ. 2460 (ทิว มุขระโกษา, 2506: 431)

- ต้อนรับทหารไทย เป็นโคลงที่คณะดุสิตสมิตได้ประพันธ์ขึ้น เพื่อแสดงความยินดีต่อทหารไทยที่กลับมาจากสมรภูมิมิว (ดุสิตสมิต เล่ม 4 ฉบับที่ 40, 2462: 39)

- สักกระวาททะเล ทรงพระราชนิพนธ์สำหรับร้องในงานวันประสูติของหม่อมเจ้าหญิงพรพิมลพรรณ ตรงกับวันที่ 1 พฤษภาคม ณ หาดเจ้าสำราญ วันที่ 25 เมษายน พ.ศ. 2464 (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2464: 59)

### 1.1.2 บทเพลงวัฒนธรรม รวม 8 เรื่อง ดังนี้

เป็นบทเพลงที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์ เมื่อทรงดำรงพระอิสริยยศสมเด็จพระยุพราชหรือสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร และโปรดเกล้าฯ ให้เด็กๆ ในพระบรมราชูปถัมภ์ เรียกว่า หม่อมเจ้าและบุตรข้าราชการร้องเป็นครั้งคราว (พระมหาเทพกษัตรสมุห, 2511: 45) มีพระราชนิพนธ์ดังต่อไปนี้

- ว่าด้วยกำลังของบ้านเมือง
- ว่าด้วยความสามัคคี
- ว่าด้วยคุณครูอาจารย์

- ว่าด้วยคุณเจ้าขุนมูลนาย
- ว่าด้วยคุณบิดามารดา
- ว่าด้วยคุณมิตร
- ไหว้เทวดา
- ไหว้พระเป็นเจ้า

**1.1.3 บทร้องพระราชทาน** เป็นบทพระราชนิพนธ์เพื่อพระราชทานเป็นเพลงประจำโรงเรียนและกรมกองเลื้อป่าต่างๆ ดังที่ นายมนตรี ตราโมท (2553: 216) นักเรียนเก่าพรานหลวงได้กล่าวถึงที่มาของชื่อเพลงที่ใช้เป็นบทร้องพระราชทานนี้ว่า

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ขณะทรงพระเยาว์มีพระนามว่า “พระองค์โต” ดังนั้นเพลงประจำโรงเรียนมหาดเล็กหลวง ซึ่งเป็นโรงเรียนแรกของพระองค์ท่านถือเป็นโรงเรียนสำคัญของพระองค์ จึงใช้เพลง “สิงโตเล่นหาง” อันมีคำว่า “โต” ตรงกับพระนามของพระองค์ท่าน ส่วนโรงเรียนราชวิทยาลัยทรงใช้เพลง “ขึ้นพลับพลา” เพราะคำว่าราชวิทยาลัย แปลว่า โรงเรียนของพระมหากษัตริย์ คำว่า “พลับพลา” ก็แปลว่าที่ประทับของพระมหากษัตริย์ ส่วนเลื้อป่าต่างๆ มีเลื้อป่าหลวง เลื้อป่าพรานหลวง เลื้อป่าปืนใหญ่หลวง และเลื้อป่าราชานวิ โดยมีเลื้อป่าม้าหลวงเป็นผู้ประจำอยู่ในกรมราชพาหนะมีรถม้า รถมอเตอร์ไซด์ต่างๆ จึงใช้เพลง “สารถิ” เพราะเลื้อป่าม้าหลวงมีผู้ขับรถม้าด้วย เพลงสารถิจึงเป็นเพลงที่เหมาะสม เลื้อป่าพรานหลวงเป็นโรงเรียนทหารกระบี่มาก่อน หมายถึง ทหารลิงของพระราม ทรงใช้เพลงที่มีเนื้อหาว่า “ข้าเจ้าพลาหภูมิกรมพรานหลวง ท้าวทั้งปวงปานพลกระบี่ศรี” เหมือนพลกระบี่ของพระราม จึงทรงใช้เพลง “โยนดาบ” เป็นเพลงประจำของนักเรียนพรานหลวง เลื้อป่าปืนใหญ่หลวง คำว่า “ใหญ่” เปรียบถึง ช้างได้ จึงทรงใช้เพลง “ช้างประสานงา”

ข้อความข้างต้นแสดงถึงที่มาของชื่อเพลงที่ใช้เป็นบทร้องของเพลงพระราชทานเหล่านี้ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับพระนาม สถานที่ของโรงเรียน ชื่อประเภทกองของเลื้อป่า และการเทียบเคียงชื่อกับความเปรียบ บทร้องพระราชทานเหล่านี้มีทั้งสิ้น 6 เรื่อง ได้แก่

- บทร้องสำหรับนักเรียนมหาดเล็กหลวง (เพลงสิงโตเล่นหาง)
- บทร้องสำหรับนักเรียนราชวิทยาลัย (เพลงขึ้นพลับพลา)
- บทร้องสำหรับกรมเลื้อป่าพรานหลวงรักษาพระองค์ (เพลงมอญโยนดาบ)
- บทร้องสำหรับกรมเลื้อป่าม้าหลวงรักษาพระองค์ (เพลงสารถิ)
- บทร้องสำหรับกรมเลื้อป่าปืนใหญ่หลวงรักษาพระองค์ (เพลงช้างประสานงา)
- บทร้องสำหรับกรมทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ (เพลงฝรั่งรำเท้า)

#### 1.1.4 บทร้อยกรองเพื่อแสดงทัศนะในเชิงวิจารณ์ มีพระราชนิพนธ์ 9 เรื่องดังนี้

- ปกหลังดุสิตสมิต ทรงแสดงวัตถุประสงค์ของดุสิตสมิต มีแจ้ไข้อย่างชัดเจนในหน้าปกด้านหลังเป็นประจำ

- โคลงเรื่องสันติภาพ แสดงไว้ในหนังสือสมุทสาร
- ลั้งเมือง แสดงความอาลัยในเมือง “ดุสิตธานี”
- รำพึงการดูละครม้า แสดงการยั่วล้อทหารที่มีผู้บงการให้กระทำทุกพฤติกรรม
- นางบิลเลียดล่อแก้ว แสดงการยั่วล้อผู้รับวัฒนธรรมตะวันตกอย่างรู้ไม่จริง
- นิราศลอนดอน วิจารณ์การประพันธ์หนังสือ “นิราศลอนดอน” ของ

หม่อมราโชทัย

- มนุษย์สรวยหรือไม่สรวย ? ทรงมีความเชื่อด้านเทพยดานำมาสั่งสอนในการ

ปฏิบัติตน

- ขอชวนสหายให้มี ทรงชี้แนะให้ปฏิบัติตามหลักธรรม

#### 1.1.5 บทสวดมนต์ เป็นบทสวดมนต์ใช้เมื่อเปิดการฝึกหัดสั่งสอนสมาชิกกองเสือป่าหลวง

โดยสมาชิกกองพลเสือป่าหลวง (รักษาพระองค์) มาประชุมพร้อมกัน ณ ที่พักเสือป่า มีพระราชนิพนธ์ 2 เรื่อง ดังนี้

- คาถานักรบ
- คาถาสุมทรเสนา

#### 1.1.6 บทเพลงหรือบทร้องเบ็ดเตล็ด มีบทพระราชนิพนธ์ 3 เรื่อง ดังนี้

- พุทธานุภาพนำผล (Good Wishes to All) เป็นเพลงพระราชนิพนธ์สำคัญในเรื่อง “ปลอ่ยแก” ต่อมาได้โปรดเกล้าฯ พระราชทานให้เป็นบทร้อง “ให้พรทั่วไป” ของนักเรียนในโรงเรียนมหาดเล็กหลวงแล้วได้พระราชทานให้กระทรวงธรรมการเผยแพร่ไปยังโรงเรียนต่างๆ ทั่วพระราชอาณาจักร (วรชาติ มีชูบท, 2553: 214 )

- บทชวนรักชาติ (Love of Race and Fatherland )
- ข้าขอกล่าวคำทำนูล (Loyalty to the King)

## 1.2 พระราชนิพนธ์แปล

บทร้อยกรองขนาดสั้นที่เป็นพระราชนิพนธ์แปลนี้ หมายถึง เฉพาะบทร้อยกรองที่เป็นภาษาไทย โดยมีต้นเรื่องที่มาจากบทต่างประเทศเท่านั้น ไม่นับรวมบทร้อยกรองขนาดสั้นที่ทรงนำเนื้อความพระราชนิพนธ์ร้อยกรองของไทยแปลเป็นภาษาอังกฤษ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นพระราชนิพนธ์แปลแล้วนำมาขยายความคิด ดังมีกลุ่มที่มา



ต่อไปนี้เป็น

**1.2.1 พุทธภาษิต** ทรงพระราชนิพนธ์แปลจากภาษิตทางพุทธศาสนา เพื่อให้บุคคลปฏิบัติตามหลักพุทธศาสนา มีพระราชนิพนธ์พุทธสุภาษิต 4 เรื่อง ดังนี้

- รูปี ชีระติ มัจฉานัง นามะโคตติ นะ ชีระติ
- โคลงสุภาษิต (นันทิ ทุกข์สละ มূল)
- โคลงสุภาษิต ( อังค ณะนัญชิวัตถุจาปี สัพพ อัมเปวะ ชะเห ธัมมะมะนุสสะรันโต)
- โคลงสุภาษิต (คุณัญเจ ณะระมานัน อุช คัจฉติ ปะคะโว สัพพา อุช คัจฉันติ เนตเต อุช คะเต สะติ)

**1.2.2 สุภาษิตจากบุคคลสำคัญ** พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงนำภาษิตจากพระนิพนธ์ของสมเด็จพระสังฆราชองค์ต่างๆ พระราชาคณะชั้นผู้ใหญ่ ตลอดจนพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมาขยายความ อันเป็นโวหารที่ใช้สั่งสอนให้ผู้กระทำความดี เป็นพระราชนิพนธ์โคลงสุภาษิต 6 เรื่อง ดังนี้

- โคลงสุภาษิต (สัพเพสั สัมมะภูตานิ สามัคคี วุทฒิสสิกขา) สมเด็จพระสังฆราชสาทรจนา
- โคลงสุภาษิต (ปุตตะกะ วิยะ ราชานัน ปะชั รักขันตุ สัพพะทา) แปลความจากภาษิตคาถา “ขัย” ของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ฉิม
- โคลงสุภาษิต (หิริโอตตปิยัญญะวะ โลกั ปาเลติ สาธุกั) ธรรมภาษิตของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส
- โคลงสุภาษิต (โลโกปตถัมภิตาเมตตา อรติ โลกะนาสิกขา) ธรรมภาษิตของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส
- โคลงสุภาษิต (ผู้คนกำเนิดคล้าย คลึงกัน) แปลจากโคลงสุภาษิตพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

**1.2.3 สุภาษิตจากคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา** ทรงนำหลักธรรมจากพระไตรปิฎกมาเป็นแนวคิดสำคัญเป็นบทโวหารเทศนาประเภทร้อยกรองของพระพุทธเจ้า พระธรรมที่ยกมานั้นอยู่ในหมวดขุททกนิกาย และสังยุตตนิกายเป็นสำคัญ ดังที่ ทวีศักดิ์ ญาณประทีป (2547: 67-71) กล่าวว่า โวหารเทศนาที่นำมาจากสังยุตตนิกาย เป็นหมวดที่กล่าวเรื่องประมวลสถานที่บุคคล และธรรมต่างๆ ไว้เป็นหมวด ในส่วนโวหารเทศนาที่นำมาจากหมวดขุททกนิกาย จัดเป็นหมวดที่รวมพระสูตร หรือธรรมปลีกย่อยเล็กๆ น้อยๆ เป็นพระราชนิพนธ์โคลงสุภาษิต 9 เรื่อง ดังนี้

- กาพย์ท้อโคลงสุภาสิต พรหมชาติ มาตาปิตะโร จากบทมงคลัตถะที่ปะเน
- โคลงสุภาสิต (นัตถิ สันติประวี สุขี ,ธรรมะบท,ขุทตะกะนิกาย)
- โคลงสุภาสิต (สุโข พุทธานัน อูปปาโท ,ธรรมะบท, ขุทตะกะนิกาย)
- โคลงสุภาสิต (ภริยา ปรมมา สุขา ,สคาถะวรรค ,สังยุตตะนิกาย)
- โคลงสุภาสิต (สตัญจะ คันโธ ปฎิวาตะเมติ จาก ธรรมะบท, ขุทตะกะนิกาย)
- โคลงสุภาสิต (อัสตตะ หะเว ชิตัง เสยโย) (ธรรมะบท, ขุทตะกะนิกาย)
- โคลงสุภาสิต (สพพญ เจ ปฐวี ทชช นากตณญ มภิราชเย ,เอกนิบาตชาดก)
- โคลงสุภาสิต (สัทธิระ วิตตัง ปุริสัสสะ เสฏฐัง , สคาถะวรรค ,สังยุตตะนิกาย)
- โคลงสุภาสิต (สพพรสั ฐมมรโส ชินาติ , ธรรมะบท ขุททกนิกาย)
- โคลงสุภาสิต (วิสุสาสา ปรมมา ญาตี ,ธรรมะบท, ขุททกนิกาย)

**1.2.4 สุภาสิตพระร่วง** เป็นสุภาสิตไทยแท้และเกี่ยวข้องด้วยหลักธรรมทางพุทธศาสนา เป็นส่วนมาก เช่น เกี่ยวกับ กรรมดี กรรมชั่ว ความเมตตาการุณา ความประมาท ความเพียร ความโลภ สันโดษ ความริษยา ความโกรธ มุสาวาท ปัญญา เป็นคำสอนที่ดี มีใจความลึกซึ้งกินใจและเป็นคติธรรมที่คนไทยยึดถือปฏิบัติและสั่งสอนกันต่อมา เป็นพระราชนิพนธ์โคลงสุภาสิต 2 เรื่อง ดังนี้

- โคลงสุภาสิต (เมื่อน้อยหาวิชา ให้หาสินต่อใหญ่)
- โคลงสุภาสิต (อย่ารักถ้ากว่าเรือน)

**1.2.5 สุภาสิตจากนักปราชญ์ต่างประเทศ** พระองค์ทรงมีความรอบรู้ทั้งทางด้านภาษาและการต่างประเทศเป็นอย่างดี พระองค์ทรงประมวลภาสิตจากภาษาต่างๆ อันได้แก่ ภาสิตอังกฤษ สเปน ฝรั่งเศส อิตาลี อเมริกา โรมัน ละติน ฮอลันดา และญี่ปุ่น ทรงนำภาสิตเป็นบทนำและทรงพระราชนิพนธ์ขยายความหมาย เพื่อแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับภาสิต เป็นพระราชนิพนธ์โคลงสุภาสิต 21 เรื่อง ดังนี้

- โคลงภาสิตนักรบโบราณ
- โคลงสุภาสิต (The ornament of a house is the friends who frequent it.) เป็นภาสิตของปราชญ์อังกฤษชื่อ เอเมอร์สัน
- โคลงสุภาสิต (He is well paid that is well satisfied.) ของ เซกสเปียร์
- โคลงสุภาสิต (Aide-toi, le ciel t'aidera.) ภาสิตของนักปราชญ์ฝรั่งเศส ชื่อ ลาฟองเตน
- โคลงสุภาสิต (Ad ogni uccello suo, ido par bello.) สุภาสิตอิตาลีเลียน

- โคลงสุภาษิต (Accensa domo proximi, tua quoque periclitatur.)
- สุภาษิตละติน
- โคลงสุภาษิต (Amor omnia vincit.) สุภาษิตโรมัน
  - โคลงสุภาษิต (Comprendre c' est pardonner ภาษิตของมาตาม เดอะ สตาเอล, นารีที่มีชื่อเสียงเปนปราชญ์ในประเทศฝรั่งเศส)
  - โคลงสุภาษิต (A clear conscience is a coat of mail, สุภาษิตของ อังกฤษ)
  - โคลงสุภาษิต (Applause is the spur of noble minds, the end and aim of weak ones) ภาษิตของปราชญ์อังกฤษ”
  - โคลงสุภาษิต (Lives of great men all remind us.) จากโคลงของจินตกวี่ อเมริกัน
  - โคลงสุภาษิต จากเรื่อง (An two men ride of a horse, one must ride behind.) ของเช็กสเปียร์
  - โคลงสุภาษิต (Abusus on tollit usus.) (นิติธรรมภาษิตละติน)
  - โคลงสุภาษิต (C' est le regle des regles.) ของนักปราชญ์ชาวฝรั่งเศส
  - โคลงสุภาษิต (Bien predica quien bien vivn, ภาษิตสเปน)
  - โคลงสุภาษิต (A chi un segreto ?) ภาษิตอิตาลีเลียน
  - โคลงสุภาษิต (อิซะ โน พุโยโย, สุภาษิตญี่ปุ่น)
  - โคลงสุภาษิต (Chi compra terra compra Guerra.) ภาษิตอิตาลีเลียน
  - โคลงสุภาษิต (Dost thou love, then do not squander time, for that is the stuff life is made of. ของนักปราชญ์อเมริกัน)
  - โคลงสุภาษิต (De rabo de puerca nunca buen virote.) สุภาษิต สเปน
  - โคลงสุภาษิต (Elephantus non capit murem. สุภาษิตละติน)

## 2. จันท์ลักษณะของพระราชนิพนธ์หรือทรงขนาดสั้น

จากการศึกษาด้านจันท์ลักษณะพระราชนิพนธ์หรือทรงขนาดสั้นในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ปรากฏคำประพันธ์ในรูปแบบต่างๆ โคลง ฉันท์ กาพย์และกลอน ดังนี้

## 2.1 โคลง

โคลง เป็นคำประพันธ์ที่บังคับวรรณยุกต์ คือ เอก โท และบังคับสัมผัส จากการศึกษา คำประพันธ์ประเภทโคลงจากพระราชนิพนธ์บทร้อยกรองขนาดสั้นในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พบว่า ทรงใช้รูปแบบคำประพันธ์โคลงเป็นส่วนใหญ่ในการสื่อเนื้อหาที่มุ่งให้ผู้อ่าน เพื่อปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ความรักชาติและความเสียสละให้หยั่งลึกลงในจิตใจของประชาชน บทร้อยกรองประเภทโคลงที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์ไว้ นั้น แบ่งเป็นโคลงประเภทต่างๆ ได้แก่ โคลงสุภาพ โคลงกระซู่ โคลงตัน โคลงโบราณ ดังต่อไปนี้

**2.1.1 โคลงสุภาพ** หมายถึง โคลงที่ใช้คำสุภาพแต่ง (คำสุภาพ คือ คำที่ไม่มีรูปวรรณยุกต์กำกับอยู่บนคำนั้น) ดังที่ปรากฏในพระราชนิพนธ์บทร้อยกรองขนาดสั้น มีโคลงสองสุภาพ โคลงสามสุภาพ และโคลงสี่สุภาพ

**2.1.1.1 โคลงสองสุภาพ** โคลงสองสุภาพมีปรากฏในพระราชนิพนธ์ โคลงสุภาพชนิดรูป ชีระติ มัจจานัน นามะโคตตัม นะ ชีระติ ดังนี้

รูปย่อมย่อยับได้ แต่ชื่อและโคตรไชร์ บัสน์สุญหาย

(โคลงสุภาพชนิดรูป ชีระติ มัจจานัน นามะโคตตัม นะ ชีระติ, 2462: 8-9)

**2.1.1.2 โคลงสามสุภาพ** โคลงสามสุภาพมีปรากฏในพระราชนิพนธ์ โคลงสุภาพชนิดนนทิ ทุกข์สละ มูล ดังนี้

เพลิงเพลิงทางสนุก

เปนมูลทุกข์แน่แท้

ข้อนี้จักกล่าวแก้

อรรถให้จะเจน

(โคลงสุภาพชนิดนนทิ ทุกข์สละ มูล, 2462: 3)

**2.1.1.2 โคลงสี่สุภาพ** โคลงสี่สุภาพมีปรากฏในพระราชนิพนธ์ แก้วแก้วเนาวรัตน์ ล้ำ, กาชาดไม้ไช่กาดำ, โคลงนิราศประลองยุทธ, สยามานุสสติ, โคลงพระราชนิพนธ์ตอบคำสดุดีลิลิต ตอนเจดีย์ของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี, โคลงเรื่องสันติภาพ, สุภาพิตสมสมัย, โคลงสุภาพิต (Ad ogni uccello suo ,ido par bello.), โคลงสุภาพิต (นัตถิ สันติปะริ์ สุข), โคลงสุภาพิต (คุณนัญเจ ตระมานาน อุชั คัจฉติ ปะคะโว สัพพา อุชั คัจฉนติ เนตเต อุชั คะเต สะติ), โคลงสุภาพิต (สัทธีระ วิตตัม ปุริสัสสะ เสฏฐัง), โคลงสุภาพิต (สพพญ เจ ปฐวี ทชชั นาทตญญ มภิราชเย) และโคลงสุภาพิต (วิสุสาสา ปรมมา ญาตี) ดังนี้

ใครรานใครรักตัว	แดนไทย
ไทยรบจนสุดใจ	ชาติดิน
เสียเนื้อเลือดหลังไหล	ยอมสละ สิ้นแล
เสียชีพไปเสียสิ้น	ชื่อก้องเกียรติงาม
หากสยามยังอยู่ยั้ง	ยืนยง
เราก็เหมือนอยู่คง	ชีพด้วย
หากสยามพินาศลง	ไทยอยู่ ได้ฤ
เราก็เหมือนมอดม้วย	หมดสิ้นสกุลไทย

(สยามานุสสติ, 2561: 104)

### 2.1.1.3 โคลงกระทู้ ลักษณะของโคลงกระทู้ มีดังนี้

โคลงกระทู้ เป็น โคลงสี่สุภาพที่กำหนดคำสำหรับเป็นหลัก หรือเป็นกระทู้ ในการแต่งไว้ก่อน แล้วจึงแต่งอธิบายตามความหมายของคำที่ตั้งกระทู้ไว้ นั้น เป็นการแต่งยากกว่าโคลงสี่ธรรมดา เพราะจะต้องแต่งไปตามความหมายของกระทู้นั้นๆ คำที่ใช้ในกระทู้เรียงอยู่ข้างหน้าบาททั้ง 4 ของโคลง แต่เขียนเรียงลง เป็นเส้นตั้ง เว้นระยะห่างเล็กน้อยพอให้เห็นว่าเป็นกระทู้ คำที่เป็นกระทู้นั้นมีตั้งแต่บาทละหนึ่งคำถึงบาทละสี่คำ

ส่วนแผนผัง เอก โท สัมผัส คณะเป็นไปตามเกณฑ์ของโคลงสี่สุภาพ ทุกประการ โคลงกระทู้มีปรากฏในพระราชนิพนธ์ส่วนใหญ่เป็นกระทู้นั้น 1 คำ อาจใช้คำซ้ำๆ เป็นกระทู้ โคลงกระทู้ มีปรากฏในพระราชนิพนธ์ โคลงสุภาสิต (สัพเพส สัมภะภูตานิ สามัคคี วุฑฒิสถิกา), โคลงนิราศประลองยุทธ, ภาสิต นักรบโบราณ, โคลงพระราชนิพนธ์ตอบคำสดุดีลิลิตดอนเจดีย์ของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี, โคลงสุภาสิต (นัตถิ สันติประวีร์ สุขี ,ธรรมะบท,ชุกตะกะนิทาย) ดังนี้

- รวมแรงกันเข้ากอบ การงาน
- รวมทรัพย์ผดุงสถาน ถิ่นเทศ
- รวมจิตอภิบาล บ้านเกิด
- รวมรบป้องกันเขต ขอบสยาม
- เสียงานอย่าเสียศักดิ์ ศรีสวัสดิ์
- เสียทรัพย์อย่าเสียอรรถ รอบรู้
- เสียชีพอย่าเสียสัตย์ ธรรมะ
- เสียชาติอย่าเสียผู้ สละชนม์ ฯ

(โคลงสุภาสิต (สัพเพส สัมภะภูตานิ สามัคคี วุฑฒิสถิกา, 2461: 145)

**2.1.2 โคลงสั้น** คือ โคลงประเภทหนึ่งซึ่งมีจำนวนคำน้อยกว่าโคลงสุภาพ และเปลี่ยนตำแหน่งคำเอกและโท และสัมผัสบ้าง โคลงสั้นแบ่งเป็นประเภทต่างๆ มีดังนี้

**2.1.2.1 โคลงสองสั้น** โคลงสองสั้นมีปรากฏในพระราชนิพนธ์ โคลงสุภาพิต *If a man will begin*, โคลงสุภาพิต *Chi troppo abbraccia null astringe* ดังนี้

ใครรวมมานักไซ้ร้      มักเลยบ่มีได้      ยึดถือ ฯ

(โคลงสุภาพิต *Chi troppo abbraccia null astringe*, 2461: 99)

**2.1.2.2 โคลงสามสั้น** โคลงสามสั้นมีปรากฏในพระราชนิพนธ์ โคลงสุภาพิต *Aucum chemin de fleurs ne conduit a la gloire*, โคลงสุภาพิต *Amor y amistad*, โคลงสุภาพิต *La naissance n'est rian ou la vertu n'est pas* ดังนี้

อันชาติตระกูลกำเนิด      ถึงประเสริฐหากไร้  
คุณะสมบัติไซ้ร้      หมดดี ฯ

(โคลงสุภาพิต *La naissance n'est rian ou la vertu n'est pas*, 2461: 109)

**2.1.2.3 โคลงสั้นวิวิธมาลี** โคลงสั้นวิวิธมาลีมีปรากฏในพระราชนิพนธ์ โคลงสุภาพิต ( *โลโกปัทถัมภิตาเมตตา อรติ โลกนะลิกา*), โคลงสุภาพิต *อย่ารักถ้ากว่าเรือน*, โคลงสุภาพิต (*Dost thou love, then do not squander time ,for that is the stuff life is made of.*)และ โคลงสุภาพิต (*Chi compra terra compra guerra*) ภาษิตอิตาเลียน ดังนี้

เมตตาเป็นเครื่องค้า      จุนโลก  
เมตตะจิตบำรุง      ความสุข  
อีกทั้งเมื่อยามโศก      รันทด  
เมตตะจิตดับทุกข์      เทวศได้เที่ยวนา

(โคลงสุภาพิต *โลโกปัทถัมภิตาเมตตา อรติ โลกนะลิกา*, 2463: 201)

**2.1.3 โคลงโบราณ** เป็นโคลงที่ไทยแปลงจากกาพย์ในภาษาบาลี ชื่อว่า กาพย์สารวิลาสินี มีลักษณะเป็นโคลงอย่างแบบไทย 8 ชนิด ไม่บังคับเอกโท มีบังคับเพียงสัมผัส โคลงโบราณทั้ง 8 ชนิด มีดังนี้

**2.1.3.1 โคลงวิชขุมาลี** โคลงวิชขุมาลีมีปรากฏในพระราชนิพนธ์ โคลงสุภาพิต (*Bien predica quien bien vivn* ,ภาษิตสเปน), โคลงสุภาพิต (*He is well paid that is well*

satisfied), โคลงสุภาสิต (สพฺพสรลั ฐมฺมโรโส ชินาติ), โคลงสุภาสิต (ปุตตะกั วยะ ราชานโ ปะชั รัคขันตฺ สัพพะทา) และโคลงสุภาสิต (เมื่อน้อยหาวิชา ให้หาสินต่อใหญ่) ดังนี้

นัยพระร่วงเจ้า	กล่าวภา ษิตแฮ
หาวิชาชำนาญ	เมื่อน้อย
ส่วนสินจูงไฝหา	ต่อใหญ่
ลองไต่ร่ตามเนื้อถ้อย	กล่าวมา

(โคลงสุภาสิต เมื่อน้อยหาวิชา ให้หาสินต่อใหญ่, 2463: 28-29)

### 2.1.3.2 โคลงมหาวิชชุนาลี โคลงมหาวิชชุนาลีมีปรากฏในพระราชนิพนธ์

โคลงสุภาสิต (Aide-toi, le ciel t'aidera) ภาสิตของนักปราชญ์ฝรั่งเศส ชื่อ ลาฟองเตน, โคลงสุภาสิต (Accensa domo proximi, tua quoque periclitatur.) สุภาสิตละติน, โคลงสุภาสิต (อตัตา ทะเว ชิตั เสยโย) (ธรรมะบท , ขุททะกะนิกาย), โคลงสุภาสิต (ภริยา ปรมา สุขา), โคลงสุภาสิต (A chi un segreto ?) ภาสิตอิตาเลียน และ โคลงสุภาสิต (Lives of great men all remind us) จากโคลงของจินตกรวืออเมริกัน ดังนี้

ชานะตนั้นแล	เปนดี
พุทธศาสนภาสิต	ประเสริฐ
ชานะเหล่าไฟรี	มวลงมาก
ลักเท่าใดไม่เลิด	มาตร่แม่น่ขมตน

(โคลงสุภาสิต ภริยา ปรมา สุขา, 2463: 189)

### 2.1.3.3 โคลงจิตรลดา โคลงจิตรลดา มีปรากฏในพระราชนิพนธ์ โคลงสุภาสิต

(หิริโอดตปิพยัญญวะ โลกั ปาเลติ สาธุกั), โคลงสุภาสิต (A clear conscience is a coat of mail.) โคลงสุภาสิต จากเรื่อง (An two men ride of a horse, one must ride behind.) ของเช็กสเปียร์, โคลงสุภาสิต (Comprendre c' est pardonner) ภาสิตในประเทศฝรั่งเศส โคลงสุภาสิต, (De rabo de puerca nunca buen virote.) สุภาสิตสเปนและโคลงสุภาสิต (C' est le regle des regles.) ของนักปราชญ์ชาวฝรั่งเศส ดังนี้

ภรรยาเปนยอดยั้ง	สหาย
พุทธะภาสิตแสดง	จับจิต
เพื่อนกินเพื่อนเล่นวาย	สุขเริด ร้างแฮ
ไปเปรียบสมิตรอยู่	ขวัญเรื่อน

(โคลงสุภาสิต, 2520: 215)

**2.1.3.4 โคลงมหาจิตรลดา** โคลงมหาจิตรลดา มีปรากฏในพระราชนิพนธ์ โคลงสุภาสิต (สุโข พุทธาณ อุปาโท, ธรรมะบท, ขุททะกะนิกาย), โคลงสุภาสิต รูปี ชีระติ มัจฉานัง นามะโคตตัม นะ ชีระติ, โคลงสุภาสิต (Abusus on tollit usus.) นิติธรรมภาสิตละติน และโคลงสุภาสิต (Amor omnia vincit.) สุภาสิตโรมัน ดังนี้

ปัญญาย่อมเกิดเพราะ	ประกอบ
แม่หมั่นจึงจะรู้	มากได้
ยิ่งเรียนยิ่งรอบรู้	แหลมหลัก
เหมือนมีดลับไว้จึง	จะใช้สมจินต์

(โคลงสุภาสิต รูปี ชีระติ มัจฉานัง นามะโคตตัม นะ, 2462: 11)

**2.1.3.5 โคลงสินธุมาลี** โคลงสินธุมาลี มีปรากฏในพระราชนิพนธ์ โคลงสุภาสิต (ลัทธิเพลล์ สัมภะภูตาทัน สามีคคี วุฑฒิสถิกา), โคลงสุภาสิต (อิชะ โน พุโยโย, สุภาสิตญี่ปุ่น) และโคลงสุภาสิต (Elephantus non capit murem, สุภาสิตละติน) ดังนี้

ตนเป็นผู้รอบรู้	วิทยา
ศิลปะเบรื่องปัญญา	แหลมหลัก
แสดงปาฐะกะถา	สอนศิษย์
แต่ประพฤดิเองมัก	ผิดไป

(โคลงสุภาสิต อิชะ โน พุโยโย, 2461: 11)

**2.1.3.6 โคลงมหาสินธุมาลี** โคลงมหาสินธุมาลี มีปรากฏในพระราชนิพนธ์ โคลงสุภาสิต (อังกค์ ณะณัฐชีวีตัญจาปี ลัทธิ อัปะวะ ชะเท รัมมะมะนุสสรันโต), โคลงสุภาสิต (The ornament of a house is the friends who frequent it.) เป็นภาสิตของปราชญ์อังกฤษ ดังนี้

“สิ่งงามแห่งคฤหาส์	คือมิตร
ผู้เยี่ยมเยือนเนื่องนิตย์	นั่นแล”
ถ้อยคำช่างจับจิต	นำไตร่ ตามนา
ไตร่เสรีจักเห็นแท้	เลิศล้ำนควรชม

(โคลงสุภาสิต, 2520: 149)

**2.1.3.7 โคลงนันทะทายี** โคลงนันทะทายี มีปรากฏในพระราชนิพนธ์ โคลงสุภาสิต (สตัญจะ คันโร ปฏิวาตะเมติ จาก ธรรมะบท, ขุททะกะนิกาย) ดังนี้



กลิ่นของสัตบุรุษย่อมหอม	ทวนลม ไต้หนา
นี้แหละอุดมพุทธ	ภาษิต
พิจารณาถึงสมควร	จำจด
สอนและเตือนจิตให้	มุ่งดี

(โคลงสุภาษิต สัตถุจะ คันทโธ ปฎิวาตะเมติ, 2463: 149)

### 2.1.3.8 โคลงมหานันทะทายี โคลงมหานันทะทายีมีปรากฏในพระราชนิพนธ์

โคลงสุภาษิต (Applause is the spur of noble minds, the end and aim of weak ones.) ,ภาษิตของ  
ปราชญ์อังกฤษ” ดังนี้

“ความชมช่วยส่งเสริม	คนฉลาด
มานะและสามารถ	ยิ่งไซ้
แต่สำหรับผู้ขาด	คุณวุฒิ
เป็นสิ่งที่อยากได้	รับแล้วหมดเพียร”

(โคลงสุภาษิต Applause is the spur of noble minds, the end and aim of weak ones, 2463: 141)

## 2.2 ฉันท

ฉันท เป็นคำประพันธ์ที่กำหนดคณะ ครุ ลหุและสัมผัส ไว้เป็นมาตรฐานในการประพันธ์  
ไทยรับแบบอย่างในการแต่งฉันทมาจากคัมภีร์วุฒโตทัยของอินเดีย จากการศึกษาพระราชนิพนธ์บทร้อยกรองขนาดสั้น  
ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้วิจัยพบว่ามีฉันท 2 ชนิด คือ วสันตติลกฉันท 14 และอินทวิเชียร  
ฉันท 11

### 2.2.1 วสันตติลกฉันท 14

วสันตติลกฉันท 14 มีความหมายว่า "ฉันทที่มีลีลาตั้งจอมเมฆในฤดูใบไม้ผลิ  
(ฤดูฝน)" เป็นหนึ่งในฉันทที่นิยมแต่งกันมากที่สุด เนื่องจากอ่านแล้วฟังได้รื่นหู รู้สึกซาบซึ้งจับใจ มักใช้แต่งชมความ  
งามและสดุดีความรักหรือของสูง วสันตติลกฉันท 14 มีความหมายเรียกกันว่า ฉันทสายฝน เป็นฉันทที่มีลีลา  
งดงามที่สุด ประดุจความงามของน้ำฝนในวสันต ฤดู มีความไพเราะเหมาะสำหรับแต่งเรื่องพรรณนา ชมเชย ให้  
ผู้ฟังรู้สึกไพเราะซาบซึ้งกินใจ วสันตติลกฉันท 14 มีปรากฏในพระราชนิพนธ์ ชุมพลเสื่อป่า, คาถานักรบ, คาถา  
สมุทรเสนา และปีใหม่ พ.ศ. ๒๔๖๒ ดังนี้

- รวมพลสมัครพลอยู่                      ณ บังคับพระนายนก
- คือองค์พระชัตติยะติลก                  ภาวะเขตประเทศสยาม

◦ ป่านพลกระเป๋ิพิริยรวม	ณ บังคับพระองค์ราม
จันทราวะตารมะนะจะปราม	ปรปักษ์ยักษ์หาญ
◦ พรั่งพร้อมประหมอมกลมลัก	ดิและมุ่งมล้างพาล
ข่มขื่อรีกะลิและราญ	ทุรชนปะราชิต
◦ ขอพระอะมระรุประสาท	ณ ส้มัคคะพลนิตย์
อยู่เย้นและเป็นสุขะสัมฤท	ริชโยชโยชัย ฯ

(ชุมพลเสือบ้า, 2461: 147)

### 2.2.2 อินทรวีเชียรฉันทน์ 11

อินทรวีเชียรฉันทน์ 11 มีความหมายว่า "ฉันทน์ที่มีลีลาดูสวยงามฟ้าของพระอินทร์" เป็นฉันทน์ที่นิยมแต่งกันมากที่สุด มีลักษณะและจำนวนคำคล้ายกับกาพย์ยานี 11 แต่ต่างกันเพียงที่ว่า อินทรวีเชียรฉันทน์นี้มีข้อบังคับครุและลหุ อินทรวีเชียรฉันทน์ 11 หมายถึง เพชรของพระอินทร์ ซึ่งมีแสงสวยงามระยิบระยับ เป็นฉันทน์ที่ไพเราะรองจากวสันตดิถีฉันทน์ สำหรับแต่งเรื่องโน้มน้าวจิตใจให้ห้วนไหว บังเกิดความเอ็นดู สงสาร เศร้า สลดหรือบรรยายความ อินทรวีเชียรฉันทน์ 11 มีปรากฏในพระราชนิพนธ์ ทหารกลับจากราชการทหาร, ชมประทีปในงานเฉลิมพระชนมพรรษา, คาถาประสิทธิ์พรแก่คณะเสือบ้า และปกหลังดุสิตสมิต ดังนี้

◦ มีชีวิชีวิตต่อ	พงพรอคตุตตอนาก
เผยฤทธิอำนาจ	สุวะธรรมะเที่ยงตรง
◦ แสนยานุภาพหาญ	กัลละลานละลายลง
แพ้เดชะแห่งองค์	อวตารประหารยักษ์
◦ เสียมพลพลเขต	สุรเกียรติสูงศักดิ์
เสียมรบทหารรัก	ดีและชอบหะทัยปวง ฯ

(ทหารกลับจากราชการสงคราม, 2461: 157)

## 2.3 กาพย์

กาพย์ เป็นคำประพันธ์ชนิดหนึ่งซึ่งกำหนดคณะ พยางค์และสัมผัสคล้ายกับฉันทน์ แต่ไม่ใช้ครุ ลหุ กาพย์ที่ปรากฏในพระราชนิพนธ์หรือทรงขนาดสั้นในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้วิจัยพบว่ามีความยาว 3 ชนิด คือ กาพย์ฉมัง กาพย์ยานี 11 และกาพย์ท้อโคลง

### 2.3.1 กาพย์ฉมัง

กาพย์ฉมัง เป็นคำประพันธ์ประเภทหนึ่ง จำพวกกาพย์ มักจะเขียนรวมอยู่ในหนังสือประเภทคำฉันทน์ หรือคำกาพย์ มีลักษณะสั้น กระชับ จึงมักจะใช้บรรยายความที่มีการเคลื่อนไหว กระชับ ฉับไว แต่ก็มีบ้าง ที่ใช้กาพย์ฉมังบรรยายถึงความงดงาม นุ่มนวลก็มี กาพย์ฉมัง เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า กาพย์ฉมัง 16 เนื่องจาก

มีจำนวนคำ 16 คำ ในหนึ่งบท บ้างก็เรียกว่า กาพย์ 16 เฉยๆ ก็มี กาพย์ฉบับนี้มีปรากฏในพระราชนิพนธ์ เครื่องหมายแห่งไตรรงค์ และข้าชอกล่าวคำทำนอง ดังนี้

- ข้าชอกล่าวคำทำนอง นบพระนเรนทรสูร ผดุงพิภพภูมิสยาม
- ทุกเทศเขตด้าวราวคาม บันลือพระนาม นิยมพระยศภูวนัย
- ชื่นจิตทุกคนคนไทย ต่างร้องอวยชัย ถวายพระพรมงคล
- ของจงจำเริญพระชน มายูย้งผล บังเกิดแก่ชาติศาสนา

(เครื่องหมายแห่งไตรรงค์, 2461: 40)

### 2.3.2 กาพย์ยานี 11

กาพย์ยานี 11 หรือ กาพย์ยานี คือ กาพย์ชนิดหนึ่ง มี 11 คำในหนึ่งบาท จึงเรียกว่า กาพย์ยานี 11 นิยมใช้ในการเล่าเรื่อง ในหนังสือประเภทคำกาพย์ ร่วมกับกาพย์ชนิดอื่นๆ หรือในหนังสือประเภทคำฉันท์ ร่วมกับกาพย์และฉันท์ชนิดอื่นๆ ในยุคปัจจุบัน นิยมแต่งกาพย์ยานีเป็นบทสั้นๆ โดยไม่ได้ร้อยกับฉันทลักษณ์ประเภทอื่นๆ กาพย์ยานี 11 มีปรากฏในพระราชนิพนธ์ สังเมือง และกาพย์ห่อโคลงสุภาพิต ดังนี้

- พ่อแม่ให้กำเนิด ตั้งแต่เกิดอบรมมา
- ให้รู้ทุกสิ่งสา ระพีตั่งจิตสั่งสอน
- ชู้ทางธรรมวิถี ที่คนดีควรสัจจร
- ชู้ทางกะสิบร จึงอาจลิ้นพันพาล
- มารดาและบิดา มีคุณหาใดเปรียบปาน
- คุณนันทของท่าน ผิงกะมลจนบรรลัย ฯ

(เครื่องหมายแห่งไตรรงค์, 2461: 101)

### 2.3.3 กาพย์ห่อโคลง

กาพย์ห่อโคลง เป็นชื่อของบทประพันธ์ที่แต่งขึ้น โดยใช้กาพย์ยานีสลับกับ โคลงสี่สุภาพ กาพย์ยานี กับ โคลงสี่สุภาพนั้น จะต้องมีความอย่างเดียวกัน คือให้วรรคที่หนึ่ง ของกาพย์ยานี กับบาทที่หนึ่ง ของโคลงสี่สุภาพบรรยายข้อความอย่างเดียวกัน หรือบางทีก็ให้คำต้นวรรค ของกาพย์ กับคำต้นบทของโคลงเป็นคำเหมือนกัน ส่วนบัญญัติหรือกฎข้อบังคับต่างๆ เหมือนกับกฎของกาพย์ยานี และโคลงสี่สุภาพ ทั้งสิ้น

**ลักษณะการแต่งกาพย์ห่อโคลง** แบ่งออกได้เป็น 3 ชนิด คือ

1. แต่งกาพย์ยานีหนึ่งบท แล้วแต่งโคลงสี่สุภาพ ซึ่งมีเนื้อความเช่นเดียว กับกาพย์ยานี หนึ่งบท สลับกันไปชนิดนี้ มักแต่งเป็นเรื่องสั้นๆ เป็นเชิงประกวดฝีปาก หรือสำนวนอย่างแต่งโคลงกระทู้ หรือกลอนกลบท ปรากฏในพระราชนิพนธ์ ชโย ดังนี้

โคลง

- ซโยโห่อีกอ้อ อวยชัย
- ไชยะชำนะใน เด็กกล้า
- ชโยทหารไทย ไปปราบ ฮั่นแฮ
- ไชยะชำนะอ้า โอบรรู้ร้องเรีงรมย์ ฯ

กาพย์

- ซโยโห่อีกอ้อ คือโห่ช่วยอำนวยชัย
- ไชยะชำนะใน เด็กแข่งกล้าฝ่าสงคราม
- ชโยทหารไทย ไปปราบฮั่นนครันคร้าม
- ไชยะชำนะงาม ชาวสยามร้องก้องเรีงรมย์ ฯ

(ชโย, 2461: 1-2)

2. เหมือนชนิดที่ 1 แต่กลับกันคือเอาโคลงไว้หน้า เอกาพย์ไว้หลัง  
เรียงสลับกันไป

3. แต่งโคลงบทหนึ่ง แล้วแต่งกาพย์พรรณนาข้อความยืดยาว  
จนสุดกระแสความตามจุใจ จะแต่งกาพย์ยาวสักกี่บทก็ได้ แต่ต้องให้บทต้นมีเนื้อความเช่นเดียวกับโคลง ส่วนบท  
ต่อไป จะขยายความรำพันให้พิศดารอย่างไรก็ได้ ชนิดที่ 3 นี้มักนิยมแต่ง เป็นบทเทเหเรือ จึงเรียกชื่อ อีกอย่างหนึ่งว่า  
กาพย์เห่เรือ ปรากฏในพระราชนิพนธ์ สังเมือง และกาพย์ห่อโคลงสุภาหิต ดังนี้

โคลง

- “มาตาปีตะไร” พรหมของ บุตรีนา”
- อันสุภาหิตบอง เปรียบไว้
- ให้ผู้ฉลาดตรอง เห็นชอบ ตามแล
- ฝั่งจิตแล้วจักได้ บรู้อิสิมคุณ

กาพย์

- พ่อแม่ให้กำเนิด ตั้งแต่เกิดอบรมมา
- ให้รู้ทุกสิ่งสา ระพัตตั้งจิตสั่งสอน
- ชู้ทางธรรมวิถี ที่คนดีควรสัจจร
- ชู้ทางกะลิบร จึงอาจลี้หนีพ้นพาล
- มารดาและบิดา มีคุณหาใดเปรียบปาน
- คุณนันท์ของท่าน ฝั่งกะมลจนบรรลี่ยา

(กาพย์ห่อโคลงสุภาหิต พรหมชาติ มาตาปีตะไร, 2462 :101)

## 2.4 กลอน

กลอน เป็นคำประพันธ์ที่เรียบเรียงเข้าเป็นคณะ มีสัมผัสตามฉันทลักษณ์ กลอนที่ปรากฏในพระราชนิพนธ์หรือทรงของขนาดสั้นในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้วิจัยพบว่ามีกลอน 4 ชนิด คือ กลอนสุภาพ กลอนลัทธิกลอนนิราศ และกลอนบทละคร

### 2.4.1 กลอนสุภาพ

กลอนสุภาพ เป็นกลอนประเภทหนึ่ง ซึ่งลักษณะคำประพันธ์ของภาษาไทยที่เรียบเรียงเข้าเป็นคณะ ใช้ถ้อยคำและทำนองเรียบๆ ซึ่งนับได้ว่ากลอนสุภาพเป็นกลอนหลักของกลอนทั้งหมด เพราะเป็นพื้นฐานของกลอนหลายชนิด หากเข้าใจกลอนสุภาพ ก็สามารถเข้าใจกลอนอื่นๆ ได้ง่ายขึ้น คำประพันธ์ที่ต่อท้ายว่า "สุภาพ" นับว่าเป็นคำประพันธ์ที่แสดงลักษณะเป็นไทยแท้ ด้วยมีข้อบังคับในเรื่อง "รูปวรรณยุกต์" ในกลอนสุภาพ นอกจากมีบังคับเสียงสระเป็นแบบแผนเช่นกลอนปกติแล้วยังบังคับรูปวรรณยุกต์เพิ่ม จึงมีข้อจำกัดทั้งรูปและเสียงวรรณยุกต์ เป็นการแสดงไหวพริบปฏิภาณและความแตกฉานในการใช้ภาษาไทยของผู้แต่งให้เด่นชัดยิ่งขึ้น

กลอนสุภาพที่ปรากฏในพระราชนิพนธ์ กลอนพระราชนิพนธ์แต่พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวัลภาเทวี , กลอนพระราชนิพนธ์พระนางเธอ พระองค์เจ้าลักษมีลาวัณ, พระราชนิพนธ์ที่พระราชนิพนธ์พระนางเจ้าสุวัทนา พระวรราชเทวี, รำพึงถึงการดูแลครมม้า, พุทธาณูภาพนำผล, ใครมาเป็นเจ้าเข้าครอง, เพราะฉะนั้นชวนกันสวมมิกัด, เราเกิดมาแล้วชาติหนึ่ง, ว่าด้วยกำลังของบ้านเมือง, ว่าด้วยความสามัคคี, ว่าด้วยคุณครูอาจารย์, ว่าด้วยคุณเจ้าขุนมูลนาย, ว่าด้วยคุณบิดามารดา, ว่าด้วยคุณมิตร, ไหว้เทวดา, ไหว้พระเป็นเจ้า, บทร้องสำหรับกรมทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์, บทร้องสำหรับกรมเสื่อป่าป่านใหญ่หลวงรักษาพระองค์, บทร้องสำหรับกรมเสื่อป่าพรานหลวงรักษาพระองค์, บทร้องสำหรับกรมเสื่อป่ามหาดเล็กหลวงรักษาพระองค์, บทร้องสำหรับนักเรียนมหาดเล็กหลวง, บทร้องสำหรับนักเรียนราชวิทยาลัย และกลอนไว้อาลัยแก่ย่าเหล ดังนี้

- |                           |                               |
|---------------------------|-------------------------------|
| • อนุสาวรีย์นี้เตือนจิตร  | ให้กุศิครำพึงถึงสหาย          |
| โอดาลัยใจจู่อยู่ไม่วาย    | กูเจ็บคล้ายครคักดีบ่กอรุรา    |
| ยากที่ใครเขาจะเห็นหัวอกกู | เพราะเขาดูเพื่อนเห็นแต่เปนหมา |
| เขาดูแต่เปลือกนอกแห่งกายา | ไม่เห็นนฤคตริศตราถึงดวงใจ     |

(กลอนไว้อาลัยย่าเหล, 2553: 71)

### 2.4.2 กลอนลัทธิกลอน

กลอนลัทธิกลอน (อ่านว่า ลัก-กะ-วา โบราณเขียนว่า ลักกรวา) เป็นชื่อของร้อยกรองประเภทลำนำ ชนิดหนึ่ง 1 บทมี 4 คำกลอน ขึ้นต้นด้วยคำ "ลักวา" และลงท้ายด้วยคำ "เอย" กลอนลัทธิกลอน ถูกนำมาใช้ทั้งแบบที่เป็นบทประพันธ์ธรรมดา ของผู้ที่มีความสามารถทางการประพันธ์ และนำมาใช้เป็นการละเล่นโต้ตอบกัน

ระหว่างผู้เล่นหลายคน ซึ่งต้องอาศัยความรู้ทางด้านร้อยกรอง และยังต้องอาศัยไหวพริบปฏิภาณของผู้เล่นที่จะสามารถโต้ตอบกันได้อย่างถูกต้องและทันท่วงที กลอนสี่กั๊กที่ปรากฏในพระราชนิพนธ์ สักวาชายทะเล และแดงครวญ ดังนี้

๑ สักวาคิดมานาน้อยจิต	เออยิ่งคิดยิ่งหมองไม่ผ่องใส
เสียดแรงสู้เหน้อยยากลำบากใจ	ไม่มีใครชอบเราเศร้าอุรา
เสียดแรงคอยสอดส่องมองคอยเหตุ	มิให้เภทภัยพาลเกิดฉานฉ่ำ
ชนกลับซังคอยนั่งแต่นินทา	แขนแดงจำหน้าดำคร่ำเครียดเคย ฯ

(แดงครวญ, 2461: 188)

### 2.4.3 กลอนนิราศ

กลอนนิราศ เป็นคำกลอนที่แต่งขึ้นเพื่อเล่าเรื่องการเดินทางไปยังแห่งใดแห่งหนึ่ง โดยรำพันถึงการจากคนที่รักไปยังแห่งนั้น และไม่จำเป็นว่าคนที่รักจะมีตัวตนจริงหรือไม่ การประพันธ์ต้องใช้ศิลปะในการรำพันให้ไพเราะกินใจผู้อ่าน กลอนนิราศมีลักษณะบังคับอย่างกลอนทั่วไป กำหนดลักษณะเฉพาะเช่นเดียวกับกลอนเพลงยาว คือขึ้นต้นด้วยวรรครับ และลงท้ายบทด้วยคำว่าเอ๋ย กลอนนิราศที่ปรากฏในพระราชนิพนธ์ นิราศลอนดอน ดังนี้

ใครจะอ่านนานแล้วไซ้ไรไม่สมจินต์	นิราศเรื่องลอนดอนอวารถ์ถวิล
ทราบว่ามีพิมพ์แจกประทานในงานศพ	จวนจะสิ้นศรัทธาเจ้าข้าเอ๋ย
ว่าจะอ่านเสียให้บานฤทัยเอ๋ย	พระยามนตรีเมื่อพบเตรียมพ่อเอ๋ย
	ที่ไหนเล่าเกือบจะเลยต้องทอดทิ้ง

(นิราศลอนดอน, 2461: 186)

### 2.4.4 กลอนบทละคร

กลอนบทละครมีลักษณะบังคับเช่นเดียวกับกลอนสุภาพ วรรคหนึ่งมี 6 ถึง 9 คำ แต่นิยมใช้เพียง 6 ถึง 7 คำจึงจะเข้าจังหวะร้องและรำทำให้ไพเราะยิ่งขึ้น กลอนบทละครมักจะขึ้นต้นว่า “เมื่อนั้น” สำหรับตัวละครที่เป็นกษัตริย์หรือผู้มีบรรดาศักดิ์สูง “บัดนั้น” สำหรับตัวละครที่เป็นเสนาหรือคนทั่วไป “มาจะกล่าวบทไป” ใช้สำหรับนำเรื่อง เกริ่นเรื่องกลอนบทละครที่ปรากฏในพระราชนิพนธ์ นางบิลเลียดล่อแก้ว ดังนี้

เมื่อนั้น	นวลนางบิลเลียดมารศรี
สองหัตถ์ถืองาเกลี้ยงดี	เทวีออกจากวิมานฟ้า

เที่ยวพอร้อนรำทำเพลง  
ชาวแดงแสงแก้วแววตา

โอดพันบรรเลงสรรหา  
เวียนไวกไปมาในโตรี

(นางบิลเลียดล่อแก้ว, 2462: 186)

**2.4.5 บทลักรา หรือกลอนลักรา** มีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาวิวัฒนาการมาจากการเล่นเพลง เเท้เรือ เรียก ซ้ำละวะเท้ หรือสาละวะ ออกเสียงเร็ว ๆ เป็น สะกระวะ และท้ายสุดกลายเป็น ลักรา ผู้เล่นลักราต้องแสดงปฏิภาณไหวพริบคิดกลอนสดโต้ตอบกัน

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าพระราชนิพนธ์หรือทรงขนาดสั้นในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้ฉันทลักษณ์ที่ใช้หลากหลายทั้งโคลง ฉันท์ กาพย์และกลอน แสดงให้เห็นถึงพระปรีชาสามารถในการใช้ฉันทลักษณ์แต่ละประเภทในการสื่อสาร อีกทั้งเป็นการสืบทอดมรดกด้านวรรณศิลป์อย่างเคร่งครัด และสร้างความตระหนักให้ผู้อ่านได้รับความหมายของเนื้อหาได้อย่างสมบูรณ์และซาบซึ้งในคุณค่าของความงามด้านวรรณศิลป์ ดังจะกล่าวในหัวข้อต่อไป

### 3. รูปแบบ

พระราชนิพนธ์หรือทรงขนาดสั้นในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นงานสร้างสรรค์ที่ใช้ฉันทลักษณ์ที่หลากหลายทั้งโคลง ฉันท์ กาพย์ และกลอน อีกทั้งทรงมีพระราชวินิจฉัยว่าผู้ประพันธ์ควรคำนึงถึงความถูกต้องในการประพันธ์อันส่งผลในด้านดีทั้งผู้ประพันธ์และผู้อ่านหรือผู้ฟัง ดังที่ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระบรมราชาธิบายในการประพันธ์ในคำอธิบายว่า

ข้าพเจ้าผู้ ๑ เปนผู้เชื่อมั่นอยู่ว่า จินตະกะวีนิพนธ์เปนสิ่งซึ่งให้ผลดีหลายประการ ดังจะกล่าวโดยย่อพอเปนสังเขป ส่วนผลซึ่งโคลงฉันท์กาพย์กลอนจะให้แก่ผู้ฟังนั้น อาจจะมีได้ดังต่อไปนี้

๑. สบายใจ คล้ายๆ ฟังเพลงบรรเลง
๒. เพลินทำให้ลืมสิ่งซึ่งระคายเคืองใจอยู่บ้างได้ชั่วคราว
๓. ได้ฟังโวหารอันแปลก
๔. ได้ทราบความคิดของผู้แต่ง

ส่วนผู้ที่แต่งโคลงฉันท์กาพย์กลอนนั้นเล่า ก็ได้รับผลดีเหมือนกัน กล่าวคือ

๑. สบายใจ คล้ายผู้ที่เล่นดนตรีพิณพาทย์
๒. เพลิน เพราะใช้สมองในทางที่นี้ก็ถ้อยคำอันไพเราะ
๓. ต้องเขม่นเขม่นแสดงโวหารให้แปลก
๔. มีโอกาสได้แสดงความคิดให้ผู้อื่นฟัง

เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าขออนุญาตแนะนำแก่ผู้ที่ตั้งใจจะเป็นจินตตะกะวีให้ละเว้นของบางอย่าง ดังต่อไปนี้ คือ

๑. ควรละเว้นวิธีแต่งอุตริสวัตตสับัง ซึ่งถึงแม้จะเป็นเครื่องแสดงความสามารถของผู้แต่ง อาจทำให้ผู้อ่านรำคาญ
๒. ควรละเว้นวิธีแต่งอุตริใช้คำที่ไม่ใช่ภาษาไทย หรือซึ่งยังไม่ได้รับรองมาใช้เป็นส่วน ๑ แห่งภาษาไทย
๓. ควรละเว้นการใช้คำซึ่งใช้กันอยู่แต่ในวงแคบๆ อาจทำให้ผู้อ่านรำคาญเปล่าๆ ไม่เป็นประโยชน์อะไรเลย
๔. ควรละเว้นการแต่งเรื่องซึ่งไม่เป็นคติ หรือซึ่งหยาบและโล้น ทำให้เสื่อมเสียวิชาเปล่าๆ

(พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2517: 1-5)

ข้อความดังกล่าวแสดงพระราชทัศนะว่า ในด้านวรรณศิลป์ควรเรียบเรียงถ้อยคำให้ถูกต้องตามข้อบังคับทางฉันทลักษณ์ ผู้วิจัยจึงศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบกับฉันทลักษณ์ พบว่าแบ่งพระราชนิพนธ์บทร้อยกรองขนาดสั้นได้เป็น 2 รูปแบบ คือ รูปแบบตามขนบและรูปแบบที่สร้างสรรค์

### 3.1 รูปแบบตามขนบ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้ฉันทลักษณ์ที่เป็นขนบด้านวรรณศิลป์ มีทั้งฉันทลักษณ์เดี่ยวและฉันทลักษณ์ประสมในการพระราชนิพนธ์ ในการพระราชนิพนธ์ฉันทลักษณ์เดี่ยวจะมีโคลง ฉันท์ กาพย์ และกลอน ส่วนฉันทลักษณ์ประสมจะมีกาพย์ห่อโคลง และการนำกาพย์และฉันท์มาแต่งในเรื่องเดียวกัน

ผู้วิจัยพบว่า พระองค์ทรงใช้โคลงในการพระราชนิพนธ์มากที่สุดมี 49 เรื่อง มีโคลงต้นโคลงสุภาพ โคลงสี่สุภาพและโคลงโบราณ รองลงมาคือ กลอนมี 24 เรื่อง เป็นกลอนแปด กลอนบทละคร กลอนสักวาและกลอนนิราศ ด้านฉันท์มี 8 เรื่อง เป็นฉันท์ดิลกฉันท์และฉันท์วิเชียรฉันท์ ด้านฉันทลักษณ์ที่พบน้อย คือ กาพย์ มี 2 เรื่อง คือ กาพย์ยานี 11 และกาพย์ฉม้าง 16 ในส่วนฉันทลักษณ์ประสมนั้นมีแบบที่เป็นขนบ คือ กาพย์ห่อโคลง มีทั้งที่เป็นโคลง 1 บทแล้วขยายด้วยกาพย์หลายบท และมีแบบสลับโคลงและกาพย์อย่าง 1 บท และฉันทลักษณ์ประสมแบบใหม่มีการนำกาพย์และฉันท์มาพระราชนิพนธ์ร่วมกันแสดงให้เห็นถึงการเป็นบทร้อยกรองแนวใหม่ในสมัยของพระองค์

ด้านฉันทลักษณ์ในยุคนี้มักดำเนินตามขนบแสดงให้เห็นว่าพระองค์ทรงมีพระบรมราโชบายในการสืบทอด ฉันทลักษณ์ราชสำนักไว้เป็นอย่างดี ด้วยการนำโคลงโบราณมาพระราชนิพนธ์เป็นแบบอย่างการรักษาขนบด้านวรรณศิลป์อย่างต่อเนื่องจากอดีตจวบจนปัจจุบัน พระองค์มิได้ทรงนำแนวความคิดแบบไทยมาถ่ายทอดเพียงอย่างเดียวเท่านั้น ดังเช่น การแสดงความจงรักภักดี ด้านหลักธรรมคำสั่งสอน ยังทรงนำแนวความคิดของนักปราชญ์ต่างประเทศแล้วนำมาขยายความให้มีความเป็นไทยเกิดขึ้น ดังเช่น แนวคิดด้านการเห็นคุณค่าเพื่อน การพึ่งพาตนเอง เป็นการแสดงให้เห็นว่าพระองค์ทรงนำความรู้ วัฒนธรรมที่ได้จากการศึกษาที่ต่างประเทศมาปรับใช้กับบริบทสังคมไทย

ด้านขนาดของบทพระราชนิพนธ์สังเกตได้ว่ามีขนาดสั้นลง แต่ละเรื่องมีความยาวไม่กี่บทเป็นเรื่องที่มุ่งแสดงความคิดเห็นและความรู้สึกของกวีเป็นหลัก แตกต่างจากบทพระราชนิพนธ์ในอดีตที่มีความยาวหลายบทเป็นเรื่องยาว มุ่งแสดงถึงความบันเทิง หรือบทที่แสดงความรู้สึกเมื่อต้องจากบุคคลอันเป็นที่รัก การพรรณนาเรื่องราวต่างๆ อย่างละเอียด เช่น กลอนนิราศ



ด้านการแสดงความรู้สึกในบทพระราชนิพนธ์ทรงมุ่งที่จะสร้างความตระหนักให้กับประชาชนให้มีความรักชาติ มีความสัมพันธ์สามัคคี เสียสละเพื่อความสุขของส่วนรวม รวมทั้งชี้แนะแนวทางการประพฤติปฏิบัติตนให้อยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข การวิพากษ์วิจารณ์สังคมที่เปลี่ยนแปลงไป การเมืองการปกครองอันเป็นผลพวงมาจากการได้รับอิทธิพลวัฒนธรรมของตะวันตกและแนวทางในการแก้ไข เพื่อให้ประเทศเป็นที่ยอมรับของนานาประเทศย่อมชี้ให้เห็นว่าพระองค์ทรงมีสำนึกในหน้าที่ที่มีต่อสังคม นอกจากนี้ ในด้านการใช้ถ้อยคำพระองค์ทรงใช้ถ้อยคำที่เป็นศัพท์โบราณนำมาใช้ให้เหมาะแก่กาลเทศะต่อบุคคล และรูปแบบฉันทลักษณ์ประเภทโคลง ฉันท์ กาพย์ ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงด้านคำศัพท์ที่สมัยใหม่มากนัก เน้นคำสัมผัสถูกต้องตามลักษณะคำประพันธ์ไม่ว่าจะเป็นโคลง ฉันท์และกาพย์ หรือพระราชนิพนธ์กาพย์และฉันท์ร่วมกัน จะเห็นว่าพระองค์ทรงเป็นนักอนุรักษ์ในด้านการใช้ภาษาไทย และขนบด้านวรรณศิลป์อย่างเด่นชัด ดังนี้

### โคลง

- |                  |                  |
|------------------|------------------|
| • “มาตาปิตุไซรั  | พรหมของ บุตรีนา” |
| อันสุภาษิตปอง    | เปรียบไว้        |
| ให้ผู้ฉลาดตรอง   | เห็นชอบ ตามแล    |
| ฝังจิตแล้วจักได้ | บรู๋ลืมนคุณ      |

### กาพย์

- |                    |                       |
|--------------------|-----------------------|
| • มาตาปิตุไซรั     | ควรนับได้ว่าเปนมพรหม  |
| ของบุตรสุดนิยม     | ชมพจน์เทียบเปรียบดงาม |
| • เมื่อผู้ฉลาดตรอง | ก็จะต้องเห็นชอบตาม    |
| ฝังจิตคิดถึงความ   | ที่มีบุญคุณหนักหนา    |
| • พ่อแม่ให้กำเนิด  | ตั้งแต่เกิดอบรมมา     |
| ให้รู้ทุกสิ่งสา    | ระพัตตั้งจิตสั่งสอน   |
| • ชี้อาจริยธรรม    | ที่คนดีควรสำญจร       |
| ชี้ทางกะลีบร       | จึงอาจลิ้นพันพาล      |
| • มารดาและบิดา     | มีคุณหาใดเปรียบปาน    |
| คุณนันทน์ของท่าน   | ฝังกะมลจนบรรลัษฯ      |

(กาพย์ห่อโคลงสุภาษิต พรหมมาติ มาตาปิตุไซโร, 2462: 101)

พระองค์ทรงใช้คำ “มาตาปิตุไซรั พรหมของ บุตรีนา” แสดงการเปรียบเทียบกับพระพรหม ผู้เป็นผู้สร้างสร้างด้านความรัก ความอบอุ่นนับตั้งแต่กำเนิดและได้ “ชี้อาจริยธรรม, ชี้อาการกะลี” ทรงใช้ถ้อยคำที่น่าประทับใจ สะท้อนให้เห็นถึงความรักความเข้าใจของพ่อแม่ที่ต้องการให้ลูกเป็นคนดี อยู่ในสังคมอย่างมีความสุข หรือ

พิจารณางานวิจัยแล้วจะเห็นว่าฉันหลักษณ์กับเนื้อหาของพระราชนิพนธ์บทร้อยกรองมีความสัมพันธ์เอื้อต่อกันและสะท้อนความคิดในบทร้อยกรอง ดังเช่น สยามมานุสสติ ความสัมพันธ์นี้จะเกิดขึ้นได้นั้นย่อมเกิดจากการประสานองค์ประกอบต่างๆ เข้าไว้ด้วยกันด้วยประณีตและกลมกลืน บทปลุกใจที่พระราชทานสำหรับทหารที่ร่วมรบในสงครามช่วยฝายสัมพันธมิตร ดังนี้

- ไครรานไครรุกด้าว      แดนไทย  
ไทยรบจนสุดใจ      ขาดดิน  
เสียเนื้อเลือดหลังไหล      ยอมสละ สิ้นแล  
เสียชีพไปเสียสิ้น      ซื่อก้องเกียรติงาม ฯ
- หากสยามยังอยู่ยั้ง      ยืนยง  
เราก้เหมือนอยู่คง      ซ้ำพด้วย  
หากสยามพินาศลง      ไทยอยู่ ได้ฤ  
เราก้เหมือนมอดม้วย      หมดสิ้นสกุลไทย ฯ  
(สยามมานุสสติ, 2461: 331)

พระองค์ทรงใช้ถ้อยคำที่แสดงอารมณ์ความรู้สึกที่รุนแรง “สยามพินาศ ,หมดสิ้นสกุลไทย” เพื่อปลุกใจให้บุคคลได้เกิดการตระหนักในการปกป้องอธิปไตยในความเป็นไทย

หากเป็นฉันหลักษณ์ประเภทกลอนนั้น พบว่าพระองค์ทรงใช้ถ้อยคำในระดับพื้นเหมาะกับบุคคลในระดับทั่วไป ซึ่งพระองค์ใช้ถ้อยคำที่กระชับด้วยการแสดงความรู้สึกที่ช่วยเร้าอารมณ์ผู้อ่านในการยั่วล้อ อากัปกิริยาหรือการวิจารณ์ เพราะปรากฏคำศัพท์ที่บุคคลทั่วไปสามารถใช้ “แหงเบรียง ,ออกเรีย ,ปากเห่อ ,เอี้ย” อันเป็นถ้อยคำที่เข้าใจได้โดยทั่วกัน รวมทั้งการใช้ภาษาอังกฤษในพระราชนิพนธ์ที่ทรงแสดงการยั่วล้อในการรับวัฒนธรรมตะวันตกของคนไทย ดังนี้

- แหงเบรียงเสียงไม่ดังกราก      ลักหลาดขาดควากเป็นรูใหญ่  
ขุนมารปากเห่อขึ้นทันใด      เสียใจแสนอายแก่ท้าว  
(นางบิลเลียดล่อแก้ว, 2462: 108)

- อนึ่งทูตอังกฤษใช้ไปพม่า      ท่านเรียกว่าอาเธอแพรแนท่านนี้  
ส่วนข้าเจ้านี้ขลาเสียเหลือดี      แต่ก่อนนี้อ่านว่าอาเธอเพรียร์  
สำคัญคิดว่าอังกฤษจึงอ่านจะนั้น      ครั้นมาเห็นเรียกแพรก็ออกเรีย  
ข้าไปอยู่เมืองอังกฤษสิบปีเสียด      เวลาเปล่าแสนเอี้ยไม่รู้จริง  
(นิราศลอนดอน, 2461: 186)

- ยามไปดูเซอร์คัสไอ้มัสต์ลีฟ แต่หนีตฮัฟเพราะอัยเคลาน์พอลล์เดาน์ซัน
- ไอร่าฟิ่งถึงพวกแอลนิแมลนั้น กระโรมันเป็นได้ไลก์ซิมเม็น
- อัยมั่งก็ทำที่เป็นทหาร รู้จักทำตามคอมมานด์ไม่ว่าเล่น
- อีกทั้งซิต, แสตนด์, ว็อก, ไรท์ก็เป็น แทบไม่เห็นผิดแมกแปลกฮิวแมน

(ร่าฟิ่งถึงการดูทหารม้า, 2462: 38)

พระราชนิพนธ์หรือทรงขนาดสั้นทรงเลือกใช้ถ้อยคำได้อย่างงดงามเหมาะสมกับรูปแบบ  
ฉันทลักษณ์ของคำประพันธ์ประเภทหรือทรงเป็นที่ประทับใจสำหรับผู้อ่านอย่างยิ่ง

## 3.2 รูปแบบที่สร้างสรรค์ใหม่

ส่วนใหญ่หรือทรงดำเนินตามขนบฉันทลักษณ์เดิมอย่างเคร่งครัด แต่ก็มีฉันทลักษณ์  
รูปแบบใหม่อยู่บ้าง พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสร้างสรรค์พระราชนิพนธ์หรือทรงรูปแบบใหม่ๆ  
ดังจะกล่าวต่อไปนี้

**3.2.1 การนำขนบมาดัดแปลง** คือ การนำพระราชนิพนธ์หรือทรงประเภท  
บทกลอนที่ใช้ถ้อยคำในการบอกเล่าเรื่องทั่วไป มาปรับใส่ทำนองเพลงต่างๆ ให้เหมาะสม ดัดแปลงมาเป็นหรือ  
วัฒนธรรม ในการชี้แนะแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตนให้จงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ มีความสามัคคี มีความ  
กตัญญู เป็นต้น อาทิ เพลงว่าด้วยกำลังของบ้านเมือง, ว่าด้วยความสามัคคี, ว่าด้วยคุณครูอาจารย์, ว่าด้วยคุณเจ้าขุน  
มูลนาย, ว่าด้วยคุณบิดามารดา, ว่าด้วยคุณมิตร, ไหว้เทวดาและไหว้พระเป็นเจ้า ดังพระราชนิพนธ์หรือทรง  
“ว่าด้วยคุณบิดามารดา” กล่าวถึงบทบาทของบิดามารดาที่ช่วยสั่งสอนบุตรธิดาให้เติบโตเป็นคนดีและควรเชื่อฟังใน  
คำสอน ดังนี้

เมื่อยามผันแปรแซ่เขื่อน	หมั่นเตือนแต่มีสอนนอานว่า
ฝึกหัดดัดแปลงกิริยา	เลี่ยมสอนนวจาสอนใจ
ควรจะรู้สึกกตัญญู	รู้จักบุญคุณผู้ใหญ่
ทดแทนพระคุณท่านไซ้ไร	ให้เป็นเยี่ยงอย่างกตเวที
แม้ทำพิโรธโกรธซึ่ง	ควรคำนึงความผิดของเรานี้
แก้ไขให้กลับเป็นดี	ให้เป็นที่ต้องใจทุกสิ่งอัน
ท่านจะว่าสิ่งใดไม่ควรเถียง	ท่านไม่มีลำเอียงเป็นแม่หมั่น
รักเราจริงจึงเฝ้ารำพัน	ชี้แจงสิ่งสรรพให้เราฟัง
คุณล้นพันยิ่งกว่าชนปวง	ยิ่งกว่าจอมสรวงแสนขลัง
ควรคิดผูกจิตให้ยี่นยัง	ควรจะต้องรักไว้ไม่วายเอย ฯ

(เสือป่า, 2511: 46)

พระราชนิพนธ์บทร้อยกรอง “บทรักชาติ” ที่ทรงกล่าวถึงความรู้สึกของการ  
แสดงความหวงแหนประเทศและอิสรภาพ ดังนี้

ทัตธา	๐ เรายื่นเกิดมาแล้วชาติหนึ่ง	ควรคำนึงถึงชาติศาสนา
	ไม่ควรเสียที่ที่เกิดมา	ในหมู่ประชาชาวไทย
	แม้ใครตั้งจิตคิดรักตัว	จะมีวอนอนึ่งอยู่ไหน
	ควรจะร้อนนอกร้อนใจ	เพื่อให้พรั่งพร้อมทั่วตน
	ชาติใดไว้รักสมครสมาน	จะทำการสิ่งใดก็ไร้ผล
	แม้ชาติย่อยยับอัปยศ	บุคคลจะสุขได้อย่างไร
สร้อยเพลง	๐ ใครมาเป็นเจ้าเข้าครอง	คงจะต้องบังคับขบไส
	เคี้ยวเข็ญเย็นค่ารำไป	ตามวิสัยเชิงเช่นผู้เป็นนาย
	เขาจะเห็นแก่หน้าค่าซื้อ	จะนับถือพงศ์พันธุ์นั้นอย่าหมาย
	ไหนจะต้องเหน้อยยากลำบากกาย	ไหนจะอายุทั่วทั้งโลกา
พริ้งรำแท้	๐ เพราะฉะนั้นชวนกันสวามิภักดิ์	จงรักร่วมชาติศาสนา
	ยอมตายไม่เสียดายแก่ชีวา	เพื่อรักษาอิสระคณะไทย
	สมานสามัคคีให้ดีอยู่	จะสู้ศึกศัตรูทั้งหลายได้
	ควรคิดจ่านงใจ	เป็นไทยจนสิ้นดินฟ้า

(เสื่อป่า, 2511: 39)

บทร้องเพลงพระราชทานในส่วนต่างๆ ของกองเสื่อป่า เพื่อใช้เป็นเพลงประจำ  
กองเสื่อป่า อาทิ บทร้องสำหรับกรมทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์, บทร้องสำหรับกรมเสื่อป่าปืนใหญ่หลวงรักษา  
พระองค์, บทร้องสำหรับกรมเสื่อป่าพรานหลวงรักษาพระองค์, บทร้องสำหรับกรมเสื่อป่าม้าหลวงรักษาพระองค์,  
บทร้องสำหรับนักเรียนมหาดเล็กหลวง, บทร้องสำหรับนักเรียนราชวิทยาลัย พระราชนิพนธ์บทร้อยกรอง “บทร้อง  
สำหรับกรมเสื่อป่าม้าหลวงรักษาพระองค์” ที่เป็นบทร้องที่แสดงความจงรักภักดี ความเสียสละ ความกตัญญูต่อผู้นำ  
ประเทศ ดังนี้

สารถี	๐ ข้าเจ้าเสื่อป่ากรมม้าหลวง	ทั่วทั้งปวงเชื้อไทยผู้ใจกล้า
	ล้วนจงรักจักรพรรดิซัดติยา	สงวนชาติศาสนาของชาวไทย
	ถึงยามรุกเราจะบุกเข้าต่อกร	สิ่งใดขวางทางจรข้ามจนได้
	ถึงน่านน้ำก็ไม่คร้ามวายุข้ามไป	ถึงพบไฟก็จะกล้าฝ่าอัคคี
	ยอมสละร่างกายถวายชีวาตม์	เพื่อผละภัยไกลบาทพระทรงศรี
	เราเป็นลูกผู้ชายขอตายดี	วายชีวีไว้ชื่อให้ลือชา ฯ

(เสื่อป่า, 2511: 33)

นอกจากนั้นทรงใช้รูปแบบกลอนนิราศในอดีตที่เคยเป็นบทร้อยกรองยาวเขียนพรรณนาถึงการเดินทางมาวิจารณ์นิราศของหม่อมราโชทัย โดยตั้งชื่อว่า นิราศลอนดอนเช่นเดียวกับของหม่อมราโชทัย นับเป็นการใช้แบบประพันธ์ยั่วล้อการประพันธ์ประเภทเดียวกัน

**3.2.2 การพระราชนิพนธ์โคลงโบราณ** คือ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงศึกษาภาพยี่สารวิลาสิณีแล้วดัดแปลงมาเป็นโคลงที่ไม่จำกัดเอกโทเรียกว่า โคลงโบราณ ดังที่ ทรงมีพระบรมราชาธิบายว่า “จงสังเกตไว้ว่า โคลงโบราณเขาไม่ใคร่จะจำกัดเอกโทนัก ถ้าเออลงได้ก็เพนตี แต่ถ้าไม่ได้ก็ไม่ลงทีเดียว หรือใช้เอกโทโทษก็ได้ คำแมกก, กต, กบ สังเกตว่าโบราณมักใช้แทนโทอยู่โดยมาก ข้อสำคัญในการแต่งโคลงโบราณก็มีแต่เพียงวางสัมผัสให้ถูกแบบเท่านั้นเพนพอแล้ว” (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2517: 22) โคลงโบราณเหล่านี้ ได้แก่ โคลงวิหขุมาลี โคลงมหาวิหขุมาลี โคลงจิตจรลดา โคลงมหาจิตจรลดา โคลงสินธุมาลี โคลงมหาสินธุมาลี โคลงนันทะทาลัยและโคลงมหานันททาลัย ดังนี้

#### โคลงมหาจิตจรลดา

ปัญญายอมเกิดเพราะ	ประกอบ
แม่หันจึ่งจะรู้	มากได้
ยิ่งเรียนยิ่งรอบรู้	แหลมหลัก
เหมือนมีดลับไว้จึ่ง	จะใช้สมจินต์

(โคลงสุภาสิต รูป ชีระตี มัจฉานัง นามะโคตตัม นะ, 2462: 11)

#### โคลงสินธุมาลี

ตนเปนผู้รอบรู้	วิทยา
ศิลปะเป็เรื่องปัญญา	แหลมหลัก
แสดงปาฐะกะถา	สอนศิษย์
แต่ประพตติเองมัก	ผิดไป

(โคลงสุภาสิต อิศะ โน พุโยโย, 2461: 11)

แม้จะใช้คำเอกโทษ หรือโทโทษก็ตามในบางแห่ง เช่น คำว่า รอบรู้ คำว่า “รอบ” เป็นเอกโทษ ส่วนคำว่าแหลมหลักนั้น พระองค์ไม่มีคำบังคับเอกโทแต่อย่างใดและส่งสัมผัสกับคำว่า “มัก” อย่างถูกต้อง เนื้อหาของโคลงโบราณยังคงความไพเราะในถ้อยคำที่ยังคงแสดงพลัง เช่น คำว่ารอบรู้ ปาถกฐา สมจินต์ ซึ่งมีเนื้อหาในเชิงสั่งสอน

การนำเสนอพระราชนิพนธ์หรือยกย่องด้วยรูปแบบจันท์ลักษณะผสมผสานเข้ากับเนื้อหาและกลิ่นกรองออกมาเป็นเนื้อหาที่สร้างขึ้นด้วยจินตนาการที่ความงดงามด้วยความคิดและทัศนคติที่เปลี่ยนแปลงไป ช่วยสร้างความสนใจและชวนให้ติดตามอ่าน

#### 4. เนื้อหาของพระราชนิพนธ์หรือยกย่องขนาดสั้น

พระราชนิพนธ์หรือยกย่องขนาดสั้นในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น พระองค์ทรงใช้จันท์ลักษณะที่หลากหลายชนิด เพื่อที่จะถ่ายทอดพระบรมราโชบาย อารมณ์และความรู้สึกผ่านทางเนื้อหาของพระราชนิพนธ์หรือยกย่องขนาดสั้น จากการศึกษาพบว่าแบ่งตามวัตถุประสงค์มี 5 กลุ่ม คือ เนื้อหาการสอนคุณธรรมตามแนวพุทธศาสนา ปลูกใจให้รักชาติ ด้านวัฒนธรรม ด้านความรักและเนื้อหาที่แต่งตามวาระ

##### 4.1 เนื้อหาการสอนคุณธรรมตามแนวพุทธศาสนา

ในฐานะที่พระองค์ทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภกแห่งพุทธศาสนา และทรงเทิดทูนพระพุทธานุภาพว่าเป็นศาสนาที่มีความโดดเด่นมากกว่าศาสนาอื่น คือ เป็นสิ่งที่พระพุทธเจ้าเป็นผู้ตรัสรู้ได้โดยพระองค์เอง และเป็นศาสนาที่นับถือสืบต่อกันมานับแต่อดีตด้วยมีหลักธรรมคำสั่งสอนที่ช่วยให้ผู้คนที่ประพฤติปฏิบัติอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ดังที่ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (2506: 59) ทรงยกคำกล่าวของสมเด็จพระยาวชิรญาณวโรรส ได้ประทานแก่กองเสือป่าเมื่อแรกตั้ง ความว่า “ที่บริบูรณ์ด้วยคุณธรรมย่อมจำเจริญ ที่ไร้คุณธรรมย่อมตกต่ำเลวทราม” คำกล่าวนี้เป็นสิ่งจำเป็นที่ชาติและบุคคลพึงมี พระองค์จึงทรงโปรดมุ่งที่จะนำหลักธรรมทางพุทธศาสนามาสั่งสอนหรือชี้แนะให้บุคคลทั่วไปพึงมี เช่น พระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ กุศโลบาย 10 ทิริโศตตบปะ เป็นต้น เพื่อนำสั่งสอนและชี้แนะแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตนให้มีคุณธรรม จริยธรรมอันพึงประสงค์ในหลักของการอยู่ร่วมกันในหมู่คณะ ดังที่ กัณฐิกา ศรีอุดม (2549: 223) พระองค์ทรงปลูกฝังจริยธรรมแก่ราษฎรนับแต่เยาวชนของชาติ ดังจะเห็นได้จาก ข้อปฏิบัติของลูกเสือปรากฏในพระราชดำรัสที่ยกมาแสดงดังข้อความ

... ยังมีข้อสำคัญอันควรจดจำใส่ใจอีก คือ เด็กก็ดี ผู้ใหญ่ก็ดี ย่อมต้องมีความเป็นธรรม เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจจึงจะมั่นคงเป็นผู้ควรนับถือได้ ข้อสำคัญมีอยู่ 3 ข้อ ซึ่งเราได้กำหนดลงไว้แล้วให้เป็นข้อกำกับใจ ผู้ที่เข้าเป็นลูกเสือ แต่ซึ่งเราเห็นว่าควรนักเรียนทุกคนทั้งชายและหญิงจะตั้งใจกำหนดจดจำไว้ในใจ ตั้งแต่ในกาลบัดนี้ไปจนตลอดชีวิต ข้อสำคัญทั้ง 3 นี้ คือ

ข้อหนึ่ง ต้องมีความจงรักภักดีต่อสมเด็จพระมหากษัตริย์ผู้เป็นพระเจ้าอยู่หัวของตน เพราะท่านเป็นผู้ทำนุบำรุงประชาชนให้อยู่เย็นเป็นสุขด้วยกัน

ข้อสอง ต้องมีความรักชาติบ้านเมืองของตน เพราะตนเป็นส่วนหนึ่งแห่งชาติ ถ้าชาติเสื่อมเสียยับเยินไปแล้วเราทั้งหลายก็ต้องพากันยับเยินตามกันไปหมด และควรจะมีศรัทธาในพระศาสนาอันเป็นเครื่องผูกน้ำใจให้มั่นอยู่ในทางดีทางงาม

ข้อสาม ต้องมีความซื่อตรงต่อพวกพ้องร่วมคณะกัน เช่น ร่วมโรงเรียนกันเป็นต้น เพราะถ้าไม่ซื่อตรงต่อกัน แล้วก็จะอยู่เย็นเป็นสุขด้วยกันไม่ได้

เนื้อหาการสอนคุณธรรมตามแนวพุทธศาสนา ปรากฏในพระราชนิพนธ์หรือทรงพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในส่วนที่เป็นโคลงสุภาษิตต่างๆ ที่เป็นพุทธสุภาษิต สุภาษิตจากบุคคลสำคัญและสุภาษิตจากคัมภีร์พุทธศาสนา ดังนี้

**ก. โคลงสุภาษิตจากพุทธสุภาษิต** มีการแสดงหลักธรรมในบทพระราชนิพนธ์หรือทรงพระราชนิพนธ์ 4 เรื่อง ดังนี้

- รูป ชีระติ มัจฉานัง นามะโคตตัม นะ ชีระติ หลักธรรมที่ใช้ในการสั่งสอน คือ ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว
- โคลงสุภาษิต (นันทิ ทุกข์สละ มूल) หลักธรรมที่ใช้ในการสั่งสอน คือ การเพ็ดเพลินทางสนุกัมภ์เป็นทุกข์
- โคลงสุภาษิต ( อังคั ธนะญชีวิตัญญาปี สัพพ อปัเว ชะเห ธัมมะมะนุสสะรัน โต) หลักธรรมที่ใช้ในการสั่งสอน คือ ความเสียสละ
- โคลงสุภาษิต (คุณัญญเจ ตะระมานาน อุขั คัจฉติ ปะกะโว สัพพา อุขั คัจฉันติ เนตเต อุขั คะเต สะติ) หลักธรรมที่ใช้ในการสั่งสอน คือ การเชื่อฟังผู้นำที่มีคุณธรรม

**ข. โคลงสุภาษิตจากบุคคลสำคัญ** มีปรากฏการแสดงหลักธรรมในบทพระราชนิพนธ์ บทหรือทรงพระราชนิพนธ์ 6 เรื่อง ดังนี้

- โคลงสุภาษิต (สัพเพสั สัมมะภูตานัง สามัคคี วุทฒิสสิกา) สมเด็จพระสังฆราชสวามิภักดิ์ หลักธรรมที่ใช้ในการสั่งสอน คือ ความวิริยะ อุตสาหะและความสามัคคี
- โคลงสุภาษิต (ปุตตะกะ วิยะ ราชาโน ปะชั รักขันตุ สัพพะทา) แปลความจากภิกษุชาลา "ยัย" ของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ฉิม หลักธรรมที่ใช้ในการสั่งสอน คือ ความเมตตา
- โคลงสุภาษิต (หิริโอตตปปิยัญญะวะ โลกั ปาเลติ สาธุกั) ธรรมภาษิตของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส หลักธรรมที่ใช้ในการสั่งสอน คือ หิริ (ความเกรงกลัวต่อบาป) โอตตปปะ (ความละอายต่อบาป)
- โคลงสุภาษิต (โลโกปัทธัมมิตาเมตตา อรติ โลกะนาสิกา) ธรรมภาษิตของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส หลักธรรมที่ใช้ในการสั่งสอน คือ ความเมตตา
- โคลงสุภาษิต (ผู้คนกำเนิดคล้าย คลึงกัน) แปลจากโคลงสุภาษิตพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว หลักธรรมที่ใช้ในการสั่งสอน คือ การประกอบความดี การประกอบความชั่ว

**ค. โคลงสุภาษิตจากคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา** ทรงนำหลักธรรมจากพระไตรปิฎก พระธรรมที่ยกมานั้นอยู่ในหมวดขุททกนิกายและสังยุตตนิกายเป็นสำคัญ มีปรากฏการแสดงหลักธรรมในบทพระราชนิพนธ์หรือทรงขนาดสั้น 9 เรื่อง ดังนี้

- กาพย์ห่อโคลงสุภาษิต พรหมาติ มาตาปิตะโร จากบทมั่งคะลัตถะที่ปะเนี หลักธรรมที่ใช้ในการสั่งสอน คือ ความกตัญญูตถเวที
- โคลงสุภาษิต (นัตถิ สันติปะริ สุขั ,ธรรมะบท,ขุททกะนิกาย)หลักธรรมที่ใช้ในการสั่งสอน คือ ความสุขสงบ
- โคลงสุภาษิต (สุโข พุทธานั อุปปาโท ,ธรรมะบท, ขุททกะนิกาย)หลักธรรมที่ใช้ในการสั่งสอน คือ พระรัตนตรัย
- โคลงสุภาษิต (ภริยา ปรมมา สุขา ,สคาถะวรรค ,สังยุตตะนิกาย)หลักธรรมที่ใช้ในการสั่งสอน คือ ภรรยาคือมิตรแท้
- โคลงสุภาษิต (สตัญจะ คันโธ ปฏิวาตะเมติ จาก ธรรมะบท, ขุททกะนิกาย) หลักธรรมที่ใช้ในการสั่งสอน คือ มรรคแปด ,สุจริต 3
- โคลงสุภาษิต (อตัตา หะเว ชิตั เสยโย) (ธรรมะบท, ขุททกะนิกาย)หลักธรรมที่ใช้ในการสั่งสอน คือ การรักษาศีล
- โคลงสุภาษิต (สพพญ เจ ปฐวี ทซุขั นากตญญ มภิราชเย ,เอกนิบาตชาตก) หลักธรรมที่ใช้ในการสั่งสอน คือ การให้แก่ผู้รู้จักการกตัญญูตถเวที
- โคลงสุภาษิต (สัทธิระ วิตตัม ปุริสัสสะ เสฏฐั , สคาถะวรรค ,สังยุตตะนิกาย) หลักธรรมที่ใช้ในการสั่งสอน คือ พระรัตนตรัย และ ทิริ (ความเกรงกลัวต่อบาป) โอตตัมปะ (ความละเอียดต่อบาป)
- โคลงสุภาษิต (สพพรสั ธมมโร สินาติ , ธรรมะบท ขุททกนิกาย) หลักธรรมที่ใช้ในการสั่งสอน คือ หมั่นศึกษาพระธรรมและฟังธรรม
- โคลงสุภาษิต (วิสุสาสา ปรมมา ญาตี ,ธรรมะบท, ขุททกนิกาย) หลักธรรมที่ใช้ในการสั่งสอน คือ การวิสาสะระหว่างญาติมิตร

**ง. โคลงสุภาษิตจากนักปราชญ์ต่างประเทศ** ทรงนำภาษิตของนักปราชญ์ของประเทศต่างๆ ที่มีเนื้อสอดคล้องกับหลักธรรมในพุทธศาสนา มีปรากฏการแสดงหลักธรรมในบทพระราชนิพนธ์หรือทรงขนาดสั้น 9 เรื่อง ดังนี้

- โคลงสุภาษิต (Bien predica quien bien vivn. ภาษิตสเปน) หลักธรรมที่ใช้ในการสั่งสอน คือ ความสุจริต



- โคลงสุภาสิต จากเรื่อง An two men ride of a horse, one must ride behind. ของเช็กสเปียร์ หลักธรรมที่ใช้ในการสั่งสอน คือ การมุ่งประโยชน์แห่งคณะ

รวมทั้งหลักธรรมที่ปรากฏในพระราชนิพนธ์หรือทรงชนาดสั้นเรื่อง “ขอชวนสหายให้มี” พระองค์กล่าวถึงหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่เป็นหลักในการนำบุคคลอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ ดังนี้

๑๑ องคโลกะนาถนำ	นรข้มละหานโอม
ร่างับและดับโศก	นมะแจ้งจะตุลัตย์
ลัทธิธรรมะชี้ทาง	นิริทุกขะถ่องถนัด
ชี้สู่วิถิตัด	ทุษะตรีด่ากฤษณา
ล้วนสงฆะทรงธรรม	มะมะหันตะปัญญา
โปรดเทศะนาพา	นรชาติรู้ธรรม
๑๖ สามแก้วประเสริฐเลิศกำ	กับจิตก็จำ
จักสมถวิถียินดี	
รักษาสุจริต ๓ ตรี	ทวารถ้วนจักมี
ศรีสุขสวัสดิ์วัฒนา	
กุศลกรรมบถรักษา	อีกทั้งมาตา
ปีติปฏิฐานธารง	
ทั้งเกียรติศักดิ์จักยก	ยืนอายุคง
อีกขวัญบปราศคลาดตน	
ชาติใดไร้ธรรมกำดล	กำกับกะมล
ก็ยากจะคงสุจริต	

(ดุสิตสมิต เล่มที่ 3 ฉบับที่ 30, 2462: 69-70)

หลักธรรมที่พระองค์ได้ทรงนำมาสั่งสอน เป็นหลักธรรมที่สูงส่งงดงามอันพึงเป็นที่หมายแห่งปัญญา พระองค์ใช้บทพระราชนิพนธ์เป็นสื่ออธิบายความหมายธรรมอย่างลึกซึ้งของการเข้าถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์อันหมายถึงการเข้าถึงหรือยึดถือพระรัตนตรัยเป็นสรณะ ตามหลักปฏิบัติแห่งผู้ประกาศตนเป็นพุทธศาสนิกชน และ เน้นย้ำหัวข้อธรรมต่างๆ เช่น สุจริต 3 อย่าง กุศลกรรมบถ 10 และมาตาปีติอุปฏิฐาน เพื่อให้จิตรู้จัก ผิดชอบชั่วดี

เราจะเห็นได้ว่าหลักธรรมที่พระองค์ทรงพระราชนิพนธ์นั้น ให้ความรู้ลึกว่าอาณาจักรพระรัตนตรัย คุ่มครองรักษาอยู่แล้วจะรอดพ้นอันตรายไปได้ เป็นหลักธรรมที่บุคคลทั่วไปสามารถปฏิบัติได้ให้บริสุทธิ์ ทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ ซึ่งเป็นกิจกรรมหนึ่งสำหรับผู้ที่เป็นพุทธศาสนิกชนควรกระทำ เพื่อทำนุบำรุงรักษาพุทธศาสนาและความสงบสุขซึ่งบังเกิดขึ้นภายในสังคมและประเทศชาติ และเชื่อว่าชาติใดที่ไร้คุณธรรมชาตินั้นก็ต้องถึงแก่ความพินาศ

ลุ่มจม อีกทั้งทรงกล่าวถึงหลักธรรมการเข้าถึงขั้นสูงสุด คือ มรรค ดังในบทพระราชนิพนธ์ “โคลงสุภาสิต (สัจจะคันโธ ปฏิวาตะเมติ จาก ธรรมะบท, ชุททะกะนิกาย)” การกระทำแห่งสัตตบุรุษย่อมเป็นที่รู้จักของคนในโลก ดังนี้

- |                      |           |
|----------------------|-----------|
| ◦ หญิงชายผู้มุ่งตั้ง | ในธรรม    |
| พุทธะพจน์นำจร        | แปดมรรค   |
| มุ่งประกอบกรรมอัน    | ดีเลิศ    |
| ล่องอุประสรคพัน      | โพยภัย    |
| ◦ ตั้งใจกำราบซึ่ง    | ใจตน      |
| หลีกอะกุศลปาน        | อมิตร     |
| ทำชอบภมลรัก          | สิ่งชอบ   |
| มุ่งสุจริตทั้ง       | ไตรทวาร ฯ |

(โคลงสุภาสิต, 2520: 156)

นอกจากนี้ยังมีคุณธรรมที่ปรากฏในพระราชนิพนธ์บทร้อยกรอง คือ ความกตัญญูทเวที ความสามัคคี การเสียสละ และ ความซื่อสัตย์สุจริต มีรายละเอียดตามเนื้อหา ดังนี้

#### 4.1.1 ความกตัญญูทเวที

ความรักของครอบครัวที่ปรากฏให้เห็นในบทพระราชนิพนธ์ปรารภานาที่จะสื่อให้ผู้อ่านได้มีเคารพรักบุคคลในครอบครัวที่มีบุญคุณและปรารถนาดีต่อบุตรธิดามาแต่เยาว์วัย การปฏิบัติตนต่อครอบครัว ความกตัญญูทเวที เป็นคุณธรรมที่พึงปลูกฝังให้กับบุคคลทั่วไป เพื่อสร้างความตระหนักในการรู้จักที่จะตอบแทนคุณต่อผู้มีพระคุณในครอบครัว ต่อประเทศชาติ อันเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้เกิดความรัก ความเข้าใจให้กับบุคคลในประเทศนำไปสังคมที่ดีและมีความสุข ปรากฏในพระราชนิพนธ์บทร้อยกรองเรื่อง ว่าด้วยคุณบิดามารดา กภาพย์ห่อโคลงสุภาสิต (พรหมชาติ มาตาปิตะโร) บทร้องสำหรับนักเรียนมหาดเล็กหลวง บทร้องสำหรับนักเรียนราชวิทยาลัย และบทร้องสำหรับกรมทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์

#### 4.1.2 ความสามัคคี

การที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชประสงค์ให้คนไทยมีความสามัคคี เพื่อเป็นการรักษาชาติให้พ้นจากภัยอันตรายที่อาจเกิดขึ้นได้ทั้งภายในภายนอกประเทศที่อาจจะเกิดขึ้นมาได้ อันเป็นเครื่องบั่นทอนกำลังและทำให้เสียหลักแห่งความมั่นคง จึงพระราชนิพนธ์เพื่อปลูกจิตสำนึกให้รักกันและยอมรับฟังซึ่งกันและกัน เป็นสิ่งที่เสริมสร้างพลังให้กับสังคมเป็นอย่างดี ปรากฏพระราชนิพนธ์บทร้อยกรอง เรื่อง ว่าด้วยความสามัคคี โคลงสุภาสิต (สัพเพสั สัมมะภูตานั สามัคคี วุฑฒิสถิกา) และบทชวนรักชาติ

#### 4.1.3 การเสียสละ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงหวังประโยชน์จากผู้ที่มีความเสียสละเป็นสิ่งสำคัญยิ่งการปฏิบัติกิจการต่างๆ ในประเทศ ให้บังเกิดผลสำเร็จ เพราะหากบุคคลคำนึงถึงเรื่องส่วนตัวเป็นหลักย่อมทำให้กิจการโดยรวมในประเทศย่อมดำเนินไม่สะดวก ดังนั้น การฝึกให้บุคคลมีความเสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อส่วนรวมได้นั้นย่อมนำความเจริญมาสู่ประเทศในด้านมั่นคงของประเทศได้อย่างแน่นอน ผู้ที่ยอมสละได้เช่นนี้ย่อมเป็นผู้รักชาติจริง และมีความจงรักภักดีจริง ปรากฏพระราชนิพนธ์หรือยกทรง เรื่อง โคลงสุภาษิต (อัด โอนยี อุล เจ็ลโล สุโว นีโดปาร์ เบ็ลโล,สุภาษิตอิตาเลียน) บทร้องสำหรับกรมเลื้อป้าม้าหลวงรักษาพระองค์

#### 4.1.4 ความซื่อสัตย์สุจริต

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเน้นให้ชาวไทยมีความซื่อสัตย์ เป็นสิ่งที่จะช่วยเสริมสร้างสง่าราศีให้กับผู้ประพฤติปฏิบัติตน อีกทั้งยังเป็นผู้ที่ได้รับความไว้วางใจให้ปฏิบัติงานสำคัญ ปรากฏพระราชนิพนธ์หรือยกทรง เรื่อง โคลงสุภาษิตสันติภาพ โคลงสุภาษิต (Bien predica quien bien vivn.) โคลงสุภาษิต (A clear conscience is a coat of mailm.)

### 4.2 เนื้อหาด้านการปลูกใจให้รักชาติ

บทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น ส่วนใหญ่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการส่งเสริมความรักชาติ ทรงมีพระราชวิริยะอุตสาหะในการปลูกใจให้คนไทยมีความรักชาติ ทำให้คนไทยมีจิตสำนึกว่าทุกคนมีหน้าที่น่านับประการที่จะต้องช่วยเหลือชาติ ด้วยชาติเป็นสิ่งที่ทุกคนควรที่จะหวงแหน จึงเป็นพระราชกรณียกิจที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งของพระองค์ โดยเริ่มจากการปลูกฝังด้านความจงรักภักดี เพาะความรักความสามัคคีในหมู่คณะ ให้มีความสำคัญกับผู้นำ ปฏิบัติตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม และสร้างความรู้ในชาติไทย ปรากฏในบทพระราชนิพนธ์เรื่องข้าชอกกล่าวคำทำนอง เพราะฉะนั้นชวนกันสวมมิกัดี้ โคลงสุภาษิต จากเรื่อง An two men ride of a horse, one must ride behind. ของเช็กสเปียร์ โดยแบ่งออกเป็นการปลูกฝังความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ เพาะความรักในหมู่คณะพวกพ้อง การให้ความสำคัญกับผู้นำ และการสร้างความภูมิใจในชาติไทย

#### 4.2.1 การปลูกฝังด้านความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

พระราชนิพนธ์หรือยกทรงขนาดสั้นในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับการจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ อันปรากฏในบทพระราชนิพนธ์หลายต่อหลายบทที่ทรงได้นำเสนอเนื้อหาที่ต้องการให้ประชาชนตระหนักถึงความจงรักภักดีต่อองค์พระมหากษัตริย์ อันมีสาเหตุมาจากอารยธรรมตะวันตกเข้าสู่ประเทศสยาม ทำให้คนไทยที่มีการศึกษาได้รับแนวคิดจากชาวต่างชาติมากเกินไปทำให้พระองค์ทรงตระหนักถึงความมั่นคงของระบอบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ที่อาจจะไม่สามารถดำรงต่อไปได้ จึงทรง

เน้นให้ประชาชนและข้าราชการจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ บทหรือทรงพระราชนิพนธ์หรือทรงพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มักกล่าวอ้างถึงความเป็นไทยเพื่อสื่อถึงแนวความคิดว่า **“การจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ คือ คนไทยแท้จริง”** ปรากฏในบทพระราชนิพนธ์เรื่องทหารกลับจากราชการ ชุมพลเสื่อป่า บทร้องสำหรับนักเรียนราชวิทยาลัย ถวายพระพร และเครื่องหมายแห่งไตรรงค์

#### 4.2.2 เพาะความรักในหมู่คณะ,พวกพ้อง

การบ่มเพาะความรักในหมู่คณะเป็นอีกวิธีหนึ่ง ที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชประสงค์ในการปลูกฝังให้คนไทยมีน้ำใจรักชาติบ้านเมืองของตน เป็นการสร้างความผูกพันให้กับคนในชาติช่วยให้ประเทศชาติมีความมั่นคงที่ยาวนาน หากสังเกตว่ากิจการต่างๆ ในพระองค์ล้วนเป็นกิจการที่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ เช่น กองเสื่อป่า การจัดตั้งดุสิตสมิต ล้วนเป็นการสร้างเสริมการเรียนรู้ดำเนินการอยู่ร่วมกัน ปรากฏในบทพระราชนิพนธ์เรื่องเพราะฉะนั้นชวนกันสวามีภักดี คาถาประสิทธิ์พรแก่คณะเสื่อป่า โคลงสุภาสิต (An two man ride of a horse,one must ride behind.)

#### 4.2.3 การให้ความสำคัญกับผู้นำ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงนิยาม"ชาติ" ย่อมมีคนที่มีสถานภาพต่างกันตามหลักชาติวุฒิ ดังนั้น "ชาติไทย" จึงเป็นชาติที่ประกอบด้วย "ผู้ใหญ่" กับ "ผู้น้อย"ทรงให้เหตุผลว่าเป็นเพราะคนมีปัญญา ความรู้ และประสบการณ์ไม่เท่ากัน ดังนั้น ผู้น้อยควรเชื่อฟังผู้บังคับบัญชาเป็นลำดับชั้นเป็นการสร้างวินัยแห่งหมู่คณะและเป็นสิ่งที่ควรแก่การสรรเสริญ ปรากฏในบทพระราชนิพนธ์เรื่อง โคลงสุภาสิต (ปุตตะกะ วิยะ ราชานโน ปะชั รักขันตุ สัพพะทา) และว่าด้วยคุณเจ้าขุนมูลนาย

#### 4.2.4 สร้างความภูมิใจในชาติไทย

การปลูกฝังให้เสื่อป่าและประชาชนทั่วไปรู้สึกว่าเป็นชาติเก่าแก่ และเป็นชาตินักรบ มีพระมหากษัตริย์ที่ทรงพระปรีชาสามารถ มีศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ คนไทยมีบรรพบุรุษที่มีสติปัญญา มีความกล้าหาญ และรักชาติ พร้อมทั้งจะเสียสละเพื่อชาติ ซึ่งคนไทยทั้งปวงควรสืบทอดคุณลักษณะอันเป็นเอกลักษณ์ของชนชาติไทยเหล่านี้ตลอดไป ปรากฏในบทพระราชนิพนธ์เรื่อง ชโย โคลงสุภาสิต (สัพพะเสถ สัมมะภูตานัน สามีคคิ วุฑฒิสิทธิกา) โคลงสุภาสิต (Lives of great men all remind us.) โคลงสุภาสิต(สุโข พุทธานัน อุปาไท) สั้งเมือง และโคลงสุภาสิต (โยคาเว ชายะเต ภูริ , อะโยคา ภูริสัชโย)

### 4.3 เนื้อหาด้านวัฒนธรรม

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นช่วงของการรับวัฒนธรรมตะวันตกเป็นยุคของการปรับตัวสู่สมัยใหม่ สมรักษ์ ชัยสิงห์ทานานนท์ (2544: 86) อธิบายการเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์ของชนชั้นสูงว่า

ปรากฏการณ์ใหม่ที่เกิดขึ้นในช่วงนั้นก็คือ พระมหากษัตริย์ซึ่งเคยเป็นผู้มีบารมีสูงสุด เป็นเจ้าชีวิต เจ้าของทรัพย์สิน ทุกสิ่งบนแผ่นดิน ได้ทรงเป็นผู้นำในการเปลี่ยนความคิดเรื่องเวลาอนาคต คือ ความก้าวหน้า ภารกิจที่ มนุษย์จะต้องทำก็คือ การมุ่งทำผลิตผลและปรับปรุงสภาพปัจจุบัน เพื่อสร้างความเจริญรุ่งเรืองในอนาคต คือความก้าวหน้า ภารกิจที่มนุษย์จะต้องทำก็คือ การมุ่งทำผลิตผลและปรับปรุงสภาพในปัจจุบัน เพื่อสร้างความเจริญรุ่งเรืองในอนาคตมนุษย์มีศักยภาพที่จะเรียนรู้ ผู้ปกครองจึงมิใช่เจ้าชีวิตต่อไปแต่เป็นผู้สร้างความเจริญแก่ชาติเป็นผู้นำประวัติศาสตร์ไปสู่ความก้าวหน้า

พระราชนิพนธ์พร้อมทั้งทรงอธิบายในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงได้นำเสนอสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมเป็นไปในแนวทางการยอมรับวัฒนธรรมของตะวันตกในบางประการ เพื่อที่จะทรงทำให้ชาติบ้านเมืองมีความเจริญทัดเทียมเท่ากับนานาประเทศ อาทิ ด้านความคิด การแต่งกาย ทรงผม และบางส่วนของพระองค์ไม่ยอมรับ คือ การใช้ภาษาต่างประเทศปะปนกับภาษาไทย ด้วยพระองค์ทรงเป็นผู้นิยมในการรักษาเอกลักษณ์ความเป็นไทย มิต้องการให้ชาวไทยลืมนามความเป็นชาติของตนเอง และวัฒนธรรมไทยที่มีการปฏิบัติสืบต่อเนื่องกันมา อาทิ การแสดงความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ การแสดงความเคารพต่อผู้บังคับบัญชา ปรากฏในบทพระราชนิพนธ์เรื่อง “ชโย” ว่าด้วยความสามัคคี ว่าด้วยกำลังบ้านเมือง ว่าด้วยคุณบิดามารดา ว่าด้วยคุณครูอาจารย์ ว่าด้วยคุณเจ้าขุนมูลนาย ว่าด้วยคุณมิตร ไหว้เทวดา และไหว้พระเป็นเจ้า

พระองค์ทรงเป็นกษัตริย์ที่ทรงมีพระราชวิริยะอุตสาหะในการปรับให้ประเทศชาติให้มีความศิวิไลซ์ ดังบทพระราชนิพนธ์ “ชโย” กล่าวถึง พระองค์ทรงมีพระบรมราโชบายในการนำความเจริญมาสู่ประเทศชาติ ดังนี้

#### โคลง

- พระย่วยวนจิตให้ ไทยเดิน
- สู่วิถีทางเจริญ ทุกก้าว
- กอปรอารยธรรมเกิน กว่าก่อน มากนา
- ปรากฏเกียรติยศด้าว เต็มเพียงภูมิสวรรค์ ฯ

#### กาพย์

- พระย่วยวนจิตให้ ประชาไทยไม่ตำเนิน
- สู่ทางอย่างเจริญ ขึ้นทุกก้าวราวทิพสถาน

อีกกอปรอารยธรรม เลิศล้ำกว่าคราโบราณ  
ปรากฏยศยี่นนาน ตระการเรื่องแผ่นดินเมืองสวรรค์ ฯ  
(ดุสิตสมิต เล่ม 1 ฉบับ 1, 2461: 2)

พระองค์ทรงมีพระบรมราชาธิบายในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยในด้านประเพณีปฏิบัติตนของบุคคลในสังคมทั่วไป ดังปรากฏในบทเพลงวัฒนธรรมไทยที่ให้หม่อมเจ้า บุตรข้าราชการได้ขับร้องกัน อันมีเนื้อหาเกี่ยวกับกำลังของบ้านเมือง พลังความสามัคคี เทิดทูนคุณบิดามารดา เทิดทูนครูอาจารย์ คุณเจ้าขุนมูลนาย คุณค่าของมิตร การนับถือพระเป็นเจ้า เทวดา เป็นต้น จากพระราชนิพนธ์บร้อยกรอง “ว่าด้วยคุณครูอาจารย์” ผู้มีพระคุณนอกจากบิดามารดา แล้วยังหมายถึง ครู ถือว่าเป็นบิดามารดาคนที่สอง ผู้ที่เสียสละเวลาในการสั่งสอนศิษย์ให้ประสบความสำเร็จในชีวิต ดังนี้

สละสม

• สิบนิ้วประนมขึ้นเหนือเศศ	ไหว้ครูวิเศษทั้งน้อยใหญ่
อุปชฌาย์อาจารย์จำไว้	ที่ในจิตมั่นกตัญญู
ครูเลขาอักษรอนุสาสน์	เพลงพิณพาทย์เพราะหู
ครูโขนครูละครพื่อนดู	ครูหัดท่วงที่กระบี่กระบอง
ครูหัดอาวุธยุทธนา	ครูวิชาเชิงช่างทั้งผอง
ครูดีมีจิตคิดปอง	ครูของข้าเจ้าทั้งปวง
ท่านสู้อุตสาห์อนุสาสน์	ให้เราฉลาดลุล่วง
ท่านปานประทีปเด่นดวง	กรุณาปานห้วงชลาลัย
เอ็นดูสั่งสอนศิษย์	จะได้คิดเห็นตื้นเขินก็หาไม่
ศิษย์ดีมีความอ้อมใจ	ศิษย์คร้านท่านไร้ความสบาย
ศิษย์ดีเรียนได้ดังประสงค์	ก็เสริมส่งสรรเสริญดังจิตหมาย
ศิษย์ชั่วแต่คิดสะดวกกาย	ท่านก็อภัยไปด้วยกัน
ท่านไซริให้ทรัพย์อันประเสริฐ	คือวิชาดีเลิศกว่าสินทรัพย์
ไม่ควรลืมนบุญคุณอนันต์	ต้องเคารพอภิวันท์ทุกเมื่อไป ฯ

(เสื่อป่า, 2511: 47)

สิ่งแรกที่พึงควรปฏิบัติ คือ “จิตมั่นกตัญญู” อันเป็นหลักที่แสดงความเคารพต่อครูบาอาจารย์จะทำให้มีความเจริญรุ่งเรืองในชีวิตการทำงาน ดังพระราชนิพนธ์บร้อยกรอง “ว่าด้วยกำลังบ้านเมือง” กล่าวถึง วัฒนธรรมของทหารที่จะต้องมีความทะนงตนและมีความเสียสละแก่ประเทศชาติ ดังนี้

- |                           |                              |
|---------------------------|------------------------------|
| ◦ พวกเราไม่ยอมใครง่ายง่าย | จะสู้ตายดีกว่าเป็นแมนั่น     |
| เต็มใจยอมสละชีวิต         | ฉับพลันเป็นพลีราชา           |
| อย่าให้ว่าเกิดมาเสียชาติ  | อย่าให้ว่าเราฉลาดเป็นชาติข้า |
| ให้ว่าเป็นทหารชาญคักดา    | ให้ว่ากล้าสมเป็นลูกผู้ชาย ๖  |

(เสื่อป่า, 2511: 45)

บทพระราชนิพนธ์ “ว่าด้วยคุณเจ้าขุนมูลนาย” กล่าวถึง หลักการปฏิบัติเพื่อให้ผู้ใต้บังคับบัญชา เห็นเห็นความสำคัญของหลักการปฏิบัติต่อผู้นำหรือผู้บังคับบัญชา ดังนี้

- |                          |                        |
|--------------------------|------------------------|
| ดีดน้ำเต้า               |                        |
| ◦ โขลงข้างย้อมมีพญาสาร   | ครอบครองบริวารทั้งหลาย |
| ฝูงโคขุนโคเค็เป็นนาย     | มุ่งหมายนำพวกไปหากิน   |
| ฝูงหงษ์มีเหมราชา         | สกุณามีขุนนักษิณ       |
| เทวายังมีสักกรินทร์      | เป็นปิ่นเทวัญชั้นฟ้า   |
| เผ่าชนจะตั้งเป็นคณะ      | จะต่างคิดเกะกะตามประสา |
| จะอยู่ได้ดีก็เวลา        | ดูน่าจะย่อยยับอับจน    |
| จำเป็นต้องมีหัวหน้า      | กะการบัญชาให้เป็นผล    |
| กองทัพบริบูรณผู้คน       | ไม่มีจุมพลจะสู้ใคร     |
| เพราะฉะนั้นควรเราจะเคารพ | นอบนบท่านผู้เป็นใหญ่   |
| บังคับบัญชาการใด         | ทำไปให้เสร็จตั้งใจ     |

(เสื่อป่า, 2511: 48)

กิจการใดที่มีหมู่คณะย่อมประกอบด้วยผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา ดังนั้น วัฒนธรรมในการปฏิบัติงานของผู้ใต้บังคับบัญชาจึงจำเป็นจะต้องมีความเคารพ นบนอบต่อผู้บังคับบัญชาจึงจะทำกิจการงานบรรลุสู่ความสำเร็จ รวมทั้งความประพฤติในการประกอบกรงาน จากบทพระราชนิพนธ์ “โคลงสุภาษิต (Aide-toi, le ciel t'aidera.) ภาษิตของนักปราชญ์ฝรั่งเศส” ดังนี้

- |                     |                 |
|---------------------|-----------------|
| ◦ รักตนควรเร่งพิศ   | ดูตน            |
| ตนผิดขัดดอมิตร      | ไปได้           |
| ตนเกียตอย่าขัดคน    | อื่นเกียต กันนา |
| แม้อุสาหะไซรั       | กิดกั้นกันไฉน   |
| ◦ ผู้ใหญ่ท่านไม่ชอบ | นินทา ท่านไย    |
| หากว่าเปนคนดี       | ท่านเกลียด      |

จึงควรจะกล่าวว่า ท่านผิด  
 หากว่าเราชี้แจง ท่านเลี้ยงป่วยการ  
 (โคลงสุภาสิต, 2520: 47-48)

สิ่งที่กล่าวมานั้นล้วนเป็นวัฒนธรรมที่คนไทยได้ปฏิบัติสืบต่อกันมา เป็นการฝึกตนให้อยู่ในบังคับบัญชา การทำกิจการใดให้เป็นที่ถูกใจผู้บังคับบัญชาควรจะพิจารณาตนเองว่ามีความประพฤติว่ามีความนอบน้อม ความขยันหรือมีความพากเพียรมากเพียงใด สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่ผู้ใต้บังคับบัญชาพึงมี อันส่งผลต่อความเจริญของหน้าที่การงานตนทำเพื่อเป็นประโยชน์ต่อตนเองด้วย

#### 4.4 เนื้อหาด้านความรัก

พระองค์ทรงแสดงอารมณ์สะท้อนใจอันเนื่องมาจากเนื้อหาความรักที่ปรากฏในบทร้อยกรองขนาดสั้นในบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น ซึ่งก็พรรณนาถึงความรักระหว่างหญิง-ชาย และความรักที่มีต่อเพื่อนมนุษย์

##### 4.4.1 พรรณนาถึงความรักระหว่างหญิง-ชาย

ความรักที่สื่อผ่านบทร้อยกรองของกวีนั้น เป็นการแสดงความรักที่ต้องจำปราศจากกัน ด้วยหน้าที่การงาน ดังนั้นกวีจึงใช้ช่วงเวลาของการเดินทางไปในสถานที่ต่างๆ ในการเชื่อมโยงธรรมชาติกับการแสดงความรัก ความคิดถึงนางอันเป็นที่รัก ซึ่งธรรมชาติที่กวีใช้ในการสื่อสารความรักของตนนั้น มีปรากฏในบทพระราชนิพนธ์เรื่องโคลงนิราศประลองยุทธ์ และบทพระราชนิพนธ์ที่พระราชทานพระนางเจ้าสุวัทนา พระวรราชเทวี

##### 4.4.2 ความรักที่มีต่อเพื่อนมนุษย์

ความรักที่มีต่อเพื่อนมนุษย์อาจกล่าวได้ว่าเป็นการแสดงให้เห็นน้ำพระทัยของพระองค์ที่ทรงห่วงใยในการดำรงชีวิตของเพื่อนมนุษย์ที่เมื่อประสบความทุกข์ ปรากฏในบทพระราชนิพนธ์เรื่อง โคลงสุภาสิต (Accensa domo proximi, tua quoque periclitatur.) สุภาสิตละติน และโคลงสุภาสิต (Amor omnia vincit.)” สุภาสิตโรมัน

#### 4.5 เนื้อหาที่แต่งตามวาระต่างๆ

พระราชนิพนธ์บทร้อยกรองขนาดสั้นในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีเนื้อหาที่หลากหลาย อันเนื่องมาจากบริบทของวาระในการพระราชนิพนธ์ของพระองค์ มีปรากฏในบทพระราชนิพนธ์เรื่อง

- บทอำนวยการพร ในวันพระสมภพของพระคู่หมั้น
- การสร้างความขวัญกำลังใจให้กับทหารที่จะไปราชการสงคราม เช่น บทสยามานุสสติ



- การต้อนรับทหารที่กลับจากราชการสงคราม เช่น ชโย ต้อนรับทหารไทย ทหารกลับจากราชการ เป็นต้น
- บทร้อยกรองชมความงามของบ้านเมือง เช่น ชมประทีปในงานเฉลิมพระชนมพรรษา
- การกล่าวในวาระการเข้าฝึกกองเสือป่าและกิจการด้านหนังสือพิมพ์ เช่น นิราศประลองยุทธ คาถาประสิทธิ์พรแก่คณะเสือป่า ลังเมือง เป็นต้น
- การกล่าวไว้อาลัยให้กับสุนทรภู่ เช่น กลอนไว้อาลัยแก่ย่าเหล

ด้วยพระองค์ทรงมีพระราชจริยวัตรอันเป็นประโยชน์ต่อปวงชนชาวไทยในการสร้างจิตสำนึกความเป็นไทย เพื่อให้มีความตระหนักในการช่วยกันดูแลรักษาประเทศชาติให้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน จึงทรงสอดแทรกบทปลูกเร้าให้ทุกคนได้แสดงความรับผิดชอบต่อหน้าที่ในความเป็นพลเมืองของประเทศ ซึ่งผู้วิจัยขอกกล่าวในวาระที่สำคัญดังหัวข้อต่อไปนี้

#### 4.5.1 กิจการด้านหนังสือพิมพ์

กิจการด้านหนังสือพิมพ์ ปรากฏในบทพระราชนิพนธ์เรื่อง ปกด้านหลังของดุสิตสมิต และแดงครวญ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงกล่าวถึงวัตถุประสงค์ในการจัดทำหนังสือพิมพ์ดุสิตสมิตไว้อย่างชัดเจน ในพระราชนิพนธ์ “ปกด้านหลังของดุสิตสมิต” ดังนี้

หนังสือดุสิตสมิต	บ่มีคิดคติทราหม
ตั้งจิตจะนำความ	สุขให้ฤดีสบาย
ถึงลื้อก็ลื้อเพียง	กลแย้งฤดีสหาย
บ่มีคิดจะมุ่งหมาย	บ่มีมุ่งประจานใคร
ใครออกจะพลาดท่า	ก็จะลื้อเลียนให้
ใครตีวีเศษไซ้	ก็จะชมประสมดี
ชมเราก้แพงคว	ผิวฉิวก็ซอี่
แม่แม่ดมีคินดี	ก็จะเชิญ ณ คลองสาน

(ปกหลังดุสิตสมิตทุกฉบับ)

หนังสือพิมพ์ดุสิตสมิต เป็นหนังสือรายปักษ์ คำว่า “สมิต” แปลว่า “ยิ้ม” และตั้งพระราชหฤทัยจะทรงสร้างหนังสือพิมพ์ฉบับนี้ แบบหนังสือพิมพ์ “Punch” ซึ่งถือว่าเป็นหนังสือพิมพ์ตลกอย่างเอกของอังกฤษและทรงใช้เป็นเครื่องมือในการแสวงหาความร่วมมือของประชาชนในการดำเนินนโยบายของพระองค์ รวมทั้งใช้ตอบโต้ความคิดเห็นที่ขัดแย้งกับพระองค์อย่างอาจหาญ

พระราชนิพนธ์หรือทรง “สั่งเมือง” กล่าวถึงการปิดกิจการของเมืองดุสิตธานีอัน  
เป็นเมืองจำลองการปกครองแบบประชาธิปไตยรวมทั้งการปิดตัวของหนังสือพิมพ์ดุสิตสมิต ดังนี้

#### โคลง

- ดุสิตสมิตไว้ อาลัย
- ด้วยว่าจะต้องโคลง คลาดแคล้ว
- จากดุสิตไปไกล นานกลับ
- จะจากกันเสียแล้ว ออกไอ้เสียตาย ๗

#### กาพย์

- คณะดุสิตสมิต รำพึงคิดเพราะอาลัย
- ด้วยว่าจะต้องไกล เมืองดุสิตธานี
- เสียแรงอุตสาห่มุ่ง และบำรุงมานานปี
- จำเป็น ณ คราวนี้ จะต้องจากต้องลาจร
- อนิจจาบุรีงาม หทัยหวนอยู่รอนๆ
- จากไปใจสะท้อน แทบจะสิ้นสมประดี
- เสียตายพระราชวัง สะพริบพริ้งงามโสภี
- จากไปให้ทวี วิโยคแสนระกำทรวง
- ไอนครศกลา อนิจจาจักโรยร่วง
- อาลัยถุทัยห่วง ใครจะอยู่บำรุงกัน
- อนิจจาที่ทำการ รัฐบาลวิจิตรสรรค์
- จากไปใจตื่นตัน เต็นตึกๆนึกเสียตาย
- เสียตายซึ่งโรงเรียน ที่ประสาทวิชาชาย
- ใดๆไม่เคยหมาย ว่าจะห่างจะร้างชม
- ไอ้โรงพยาบาล เป็นสาธารณประโยชน์สม
- ราศีบุรีรมย์ จะต้องร้างผู้ใดๆ
- อนิจจาไอ้ไฮเต็ล ทั้งเข้าเย็นเคยบานใจ
- จะต้องจากกันไป ยามร้างเจ้าเจ้าจะโถม
- อนิจจาหนังสือพิมพ์ เคยด่ากันเล่นโครมๆ
- เราจะไม่เห็นโฉม หน้าเจ้าแล้วแต่นี้ไป
- ไอ้ว่าลี้อำเภอ อันเลิศเลองามวิไล
- อิกนานแต่นี้ไป จักได้กลับมาดูแล
- ออกเอย์ทั้งธานี ในครั้งนี้จักผันแปร
- ครึกครื้นทั้งหลายเหล่า จะตั้งเงียบต้องหงอยไป ๗

(ดุสิตสมิต เล่ม 1 ฉบับ 5, 2461: 130-131)

เมื่อพระองค์ทรงสร้างพระราชฐานขึ้นใหม่ที่วังพญาไท จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ย้ายเมืองทั้งเมืองไปตั้งบริเวณด้านหลังพระที่นั่งในวังพญาไท เมื่อเดือนธันวาคม 2462 แต่ในระยะนั้นทรงสนพระทัยน้อยลง คงเป็นเพราะว่ามหายุทธสงครามโลกได้เสร็จสิ้นลง

#### 4.5.2 การส่งทหารเข้าร่วมสงคราม

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีความภาคภูมิใจในการนำทหารร่วมรบกับฝ่ายสัมพันธมิตรทำให้ประเทศสยามเป็นที่รู้จักของนานาอารยประเทศ ดังที่ วุฒิชัย มูลศิลป์ (2547: 328-333) ได้กล่าวถึงสาเหตุการเข้าร่วมสงครามของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งสงครามโลกครั้งที่ 1 เกิดขึ้นในทวีปยุโรปในปลายเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2457 ซึ่งเป็นสงครามระหว่างฝ่ายมหาอำนาจกลาง มีเยอรมนี ออสเตรีย - ฮังการี กับฝ่ายสัมพันธมิตร มีอังกฤษ ฝรั่งเศส รัสเซียเป็นกำลังสำคัญ เจ้านายไทยบางคนมีความเห็นที่แตกต่างกันในการเข้าร่วมสงคราม แต่ด้วยเจ้านายบางพระองค์รวมทั้งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีใจเอนเอียงไปทางอังกฤษ จึงทำให้พระองค์ทรงประกาศวางตัวเป็นกลาง เมื่อวันที่ 6 สิงหาคม พ.ศ.2457 ซึ่งเป็นช่วงแรกในท่าทีของไทย แม้ว่าไทยจะประกาศวางตัวเป็นกลางแต่สำหรับอังกฤษ ฝรั่งเศสยังแคลงใจในไทย “จะเปนกลางแต่ปาก”

พระองค์ทรงรอเวลาในการเข้าสู่สงครามครั้งที่ 1 ทรงเตรียมการหลายประการจนแน่พระทัยว่าฝ่ายสัมพันธมิตรจะเป็นฝ่ายชนะ จึงได้ประชุมเสนาบดีอีกหลายครั้ง จนกระทั่งวันที่ 28 มิถุนายน พ.ศ. 2460 ทรงแจ้งให้ที่ประชุมทราบว่า รัฐบาลอังกฤษยินดีที่ไทยเข้าร่วมรบเป็นฝ่ายสัมพันธมิตร พระองค์ได้ทรงโน้มน้าวประชาชน ให้คล้อยตามกับการที่รัฐบาลจะประกาศสงครามกับมหาอำนาจกลาง ทรงเขียนบทความโดยใช้นามปากกาว่า รามจิตติ ในหนังสือพิมพ์ไทยหลายฉบับ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงมีประกาศกระแสรบระบรมราชโองการว่าด้วยการสงครามที่มีต่อประเทศเยอรมนีและออสเตรีย - ฮังการี เมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม พ.ศ. 2460 การประกาศสงครามของไทยต่อฝ่ายมหาอำนาจกลาง ได้รับการสนับสนุนกว้างขวางจากสื่อมวลชนไทย และเป็นที่ยินยอมยินดีจากฝ่ายสัมพันธมิตร

การเข้าส่งทหารเข้าร่วมสงคราม ปรากฏในบทพระราชนิพนธ์เรื่อง ทหารกลับจากราชการสงคราม และต้อนรับทหารไทย

#### 4.5.3 กิจการเสือป่า

วุฒิชัย มูลศิลป์ (2547: 319-320) ได้กล่าวถึง เสือป่า เป็นอาสาสมัครพลเรือน พ่อค้า คหบดี เพื่อให้เรียนรู้อาวุธทหาร เพื่อช่วยชาติในยามสงครามและอบรมด้านระเบียบวินัย เพื่อให้เกิดความสามัคคีในหมู่พลเรือน ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2454 โดยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ทรงเป็นนายกเลื้อป่า ซึ่งมีพระราชดำรัสหลายครั้งและมีพระราชนิพนธ์หลายเรื่องในเวลาต่างๆ กัน เพื่อปลูกฝังความรักชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์แก่กองเลื้อป่าและลูกเลื้อ ด้านกิจการเลื้อป่าปรากฏในบทพระราชนิพนธ์เรื่อง นิราศประลองยุทธ์ ชุมพลเลื้อป่า

กล่าวสรุปลักษณะทั่วไปพระราชนิพนธ์บทร้อยกรองขนาดสั้นในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พบว่า ที่มาของพระราชนิพนธ์บทร้อยกรองขนาดสั้นในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว สามารถจำแนกได้ 2 กลุ่ม คือ พระราชนิพนธ์ที่ทรงประดิษฐ์เรื่องขึ้นเองและพระราชนิพนธ์แปล ด้านฉันทลักษณ์ปรากฏคำประพันธ์ในรูปแบบของโคลง ฉันท์ กาพย์และกลอน ด้านความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบกับฉันทลักษณ์แบ่งพระราชนิพนธ์บทร้อยกรองขนาดสั้นได้เป็น 2 รูปแบบ คือ รูปแบบตามขนบและรูปแบบที่สร้างสรรค์ และในส่วนด้านเนื้อหาของพระราชนิพนธ์บทร้อยกรองขนาดสั้นแบ่งตามวัตถุประสงค์มี 5 กลุ่ม คือ เนื้อหาการสอนคุณธรรมตามแนวพุทธศาสนา ปลูกใจให้รักชาติ ด้านวัฒนธรรม ด้านความรักและเนื้อหาที่แต่งตามวาระ การศึกษาลักษณะทั่วไปของพระราชนิพนธ์บทร้อยกรองขนาดสั้นในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นการศึกษาพื้นฐานของบทร้อยกรองขนาดสั้น เพื่อที่จะนำข้อมูลไปศึกษาด้านทัศนะที่ปรากฏบทร้อยกรองขนาดสั้น ดังที่จะศึกษาในบทต่อไป



## บทที่ 4

### ทัศนะจากพระราชนิพนธ์บทร้อยกรองขนาดสั้นในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

วินัย ภูระหงษ์ (มปป.:154-158) กล่าวถึง ความหมายของทัศนะ ไว้ดังนี้

ทัศนะ คือ ความคิดเห็น แนวคิดหรือปรัชญา เป็นส่วนหนึ่งที่จะเสริมสร้างความให้เด่นด้วยศิลปะการแต่งโดย สอดแทรกไปกับเนื้อหาในวรรณคดี หรือบางทีเนื้อหาทั้งหมดเป็นทัศนะโดยตลอดก็มีทัศนะต่างๆ ว่าโดยเนื้อหาจัดเป็น 3 ลักษณะ คือ

1. ทัศนะที่มาจากความคิดเห็นของกวีโดยตรง หรือบุคคลในเรื่อง เป็นทัศนะเฉพาะตนที่อาจเหมือน หรือไม่เหมือนทัศนะของผู้อื่น
2. ทัศนะที่เป็นที่ยอมรับของสังคม เป็นความคิดเห็นที่สังคมเห็นเป็นจริงและยอมรับโดยทั่วกัน
3. ทัศนะที่เป็นความจริงแท้ในโลก เป็นคติธรรมที่ชี้ให้เข้าใจโลกและชีวิต สามารถใช้เป็นแนวทางในการ ดำเนินชีวิตได้

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์เนื้อเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการปลูกฝังความเป็นชาติไทย อาทิ เตือนสติคนไทยให้มีความรักชาติ ศาสนา และจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ เพราะพระองค์ทรง มีพระราชดำริที่จะทำให้ประเทศชาติมีความเจริญก้าวหน้าทัดเทียมกับนานาประเทศ ดังนั้น การศึกษาทัศนะของ พระองค์ที่มีบทบาทการชี้แนะทางความคิดด้านการปลูกฝังความเป็นชาติไทยมีปรากฏให้เห็นได้ในพระราชนิพนธ์ บทร้อยกรองขนาดสั้นในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวอย่างเด่นชัด ผู้วิจัยจะศึกษาทัศนะของ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในหัวข้อต่อไปนี้

#### 1. ทัศนะเกี่ยวกับการสร้างความเป็นชาติไทย

ในฐานะที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงนำประสบการณ์ของพระองค์ในการบริหารประเทศ และเหตุการณ์ความเป็นไปของบ้านเมืองในยุคของพระองค์นำมาเสนอในบทร้อยกรองขนาดสั้นโดยพระองค์ทรงใช้ พระปรีชาสามารถในด้านศิลปะการประพันธ์เป็นเครื่องในการถ่ายทอดนโยบายชาตินิยมของพระองค์ พระราชนิพนธ์ บทร้อยกรองขนาดสั้นก็เป็นส่วนหนึ่งในการบรรจุความคิดและทัศนะเหล่านี้ เพื่อเป็นการกระตุ้นให้ข้าราชการ และประชาชนกระทำการต่างๆ ในการสร้างความเจริญก้าวหน้าสู่ประเทศจนนำไปสู่การสร้างลำนึกความเป็นชาติ ต่อไป สอดคล้องกับที่ทรงมีพระบรมราชาธิบายหลักเกณฑ์ในความเป็นชาติไทย ความว่า

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงวางหลักเกณฑ์ไว้ 4 ประการ เพื่อใช้เป็นหลักในการพิจารณาว่า ความเป็นชาติควรมีลักษณะอย่างไรกล่าวคือ

1. เกณฑ์ทางด้านกฎหมายระหว่างประเทศ
2. เกณฑ์ทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์ ให้ถือว่าอำนาจของรัฐบาลนั้นสามารถปกครองครอบคลุมพื้นที่ เพียงใด

3. เกณฑ์ทางด้านภาษา กล่าวคือ “ใครเป็นคนชาติใดนั้นก็ขึ้นอยู่กับภาษาซึ่งคนนั้นใช้อยู่โดยปรกตินั้นแล” และ

4. เกณฑ์ทางด้านความรักชาติ ซึ่งหมายความว่า “การที่จะตัดสินใจว่าผู้ใดเป็นชาติใดโดยแท้จริงนั้น ต้องพิจารณาว่าผู้นั้นมีความจงรักภักดีต่อใคร ถ้าเขาจงรักภักดีต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินสยาม เขาจึงจะเป็นไทยแท้ แต่ถ้าใครแสดงว่าเป็นอิสระแก่ตน ไม่มีความจงรักภักดีต่อผู้ใด ดังนั้นจัดว่าผู้นั้นเป็นคนไม่มีชาติ เพราะคนๆเดียวหรือหมู่เดียวจะตั้งตนเป็นชาติต่างหากไม่ได้...”

(พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2504: 87-90)

จากการศึกษาวิเคราะห์ที่สะท้อนเกี่ยวกับด้านการสร้างความเป็นชาติไทยจากพระราชนิพนธ์หรือทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พบว่า พระองค์ทรงแสดงทัศนะเกี่ยวกับการสร้างสำนึกในความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ ยึดมั่นในพระพุทธศาสนา ความรักและหวงแหนชาติบ้านเมือง โดยจะกล่าวรายละเอียดตามลำดับ ดังนี้

### 1.1 การสร้างสำนึกในความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์

ในสังคมไทยหน้าที่ของกษัตริย์ คือ ปกครองอาณาจักร คอยดูแลทุกข์สุขของประชาชนและทำนุบำรุงประเทศชาติให้เจริญรุ่งเรืองในทุกด้าน กษัตริย์จึงเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนไทยทั้งชาติ เป็นที่เคารพของคนไทยเป็นอย่างยิ่ง พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเน้นย้ำในคุณลักษณะของการเสียสละเพื่อส่วนรวม ทรงพยายามชี้้นำให้ประชาชนของพระองค์เห็นความสำคัญในของสถาบันพระมหากษัตริย์ เช่น ทรงใช้เหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ที่บูรพกษัตริย์ในอดีตที่ได้ทรงรักษาชาติบ้านเมืองไทยเอาไว้ว่า “...ชาติไทยเรายังยืนมาถึงบัดนี้ เพราะเหตุที่ปู่ย่าตาทวดของเรา...ใจเขาเต็มเต็มที่เสมอที่จะทำการอะไรเพื่อประโยชน์ของชาติ” (ไสว วัฒนเศรษฐ, 2506: 121) ดังที่จะศึกษาในหัวข้อการแสดงความรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ แบ่งย่อยย่อยได้แก่ การเทิดทูนการรักษาเอกราชของบรรพบุรุษไทย และความเชื่อถือนและความศรัทธาที่มีต่อพระมหากษัตริย์

#### 1.1.1 การเทิดทูนการรักษาเอกราชของบรรพบุรุษไทย

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีความเคารพในความเสียสละของบรรพบุรุษว่าช่วยเหลือให้บ้านเมืองได้รอดพ้นจากการถูกคุกคามนำมาซึ่งความสุขสำราญให้แก่ชาติบ้านเมือง ผู้ที่เป็นบรรพบุรุษที่สามารถรักษาชาติให้ยังยืนมาได้จนทุกวันนี้มีทั้งพระมหากษัตริย์และนักรบ ดังนั้น ชนรุ่นหลังจึงไม่ควรเพิกเฉยที่จะดูแลบ้านเมืองสืบต่อไป ดังพระราชนิพนธ์หรือทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ “พ.ศ. ๒๔๖๔” พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงกล่าวถึงพระมหากษัตริย์ไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันที่ทรงปกครองอาณาจักรสยามด้วยพระเกียรติยศ และพระราชอำนาจที่เปรียบเสมือนเป็นพระนารายณ์อวตารลงมา ดังนี้

○ อิกอานภาพไท้	เรื่องราม
ผู้ผดุงกรุงสยาม	ใหญ่กว้าง
อดีตปัตยุบันงาม	ยศเกียรติ พระฮา
ฤทธิ์เดชวิเศษสร้าง	สฤษดิ์แม่้นอวตาร

- เดชท่านจงครอบค้อม ทวยไทย
  - ให้ปลาศปวงภัย พาดพ้อง
  - ปวงหมูรีปุษย์ เคิกสังัด
  - อุปสรรคขัดข้อง ขจัดพันพจน์สูญ ฯ
- (ดุสิตสมิต เล่ม 11 ฉบับ 117, 2463: 19)

บทร้อยกรองข้างต้นแสดงถึงพระราชทัศนะของพระองค์ที่ทรงภาคภูมิใจในพระปรีชาสามารถของพระมหากษัตริย์ไทยในอดีตที่ทรงปกป้องบ้านเมืองให้อยู่รอดปลอดภัยมาจนถึงปัจจุบัน แสดงให้เห็นถึงพระบารมีอันยิ่งใหญ่ และทรงขอให้พระเดชานุภาพนี้คุ้มครองคนไทย และประเทศไทยจากข้าศึกศัตรู ตลอดจนช่วยจัดอุปสรรคหรือเหตุขัดข้องต่างๆ ในบ้านเมืองไว้ได้

บทพระราชนิพนธ์ “โคลงสุภาพิต (จากโคลงชื่อ (Lives of great men all remind us.) ของจินตกรวีอเมริกัน)” ทรงกล่าวปลุกเร้าให้ตระหนักถึงนักรบที่รักษาความเป็นไทยที่สืบต่อกันมา ดังนี้

- เตือนใจให้ใฝ่บ้าง อย่างบรร พะชนแฮ
- แม้ว่าตั้งจิตคง สามารถ
- ดีได้เช่นเขานั้น เปนแน่
- ชื่อของเราก็อาจ เฟื่องฟุ้งดังเขา
- แม่เราตั้งจิตได้ มั่นคง
- กอบกิมมีชื่อเสียง นั่นไชรั
- เหมือนบาทเทียบแนลง บนหาด
- คนอื่นก็จะได้พบแล้ว เดินตาม
- สยามยังอยู่ได้ เสรี ภาพแฮ
- เพราะบรรพบุรุษเรา รักรักษาดี
- คนไทยอยู่พ่นปี ไปเลื่อม
- เราลูกนักรบกาจ กลั่นแก้วเดิมมา
- เสือปาสม์คป้อม กันเมือง
- ตั้งจิตเหมือนเช่นบรร พะบุรุษ
- ชื่อเสียงจะกระเดื่อง เต็นเดช
- เปนแบบสำหรับบุตร์ ต่อหน้าสืบไป ฯ

(ดุสิตสมิต เล่ม 1 ฉบับที่ 11, 2461: 242)

พระองค์ทรงเชื่อว่ากองกำลังเสือป่าทุกคนจะสืบทอดเจตนารมณ์ของบรรพบุรุษ นอกจากจะมีชื่อเสียงปรากฏแก่นุชนรุ่นหลังเช่นบรรพบุรุษแล้ว ยังเป็นตัวอย่างที่ดีในการดำเนินตามอุดมการณ์รักษาชาติบ้านเมือง อันทำให้ประเทศไทยอยู่รอดปลอดภัยมาจนถึงทุกวันนี้ พระองค์ทรงย้ำว่าเสือป่าทุกคนล้วน

เป็นลูกหลานบรรพบุรุษซึ่งเป็นนักรบที่สามารถทั้งสิ้น

### 1.1.2 ความเชื่อและความศรัทธาที่มีต่อพระมหากษัตริย์

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีความเชื่อในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงเป็นดั่งสมมติเทพ หรือเทวราชามากกว่ากษัตริย์ที่เป็นบุคคลธรรมดา ตรงกับความเชื่อของคนไทยโดยส่วนใหญ่ ทำให้พระองค์ทรงใช้ความเชื่อนี้มาใช้ประโยชน์ในการสร้างความเชื่อและความศรัทธาให้เกิดขึ้นในสถาบันพระมหากษัตริย์ ดังพระราชนิพนธ์หรือทรง “ถวายพระพร” กล่าวถึงการสร้างความเชื่อ ความศรัทธาในพระบารมีของกษัตริย์ผู้ปกครองประเทศ ดังนี้

◦ ข้าขอกล่าวคำทำนูล	นบพระนเรนทรสูร	ผดุงพิภพภูมิสยาม
ทุกเขตเขตตัวราวคาม	บันลือพระนาม	นิยมพระยศภูวนาย
ขึ้นจิตทุกตนคนไทย	ต่างร้องอวยชัย	ถวายพระพรมงคล
ของจงจำเริญพระชน	มาอยู่ยังผล	บังเกิดแก่ชาติศาสนา
บ้านเมืองเรืองรุ่งฤาชา	สมแก่เวลา	ทัดเทียมที่อื่นหมิ่นแสน
เป็นสุขสนุกทั่วดินแดน	เทียบเทียมเมืองแมน	อันแสนเกษมเปรมปรีดี
นานาประเทศมวลงมี	จำเริญไมตรี	อย่าริษยาอาธรรม
อริราชราแรงแข็งขัน	แม้คิดคบกัน	จงอย่าสมพองปองหมาย
แม่หวังตั้งจิตทำร้าย	ยับยิบฉิบหาย	มลายด้วยพระบารมี

(เสื่อป่า, 2511: 40)

พระองค์ทรงนำเสนอทัศนะว่าพระมหากษัตริย์ผู้ปกครองประเทศสยามให้ปลอดภัยและมีความสุข ดังนั้น สิ่งที่ทุกคนมุ่งหวังคือ ขอให้พระมหากษัตริย์ทรงเจริญพระชนมายุเพื่อที่จะยังผลให้บังเกิดแก่ชาติ ศาสนา คือ สร้างความเจริญทัดเทียมอารยประเทศ สร้างบ้านเมืองให้มีความสุข เจริญสัมพันธไมตรีกับต่างประเทศ และหากมีศัตรูคิดร้ายต่อประเทศชาติก็ขอให้ย่อยยับไปด้วยพระบารมีของพระองค์

พระองค์ยังทรงแสดงทัศนะการสร้าง ความเชื่อ ความศรัทธาที่มีต่อพระมหากษัตริย์ ดังพระราชนิพนธ์หรือทรง “ชุมพลเสื่อป่า” ที่กล่าวถึงกองกำลังเสื่อป่าที่ปฏิบัติหน้าที่เตรียมพร้อมในการออกรบอย่างเข้มแข็ง ด้วยทรงบรรยายกองกำลัง ดังนี้

◦ <sup>๑๔</sup> แกลงปางพระองค์บรมมหาราช	ติยะฉัตรสุระราม
ทรงมีพระราชาบริหา	ระดำรัสประชุมพล
◦ เสนาพะลาพิริยเสื่อ	สุระเอื้อทำนองรณ
กองหลวงพิทักษ์พระพิมล	ปิยะราชาจอมสยาม
◦ ม้าหลวงถนัดหะขำนาญ	กรจับ ณ ทวนงาม
ป็นสิ้นกระบี่ชูติวาม	มนะมุ่งจะชิงชัย



- |                              |                     |
|------------------------------|---------------------|
| • ปืนหลวงลีนาดสุระสนั่น      | กลฟ้ากระหิมใหญ่     |
| เตรียมพร้อมจะผลาญอริประลัย   | ดุจะครหะรินหาญ      |
| • ช่างหลวงฉลาดวิเศษกรร       | มะก็เตรียมจะทำการ   |
| สร้างคูและค่ายปะทะสะพาน      | พลข้ามปัดขวาง       |
| • เดินข่าวก็เตรียมระชะและยาน | กลจักรจะเดินทาง     |
| อีกโศกพิทวะตะล่อย่าง         | ฤก็ดีและมีคุณ       |
| • อีกรพรคะพาหนะก็เอื้อ       | ธุระเพื่อมิว่าวุ่น  |
| กำกับเสบียงสะปะริกฏ          | ชนะเพื่อสหายกิน     |
| • ราบเนาสิเหล่าอจิระพล       | ดุจะพลพระรามินทร์   |
| นำพวกพะหลพยุหะพฤษ์           | สุระแก้วน ฤ กลางสมร |
| • พรานหลวงประกอบพิริยะยัง    | ฤก็วังตะลุมบอน      |
| รุกรบปี่มกลหย่อน             | ยูระกว่าจะมีชัย     |
| • นักเรียนนะแม่ตฤณะเยา       | วะปี่มีจะเกรงใคร    |
| รำเรียงประเทิงยูระวิสัย      | ปี่มียอฤธอรั้ง      |
| • ราบหนักก็มั่นประดุจะเขา    | พระสุเมรุมาศตั้ง    |
| เตรียมต่ออริพลกำลัง          | ปี่มิจิดจะเกรงขาม   |
| • ราบหลวงพิทักษ์ชระณี        | สิริเขตตะโสภิน      |
| อีกรักษะราชะบุระถิน          | ทิศะภาคตะวันตก      |
| • รวมพลสมัครพหลอยู่          | ณ บังคับพระนาค      |
| คือองค์พระชัตติยะดิลก        | ภพะเขตประเทศสยาม    |
| • ปานพลกระบี่พิริยะรวม       | ณ บังคับพระองค์ราม  |
| จันทราระตารมะนะจะปราช        | ปราบักษะยักษ์หาญ    |
| • พรั่งพร้อมประนอมมกลัก      | ดีและมุ่งมล้างพาล   |
| ข่มชื่ออริกะลีและราญ         | ทูลชนปะราชิต        |
| • ขอพระอะมระรูประสาท         | ณ ส้มคคะพลนิตย์     |
| อยู่เย็นและเป็นสุขะสัมฤท     | ธิชโยชโยชัย ฯ       |

(ดลิตลสมิต เล่ม 1 ฉบับที่ 6, 2461:147)

พระองค์ทรงกล่าวว่า ผู้บังคับบัญชาที่ทำให้กองกำลังเสือป่าองอาจ คือ กษัตริย์แห่งกรุงสยาม และทรงเปรียบเทียบกองกำลังเสือป่ากับกองกำลังทหารของพระรามที่พร้อมออกรบปราบปรามยักษ์ การเปรียบเทียบเช่นนี้แสดงให้เห็นถึงความศรัทธาที่มีต่อพระมหากษัตริย์ซึ่งเป็นฝ่ายธรรมะเช่นเดียวกับพระรามนั่นเอง

## 1.2 ยึดมั่นในพระพุทธศาสนา

หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเป็นแนวทางในการปฏิบัติ เพื่อสร้างปัญญาและพัฒนาจิตใจให้คลายจากการยึดมั่นถือมั่นมาเป็นการเสียสละเพื่อสังคมส่วนรวม ซึ่งเป็นกิจกรรมหนึ่งสำหรับผู้ที่เป็น

พุทธศาสนิกชนควรกระทำ เพื่อทำนุบำรุงรักษาพุทธศาสนาและความสงบสุขพึงบังเกิดขึ้นภายในสังคมและบ้านเมือง และเชื่อว่าชาติใดที่ไร้คุณธรรมชาตินั้นก็ต้องถึงแก่ความพินาศล่มจม ดังที่ ไสว วัฒนเศรษฐ์ (2500: 326) ได้กล่าวอ้างในอนุศาสน์ ซึ่งสมเด็จพระยวชิรญาณวโรส ได้ประทานแก่กองเสือป่าเมื่อแรกตั้งขึ้นนั้น ได้ทรงอธิบายข้อความไว้แล้วว่า “ ชาติที่บริบูรณ์ด้วยคุณธรรมย่อมเจริญ ที่ไร้คุณธรรมย่อมตกต่ำเลวทราม ย่อมถึงความพินาศเป็นที่สุด ”

พระราชนิพนธ์หรือกรอง “โคลงสุภาษิต (สติญจะ คันโร ปฎิวาตะเมติ จาก ธรรมะ บท, ขุททกนิกาย)” กล่าวถึงการตั้งมั่นในธรรมะด้วยหนทางประพฤติชอบ คือ มรรคมีองค์แปด ดังนี้

◦ หญิงชายผู้มุ่งตั้ง	ในธรรม
พุทธะพจน์นำจร	แปดมรรค
มุ่งประกอบกรรมอัน	ดีเลิศ
ล่วงอุปสรรคพัน	โพล่ภัย
◦ ตั้งใจการบั้ง	ใจตน
หลีกอะกุศลปาน	อมิตร
ทำชอบกมลรัก	สิ่งชอบ
มุ่งสุจริตทั้ง	ไตรทวาร ฯ
	(โคลงสุภาษิต, 2520:56)

พระราชนิพนธ์หรือกรองข้างต้นกล่าวถึงหนทางที่พึงปฏิบัติ คือ มรรคแปด อันประกอบด้วย (สัมมาทิฐิ ความเห็นชอบ, สัมมาสังกัปป ความดำริชอบ, สัมมาวาจา การพูดจาชอบ, สัมมากัมมันโต การทำกรงานชอบ, สัมมาอาชีโว การเลี้ยงชีวิตชอบ, สัมมาวายาโม ความพากเพียรชอบ, สัมมาสะติ ความระลึกชอบ, สัมมาสมาธิ ความตั้งใจมั่นชอบ) บุคคลใดหากปฏิบัติตนตามหนทางนี้ กระทำการสิ่งใดก็จะลุล่วงไปได้และควรรักษาใจของตนเองให้พ้นจากสิ่งทีเลวร้าย (อกุศลและศัตรู) ทำสิ่งที่พึงทำอย่างสุจริตทั้งกาย วาจา ใจ (ไตรทวาร) นำชีวิตไปสู่ความเจริญ พระองค์ทรงชี้แนะแนวทางในการสร้างความเชื่อ ความศรัทธาให้เกิดความจรรโลงใจเกิดพลังอำนาจความเชื่อถือในตัวบุคคล

พระราชนิพนธ์หรือกรอง “ขอชวนสหายให้มี” พระองค์กล่าวถึงหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่เป็นหลักในการนำบุคคลอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ ดังนี้

๑๖ สามแก้วประเสริฐเลิศล้ำ	กับจิตก็จำ
จักสมถวิลยินดี	
รักษาสุจริต ณ ตรี	ทวารแก้วจักมี
ศรีสุขสวัสดิ์วัฒนา	
กุศลกรรมบทรักษา	อีกทั้งมาตา
ปีติปฏิฐานธำรง	

ทั้งเกียรติศักดิ์จักษย ยืนอายุคง  
 อีกรัชฎบ่ปราศคลาดตน  
 ชาติใดไร้ธรรมกำดล กำกับกะมล  
 ก็ยากจะคงสุจริต

(ดุสิตสมิต เล่ม 3 ฉบับที่ 30, 2461: 69)

พระองค์ทรงแสดงทัศนะว่านอกจากจะยึดมั่นในพระรัตนตรัยหรือแก้วสามประการอันประเสริฐแล้ว ควรรักษาความสุจริตทั้งกาย วาจา ใจ (ตรีทวาร) ดำเนินตามทาง 10 ประการเพื่อรักษาความดี (กุศลกรรมบถ) การบำรุงรักษาบิดามารดา (มาตาปิตุบัญญัติ) ก็จะทำให้มนุษย์ที่ประพฤติปฏิบัตินั้นมีเกียรติ มีศักดิ์ศรี มีอายุยืน มีขวัญกำกับตนอยู่เสมอ ถ้าชนชาติใดไม่มีธรรมะยึดเหนี่ยวจิตใจไว้ก็ยากที่จะคงความสุจริตไว้ได้

พระองค์ทรงมีพระราชประสงค์สอนให้บุคคลประพฤติธรรมจริยา เพื่อความเจริญรุ่งเรืองแห่งชาติไทย ไสว วัฒนเศรษฐี (2500: 430) อ้างถึงพระบรมราชาบาทที่แสดงแก่ทหารและลูกเสือป่า ความว่า

ทรงตั้งใจปฏิบัติกิจการทั้งปวงให้อยู่ในทำนองคลองธรรม ให้ธรรมเป็นเครื่องป้องกันสรรพภัยอันตราย สมดังพระพุทธานุญาตว่า “ธมโม หเว รกขติ ธมฺมจารี” “ธรรมะย่อมคุ้มครองผู้ที่ประพฤติธรรม” อันเป็นสุภาษิตซึ่งแสดงความจริง ทั้งสำหรับบุคคล ทั้งสำหรับคณะ ทั้งสำหรับชาติ ซึ่งพระองค์ทรงเห็นว่าชาติใดมีพลเมืองที่ประพฤติอยู่ในทำนองคลองธรรมมากที่สุด ชาตินั้นแลเป็นชาติที่ “ศิวิไลซ์” แท้จริงความ “ศิวิไลซ์” จะอยู่ที่การแต่งกาย หรือเอาประพจน์ล้ามาเลเทมาของฝรั่งมาเป็นแบบแผนนั้นหามิได้...

พระองค์ทรงสรุปผลจากการสร้างความเชื่อ ความศรัทธาในหลักธรรมของพุทธศาสนาย่อมเกิดผลดีต่อผู้ปฏิบัติ จากบทพระราชนิพนธ์ “โคลงสุภาษิต (สพพรส์ ธมฺมโรโส ชินาติ ,ธรรมบพ ขุททกนิกาย)” ดังนี้

(โคลงวิฑุมาลี)

◦ รสธรรมข้านะรส	อื่นปวง
ภานิตอันนี้ควร	วิเคราะห์
ธรรมะประดิดิษฐ์ดวง	ใจมั่น
จึงนับว่าเป็นเหมาะ	จิตต์สमान
◦ อาหารรสยอมให้	ชวนชิม
แต่ก็พอเคี้ยวไป	สิ้นรส
รสเพียงแต่ชวนลิ้ม	บ่ยั้ง ยืนนา
กว่าจะกลืนก็หมด	รสทราวม
◦ อีกกามท่านก็เปรียบ	วารส
ชวนเฟ่งฟังดมชิม	สัมผัส

พอเริ่มเสพเริ่มหมด  
เป็นแน่ชะนี้ชัด

อร่อย พลันพอ  
อย่างจงน

(ดุสิตสมิต เล่ม 2 ฉบับที่ 8, 2461: 105)

พระราชนิพนธ์ข้างต้นทรงเปรียบเทียบพระมเหสีในพุทธศาสนาว่ารสของอาหารอร่อยเมื่อได้ชิมแต่เมื่อเคี้ยวรสชาติก็หมดไป และรสของกามที่ชวนให้ดู ฟัง ดม สัมผัส แต่พอรับรู้แล้วรสนั้นก็หมดสิ้นไปต่างจากรสของพระมเหสีที่อยู่ในจิตผู้ประพฤติธรรมอย่างมั่นคง

การสร้างความเป็นความเกี่ยวเนื่องกับหลักธรรมในพุทธศาสนาในการฝึกฝนในการยินดีที่จะเสียสละในสิ่งที่ตนรัก ดังที่ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระบรมราโชวาทในงานวิเศษบูชาทรงแสดงแต่ครูและนักเรียนเกี่ยวกับการฝึกฝนให้รู้สึกละเอียดในการเสียสละ ความว่า

ในสมัยนี้ชาวเราได้มาบังเกิดรู้สึกกันขึ้นมากแล้วว่าความรักชาติเป็นของสำคัญ, อันเป็นอารมณ์สำหรับกับฝูงมนุษย์ผู้รุ่งเรืองแล้วแต่ผู้ที่มีได้มีพระมเหสีเป็นเครื่องกำกับดวงจิตอยู่แล้ว จะรักชาติจริงจึงหาได้ไม่, เพราะความรักชาติเป็นสิ่งที่เนื่องด้วยความเสียสละ, คือยอมสละทรัพย์ของที่รัก, ร่างกายและชีวิตเป็นที่สุดเพื่อรักษาสิ่งซึ่งเห็นว่าประเสริฐยิ่งกว่าของอื่นทั้งสิ้น

(พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2459: 36).

ดังบทพระราชนิพนธ์ “โคลงสุภาษิต (สัทธีระ วิตต์ ปุริสัสสะ เสฏฐิ)” กล่าวเปรียบเทียบผู้ที่ขาดหลักธรรมเหมือนเรือที่ขาดสมอ และพระมเหสีเปรียบเสมือนกับรั้วในการรักษาทรัพย์ ดังนี้

- ผองชนหากว่าไร้ หลักธรรม
- จิตปมี่เครื่องกำ กับไซรั
- เหมือนเรือล่องลอยลำ ปราศจาก สมอหนา
- บาปอาจพาดใจให้ หยาบช้าสามานย
- การสะสมทรัพย์ทั้ง สมบัติ
- ต้องพึ่งพระมเหสี ชวยป้อง
- หาไม่ทรัพย์กระจัด กระจายหมด
- เพราะเหตุผู้ร้ายต้อง อยากยื้อแย่งไป
- อาศัยมณีนัสหมั้น ศรัทธา
- เชื่อพุทธศาสนา แน่วนั้น
- ชนจึงกอบจรรยา ยึดหลัก ธรรมเสย
- ธรรมประดุจรั้วกัน ทรัพย์พันโพยภัย

(โคลงสุภาษิต, 2520: 179)

พระองค์ทรงเปรียบเทียบว่าจิตที่ไม่มีธรรมะกำกับอยู่ เหมือนเรือที่ลอยลำโดยไม่มีสมออาจถูกพัดพาไปซ่องแวงกับบาป ทริพย์สมบัติจะรักษาไว้ได้ต้องอาศัยธรรมะ ธรรมะเปรียบเสมือนรั้วที่ป้องกันภัยจากผู้ร้าย คือ ความเชื่อหรืออกุศลทำให้ได้ทรัพย์นั้นในทางที่ผิด

บทพระราชนิพนธ์ “โคลงสุภาสิต (อัตตา หะเว ชิต์ เสยโย) (ธรรมะบท, ขุททกปิฎก)” ทรงแสดงความคิดเห็นผู้ที่รักษาธรรมะได้ต้องเป็นผู้มีความอดทน รู้จักข่มใจตน ดังนี้

- “ชานะตณนัณแล เปนดี”  
พุทธศาสนิกษิต ประเสริฐ  
ชานะเหล่าไฟรี มวลมาก  
ลักเท่าได้ไม่เล็ด มาตร์มั่นข่มตน
- คนเราย่อมกอบด้วย โทษะ  
พบสิ่งไม่พึงใจ ก็โกรธ  
อีกประกอบโมหะ หลงเคลือบ เคลิ้มแฮ  
สองสิ่งมลทินโทษ ยากแก้จักหนี
- ผู้มีศีลอีกทั้ง ธรรมะ  
ได้เล่าเรียนวินัย พุทธเจ้า  
อีกได้สดับพระ ธรรมเทศน์  
มีจิตศรัทธาเข้า จิตแล้วตรงตาม

(โคลงสุภาสิต, 2520: 189)

พระองค์ทรงเชื่อมั่นในหลักธรรมของพุทธศาสนา จึงใช้พุทธสุภาสิต “ชานะตณนัณแล เปนดี” ในการเตือนสติให้ข่มใจตนเองไม่ให้เกิดโทษะเกิดขึ้นกับตนเอง อันเกิดจากความโกรธและความหลง ควรมีความอดทน อดกลั้นหมั่นรักษาศีล ปฏิบัติธรรมตามหลักธรรมในพุทธศาสนาด้วยจิตศรัทธาและคิดไตร่ตรองตามเมื่อฟังธรรมะ

จากตัวอย่างพระองค์ทรงเตือนสติในการดำเนินชีวิตในโลกด้วยการแผ่เมตตาตามหลักธรรม ควรมีการให้อภัยซึ่งกันและกัน “ให้อารีต่อเพื่อน” อันเป็นหลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน พระองค์ช่วยชี้นำหลักธรรมในการอยู่ร่วมกันที่ช่วยจรรโลงมนุษย์ให้มีจิตใจที่ติงามและช่วยจรรโลงโลกอีกด้วย

พระราชนิพนธ์บทหรือयरอง “โคลงสุภาสิต (Comprendre c' est pardonner ภาสิต ของมาตาม เดอะ สตาเอล. นารีที่มีชื่อเสียงเปนปราชญ์ในประเทศฝรั่งเศส) ทรงยกตัวอย่างสุภาสิตในเรื่องการให้อภัยต่อเพื่อนมนุษย์ ดังนี้

(โคลงจิตรลดา)

- “เข้าใจแปลว่าให้ อภัย”  
ภาสิตนี้ควรตรง ตริลึก

เพราะเตือนจิตให้อำ	รื้อต่อ เพื่อนแฮ
คำขอขมาทศกัณฐ์ให้	แจ่มใจ
◦ ในพุทธศาสน์พระ	ทรงสอน
ให้แม่เมตตะจิต	แต่สัตว์
ใครผิดคิดผอนปรน	ความผิด ให้แล
ถูกพุทธวัจนะ	แน่นอน

(ดุสิตสมิต เล่ม 6 ฉบับที่ 48, 2463: 59)

บทพระราชนิพนธ์ข้างต้นทรงแสดงพระราชหัตถ์ตะเพิ่มเติมในโคลงบทที่สองว่า ความเข้าใจกันนำมาซึ่งการให้อภัยนั้นตรงกับคำสอนในพุทธศาสนาที่สอนให้คนมีเมตตากรุณาต่อผู้อื่น ไม่ถือโทษในความผิดก็คือ การให้อภัยนั่นเอง

พระราชนิพนธ์บทร้อยกรอง **“บทอำนวยการ”** กล่าวถึงการนับถือคุณพระรัตนตรัย ย่อมส่งผลที่ดีงามต่อประเทศชาติบ้านเมือง ดังนี้

ประเทศ	
◦ พุทธาณาพนาผล	เกิดสรรพมงคลน้อยใหญ่
เทวารักษ์ทั่วไป	ขอให้สุขสวัสดิ์
ธรรมานาพนาผล	เกิดสรรพมงคลเฉลิมศรี
เทพช่วยรักษาปราณี	ให้สุขสวัสดิ์ทั่วกัน
สิ่งมานาพนาผล	เกิดสรรพมงคลแมน่มน
เทเวศคุ้มครองป้องกัน	สุขสวัสดิ์สันต์ทั่วไป ๗

(เกร็ดพงศาวดาร, 2553: 99)

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ใช้เป็นบทร้องของเสือป่า ทรงแสดงทัศนะด้านความเชื่อและความศรัทธาในการขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในการป้องกันประเทศให้รอดพ้นจากภัยจากการคุ้มครองของพระพุทธรูป พระธรรมคุณและพระสงฆ์คุณก่อให้เกิดสรรพมงคลแก่บ้านเมืองทุกหนทุกแห่ง อันเป็นการสร้างศรัทธาในพลังอำนาจของพระรัตนตรัยที่ช่วยให้บ้านเมืองอยู่เย็นเป็นสุข

นอกจากนี้ พระองค์ทรงแสดงทัศนะในการให้ความสำคัญแห่งศาสนาเป็นเครื่องที่ทำให้คนมีความกล้าหาญ ดังพระราชนิพนธ์บทร้อยกรอง **“โคลงภาษิตนักรบโบราณ”** ทรงพระราชนิพนธ์คำโคลงบรรยายเพิ่มเติมขยายความภิชิตของฝรั่งเศสพระราชทานแก่เสือป่าของพระองค์ **“เป็นผู้ที่เลื่อมใสและตั้งใจรบในการปกป้องในพุทธศาสนา** ดังนี้

◦ “มะโนมอบพระผู้	เสวยสวรรค์”
นักรบต้องรักธรรม	เที่ยงแท้

ยามสู่ยุทธภูมิอัน	ประชิด
จิตจึงจะมันแม่	เคิกกล้าไปขาม
๑ สงครามทำเพื่อป้อง	ธรรมา
นักรบเริงอาลา	ไปคร้าม
อยู่ในที่ถูกหา	ความขลาด ได้ฤา
จิตมันขวัญพาข้าม	ปลอดภัยอันตราย

(ดุสิตสมิต เล่ม 1 ฉบับที่ 7, 2461: 160)

การยึดมั่นในพุทธศาสนาพระองค์ทรงแสดงพระราชทัศนะโดยเสนอหลักธรรมที่ควรยึดถือปฏิบัติ ทรงชี้แนะแนวทางในการสร้างความเชื่อ ความศรัทธาในพุทธศาสนาและความเชื่อเรื่องบาปบุญในบทพระราชนิพนธ์ร้อยกรองก็เพื่อให้ประชาชนของพระองค์ได้มีจิตสำนึกในความรักชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ โดยใช้บทร้อยกรองเป็นสื่อกลางในการสร้างความเข้าใจ สร้างแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตนให้อยู่ในสังคมได้อย่างมี ความสุข และผู้ที่มีความรักชาติบ้านเมืองต้องมีธรรมะกำกับอยู่ด้วยเช่นกัน

### 1.3 ความรักและหวงแหนชาติบ้านเมือง

ในความเป็นชาติไทยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแสดงทัศนะสนับสนุนให้ข้าราชการและประชาชนได้แสดงความรักและหวงแหนชาติบ้านเมืองโดยเสียดุลความสุขส่วนตน เพื่อประโยชน์ส่วนรวมเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันประเทศ ดังที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (2513: 127-128) ทรงปลุกฝังความรักชาติด้วยพระราชดำริของพระองค์ ความว่า

...กำลังป้องกันชาติจะเกิดขึ้นก็เพราะกำลังบำรุงของประชาชน กำลังบำรุงของชาติจะเกิดขึ้นก็เพราะความนิยมทางทหาร ความนิยมทางทหารจะเกิดขึ้นได้ก็เพราะ ความนิยมชาติความนิยมชาติจะเกิดขึ้นได้เพราะความสำนึกในการรวมชาติวงศ์พันธุ์กันมาแต่ดึกดำบรรพ์ ดังนั้น เพื่อให้การเป็นไปดังพระราชประสงค์ในอันที่จะบำรุงป้องกันชาติ จำเป็นจะต้องเพาะความสำนึกในความร่วมชาติของคนไทยให้เกิดขึ้นก่อนในขั้นต้น

พระราชนิพนธ์ร้อยกรอง **“บทรักชาติ”** ที่ทรงกล่าวถึงความรู้สึกของการแสดงความหวงแหนประเทศและอิสราภาพ ดังนี้

ชาติใดไว้รักสมัครสมาน	จะทำการสิ่งใดก็ไร้ผล
แม่ชาติย่อยยับอันจน	บุคคลจะสุขได้อย่างไร
ใครมาเป็นเจ้าเข้าครอง	คงจะต้องบังคับขับไล่
เคี้ยวขี้เย็นค้ำกรำไป	ตามวิสัยเชิงเช่นผู้เป็นนาย
เขาจะเห็นแก่หน้าค่าชื่อ	จะนับถือพงศ์พันธุ์นั้นอย่าหมาย
ไหนจะต้องเหนื่อยยากลำบากกาย	ไหนจะอายุทั่วทั้งโลก

เพราะฉะนั้นชวนกันสวมักดิ์	จงรักร่วมชาติศาสนา
ยอมตายไม่เสียดายแก่ชิวา	เพื่อรักษาอิสระคณะไทย
สมานสามัคคีให้ดีอยู่	จะสู้ศึกศัตรูทั้งหลายได้
ควรวัดใจจงใจ	เป็นไทยจนสิ้นดินฟ้า

(เสื่อป่า, 2511: 39)

พระองค์ทรงโน้มน้าวให้ประชาชนเห็นว่า หากชาติต้องล่มจมเมื่อนั้นประชาชนในชาติย่อมไร้ความสุข หากต้องตกเป็นเมืองขึ้นประชาชนก็จะถูกกดขี่ข่มเหงและมีชีวิตที่ยากลำบากไม่มีศักดิ์ศรี ดังนั้นพระองค์ทรงสนับสนุนความคิดเห็น ทรงปลุกเร้าว่าการทำหน้าที่ด้วยความสมัครสมานสามัคคี ช่วยในการรักษาความเป็นไทยให้กับชาติบ้านเมืองนั้นด้วยความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา เสียดสละแม้ชีวิตเพื่อรักษาความเป็นไทยอย่างยั่งยืน นอกจากจะเสียดสละแล้วต้องอาศัยความสามัคคีของทุกคนด้วย

ในพระราชนิพนธ์บทร้อยกรอง “โคลงพระราชนิพนธ์ตอบคำสดุดีลิลิตตอนเจ็ดของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี” กล่าวถึงพระมหากษัตริย์ว่าจะมีพระเกียรติคุณแผ่ไพศาล มีความสามารถเป็นที่ประจักษ์ชนะคึกได้เพราะมีเสนาอำมาตย์ที่จงรักภักดี มีทหารที่รักษาแผ่นดินและรับใช้เบื้องพระยุคลบาทอย่างเต็มความสามารถ ดังนี้

○ ขุนใดมีเกียรติก้อง	เกรอกรไกร
ทรงเดชวิเศษฤทธิ์	พิลาศ
ทรงศักดิ์สมรรถไชย	ชำนาญเด็ก
ก็เพราะเสนามาตย์	ภักดี
○ แม้มี่มาโนชพร้อม	เอาการ
เพื่อผดุงแดนจักร์	จิตรรัฐ
รับใช้พระภูบาล	ป่เปื้อ น่นแล
องค์พระพิราษัตร์	จักเกษม

(โคลงพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2548: 44)

พระราชนิพนธ์บทร้อยกรอง “ว่าด้วยกำลังบ้านเมือง” ได้กล่าวถึงความจงรักภักดีของทหารที่มีต่อองค์พระมหากษัตริย์ ดังนี้

ปวงคนทุจริตคิดพาล	ระราญไม่ได้ตั้งประสงค์
แม้ใครเหิมจิตคิดทวง	จะต่อสู้ก็คงได้เห็นกัน
ชาวเราไม่ยอมใครง่ายง่าย	จะสู้ตายดีกว่าเป็นแมนั่น
เต็มใจยอมสละชีวัน	ฉับพลันเป็นพลีราชา



อย่าให้ว่าเกิดมาเสียชาติ  
ให้ว่าเป็นทหารชาญักดา

อย่าให้ว่าเราลาดเป็นชาติข้า  
ให้ว่ากล้าสมเป็นลูกผู้ชาย

(เลื้อป่า, 2511:45)

พระองค์ทรงกล่าวถึงการต่อสู้และยอมสละชีวิต เพื่อประเทศชาติอย่างเต็มใจจึงจะไม่เสียชาติเกิดสมกับเป็นชายชาติทหาร

อาจกล่าวได้ว่า บทพระราชนิพนธ์ที่ยกมานั้นได้สะท้อนให้เห็นการแสดงทัศนะส่วนพระองค์ในการแสดงความรักชาติบ้านเมือง รวมไปถึงการปกป้องบ้านเมืองจากศัตรู ซึ่งบทพระราชนิพนธ์บางเรื่องสนับสนุนให้เกิดการจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ การแสดงความภาคภูมิใจในการเสียสละชีพของทหารที่คิดปกป้องประเทศชาติ และพระราชนิพนธ์บางเรื่องทรงแสดงข้อคิดเห็นและวิพากษ์วิจารณ์หากประเทศต้องตกเป็นเมืองขึ้นของประเทศศัตรู พร้อมกับชี้แนะความคิดในการประพฤติปฏิบัติตนให้สมกับความเป็นคนไทย

## 2. ทศนะในการสร้างเกียรติภูมิของชาติไทย

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงกระตุ้นความคิดของประชาชนในประเทศให้เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในชาติของตน เกิดความรู้สึกรักชาติ และปรารถนาที่จะให้ชาติของตนเป็นที่ยอมรับและก้าวไปสู่สังคมโลกได้อย่างภาคภูมิใจ สิ่งที่สำคัญที่สุด คือ การเป็นที่ยอมรับของประชาชนในด้านการบริหารประเทศในด้านการสร้างความเป็นชาติไทย ปัจจัยที่ปรากฏในการสร้างเกียรติภูมิของชาติไทยให้เป็นที่ยอมรับของนานาชาติ มีหัวข้อดังนี้ การสร้างความมั่นคงภายในประเทศ และการทำให้นานาชาติยอมรับ

### 2.1 การสร้างความมั่นคงภายในประเทศ

ปัจจัยที่มีการคำนึงถึงความมั่นคงของประเทศนั้น เนื่องจากบ้านเมืองประกอบด้วยผู้คนที่ยึดมั่นกันอยู่เป็นหมู่คณะ มีความแตกต่างกันทั้งในด้านความเป็นอยู่ ด้านเศรษฐกิจรวมทั้งด้านสัญชาติ ดังนั้นการอยู่ร่วมกันของบุคคลย่อมมีความแตกต่างกันทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ จำเป็นจะต้องอาศัยกิจการของภาครัฐในการควบคุมระบบความเป็นอยู่ อาทิ กฎหมายต่างๆ ของบ้านเมือง ดังหัวข้อที่ปรากฏในพระราชนิพนธ์ บทร้อยกรอง ได้แก่ กิจการด้านทหาร และกิจการด้านเลื้อป่า

#### 2.1.1 กิจการด้านทหาร

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (2506: 39) ทรงมีพระบรมราชาธิบายในการเข้ารับราชการทหารของชายหนุ่มว่า เป็นการส่งเสริมประโยชน์ทั้งตนเอง หมู่คณะและประเทศชาติ ความว่า

เพราะฉะนั้นจึงมีกำหนดกฎเกณฑ์คนหนุ่มเข้ารับราชการในกองทัพบก กองทัพอากาศและกองตำรวจ  
ภูธร การเข้ารับราชการในแผนกเหล่านี้ล้วนว่าเป็นหน้าที่อันชายหนุ่มควรจะทำ เพื่อประโยชน์ตน คือ จะได้รับการฝึกฝนให้เป็นนักรบ ให้เป็นผู้สามารถป้องกันชาติของตนได้สถานหนึ่งเพื่อประโยชน์แห่งคณะ คือ เพื่อนบ้านจะได้ไม่ต้องมาเป็นท้าวระวางทรัพย์ ดังนั้นสถานหนึ่ง เพื่อประโยชน์แห่งชาติ คือ ถ้าแม่มีศึกมาตีก็จะมีผู้สามารถต่อสู้ศัตรูได้อย่างเข้มแข็ง

พระราชนิพนธ์บทร้อยกรอง “โคลงพระราชนิพนธ์ตอบคำสดุดีลิลิตดอนเจดีย์ของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี” กล่าวถึง ทหารที่มีความจงรักภักดียอมเป็นที่ต้องพระราชหฤทัยของพระมหากษัตริย์ ดังนี้

๑ ขุนใดมีเกียรติก้อง	เกรอกไกร
ทรงเดชวิเศษฤทธิ์	พิลาส
ทรงศักดิ์สมรรถไชย	ชานะเด็ก
ก็เพราะเสนามาตย์	ภักดี
๑ แม่มีมาโนชพร้อม	เอาการ
เพื่อผดุงแดนจักร์	จิตรรัฐ
รับใช้พระภูบาล	บ่เบื้อ นันแล
องค์พระพิภษัตร์	จักเกษม

(โคลงพระราชนิพนธ์, 2548: 44)

พระราชนิพนธ์บทร้อยกรอง “ว่าด้วยกำลังบ้านเมือง” ได้กล่าวถึงความจงรักภักดีของทหารที่มีต่อองค์พระมหากษัตริย์ ดังนี้

ปวงคนทุจริตคิดพาล	ระรานไม่ได้ตั้งประสงค์
แม้ใครเหิมจิตคิดทวง	จะต่อสู้ก็คงได้เห็นกัน
ชาวเราไม่ยอมใครง่ายง่าย	จะสู้ตายดีกว่าเป็นแมนั่น
เต็มใจยอมสละชีวิต	ฉับพลันเป็นพลีราชา
อย่าให้ว่าเกิดมาเสียดชาติ	อย่าให้ว่าเราลาดเป็นชาติข้า
ให้ว่าเป็นทหารชาญศักดิ์ดา	ให้ว่ากล้าสมเป็นลูกผู้ชาย

(เสือป่า, 2511: 45)

พระองค์ทรงแสดงให้เห็นถึงจิตใจของผู้ที่เป็นทหารที่มีความเก่งกาจ กล้าแกร่ง “ไม่ยอมใครง่ายง่าย” แสดงเห็นประโยชน์ด้านประเทศชาติที่มีความมั่นคงด้วยการที่ประเทศมีผู้ที่เต็มใจจะสละชีวิตอันเป็นการแสดงให้เห็นถึงความจงรักภักดีอย่างใจจริง

พระราชนิพนธ์บทร้อยกรอง “ว่าด้วยกำลังของบ้านเมือง” ได้อธิบายความสำคัญของทหารที่เป็นผู้พิทักษ์บ้านเมืองให้ปลอดภัยจากผู้รุกราน ดังนี้

ปวงคนทุจริตคิดพาล	ระรานไม่ได้ตั้งประสงค์
แม้ใครเหิมจิตคิดทวง	จะต่อสู้ก็คงได้เห็นกัน
ชาวเราไม่ยอมใครง่ายง่าย	จะสู้ตายดีกว่าเป็นแมนั่น
เต็มใจยอมสละชีวิต	ฉับพลันเป็นพลีราชา

อย่าให้ว่าเกิดมาเสียชาติ  
ให้ว่าเป็นทหารชาญักดา

อย่าให้ว่าเราลาดเป็นชาติข้า  
ให้ว่ากล้าสมเป็นลูกผู้ชาย ฯ

(เลื้อป่า, 2511: 45)

พระองค์ทรงมีพระราชประสงค์ให้ประชาชนเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของทหาร ในการที่จะต้อง “รับใช้เพื่อป้องกัน” และยังเป็นผู้ที่มีความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ อีกทั้งยอมเสียสละชีวิต “พลีราชา” เพื่อป้องกันประเทศให้รอดพ้นจากศัตรู การนำเสนอบทบาทหน้าที่ของผู้ชายที่ต้องการป้องกันประเทศ นอกจากจะทำให้ทหารเหล่าต่างๆ และเลื้อป่ามีขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน แล้วยังสอดคล้องกับพระราชบัญญัติ ลักษณะเกณฑ์ทหาร พ.ศ. 2448 นับว่าพระองค์ทรงมีพระปรีชาสามารถในการปกครองในด้านการสร้างสัมพันธไมตรีใน หมู่คณะ เพื่อรักษาชาติบ้านเมืองให้มีความร่มเย็น ซึ่งต้องเกิดจากคนในชาติที่มีความรักและความสามัคคีเป็น จุดเริ่มต้นของการสร้างชาติไทยให้เข้มแข็งมากขึ้น

### 2.1.2 กิจการด้านเลื้อป่า

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพัฒนากิจการกองเลื้อป่าจาก กิจกรรมเมื่อครั้งยังทรงเป็นพระบรมโอรสาธิราชฯ โดยพระองค์เริ่มซ้อมจากข้าราชการของพระองค์ ต่อมาทรง จัดตั้งเป็นทางการในวันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2454 มีจุดมุ่งหมายในการก่อตั้งเลื้อป่า จะได้ให้โอกาสพลเรือน พ่อค้า และคหบดีได้เรียนรู้อาวุธทหาร ซึ่งจะได้เป็นกำลังสำหรับเกื้อหนุนบ้านเมืองในยามสงคราม อีกทั้งยังเป็น การอบรมระเบียบวินัยและความสามัคคีในหมู่พลเมืองอีกด้วย (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2513: 2) ซึ่งพระองค์ได้ทรงกล่าวถึงพระราชประสงค์ในการจัดตั้งกองเลื้อป่าไว้เมื่อคราวงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษก สมโภชในวันที่ 3 ธันวาคม พ.ศ. 2454 ทรงมีจุดมุ่งหมายที่จะปลูกฝังอยู่ในจิตใจของทุกคนว่า

การจัดตั้งเลื้อป่าก็ด้วยจุดมุ่งหมายจะให้คนไทยทั่วกันได้รู้สึกรู้ว่า ความจงรักภักดีต่อผู้ดำรงรัฐสีมาอาณาจักรโดย ต้องตามนิติธรรมประเพณีประการ 1 ความรักชาติบ้านเมืองแลนับถือศาสนาประการ 1 สามัคคีในคณะแลไม่ทำลาย ซึ่งกัน และกันประการ 1 ทั้ง 3 ประการนี้เป็นมูลรากแห่งความมั่นคง จะทำให้ชาติเราดำรงอยู่เป็นไทยได้สมนาม

(พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2513: 174 -175)

พระราชนิพนธ์บทร้อยกรอง **“บทร้องสำหรับกรมเลื้อป่าม้าหลวงรักษา พระองค์”** ที่เป็นบทร้องที่แสดงความจงรักภักดี ความเสียสละ ความกตัญญูต่อผู้นำประเทศ ดังนี้

สารถิ	๐ ข้าเจ้าเลื้อป่ากรมม้าหลวง	ทั่วทั้งปวงเชื้อไทยผู้ใจกล้า
	ล้วนจงรักจักรพรรดิซัดติยา	สงวนชาติศาสนาของชาวไทย
	ถึงยามรุกเราจะบุกเข้าต่อกร	สิ่งใดขวางทางจรข้ามจนได้
	ถึงน่านน้ำก็ไม่คร้ามว่ายข้ามไป	ถึงพบไฟก็จะกล้าฝ่าอัคคี

ยอมสละร่างกายถวายชีวิตแด่                      เพื่อผลภัยไกลบาทพระทรงศรี  
 เราเป็นลูกผู้ชายขอตายดี                              วายซีวีไว้อ้อให้ลือฮา ฯ  
 (เลื้อป่า, 2511:33)

บทร้องของเลื้อป่ากรมม้าหลวง เป็นการแสดงความจงรักภักดีสะท้อนถึงพระบรมราโชบายในการปกครองเช่นกัน เพราะในเนื้อหาของบทร้องทรงพระราชประสงค์ให้ผู้เป็นข้าราชการได้มีความตระหนักถึงความเสียสละได้แม้กระทั่งชีวิตของตนเองในการปกป้องประเทศ ให้เห็นถึงความมุ่งมั่นในการกระทำของทหารที่ปกป้องประเทศ ไม่หวาดเกรงแม้ข้าศึกศัตรูจะมีอำนาจเพียงใดให้เห็นให้สมกับคำว่า “ลูกผู้ชาย” ที่พระองค์ทรงตรัสกับทหารและเลื้อป่าบ่อยครั้ง

## 2.2 การทำให้นานาประเทศยอมรับ

การทำให้นานาประเทศยอมรับ เป็นแนวพระราชดำริที่สำคัญในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ทรงต้องการให้ประเทศไทยเป็นที่รู้จักของต่างชาติ เนื่องจากการประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่ประจักษ์ในผลงานด้านการบริหารประเทศ ได้แก่ การนำทหารเข้าร่วมรบในสงครามโลกครั้งที่ 1 และการสร้างสัญลักษณ์ให้เป็นที่จดจำ

### 2.2.1 การนำทหารเข้าร่วมรบในสงครามโลกครั้งที่ 1

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีความภาคภูมิใจในการนำทหารร่วมรบกับฝ่ายสัมพันธมิตรทำให้ประเทศสยามเป็นที่รู้จักของนานาอารยประเทศ ดังที่ วุฒิชัย มุลสิลป์ (2547: 328 - 333) ได้กล่าวถึงสาเหตุการเข้าร่วมสงครามของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งสงครามโลกครั้งที่ 1 เกิดขึ้นในทวีปยุโรปในปลายเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2457 ซึ่งเป็นสงครามระหว่างฝ่ายมหาอำนาจกลาง มีเยอรมนี ออสเตรีย - ฮังการีกับฝ่ายสัมพันธมิตร มีอังกฤษ ฝรั่งเศส รัสเซียเป็นกำลังสำคัญ เจ้าหน้าที่ไทยบางคนมีความเห็นที่แตกต่างกันในการเข้าร่วมสงคราม แต่ด้วยเจ้านายบางพระองค์รวมทั้งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีใจเอนเอียงไปทางอังกฤษ จึงทำให้พระองค์ทรงประกาศวางตัวเป็นกลาง เมื่อวันที่ 6 สิงหาคม พ.ศ.2457 ซึ่งเป็นช่วงแรกในท่าทีของไทย แม้ว่าไทยจะประกาศวางตัวเป็นกลางแต่สำหรับอังกฤษ ฝรั่งเศสยังแคลงใจในไทย “จะเปนกลางแต่ปาก”

พระองค์ทรงรอเวลาในการเข้าสู่สงครามครั้งที่ 1 ทรงเตรียมการหลายประการ จนแนพระราชหัตถ์ว่าฝ่ายสัมพันธมิตรจะเป็นฝ่ายชนะ จึงได้ประชุมเสนาบดีอีกหลายครั้ง จนกระทั่งวันที่ 28 มิถุนายน พ.ศ. 2460 ทรงแจ้งให้ที่ประชุมทราบ ว่า รัฐบาลอังกฤษยินดีที่ไทยเข้าร่วมรบเป็นฝ่ายสัมพันธมิตร พระองค์ได้ทรงโน้มน้าวประชาชนให้คล้อยตามกับการที่รัฐบาลจะประกาศสงครามกับมหาอำนาจกลาง ทรงเขียนบทความโดยใช้นามปากกาว่า รามจิตติ ในหนังสือพิมพ์ไทยหลายฉบับ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงมีประกาศกระแสร่วม พระบรมราชโองการว่าด้วยการสงครามที่มีต่อประเทศเยอรมนีและออสเตรีย - ฮังการี เมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม พ.ศ. 2460 การประกาศสงครามของไทยต่อฝ่ายมหาอำนาจกลาง ได้รับการสนับสนุนกว้างขวางจากสื่อมวลชนไทย และเป็นที่ยอมรับจากฝ่ายสัมพันธมิตร

พระราชนิพนธ์ทรวง “ทหารกลับจากราชการสงคราม” ทรงกล่าวถึงการ  
ต้อนรับทหารที่เข้าร่วมรบกลับสู่มาตุภูมิ ดังนี้

๑๑ ซโยกระหึ่มก้อง	นรร้องอำนวยการ
แต่กองทัพไทย	ชนะลิ้นศัตรูพาล
๑ ไทยปลื้มกะมลปรี	ดีเพราะเห็นพลาทนาย
กลับถึงประเทศสถาน	คฤหะเกิดและเมืองนอน
๑ เสนายามฤท	ธิมหิทธิสโมสร
นานแล้วบได้จร	ประดิวุทธะนอกเขต
๑ ครานี้ลี่ยกไป	ในยุโรปะถิ่นเทศ
ช่วยชาติฝรั่งเศส	ยุทปะป้องประกันชาติ
๑ มีชียิวชิตต่อ	พลพรรคตุดอนกาจ
เผยฤทธิอำนาจ	สุวะธรรมะเที่ยงตรง
๑ แสนยานภาพทนาย	ก็ละลานละลายลง
แพ้เดชะแห่งองค์	อวตารประหารยักษ์
๑ เสียมพลพลเชิด	สุรเกียรติสูงศักดิ์
เสียมรับทหารมัก	ดีและชอบหะทัยปวง ๆ

(ดุสิตธานี เล่ม 2 ฉบับที่ 21, 2461: 155-156)

พระองค์แสดงให้เห็นถึงความชื่นชมยินดีของผู้คนที่เสี่ยงต้อนรับทหารที่ไป  
ราชการสงคราม เป็นการแสดงให้เห็นว่านโยบายในการที่พระองค์ส่งทหารเข้าร่วมนั้นประสบความสำเร็จในรัชสมัย  
ของพระองค์ จนทำให้การได้รับชัยชนะครั้งนี้ทำให้ชื่อเสียงของไทยเป็นที่ยอมรับของนานาประเทศ เช่นเดียวกับ  
พระราชนิพนธ์ทรวง “ต้อนรับทหารไทย” กล่าวถึง ผลสำเร็จของการเข้าร่วมสงคราม ดังนี้

- ๑ ดังนี้พระสยามมินทร์ภูบาล จึงมีโองการ ให้ส่งทหารชาญชัย
- ๑ ไทยไปยุโรปะเทศไกล เพื่อช่วยชิงชัย ไทยช่วยสนับสนุนธรรม
- ๑ สมหมายฝ่ายราชสัมพันธ์ ะมิตรมหันต์ มหิทธิได้ชัยชิต
- ๑ ฝ่ายเรารีนรมย์สมจิต คัทรูผู้ผิด ต้องกัมเกศปราชัย
- ๑ เสรีจกิจซึ่งยุทธการทหารไทย จึงพร้อมกันได้ คินสู่ประเทศเขตสยาม
- ๑ ทวยไทยได้เห็นเพื่อนยาม กลับคืนเขตคาม ก็ปีติเต็มทรวง
- ๑ เอื้อนโอษฐ์อวยชัยให้ปวง ทหารผ่านลวง พันทุกข์เป็นสุขสมใจ
- ๑ เพื่อไปเผยชื่อชาติไทย เราทั้งหลายไซ้ ไม่ลืมนซึ่งบุญคุณสนอง
- ๑ วงศาสะชาวพวกพ้อง ทุกตนจะต้อง กำหนดจดจำตำนาน
- ๑ ว่าเพื่อนผู้เป็นทวยทนาย จักรีไปราญ อริวิชิตลิตชัย
- ๑ ไว้ชื่อถากาชาติไทย เกียรติเกริกไกร ในพื้นพิภพภูมิคน ๆ

(ดุสิตธานี เล่ม 3 ฉบับที่ 40, 2462: 39)

พระองค์ทรงบอกเล่าถึงนโยบายของพระองค์ ในการจัดส่งทหารเข้าร่วมรบนั้น ไทยได้เข้าช่วยรบได้รับความสำเร็จเป็นที่ยอมรับของประชาชนทั่วไปและนานาประเทศ ทรงถือว่าเป็นเรื่องที่ควรภาคภูมิใจจนจะต้องจดจำไว้เป็นตำนานว่าทหารไทยมีความกล้าหาญร่วมรบได้รับชัยชนะกลับมา

## 2.2.2 การสร้างสัญลักษณ์ให้เป็นที่จดจำ

พระบาทสมเด็จพระราชินีพันธุรัตย์ทรง “เครื่องหมายแห่งไตรรงค์” เป็นการสร้างสัญลักษณ์ในลักษณะหนึ่งที่ทำให้ประชาชนเข้าใจ และจดจำความหมายของสีรุ้งสามสีในธงไตรรงค์ อันประกอบด้วย สีขาว หมายถึง พระพุทธศาสนา สีแดง หมายถึง โลหิตของประชาชนที่มีความเสียสละเพื่อส่วนรวม และสีน้ำเงิน หมายถึง พระมหากษัตริย์ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงชี้แจงความหมายของสีรุ้งอันเป็นสัญลักษณ์ที่สามารถเป็นตัวแทนของชาติได้ เป็นการสร้างความเข้าใจเป็นการสร้างสำนึกให้กับประชาชน ดังนี้

- ๑๖ ขอร่ำรำพันบรรยาย ความคิดเครื่องหมาย แห่งสีทั้งสามงามนัด
- ขาวคือบริสุทธิ์ศรีสวัสดิ์ หมายถึงพระไตรรัตน์ และธรรมะคัมภีร์ไทย
- แดงคือโลหิตเราไซ้ ซึ่งยอมสละได้ เพื่อรักษาชาติศาสนา
- น้ำเงินคือสีโสภณ อันจอมประชา ฐ โปรดเป็นของส่วนองค์
- จัดริ้วเข้าเป็นไตรรงค์ จึงเป็นสีธง ที่รักแห่งเราชาวไทย
- ทหารอวดร่นำไป ยงยุทธวิชัย วิชิตกัฐเกียรติสยาม ฯ

(ดุสิตสมิต เล่ม 1 ฉบับพิเศษ, 2461: 112)

ธงไตรรงค์เป็นเครื่องหมายแสดงให้รู้ถึงความเป็นชาติที่รวมตัวกันเป็นกลุ่มเป็นหมู่คณะ และใช้เป็นสัญลักษณ์แสดงความมีอิสรภาพ เกียรติอำนาจและการคุ้มครองอาณาบริเวณของแต่ละชาติ ทั้งยังสามารถเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในหมู่คณะให้มีความสามัคคีพร้อมเพรียงทั้งกาย ใจ และวิญญาณให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ก่อนที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจะทรงเปลี่ยนแปลงธงชาติไทยจากธงช้างเผือกเป็นเป็นธงไตรรงค์นั้น ได้มีผู้ลงบทความในหนังสือพิมพ์กรุงเทพฯเดลิเมล์โดยใช้นามแฝงว่า อะแควเรียม ได้วิจารณ์ถึงธงชาติไทยในขณะนั้นว่า “ไม่สวยงามเท่าที่ควรถ้าได้เปลี่ยนแถบสีแดงตรงกลางให้เป็นสีน้ำเงินแล้ว นอกจากจะให้ธงชาติงดงามแล้ว สีน้ำเงินยังหมายถึงพระมหากษัตริย์ ทำให้ธงไทยเป็นธงสามสีเป็นการให้เกียรติสัมพันธมิตร และเตือนใจให้ทุกคนระลึกถึงการที่ไทยเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 1 ในครั้งนี้” (จมีนอมรดรุณารักษ์, 2512: 2) ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเห็นด้วยจึงทรงนำเข้าที่ประชุมและโปรดเกล้าฯ ให้เพิ่มสีน้ำเงินลงในธงชาติ นอกจากจะเป็นสีที่แสดงถึงความเป็นกษัตริย์โดยสากลแล้ว ยังทรงให้เหตุผลว่า “อีกประการหนึ่ง สีน้ำเงินเป็นสีอันเป็นสิริมงคลแก่พระชนมวาร นับว่าเป็นสีเครื่องหมายจะเพาะพระองค์ด้วย จึงเป็นสีที่ควรประกอบไว้ในธงสำหรับชาติด้วยประการทั้งปวง”

ธงไตรรงค์นับว่าสัญลักษณ์ในการแสดงให้เห็นถึงพระปรีชาสามารถและการที่พระองค์ทรงรับฟังเสียงของประชาชนในการร่วมเป็นผู้ออกแบบแถบสีของธง เป็นสัญลักษณ์ที่ทำให้คนไทยทุกคนระลึกถึงชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ไว้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันตามความหมายแห่งสีของธงนั่นเอง

### 3. ทักษะเกี่ยวกับคุณลักษณะข้อพึงประสงค์ของพลเมือง

คุณลักษณะที่เอื้อต่อการสร้างความเจริญแก่ชาติ เป็นคุณลักษณะข้อพึงประสงค์ของพลเมือง เมื่อปฏิบัติแล้วนำไปสู่ความเจริญร่วมกัน ได้แก่ การเคารพผู้บังคับบัญชา และการมีความกตัญญูต่อเวทียุค

#### 3.1 การเคารพผู้บังคับบัญชา

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแนะนำให้เห็นความสำคัญของผู้ที่มีภาวะความเป็นผู้นำที่สามารถนำพาคณะสู่ความร่มเย็น จากพระราชนิพนธ์หรือयरอง “ว่าด้วยคุณเจ้าขุนมูลนาย” เป็นการแสดงความเคารพเชื่อฟังผู้บังคับบัญชาในกองทัพ หรือหัวหน้าคณะ เพื่อสามารถดำเนินกิจการงานนั้นด้วยความสะดวก ดังนี้

เผ่าชนจะตั้งเป็นคณะ	จะต่างคิดเกะกะตามประสา
จะอยู่ได้ดีก็เวลา	ดูน่าจะย่อยยับอับจน
จำเป็นต้องมีหัวหน้า	กะการบัญชาให้เป็นผล
กองทัพบริบูรณ์ผู้คน	ไม่มีจุมพลจะสู้ใคร
เพราะฉะนั้นควรเราจะเคารพ	นอบนบท่านผู้เป็นใหญ่
บังคับบัญชาการใด	ทำไปให้เสร็จตั้งจำนง
ผู้ใหญ่มิเิจกรรณา	แม้ข้าทำที่ตั้งประสงค์
บำเหน็จแจกให้ตั้งใจจง	หวังให้มั่นคงจงรัก
แม้ใครทำผิดพลาดพลั้ง	ท่านก็ยังไม่ลงโทษหนัก
อุตลาค์เป็นห่วงทั่วทั้งทุก	ชี้โทษให้ประจักษ์แจ้งใจ
จำเป็นต้องลงอาญา	ใช้ว่าโกรธเคืองก็หาไม่
ท่านต้องมั่นคงตรงไว้	รักษาวินัยให้เที่ยงธรรม
ควรเราที่เป็นผู้น้อย	คอยปฏิบัติตามทุกสิ่งสรรพ
คงจะเจริญสุขทุกวัน	เกษมสันต์ร่มเย็นเป็นนิรันดร์

(เสือบ้า, 2511: 48)

การแสดงทักษะเกี่ยวกับการเคารพผู้บังคับบัญชานั้นเป็นการมุ่งประโยชน์แห่งคณะของตน เนื่องจากคณะย่อมประกอบด้วยผู้คนที่มีความหลากหลายทางความคิด จำเป็นต้องมีหัวหน้าที่คอยสั่งการ และผู้เป็นหัวหน้าก็ต้องมีใจกรรณา รู้จักการให้บำเหน็จรางวัลเมื่อทำงานสำเร็จและตักเตือนเมื่อทำผิดพลาด และต้องรักษาวินัยไว้ให้เที่ยงธรรม

การแสดงความเคารพผู้บังคับบัญชา รวมไปถึงการแสดงความนับถือบรรพบุรุษผู้ทรงรักษาความเป็นชาติไทยสืบมา ดังพระราชนิพนธ์พร้อมร้อยกรอง **“โคลงสุภษิต (Lives of great men all remind us) ของจินตกรวีชาวอเมริกัน)”** กล่าวถึงการยกย่อง เชิดชูคุณความดีของบรรพบุรุษอันเป็นแบบอย่างที่เราควรปฏิบัติ ตาม ดังนี้

(โคลงมหาวิซุมมาลี)

- สยามยังอยู่ได้            เสรี ภาพแฮ
- เพราะบรรพบุรุษเรา        รักษาชาติ
- คนไทยอยู่พินิจ            ไปเลื่อม
- เราลูกนักรบกาล            กลั่นแก้วเดิมมา
- เลือปาสม์คืบอง        กันเมือง
- ตั้งจิตเหมือนเช่นบรรพบุรุษ
- ชื่อเสียงจะกระเดื่อง        เด่นเดช
- เป็นแบบสำหรับบุตร        ต่อหน้าสืบไป

(โคลงสุภษิต, 2511: 31)

พระองค์ทรงแสดงทัศนะในการยกย่องการเป็นแบบอย่างที่ดีของบรรพบุรุษ ที่ทรงรักษาอิสรภาพของชาติไทยมาจนถึงปัจจุบัน ดังนั้นเราควรเจริญรอยตามบรรพบุรุษ นอกจากนั้นควรจะเคารพในคุณงามความดีของบรรพบุรุษด้านการสืบทอดพระปณิธานในการดูแลรักษาชาติอีกด้วย

จากทัศนะการเคารพผู้บังคับบัญชาแสดงให้เห็นการเป็นพลเมืองที่ดี ซึ่งจะเป็นหัวหน้าที่ดีจะต้องมีคุณธรรมด้วยดังจะอธิบายต่อไปในหัวข้อ (6.1.)

### 3.2 การมีความกตัญญูทวดเวที

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเห็นว่าความกตัญญูเป็นคุณลักษณะที่พลเมืองทุกคนควรมี เพราะเป็นหน้าที่ที่ส่งผลดีต่อการปกครองประเทศ บุคคลที่พึงกตัญญูทวดเวที คือ พระมหากษัตริย์ บุพการี และครูอาจารย์

#### 3.2.1 ความกตัญญูทวดเวทีต่อพระมหากษัตริย์

การแสดงทัศนะในการกตัญญูทวดเวทีต่อพระมหากษัตริย์จากพระราชนิพนธ์พร้อมร้อยกรอง **“บทร้องสำหรับกรมทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์”** กล่าวถึงจิตสำนึกของทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ที่มีต่อพระมหากษัตริย์ ดังนี้

ฝ่ารับรับเท้า

- เราทหารมหาดเล็กรักษาองค์        ล้วนเป็นข้าโดยตรงต่อทรงศร
- สมเด็จพระรามินทร์ปิ่นนิกร        เคยใกล้ชิดฉูธรแต่เดิมมา



พระทรงใช้คราใดไม่เคยท้อ	ขอประทานรับใช้ได้ทุกท่า
ให้สมที่กำเนิดเกิดมา	เป็นชาติไทยใจกล้าลูกผู้ชาย
พวกเราชาวไทยไฟใจอยู่	ในความกตัญญูไม่รู้หาย
อาสาเจ้าของตนจนวันตาย	ไม่เสียดายชีวาคราจำเป็น
ถึงศัตรูเท่าใดไม่ยอมแพ้	จะกล้ารบเป็นแน่ไม่ว่าเล่น
ถึงถูกพันหัตถ์ขาดกระเด็น	อย่าหวังเห็นเราผู้ศัตรูไทย

(เลื้อป่า, 2511: 37)

จากพระราชนิพนธ์บทร้อยกรอง **“บทร้องสำหรับนักเรียนมหาดเล็กหลวง”**  
กล่าวถึง ข้อปฏิบัติสำหรับผู้ที่มีคุณผู้มีพระคุณ ดังนี้

สิงโตเล่นหาง

◦ เรานักเรียนมหาดเล็กเด็กในหลวง	ทั่วทั้งปวงรักดีจะมีไหน
กตัญญูฝังจิตติดดวงใจ	จนเติบโตใหญ่ไม่จางไม่บางเบา
แม่ผู้ใดลืมนพระคุณกรุณา	พวกเราไม่คบค้าดูหน้าเขา
คนเช่นนั้นเป็นสัตว์จะกัดเรา	ถ้าขึ้นเข้าใกล้มันอันตราย
อันพวกเรารักเจ้าชีวิตมัน	ยอมสละชีวันพลถวาย
รักษาชาติศาสนากว่าจะตาย	เป็นผู้ชายชาติไทยไม่ลืมน้อย ๆ

(เลื้อป่า, 2511: 37)

พระองค์ทรงแสดงทัศนะความชื่นชมถึงการอบรมปมนิสัยให้เด็กไทยได้รับการปลูกฝังนับแต่ยังเป็นเด็กโดยให้ความไว้วางใจในด้านการงานให้เป็นผู้มีความกตัญญูสมกับคำว่า ลูกผู้ชายทรงประณามเหยียดหยามผู้ที่ไม่มีความกตัญญูว่าเป็นสัตว์ที่เลี้ยงไม่เชื่อง สามารถแวงกัดเราได้จึงไม่ควรที่จะคบค้าสมาคมด้วย ผู้ที่เป็นข้าบาทควรมีความจงรักภักดีด้วยการสละชีพ เพื่อปกป้องชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ จึงจะชื่อว่าเป็นลูกผู้ชายชาติไทยอย่างแท้จริง

ตั้งพระราชนิพนธ์บทร้อยกรอง **“โคลงสุภาสิต (ปุตตะกัม วยะ ราชาโน ประชั  
รักขันตุ ลัพพะทา)”** กล่าวถึง พระราชาควรปกครองราษฎรเหมือนกับราชบุตรของตน ดังนี้

โคลงวิษุมาลี

◦ “ราชาทุกเมื่อเลี้ยง	รักษา
ทวยราษฎรประหนึ่งเปน	ราชบุตร”
นี้เปนเลิศสุภา	ชิตแน่ เทียบนอ
เปนคติฝ้ายพุทธ	ศาสนา
◦ ราชาแม่กอบด้วย	เดชะ
ฤทธิ์อานุภาพ	แผ่ดีจกล้า

จักมีพระตะบะ	ยิ่งใหญ่
แม่มิพร้อมพรรคข้า	ไปได้
◦ มีเดชาจปราบด้วย	อาชญา
ผิวะชนกลัวเกรง	หนนอบ
แม้แต่จิตประชา	ไม่รัก พระฤ
จิตก็คงบ่ย่อ	อย่างงาม
◦ ความจริงเปดั่งนี้	แน่ชัด
จอมภพจึงมุ่งทาง	ปลูกรัก
ข้ารักพระบิ่บรัช	แม่นพ่อ ฉนั้นแล
จึงจะมีจิตสัค	แม่นจริง
◦ ยิ่งเปนพลทะเกล้า	กอบการ ยุทธ์ฤ
แม้ทราบว่ราชา	ระรัก
ก็ยิ่งจะเทิมหาญ	ห้าวเด็ก
สละชีพเพราะรัก	ดิสมาน
◦ พระผ่านพิภพพัน	ภูมิไทย
ยามตรัสต่อนรับพล	ผู้กลับ
ทรงประกาศรักใน	พลพรรค
พลทหารได้สัค	จับใจ
◦ ไม่เสียที่ที่สู้	ยอมสละ
เนื้อเลือดเพื่อปราบปราม	อริราช
ความรักแห่งองค์พระ	บิตูเรศร์ โลกแฮ
ตามปกเกศจึ่งปราศ	ปลอดภัย ฯ

(ดุสิตสมิต เล่ม 2 ฉบับ 22, 2461: 173)

ในทัศนะการปกครองของพระองค์ทรงมีพระราชดำริในการปกครองเปรียบดัง บิดาที่ปกครองดูแลบุตรให้มีความสุขและเจริญเติบโตด้วยความมั่นคง และแสดงความคาดคะเนในความคิดของ ทหารที่ได้รับความรักจากพระมหากษัตริย์ย่อมรู้คุณค่าแห่งความรักและตอบแทนด้วยความจงรักภักดีเช่นกัน

### 3.2.2 ความกตัญญูทเวที่ต่อบุพการี

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแสดงทัศนะในการตักเตือนให้ บุคคลมีความกตัญญูรู้คุณผู้ที่มีพระคุณสูงสุดในชีวิต คือ บิดามารดา ดังพระราชนิพนธ์พร้อมร้อยกรอง **“ว่าด้วย คุณบิดามารดา”** กล่าวถึงบทบาทของบิดามารดาที่ช่วยสั่งสอนบุตรธิดาให้เติบโตเป็นคนดีและควรเชื่อฟังในคำสอน ดังนี้

- |                           |                           |
|---------------------------|---------------------------|
| ◦ เมื่อยามผันแปรแซ่เขื่อน | หมั่นเตือนแต่มีสอนวนวนว่า |
| ฝึกหัดดัดแปลงกิริยา       | เลี่ยมสอนนวจาสอนใจ        |

ควรจะมีสติปัญญา	รู้จักบุญคุณผู้ใหญ่
ทดแทนพระคุณท่านไฉริ์	ให้เป็นเยี่ยงอย่างกตเวทีย
แม่ทำพิธีโหราซึ่ง	ควรคำนึงความผิดของเรานี้
แก้ไขให้กลับเป็นดี	ให้เป็นที่ต้องใจทุกสิ่งอัน
ท่านจะว่าสิ่งใดไม่ควรเถียง	ท่านไม่มีลำเอียงเป็นแมนมัน
รักเราจริงจึงเฝ้ารำพัน	ชี้แจงสิ่งสรรพให้เราฟัง
คุณล้นพันยิ่งกว่าขนปวง	ยิ่งกว่าจอมสรวงแสนคลัง
ควรคิดผูกจิตให้ยืนยง	ควรจะต้องรักไว้ไม่วายเอย ฯ

(เลื้อปา, 2511: 46)

บิดามารดาเป็นผู้สั่งสอนผู้เป็นบุตรธิดา หมั่นฝึกอบรมในกิริยามารยาท ดังนั้นจึงควรมีความกตัญญู รู้จักบุญคุณและทดแทนคุณคน ลูกไม่ควรโกรธเวลาที่บิดามารดาอบรมสั่งสอน ไม่ควรเถียงเพราะที่ท่านอบรมสั่งสอนเราก็เพราะท่านรักเรา บิดามารดาจึงเป็นผู้มีพระคุณมากกว่าใครๆ

### 3.2.3 ความกตัญญูกตเวทียครูอาจารย์

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแสดงทัศนะในการแสดงความเคารพครูอาจารย์ ซึ่งพระองค์ทรงยกย่องเชิดชูจิตใจของครูผู้ตั้งใจสั่งสอนศิษย์ด้วยความจริงใจ ดังพระราชนิพนธ์ บท ร้อยกรอง “ว่าด้วยคุณครูอาจารย์” กล่าวยกย่องครูอาจารย์ทุกแขนงวิชาที่มีจิตเมตตาต่อศิษย์ ดังนี้

๐ ท่านผู้อุทิศส่่าหอนุศาสน์	ให้เราฉลาดลู่วง
ท่านปานประทีปเด่นดวง	กรุณาปานห้วงชลาลัย
เอ็นดูผู้สั่งสอนศิษย์	จะได้คิดเหน็ดเหนื่อยก็ทำไม่
ศิษย์ดีมีความอิมใจ	ศิษย์ครั้นท่านไร่ความสบาย
ศิษย์ดีเรียนได้ตั้งประสงค์	ก็เสริมส่งสรรเสริญตั้งจิตหมาย
ศิษย์ซ้่ามัวแต่คิดสะดวกกาย	ท่านก็คิดอับอายไปด้วยกัน
ท่านไฉริ์ให้ทรัพย์อันประเสริฐ	คือวิชาดีเลิศกว่าสินสรรพ
ไม่ควรลิมบุญคุณอนันต์	ต้องเคารพอภิวินท์ทุกเมื่อไป ฯ

(เลื้อปา, 2511: 47)

ข้อความข้างต้นชี้ให้เห็นพระคุณของครูอาจารย์ที่พยายามสั่งสอนศิษย์โดยไม่เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อย ทรงยกย่องให้ความรู้ของท่านเปรียบดังแสงสว่างหรือความรู้ที่โดดเด่น และให้ความเมตตากรุณาต่อศิษย์เปรียบดังห้วงน้ำอันกว้างใหญ่ เมื่อศิษย์ได้ดีครูก็มีความอิมใจและสรรเสริญศิษย์ ศิษย์ที่เกียจคร้านทำให้ครูลำบากใจและอับอาย นับได้ว่าครูเป็นผู้ให้ความรู้ซึ่งเป็นทรัพย์อันประเสริฐ จึงไม่ควรลิมบุญคุณ

#### 4. ทิศนะเกี่ยวกับสถานภาพและบทบาทของหญิงชาย

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีการเลือกรับวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาปรับใช้ในวิถีชีวิต ทำให้เกิดความคุ้นเคยพร้อมที่จะปรับเปลี่ยนกิจกรรมต่างๆ ตามยุคสมัย รวมถึงการเลือกใช้ชีวิตปฏิบัติตามศักยภาพของหญิงชายและใช้ในที่อันเหมาะสมแก่ยุคสมัย คือ ความเป็นลูกผู้ชายและลักษณะของสตรีไทย

##### 4.1 ความเป็นลูกผู้ชาย

พระองค์ทรงเป็นนักพัฒนาประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้า จึงจำเป็นต้องพัฒนาบุคคลให้มีจิตใจที่กล้าหาญ มีความเสียสละที่จะการกระทำใดๆ เพื่อประโยชน์สุขให้แก่ชาติบ้านเมืองและศาสนาในการรักษาความเป็นไทย ดังที่ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว(2506: 10) ทรงมีพระบรมราชาธิบายหน้าที่ของลูกผู้ชายชาวไทยที่เกิดมาบนพื้นแผ่นดินไทยจะต้องทำตามหน้าที่ในการเสียสละเพื่อบ้านเมือง ความว่า

ข้อสำคัญมีอยู่ คือ ต้องกระทำตามหน้าที่ของเราโดยเต็มสติ กำลังความสามารถ ต้องหวังประโยชน์ของชาติบ้านเมืองยิ่งกว่าแห่งเลี้ยงในส่วนประโยชน์ของตนและมีศัตรูหม่อมมิตรมาย้ายบ้านเมืองเรา หรือแม้แต่มีคนทุจริตก่อการจลาจลขึ้นภายในบ้านเมืองเราก็คดี เป็นหน้าที่ของคนไทยทุกคนที่เรียกตนว่าเป็นลูกผู้ชายจะต้องอาสาสู้รบศัตรูหรือหมู่ทรชนจนสุดสิ้นกำลังและชีวิตของเรา

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงให้ความสำคัญกับการพัฒนาสมรรถภาพของพลเมือง เนื่องจากเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าของชาติทั้งในด้านสติปัญญา ความประพฤติและสุขภาพพลานามัยจึงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดสร้างโรงเรียนขึ้นพระราชทานชื่อว่า “โรงเรียนมหาดเล็กหลวง” ซึ่งในปัจจุบันคือ วิชาวุฒิชัย และโรงเรียนราชวิทยาลัย โรงเรียนจะคัดเลือกนักเรียนที่มีผลการเรียนดีให้เป็นมหาดเล็กรับใช้ส่วนพระองค์ต่อไป ทรงให้ความสำคัญกับหลักสูตรการศึกษาที่ไม่ควรเน้นเรื่องความเก่งกาจในเชิงวิชาชีพจนละเลยเรื่องจริยธรรม ดังที่ จมื่นอมรรตฤณารักษ์ (แจ่ม สุนทรเวช) (2513: 114-118) กล่าวถึง คำแปลพระราชบัญญัติกเรื่องการจัดตั้งโรงเรียนมหาดเล็กหลวง เรื่อง การศึกษาของชาติ ความว่า

.... สำหรับโรงเรียนมหาดเล็กหลวง ข้าไม่หวังการปั้นนักเรียนชั้นมัธยมให้เป็นเทวดาเหมือนกันหมดทุกคน ... ข้าอยากได้ยุวชนที่เป็นสุภาพบุรุษ ชื่อสัตย์สุจริตมีอุปนิสัยใจคอดี ข้าจะไม่เศร้าโศกเลย ... ข้าไม่อยากได้ยิน “คนฉลาด” บ่นอีกว่า “ปัญหาท่วมหัวเอาตัวไม่รอด” สิ่งที่สำคัญในการโรงเรียนมหาดเล็กหลวง คือ ให้การศึกษาเป็นเครื่องทำให้เด็กเป็นยุวชนที่น่ารัก และเป็นพลเมืองดี

ดังที่ กัญฉฐิกา ศรีอุดม (2549: 223) กล่าวว่าพระองค์ทรงปลูกฝังจริยธรรมแก่ราษฎร นับแต่เยาวชนของชาติ ดังจะเห็นได้จากข้อปฏิบัติของลูกเสือปรากฏในพระราชดำรัสที่ยกมาแสดง ดังข้อความ

... ยังมีข้อสำคัญอันควรจดจำใส่ใจอีก คือ เด็กก็ดี ผู้ใหญ่ก็ดี ย่อมต้องมีความเป็นธรรม เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจจึงจะมั่นคงเป็นผู้ควรนับถือได้ ข้อสำคัญมีอยู่ 3 ข้อ ซึ่งเราได้กำหนดลงไว้แล้วให้เป็นข้อกำกับใจ ผู้ที่เข้าเป็น

... ลูกเสีย แต่ซึ่งเราเห็นว่าควรนักเรียนทุกคนทั้งชาย และหญิงจะตั้งใจกำหนดจดจำไว้ในใจ ตั้งแต่ในกาลบัดนี้ ไปจนตลอดชีวิต ข้อสำคัญทั้ง 3 นี้ คือ

ข้อหนึ่ง ต้องมีความจงรักภักดีต่อสมเด็จพระมหากษัตริย์ผู้เป็นพระเจ้าอยู่หัวของตน เพราะท่านเป็นผู้ทำนุบำรุงประชาชนให้อยู่เย็นเป็นสุขด้วยกัน

ข้อสอง ต้องมีความรักชาติบ้านเมืองของตน เพราะตนเป็นส่วนหนึ่งแห่งชาติ ถ้าชาติเสื่อมเสียยับเยินไปแล้ว เราทั้งหลายก็ต้องพากันยับเยินตามกันไปหมด และควรจะมีความเคารพนับถือพระศาสนาอันเป็นเครื่องผูกน้ำใจให้มันอยู่ในทางดีทางงาม

ข้อสาม ต้องมีความเชื่อตรงต่อพวกพ้องร่วมคณะกัน เช่น ร่วมโรงเรียนกันเป็นต้นเพราะถ้าไม่เชื่อตรงต่อกัน แล้วก็จะอยู่เย็นเป็นสุขด้วยกันไม่ได้

พระองค์ทรงพึงปลูกฝังจริยธรรมตั้งแต่ยังเป็นเยาวชน เพื่อเป็นการวางแนวทางการสร้างความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน พระองค์ทรงเน้นย้ำให้บุคคลทั้งหลายในชาติต่างทำหน้าที่ของตนอย่างเต็มกำลังความสามารถ เพราะจะทำให้เกิดผลดีต่อบ้านเมือง ดังพระราชนิพนธ์หรือทรง **“บทร้องสำหรับนักเรียนมหาดเล็กหลวง”** กล่าวถึงการประพฤติปฏิบัติตนให้สมกับการเป็นลูกผู้ชายที่เกิดมาบนแผ่นดินไทย ที่มีความจงรักภักดี มีความกตัญญูทวดเทวี ดังนี้

(ทำนองเพลง)

สิงโตเล่นหาง

๑ เรานักเรียนมหาดเล็กเด็กในหลวง	ทั่วทั้งปวงภักดีจะมีไหน
กตัญญูฝังจิตติดดวงใจ	จนเติบโตใหญ่ไม่จางไม่บางเบา
แม่ผู้ใดลิ้มในพระคุณกรุณา	พวกเราไม่คบค้าดูหน้าชา
คนเช่นนั้นเป็นสัตว์จะกัดเรา	ถ้าขึ้นเข้าใกล้มันอันตราย
อันพวกเรารักเจ้าชีวิตมัน	ยอมสละชีวันพลุกถวาย
รักชาติศาสนาว่าจะตาย	เป็นผู้ชายชาติไทยไม่ล้มเอย

(เลื้อป่า, 2511: 37)

บทร้องข้างต้นทรงปลูกฝังหน้าที่ของลูกผู้ชายเช่นเดียวกับพระราชนิพนธ์หรือทรง **“บทร้องสำหรับนักเรียนราชวิทยาลัย”** กล่าวถึงสิ่งที่พึงระวังไม่ควรปฏิบัติ คือ การลืมนพระคุณคน ดังนี้

(ทำนองเพลง)

ขึ้นพลับพลา

๑ ข้าเจ้าเหล่านักเรียนทั้งน้อยใหญ่	ราชวิทยาลัยข้าในหลวง
กตัญญูฝังจิตติดดวงแด	ภักดีห่วงงเห็นยวใจไม่จืดจาง
แม่ผู้ใดลิ้มพระคุณกรุณา	ไม่คบค้าคนเช่นนี้ตีตนห่าง
ไม่ขอชวนเข้าใกล้ให้ร่วมทาง	ขอแต่ร้างเรศพ้นจากคนพาล

ขอสนองบาทบังอรองค์พระราม ผู้ผดุงกรุงสยามอันไพศาล  
 ถวายชีวิตไว้รับใช้งาน เป็นข้าเบื้องบพทมาลย์จนวันตาย  
 (เลื้อป่า, 2511: 38)

สังเกตได้ว่าทัศนะของพระองค์ที่มีต่อการปลุกฝังความเป็นลูกผู้ชาย เป็นการวางรากฐานความ  
 มั่นคงให้กับฐานของพระมหากษัตริย์ ในการเน้นย้ำการกระทำ คือ รักเจ้าชีวิตมัน, สละชีวิต, ถวายชีวิต

นอกจากนี้ กิจการเลื้อป่านี้ที่พระองค์ทรงมุ่งหวังที่จะพัฒนากิจการเลื้อป่าให้มีความเข้มแข็ง  
 ก้าวหน้ามั่นคงอย่างยั่งยืน พระองค์ทรงลอกเลียนแบบการฝึกอบบรมพลเมืองอย่างประเทศอังกฤษที่เรียกว่า  
 “บอยสเก๊าท์ มูฟเมนท์ ” ทรงมุ่งมานะในกิจการเลื้อป่าสำคัญยิ่ง ด้วยมีบทเรียนที่เคยเจ็บช้ำมาจากประเทศที่เข้ามา  
 ล่าอาณานิคมทำให้ไทยสูญเสียอาณาเขตบางส่วนในรัชสมัยสมเด็จพระบรมชนกนาถ กองเลื้อป่าจึงเป็นกิจการที่เป็น  
 การพัฒนาบุคคลอย่างเห็นได้ชัด โดยสอนพลเรือนให้เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน ดังที่มี  
 ให้เห็นอยู่กันในสมัยนั้น ให้มีความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ต้องการให้พลเมืองเข้าใจว่าชาติไทยรุ่งเรือง  
 ได้ เพราะการเสียสละของบรรพบุรุษของเราที่ได้เคยเสียสละชีวิตและเลือดเนื้อ เพื่อรักษาบ้านเมืองของเราไว้  
 ดังพระราชนิพนธ์หรือทรง “โคลงสุภษิต (สัพเพสั สัมภูตานิ สามีคคี วิทณิสธาธา)” ที่กล่าวถึงบทบาท  
 ของเลื้อป่าที่พระองค์ทรงก่อตั้งขึ้นมา ประกอบคุณประโยชน์ให้แก่บ้านเมืองไปในทางรุ่งเรือง ดังนี้

- |                       |                 |
|-----------------------|-----------------|
| ◦ “ความสมัครพรรคพร้อม | แห่งปวง ปวงแล   |
| อยู่ผู้เป็นหมู่สน     | ธิจิต           |
| ย่อมเป็นเครื่องยังผล  | เจริญรุ่ง       |
| น้อยใหญ่ให้สัมฤทธิ์   | ตั้งจันต์”      |
| ◦ จงถวิลภาษิตนี้      | ทุกตน เพื่อเอย  |
| เลื้อป่าทั้งนายพล     | สมัคร           |
| เชิญกอบพิริยล         | เยี่ยงมด เกิดดี |
| กายย่อมแต่หมั่นนัก    | นำชม            |
| ◦ นิยมใดเพื่อรัก      | ซาหาร           |
| ต่างก็รีบลนลาน        | เรียกพวก        |
| ของใหญ่จะเปรียบปาน    | ร้อยเท่า ตัวฮือ |
| มันก็ช่วยกันสวดก      | คร่าห์ไป        |
| ◦ แม้ใครอุกจากล้ำ     | กรายรัง มั่นนา  |
| มดก็พร้อมกันพรั่ง     | ออกกัด          |
| ตัวน้อยแต่กำลัง       | รวมหมู่ มวลแฮ   |
| อาจที่จะป้องปิด       | ภยัน            |
| ◦ อันเราเป็นชาติเชื้อ | ชาวไทย          |
| ตัวเล็กก็มีใจ         | ใหญ่บ้า         |
| ไม่ยอมระยอบใคร        | ในโลก เลยพ้อ    |

ถึงอิริยาฎห่า	ห่อนแสง
◦ รวมแรงกันเข้ากอบ	การงาน
รวมทรัพย์ผดุงสถาน	ถิ่นเทศ
รวมจิตอภิบาล	บ้านเกิด
รวมรบป้องกันเขต	ขอบสยาม
◦ เสี่ยงานอย่าเสียศักดิ์	ศรีสวัสดิ์
เสียทรัพย์อย่าเสียอรรถ	รอบรู้
เสียชีพอย่าเสียสัตย์	ธรรมะ
เสียชาติอย่าเสียสู้	สละชนม์ ฯ

(ดุสิตสมิต เล่ม 1 ฉบับ 6, 2461: 145)

เช่นเดียวกับบทท้ายของพระราชนิพนธ์หรือยกกรอง **“บทร้องสำหรับกรมเลื้อป่าหลวงรักษาพระองค์”** ที่เป็นบทร้องสำหรับปลุกฝังให้เป็นผู้มีความจงรักภักดี ความเสียสละ ความกตัญญูต่อผู้นำประเทศ เพื่อปกป้องบ้านเมือง ดังนี้

สารถิ ◦ ข้าเจ้าเลื้อป่ากรมม้าหลวง	ทั่วทั้งปวงเชื้อไทยผู้ใจกล้า
ล้วนจงรักจักรพรรดิซัดติยา	สงวนชาติศาสนาของชาวไทย
ถึงยามรุกเราจะบุกเข้าต่อกร	สิ่งใดขวางทางจรข้ามจนได้
ถึงน่านน้ำก็ไม่คร้ามว่ายข้ามไป	ถึงพบไฟก็จะกล้าฝ่าอัคคี
ยอมสละร่างกายถวายชีวาตม์	เพื่อผละภัยไกลบาทพระทรงศรี
เราเป็นลูกผู้ชายขอตายดี	วายชีวีไว้ชื่อให้ลือชา ฯ
	(เลื้อป่า, 2511: 33)

นอกจากนี้ พระองค์ยังกล่าวถึงบทบาทของทหารที่มีความสามารถสร้างความมั่นคงให้แก่ประเทศ ดังพระราชนิพนธ์หรือยกกรอง **“โคลงสุภาษิตนักรบโบราณ”** เป็นเรื่องราวที่กล่าวถึงการปฏิบัติหน้าที่ของ “ลูกผู้ชาย” ซึ่งจะต้องมีความจงรักภักดี การปฏิบัติตนเมื่อยามมีศึกสงครามและเป็นผู้มีจิตใจที่มั่นคง ดังนี้

◦ เป็นชายเชื้อชาติแก่แล้ว เพ็ญขวัญ	
“แขนมอบถวายทรงธรรม์ เทอดเหล่า”	
รับใช้เพื่อป้องกัน	วรบาท พระเอย
เพื่อพระคงคู่ฟ้า	ครอบเกล้าเราสรณู
◦ ภูบาลจะตรัสใช้	ไคลคลา
เห็นห่างจากเคหา	ห่างห้อง
ภักดีและอาสา	เพราะเชื่อ
ว่าพระบารมีป้อง	ปกเกล้าเราไป

(ดุสิตธานี เล่ม 1 ฉบับที่ 7, 2461: 158)

สรุปจากข้อความข้างต้นพระองค์ทรงแสดงทัศนะความเป็นลูกผู้ชายว่าจะต้องเป็นผู้ที่มีความจงรักภักดี ความเสียสละชีวิตในการปกป้องบ้านเมือง การชี้แนะให้ปฏิบัติตามเป็นแนวทางหนึ่งที่พระองค์ทรงอยู่ในฐานะนักปกครองควรที่จะชี้แนะให้เพื่อนร่วมสังคมที่กำลังประสบปัญหาการรุกรานล้าอริปไตย ได้ตระหนักถึงบ้านเมืองที่กำลังเดือดร้อนก่อนความสุขส่วนตน พระองค์แสดงความนิยมยกย่องให้กับผู้มีความจงรักภักดีต่อตน และพยายามโน้มน้าวจิตใจให้เป็นบุคคลที่รักชาติยิ่งกว่าชีวิตของตน

#### 4.2 คุณลักษณะของสตรีไทย

สตรีไทยที่ปรากฏในบทร้อยกรองขนาดสั้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีชีวิตความเป็นอยู่ที่เปลี่ยนไปจากเดิมจากที่เคยอยู่กับเหย้าเฝ้ากับเรือนทำกิจการงานเรือน สามารถออกไปสังสรรค์ได้ตามสะดวก จากพระราชนิพนธ์บทร้อยกรอง “นางบิลเลียดล่อแก้ว” เป็นบทร้อยกรองบทละครชวนหัวกล่าวถึงผู้หญิงที่สามารถเล่นกีฬาประเภทบิลเลียดได้ ซึ่งเป็นกีฬาที่รับวัฒนธรรมมาจากตะวันตก และสามารถพบปะกับผู้ชายพูดคุยได้อย่างสะดวกขึ้น ดังนี้

• เมื่อนั้น	นวนนางบิลเลียดมารศรี
สองหัตถ์ถือจากลึงเกลี้ยงดี	เทวีออกจากวิมานฟ้า
เที่ยวพ้อนร่อนรำทำเพลง	โอดพันบรรเลงสรรษา
ขาวแดงแสงแก้วแววตา	เวียนไว้ไปมาในโต๊ะรี ฯ
• เมื่อนั้น	ฝ่ายมณีเทวราชเรื่องศรี
อยู่ในวิมานรูจี	แทบที่ล่ำราญบานใจ
ยินเสียงดวงแก้วกระทบกัน	ก๊อกแก๊กสนั่นหวั่นไหว
เหลือที่จะอดกลั้นใจ	ออกจากวิมานชัยทันที
เทวัญเหาะระเห็จเตร็จฟ้า	สู่ภัตตาคารเร็วจี
ฉวยได้ไม้ควอันดี	มณีรุกไล่กัลยา ฯ
• เมื่อนั้น	จึงนางบิลเลียดศรีสง่า
เห็นมณีถือควเข้ามา	ตั้งท่าแทงแก้วทั้งตรี
กลอกแก้วแพรวพรายกระจายแสง	แกลังกลิ้งลงหลุมให้อับศรี
แทงไปให้มลิแทบทุกที	มารศรีจึ่งลื้อทเวา ฯ

(ดุสิตสมิต เล่ม 3 ฉบับ 32, 2462: 107)

พระองค์ทรงแสดงทัศนะการมองโลกที่เปลี่ยนไปในพฤติกรรมของสตรีไทยที่มีความเป็นอยู่และวิถีชีวิตแบบตะวันตก “เที่ยวพ้อนร่อนรำทำเพลง” ใช้ถ้อยคำที่อธิบายให้เห็นภาพพฤติกรรมของสตรีที่เปิดเผยมากขึ้น ตามแบบอย่างที่ได้รับวัฒนธรรมตะวันตกมากขึ้น อีกทั้งยังสามารถพบปะกับบุรุษเพศได้ในสถานที่ที่พบปะของบุคคลทั่วไป คือ “ภัตตาคาร” แทนที่จะเป็นภายในบ้านเรือนที่มีผู้ปกครองอยู่ด้วย และบทบาทในการสมาคมของหญิงชาย “มณีรุกไล่กัลยา , มารศรีจึ่งลื้อทเวา” เป็นไปอย่างไร้กฎระเบียบที่เคยเคร่งครัดในการ



ควบคุมการดำเนินชีวิต ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงครั้งนี้เป็นการยอมรับตัวนำการเปลี่ยนแปลง โดยการปรับเปลี่ยนวิธีการดำเนินชีวิตแบบชาวตะวันตกให้เห็นได้อย่างเด่นชัด

## 5. ทักษะความเชื่อต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์

ความเชื่อเป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่ปรากฏให้เห็นอยู่ให้เห็นอยู่ทั่วไป และเป็นที่ยอมรับหรือยึดมั่นในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แสดงให้เห็นว่าคนไทยยังยึดถือความเชื่อดั้งเดิมที่สืบทอดกันมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ซึ่งความเชื่อที่ปรากฏพบว่า เทพดาในความเชื่อของคนไทยมักจะเป็นผู้มีอิทธิฤทธิ์ช่วยคนดีในยามคับขันได้นับแต่อดีตกาล และยังคงได้รับการยอมรับจากบุคคลในสังคมไทยทุกยุคสมัย จากพระราชนิพนธ์พระอัยการอง **“ไหว้พระเป็นเจ้า”** ทรงกล่าวถึง เทพดาที่มีความเป็นใหญ่ในสรวงสวรรค์ คือ พระวิษณุ พระพรหม และ พระอิศวรให้ช่วยคุ้มครองประเทศ ดังนี้

• อัญชยมบังคมบ่าว	สิทธิสรวงศรีแก้วนาคา
วิษณุผู้ทรงศักดิ์	งูมาเป็นแทนแสนดี
กลิ่นฟ้ากลิ่นดินเป็นสามาร	เอาพญาครุฑราชมาชี้
ถือสังข์จักรทวารณี	ปราบหม้อสุรีแรงลาน
อีกข้างบงคมปรเมศวร์	สถิตผาพิเศษไพศาล
ชีโคเผือกผู้ดูตระการ	เงือกเป็นสังวาลเทพไทย
ยดยงทรงอินทรชฎา	สามตาพระพร่งแสงใส
กำจัดสารพัดโพงภัย	พิฆะจัญไรกลายเป็น
อีกทั้งบังคลไชยะไชย	เทพไทยพรหมเมศวร์เรื่องศรี
ขุนห่านกาญจนาค่องพิ	พระเอามาชี้แสนสบาย
สี่พักตร์แลเล็งเพ่งพิศ	สี่ทิศสอดส่องมองหมาย
ปกป้องปวงภัยอันตราย	มิให้กลัวภัยโลกา
ขอพระเป็นเจ้าทั้งสาม	ฟังความสุนทรทวนว่า
ขอจงทรงพระกรุณา	คุ้มเกรงรักษาทั่วไป ฯ

(เลือกปา, 2511: 49)

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้แนวความคิดตามชนบทที่นับถือเทพดาด้วยการแสดงความเคารพผู้ที่เป็นที่พึ่งทางจิตใจ แสดงให้เห็นถึงการยกย่อง เชิดชู มีความศรัทธาในความสามารถของเทพดาแต่ละองค์ ทรงเน้นย้ำความน่าเชื่อถือยิ่งขึ้นโดยให้ความรู้เกี่ยวกับอิทธิฤทธิ์เนืองค์เทพดา รวมทั้งให้ความรู้ในเรื่องพาหนะและอาวุธประจำกาย คือ พระวิษณุ (เทพผู้รักษาโลก พระพรหม (เทพผู้สร้าง) และพระอิศวร (เทพผู้ทำลาย) ทำให้บุคคลทั่วไปเชื่อในพลังอำนาจ เชื่อว่าเป็นผู้สามารถบันดาลความสุข และความปลอดภัยให้กับบ้านเมืองได้

จากพระราชนิพนธ์หรือทรง “ไหว้เทวดา” เป็นการกล่าวถึงเทวดาผู้ทรงมีหน้าที่ในการปกป้องรักษาบ้านเมืองให้ปลอดภัย ดังนี้

๐ ยอกรประนมเหนือเศียร	ไหว้ไทยเทเวศร์น้อยใหญ่
ในฟ้าอากาศเกรียงไกร	ทั้งในภิกษุภุมิคน
องค์เพชรปาณีมีเดช	พันนครสอดส่องเวหน
ถือแก้วแววล้ำคำรณ	พาหนคชเอราวัณ
อังกอโลกบาลทั้งสี่	ผู้มีอิทธิฤทธิ์แข็งขัน
ทั้งสี่ยศยงทรงธรรม	พร้อมกันจงคุ้มโพลภัย
ชตรฐจวมภูติพรายปา	นั่งทิศบูรพาฝั่งไส
วิรุฬหกผู้จอมเทพไทย	ในทิศทักษิณอารักษ์
มั่นคงตรงข้ามประจิมทิศ	สิงสถิตจอมงูวิรูปักษ์
กুবวรราชาพญาักษ์	พิทักษ์อยู่ทิศเบื้องอุดร
อีกพระล้อมเมืองเรื่องฤทธิ์	ทรงเมืองเรื่องอิทธิอดิศร
หลักเมืองแน่นนึ่งรังนคร	พระกาฬชาณุสมรทรงคักดา
อีกพระสยามเทเวศร์	และพระเทพทรงเดชทั่วหล้า
จงทรงตั้งจิตเมตตา	รับเครื่องบูชาข้าพสิ
จงช่วยอำนาจชัยให้พร	ในพระภูธรจำเริญศรี
ทั้งพระวงศาข้าฐลี	จงสุขสวัสดิ์สถาพร
บำรุงกรุงศรีอิริรักษ์	ให้สุขประจักษ์สโมสร
คุ้มเกรงอาณาประชารา	เขตสยามงามอนงค์ารคง ฯ

(เลือกปา, 2511: 50)

บทไหว้เทวดาข้างต้น พระองค์ทรงใช้คำว่า “ยอกรประนมเหนือเศียร ไหว้ไทยเทเวศร์น้อยใหญ่” แสดงให้เห็นความเชื่อในการแสดงความเคารพด้วยความนอบน้อมต่อเทวดาทั้งหลายที่ให้ความคุ้มครอง กล่าวถึงพระอินทร์ ผู้เป็นใหญ่ในหมู่เทวดา “พาหนคชเอราวัณ” ผู้ดูแลรักษาทั้งสี่ทิศ คือ องค์โลกบาลทั้งสี่ ทำวชตรฐ (ทิศบูรพา) ทำวิรุฬหก (ทิศทักษิณ) ทำวิรูปักษ์ (ทิศประจิม) และทำกুবวรราชา (ทิศเบื้องอุดร) “ทั้งสี่ยศยงทรงธรรม พร้อมกันจงคุ้มโพลภัย” พระล้อมเมือง พระทรงเมือง พระกาฬ พระสยามเทวาริราช และพระเทพทุกองค์ทรงมีอำนาจมีฤทธิ์ในการกำจัดภัย พระองค์จึงทรงแสดงความหวังในการบวงสรวงครั้งนี้ว่า ขอจงรับเครื่องบูชาเหล่านี้และทรงอำนาจชัยให้ตระกูลของข้าพเจ้ามีสุขสวัสดิ์ อันหมายถึงขอให้พระราชวงศ์จักรีและพระองค์ปกครองบ้านเมืองให้อยู่ดีมีสุข

พระราชนิพนธ์หรือทรง “บทอำนาจพร” กล่าวถึงความเชื่อการนับถือคุณพระรัตนตรัย ย่อมส่งผลที่ดีงามต่อประเทศชาติบ้านเมือง ดังนี้

ประเทศ	
๑ พุทธานุกาพนำผล	เกิดสรรพมงคลน้อยใหญ่
เทวอารักษ์ทั่วไป	ขอให้มีความสุขสวัสดิ์
ธรรมานุกาพนำผล	เกิดสรรพมงคลเฉลิมศรี
เทพช่วยรักษาปราณี	ให้สุขสวัสดิ์ทั่วกัน
สังฆานุกาพนำผล	เกิดสรรพมงคลแมน่มน
เทเวศคุ้มครองป้องกัน	สุขสวัสดิ์สันต์ทั่วไป ๑
	(เกร็ดพงศาวดาร, 2553: 99)

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ใช้เป็นบทร้องของเสื่อป่า ทรงแสดงทัศนะด้านความเชื่อและความศรัทธาในการขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในการป้องกันประเทศให้รอดพ้นจากภัยจากการคุ้มครองของพระพุทธรูป พระธรรมคุณและพระสงฆ์คุณก่อให้เกิดสรรพมงคลแก่บ้านเมืองทุกหนทุกแห่ง อันเป็นการสร้างศรัทธาในพลังอำนาจของพระรัตนตรัยที่ช่วยให้บ้านเมืองอยู่เย็นเป็นสุข

## 6. ทัศนะเกี่ยวกับด้านคุณธรรมที่ควรยกย่อง

การนำเสนอทัศนะในด้านคุณธรรม เป็นการเน้นมาตรฐานของประชาชนตามที่นิยมกันในสมัยนั้น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชประสงค์ให้เห็นว่าการยกย่องคนในสังคม ในด้านการสร้างความ เป็นระเบียบ ความดีงามและคุณประโยชน์ให้กับตนเองนั้น ทำอย่างไรจึงจะเป็นที่ต้องการของสังคม พระองค์ทรงให้ความสำคัญในการสร้างระเบียบวินัยให้กับตนเองในฐานะที่ทรงเคยศึกษาวิชาทหาร เพื่อให้บ้านเมืองมีความสงบสุขจึงแสดงความยกย่องผู้ที่มีวินัยในตนเองด้วยวิธีการดังนี้ ความเป็นผู้นำที่มีคุณธรรม การรักษาคำมั่นสัญญา ความรับผิดชอบและการเสียสละ รักพวกพ้องเพื่อนฝูง ความเคารพต่อกฎหมาย บ้านเมือง

### 6.1 ความเป็นผู้นำที่มีคุณธรรม

ในสังคมไทยมีการยอมรับนับถือความเป็นผู้นำ ไม่ว่าจะ เป็นผู้นำครอบครัวหรือผู้นำสังคม จำเป็นจะต้องมีคุณธรรมอันเป็นหลักยึดเหนี่ยวในการปกครองคน เพื่อสร้างระเบียบวินัยและเป็นแบบอย่างที่ดี สำหรับผู้ใต้บังคับบัญชา ดังพระราชนิพนธ์ทรงแยกรอง **“โคลงสุภาษิต (คุณนัยเจ ตระมะมานัน อุษิ์ คัจฉติ ปิ คะโว สัพพา อุษิ์ คัจฉันติ เนตเต อุษิ์ คะเต สะติ)”** กล่าวเปรียบเทียบกับโคหัวหน้าฝูงกับบุคคลที่มีความซื่อสัตย์สุจริต สามารถนำผู้ตามไปสู่ความดีและเป็นที่รักของผู้ตาม ดังนี้

๑ “ยามฝูงโคข้ามฟาก	นที
“โคโจกหน้าตรงดี	ไปเลี้ยว
“ปวงโคอื่นตามรี	รุดข้าม
“ทั้งหมดบ่คดเคี้ยว	ไต่เต้าตามกัน”

- |                      |                 |
|----------------------|-----------------|
| • อันสุภาวชนิตนี้    | เตือนใจ         |
| แห่งผู้เปนใหญ่       | ยิ่งผู้         |
| มีหน้าที่นำใคร       | ใครนั้น ก็ดี    |
| จำจะต้องรอบรู้       | จักแท้ทางตรง    |
| • จะบงการแม้แต่      | ในครอบ ครว้ธา   |
| ก็จักต้องประกอบ      | กิจไซ้          |
| ให้เปนเยี่ยงอย่างชอบ | สุจริต ธรรมแฮ   |
| จึงจะอาจรักษาไว้     | พวกพ้องพงศา     |
| • ถ้าคิดพานิชตั้ง    | ค้าขาย          |
| คุมควบคุมคนทั้งหลาย  | ลูกจ้าง         |
| ให้สุจริตกาย         | วจนะ            |
| สิ่งจึงจะไม่ร้าง     | เร็ดไร่ไกรงาม   |
| • ยามรับราชกิจให้    | ทรงรัฐ          |
| บังคับจะถนัด         | แน่ได้          |
| ก็โดยที่เคร่งครัด    | ในระเบียบ การแฮ |
| ประพตีสุจริตไว้      | มันแล้วไปเชิญ   |
| • หากเปนแสนยะผู้     | นายทหาร         |
| นำพวกประจัญบาน       | เค็กกล้า        |
| สำแดงพิระชาญ         | ชิตขังด         |
| นายทะนงหน้าหน้า      | ไพร่ล้วนพลอยหาญ |
| • แม่ท่านผู้ปกป้อง   | ครองประชา       |
| สถิตสุธรรมา          | เที่ยงแท้       |
| พศกก็ยอมพา           | กันรัก ธรรมแล   |
| ประดุจฝูงโคแล้       | ไต่เต้าตามขุน ฯ |

(ดุสิตสมิต เล่ม 6 ฉบับ 5, 2463: 89)

พระองค์กล่าวเรียกร้องให้ดูแบบอย่างที่ทรงเปรียบเทียบกับโคหัวหน้าฝูงที่พาฝูงโคผ่านน้ำ เปรียบดังอุปสรรคที่ไหลผ่านเข้ามาในชีวิตให้รอดพ้นไปได้ หากปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ไม่ออกนอกกลุ่มนอกทาง เป็นการเตือนสติให้เห็นคุณค่าความเป็นผู้นำจะต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล ทรงยกตัวอย่างความเป็นผู้นำที่ดี ต้องมีคุณธรรมของความเป็นผู้นำ ดังนี้ ผู้เป็นหัวหน้าครอบครัวต้องทำงานสุจริต ผู้นำทางการค้าต้องซื่อสัตย์ ข้าราชการบริหารให้รักษาระเบียบเคร่งครัด” แม่ทัพให้กล้าหาญในการศึกและพระมหากษัตริย์ ให้มีความเที่ยงธรรม แสดงให้เห็นพฤติกรรมของการเป็นผู้นำที่ดีที่จะต้องมีความสมบัติต่างๆ นี้ อันเป็นสิ่งที่เป็นการสร้างเกียรติยศแก่ตนเองและนำไปสู่ความสงบสุขของชาติบ้านเมือง บุคคลจะพบสิ่งนี้ได้ด้วยการปฏิบัติตามแบบอย่างของผู้นำดังกล่าวมา

## 6.2 การรักษาคำมั่นสัญญา

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเตือนว่าการรักษาคำมั่นสัญญาหรือคำสัตย์เป็นรากฐานสำคัญแห่งความมั่นคงของคณะอีกอย่างหนึ่ง ผู้รักษาความสัตย์ย่อมเป็นที่สรรเสริญตลอดไป ดังพระราชนิพนธ์ที่ร้อยกรอง “**แก้วแก่นาวรัตน์ล้ำ**” ซึ่งเป็นโคลงบทส่งท้ายพระบรมราโชวาทปลุกใจเสือป่า กล่าวถึงการรักษาคำมั่นสัญญาเป็นสิ่งที่คนไทยพึงกระทำ ดังนี้

- แก้วแก่นาวรัตน์ล้ำ    อารมณ์    เพรศแล
- แต่งแต่ภายนอกสลอน    สลับส้าง
- ความสัตย์อลงกรณ    กระพัดจิตร
- โจรจะอาจเอื้อมล้าง    ลอบล้วงไปไหน ฯ
- ผู้ใดมีสัตย์คุ้ม    ครองจิตร
- ควรบคู้ชีวิตร์    มั่นไว้
- ผู้ใดไปตั้งนิตย    ในสัตย์    ธรรมนา
- ควรหลีกและเลี้ยงให้    ท่างมั่นเดียวรณ
- ชนชาวนชาติชื่อเชื้อ    ชาวไทย
- เปนเผ่าชนกไกร    กากกล้า
- ถือสัตย์มัดตรึงใจ    เสือป่า    ไร่เทอญ
- ไทยจักคงคู่ฟ้า    แห่หลังล้ำภาควา ฯ

(โคลงพระราชนิพนธ์, 2548: 11)

พระองค์ทรงยกย่องความสัตย์ จึงสั่งสอนเพื่อให้บุคคลได้ฝึกฝนตนให้เป็นที่ประดัดไว้ประจำกาย ประจำใจทำให้เป็นที่รักของบุคคลทั่วไป พระองค์ทรงชี้แนะในการเลือกคบคนและเลือกที่จะปฏิบัติในสิ่งที่ควร บุคคลที่มีความเลวร้าย ไม่น่าคบหา พึงหลีกเลี้ยงในการสมาคมด้วย ทรงเรียกร้องให้คนไทยปฏิบัติตามแบบอย่างของบรรพบุรุษที่มีความกล้าหาญเป็นเชื้อชาติที่รักผู้มีความรักชาติคำสัตย์ในการรักษาประเทศ และให้ผู้ที่ เป็นเสือป่านำเป็นแบบอย่าง พระองค์ทรงเชื่อมั่นว่าบุคคลทั่วไปย่อมมีความเห็นต้องกันอยู่ว่าคุณธรรมของชาติ ของคณะ ของบุคคลจะรักษาไว้ให้บริบูรณ์ได้โดยอาศัยความสัตย์

จากพระราชนิพนธ์ที่ร้อยกรอง “**โคลงสุภาสิต (อิชะ โน พุโยโย, สุภาสิตญี่ปุ่น)**” กล่าวว่า เมื่อพูดสั่งสอนสิ่งใด เราควรปฏิบัติตามที่ได้สอนให้ได้ ดังนี้

- พุทธศาสนิกไซรั    ควรบจำ
- กุศลกุศลกรรม    ทั้งหมด
- มีสามทวารท่า    ดีชั่ว
- พ้อมจิตกายและพจน์    จึงดี
- วจีจักกล่าวถ้อย    ธรรมใด
- กายก็ควรประพฤติไป    เช่นพจน์

อีกจิตคิดมันไว้            ไปหลัก  
 จึงจะควรคนหมด            เหมาะสม  
 (ดุสิตสมิต เล่ม 2 ฉบับ 24, 2461: 208)

พระองค์ทรงเรียกร้องให้ชาวพุทธให้มีความเชื่อและความศรัทธาในหลักธรรมเรื่อง กุศลกรรมทั้งกาย วาจา และใจ โดยให้ความจริงใจยอมทำให้ผู้คนทั่วไปสรรเสริญ

### 6.3 ความรับผิดชอบและการเสียสละ

นับว่าเป็นการมองเห็นสภาพของความร่วมมือในการทำงานไม่ว่าจะเป็นการทำงานในหน้าที่ใดก็ตามย่อมมีความสำคัญค่าในการกระทำ หากทั้งสองมุ่งประโยชน์แห่งคณะของตน ดังพระราชนิพนธ์บทร้อยกรอง “โคลงสุภาษิต An two men ride of a horse, one must ride behind ของเช็กสเปียร์” กล่าวถึงการทำงานร่วมกันจำเป็นต้องแบ่งหน้าที่ในการรับผิดชอบ ดังนี้

• ดังนี้แม่ในกิจ	ธุระ
ผู้ร่วมงานต่างคน	แย่งคิด
งานยอมยุ่งจะทำ	งานเสื่อม ไปได้
คนหนึ่งรับผิดชอบ	กิจเจริญ
	(โคลงสุภาษิต, 2520: 75)

พระองค์ทรงตั้งข้อสังเกตบุคคลที่มีนิสัยต่างกัน เมื่อมาทำงานกันอาจแสดงความสามารถของแต่ละคนโดยต่างคนต่างแสดงความคิดเห็นในงานที่ได้ทำร่วมกันอยู่ หากกระทำตามความคิดของตนที่ทำงานไม่สำเร็จ ควรแบ่งหน้าที่ในความรับผิดชอบทรงเน้นย้ำในการปฏิบัติตนเพื่อประโยชน์ของคณะเป็นหลัก ดังนี้

• ควรที่จะมุ่งประโยชน์	คณะ
ถึงหากตนจำต้อง	ต่ำต้อย
ยอมปลงจิตสละความ	ไวยศ
ยศศักดิ์ไม่น้อยเพราะ	ถ่อมตัว
• หัวหน้าประชุมกอบ	การดี
ช่วยประชุมโดยเต็ม	จิตไฉรั
งานสำเร็จศรีคง	มูลมาก
ตนก็จะมีส่วน	คุณผล ๗
	(โคลงสุภาษิต, 2520: 75)

คุณค่าที่ทรงเน้นย้ำในบุคคลได้ทำการวางแผนความคิดในการปฏิบัติตนให้รู้จักการเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ของหมู่คณะ เน้นย้ำ ยอมถ่อมตน ไม่เจ้ายศให้สูงขึ้น ช่วยหัวหน้าทำงานอย่าง

เต็มใจงานก็จะสำเร็จเร็วขึ้น อันจะส่งผลดีถึงตนด้วย

จากพระราชนิพนธ์ท้าวयरอง “โคลงสุภาษิต (โลโกปตัมภิตาเมตตา อรติ โลกะ นาสิกกา)”  
กล่าวถึงหนทางในการเป็นผู้เสียสละได้นั้น จะต้องคิดถึงคนอื่นมากกว่าตนเอง ดังนี้

- อย่าจ้องมองคิดแต่ ถึงตน
  - อย่ามุ่งมองสุขทุกข์ แห่งอาตม์
  - มองประโยชน์ชนที่ อยู่รอบ ตนแล
  - มองมุ่งประสาทสุข ดับร้อนแห่งสหาย
  - มุ่งหมายประโยชน์ผู้ อื่นก่อน ตนเอง
  - เห็นเพื่อนเดือดร้อนช่วย ดับร้อน
  - เห็นเพื่อนทุกข์ทอนทุกข์ ของเพื่อน
  - สิทธิผลซ้อนสุข สวัสดิ์ให้ตนเอง ฯ
- (โคลงสุภาษิต, 2520: 202)

พระองค์ทรงเชื่อว่าบุคคลที่มีคุณค่าควรคำนึงถึงความสุขของผู้อื่นเป็นหลักในการปฏิบัติหน้าที่ เมื่อทำงานร่วมกับผู้อื่น หรือการทำงานร่วมกันในหมู่คณะ ควรคำนึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตนไม่มองผลที่เกิดแก่ทุกข์หรือสุขของตน ควรดูความสุขที่ผู้อื่นจะได้รับ การช่วยเหลือเพื่อนให้พ้นทุกข์ก็จะทำให้ตนเองมีความสุขด้วย

#### 6.4 รักพวกพ้องเพื่อนฝูง

ความรักความหวังดีที่มีต่อเพื่อน เป็นจริยธรรมแห่งความความประพฤติของพลเมืองดี ความมีมนุษยธรรมที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสามัคคีในหมู่คณะอย่างเด่นชัด และช่วยสร้างประโยชน์สุขแก่เพื่อนมนุษย์ ในพระราชนิพนธ์ท้าวयरอง “โคลงเรื่องสันติภาพ” ได้อธิบายถึงเหตุการณ์หากคนไทยเช่นฆ่าก็จะหมดซึ่งความเป็นมนุษย์ ดังนี้

- เราไทยโยคิดล้าง คนไทย
  - เหมือนฆ่าตนเองให้ พิณาศ
  - เป็นไทยฆ่าไทยไหน จะรอด ตายเอง
  - ผลาญเพื่อนเหมือนผลาญญาติ โฉดแมนเดรัจฉาน
- (โคลงสุภาษิต, 2520: 76)

จากข้อความพระองค์ทรงแสดงทัศนคติในการดำเนินบุคคลที่คิดประทุษร้ายต่อเพื่อนร่วมชาติ และผู้ที่คิดร้ายต่อเพื่อนร่วมชาติเหมือนคิดร้ายต่อตนเอง เพราะเพื่อนก็เหมือนญาติ คนที่ที่ทำเช่นนี้ได้ย่อมโง่เหมือนสัตว์เดรัจฉาน

จากพระราชนิพนธ์บทร้อยกรอง “โคลงสุภาสิต (วิสุตสาส ปรมา ญาตี, ธรรมบท, ชุททก นิกาย)” กล่าวถึง เราควรคิดถึงจิตใจของหมู่เพื่อนจึงจะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ดังนี้

- |                      |                  |
|----------------------|------------------|
| ◦ ตัวใครจักอยู่ได้   | ลำพัง ตัวฤ       |
| ต้องพึ่งซึ่งกำลัง    | เพื่อนพ้อง       |
| วิสาสะมากยัง         | ประโยชน์ ไหญ่แยะ |
| อุปละชิดขัดข้อง      | อาจข้ามพ้นไป     |
| ◦ ใครเป็นนักรบรู้    | ความจำ เป็นนา    |
| ที่จะคิดกระทำ        | จิตกว้าง         |
| ทุกข์ยากและกรากกรำ   | เห็นจิต สหายแยะ  |
| ถึงจะหนักเบาบ้าง     | ก็รู้ผ่อนผัน     |
| ◦ อันสมาชิกผู้       | ร่วมคณะ          |
| มีช่องวิสาสะ         | คบคุ่น           |
| เหมือนน้องพี่ร่วมตระ | กุลรัก           |
| หรือเปรียบผู้มีหุน   | ส่วนได้ส่วนสูญ   |

(โคลงสุภาสิต, 2520: 54)

จากตัวอย่างพระองค์ทรงเชื่อมั่นว่าไม่มีผู้ใดสามารถที่จะได้เพียงลำพังในโลกโดยปราศจากเพื่อน และเชื่อมั่นว่าเพื่อนสามารถพึ่งพาได้ สามารถช่วยเหลือให้พ้นผ่านอุปสรรคที่ขัดขวาง ทรงยกตัวอย่างของนักรบให้เห็นถึงความมีน้ำใจ “จิตกว้าง” แก่เพื่อนเมื่อเจอความทุกข์ยาก และทรงสรุปความจากบทร้อยกรองว่า ผู้ที่เป็นสมาชิกในหมู่คณะของตน ควรรักพวกพ้องเหมือนดังพี่น้อง หรือผู้มีหุนส่วนร่วมกัน ซึ่งพระองค์เชื่อว่า มนุษย์มีความรัก ความเมตตาของมนุษย์เป็นพื้นฐานที่จะอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

จากพระราชนิพนธ์บทร้อยกรอง “คาถาประสิทธิ์พรแก่คณะเสือป่า” เป็นคาถาจากเตมีย์ชาดก 10 คาถานั้น สำหรับพระสงฆ์สวดทุกครั้งในวันเดือนน้ำพิพัฒน์สัตยา พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์คำแปลเป็นฉันทภาษาไทย กล่าวถึงการปฏิบัติตัวต่อมิตร ดังนี้

- |                       |                  |
|-----------------------|------------------|
| ◦ ผู้ไม่ประทุษร้ายต่อ | ศุภะมิตรระแห่งตน |
| ถึงแม้จะจรดล          | และนินาคะเคหา    |
| ก็คงมิลำบาก           | และบอดสุภักษา    |
| ชนมากก็ได้อา          | ศยะเพื่อผดุงชนม์ |
| ◦ ผู้ไม่ประทุษร้ายต่อ | ศุภะมิตรระแห่งตน |
| แม้ไป ณ แห่งหน        | ชนบทนิคมใด       |
| ถาวรชธานี             | ฤ ณ เขตตะเทไท    |
| เปนฐุชะนีใน           | นรภูมิทุกหน      |

.....



- ผู้ไม่ประทุษร้ายต่อ      ศุภะมิตระแห่งตน
  - บุชาก็รับผล                      นรบุชชะตอบปล้น
  - ไว้แล้วจะได้รับ                  อภิวันทนาฉันท
  - ยศเกียรติถึงปล้น                เพราะพิสิฐพิเศษคน
- (ดุสิตสมิตเล่ม 1 ฉบับ 8, 2461: 175)

ในทัศนะของพระองค์ทรงกล่าวยกย่องผู้ที่ไม่คิดร้ายกับมิตร ไปที่ใดก็จะมีมิตรช่วย  
เกื้อกูล เป็นบุคคลแบบอย่างที่บุคคลอื่นยกย่องในความประพฤติและเป็นที่นับถืออันจะนำมาซึ่งยศและเกียรติ

- ผู้ไม่ประทุษร้ายต่อ      ศุภะมิตระแห่งตน
  - แม้ว่าอะมิตรผจญ              ก็ปะลาปะราชัย
  - เหมือนนวยุกกล้ากาจ              ปมิจาจะลัมไทร
  - ความสัตยะทรงไว้                ดูจรากนิโครธดี
  - ด้วยสัจจะภาษิต              ชยมังคะลาศรี
  - จงสิทธิพรมี                      ณะสะมัดคะพลหาญ
  - จงจิตตะร่วมรัก                  ษะสะมัดสะมานนาน
  - ยังยืนประดิษฐาน                นิรภัยพิบัติเทอญ ฯ
- (ดุสิตสมิตเล่ม 1 ฉบับ 8, 2461: 176)

ซึ่งเชื่อว่าศัตรูที่คิดจะทำร้ายย่อมพ่ายแพ้ในที่สุด โดยเปรียบผู้ที่มีความสัตย์นั้นแข็งแกร่งดุจ  
รากนิโครธ (ต้นไทร) พร้อมทั้งทรงอวยชัยให้พรที่เป็นมงคลให้บุคคลนั้นมีความสมัครสมานสามัคคี มีความรัก  
ร่วมชาติที่มีความยั่งยืนและปราศจากเภทภัยทั้งปวง บทพระราชนิพนธ์แปลเป็นฉันทน์นี้พระองค์ทรงใช้ประกอบใน  
ประเพณีสำคัญทางการปกครอง คือ การถือน้ำพิพัฒน์สัตยา เพื่อสร้างความรัก ความสามัคคีในหมู่คณะ ดังนั้น  
ในฐานะที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแสดงความเป็นผู้นำ ในบทตอนท้ายจึงทรงชี้แนะแนวคิดสำคัญ  
คือ การไม่คิดทำร้ายเพื่อนมนุษย์ หรือบุคคลในประเทศเดียวกัน ให้มีความสามัคคี เพื่อที่จะดำเนินการตาม  
แนวคิดในการปกครองบ้านเมืองให้มีความสุขสงบ

พระราชนิพนธ์บรื้อยกรอง “โคลงสุภาษิต (วิสุตาสา ปรมา ญาตี ,ธรรมบท, ขุทตะกะ  
นิกาย)” กล่าวถึงการอยู่ร่วมกันในหมู่คณะควรจะเข้าใจซึ่งกันและกัน ดังนี้

- อันสมาชิกผู้                      ร่วมคณะ
- มีช่องวิสาสะ                      คบคุ่น
- เหมือนน้องพี่ร่วมตระ              กุลรัก
- หรือเปรียบผู้มีหุ่่น                  ส่วนได้ส่วนบุญ
- อันมูลเหตุที่รู้                      ใจกัน
- คือวิสาสะนั้น                      เทียงแท้

ผู้คุ้มภัยเปรียบฉัน ญาตีสนิท  
 อาจเพาะความสุขแปล้ ไปล่พร้อมกายใจ ฯ  
 (โคลงสุภาษิต, 2520: 245)

พระองค์ทรงแสดงความคิดเห็นว่าคนเราจะอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะได้นั้น จะต้องทำความรู้จักอยู่ร่วมกันฉันท์พี่น้อง โดยให้เหตุผลในการเรียนรู้ซึ่งกันและกันว่าเป็นการสร้างความสุขให้กับผู้ที่คบกันทั้งกายและใจ พระองค์ทรงแสดงความคิดเห็นของการวิสาสะกัน หรือการทำความรู้จักกันอย่างคุ้นเคยเป็นการช่วยให้นำไปสู่การสร้างสามัคคีในหมู่คณะ พระราชนิพนธ์หรือทรง “ว่าด้วยความสามัคคี” กล่าวถึงการอยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคียอมนำประเทศไปสู่ความเจริญ ดังนี้

๐ เพราะฉะนั้นจึงควรชวนกันพร้อม ต่างประนีประนอมน้อมจิต  
 รวมกำลังกายและความคิด ผูกสนิทปรองดองผู้ต้องใจ  
 (เลื้อปา, 2511: 46)

พระองค์ทรงกล่าวเชิญชวนให้ปฏิบัติตามหลักของการอยู่ร่วมกันในหมู่คณะ ควรมีความประนีประนอม “รวมกำลังกายและความคิด” มีความปรองดองและยอมรับความคิดเห็นซึ่งกันและกัน อีกทั้งให้แง่คิดในการอยู่ร่วมกันของหมู่คณะ ดังนี้

คณะใดไร้สามัคคีรส จะกอบการใดหมดไม่ได้  
 แม้คณะยินยอมพร้อมใจ การสิ่งใดก็สมอารมณ์จิต  
 ถึงแม้มีผู้ใดที่ใจพาล จะคิดผลบุญมิได้ดังถวิล  
 กำลังสามัคคียิ่งศิรินทร์ ยืนอยู่สิ้นสุดฟ้าและชาติ  
 (เลื้อปา, 2511: 46)

การให้แง่คิดของการอยู่ร่วมกันควรมีความพร้อมใจกันทั้งด้านกายและใจให้มีความสมัครสมานสามัคคียอมนำไปสู่ความสำเร็จ แม้มีคณาพาลมาทำลาย ความสามัคคีก็เอาชนะได้ทุกอย่าง

นอกจากจะสร้างความมั่นคงในประเทศแล้ว พระองค์ยังมีวิสัยทัศน์สนับสนุนให้ดูแลประเทศเพื่อนบ้าน โดยคำนึงถึงมนุษยธรรมในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ก่อประโยชน์ต่อไปในภายภาคหน้า ดังพระราชนิพนธ์หรือทรง “โคลงสุภาษิต (Abusus on tollit usus) ของนักปราชญ์ละติน ” กล่าวถึงการแสดงความโอบอ้อมอารีที่มีให้กันระหว่างประเทศเพื่อนบ้าน ดังนี้

๐ ควรเอาธุระโอบ อารี  
 ช่วยปกป้องกันภัย เพื่อนบ้าน  
 ควรคิดว่าเพื่อนมี ความทุกข์  
 เราก็อวยสละทาน ทุกข์ด้วยสละหา

- ถึงคราเราเดือดร้อน      รำคาญ
  - เพื่อก็คงช่วยรำ      จับโศก
  - มีมิตรระจิตสมาน      สามัคคี      ศีลเย
  - เป็นประเพณีโลก      ลำซิ่งสรรเสริญ ฯ
- (โคลงสุภาสิต, 2520: 154)

พระองค์ทรงแสดงให้เห็นความมีมนุษยธรรมของมนุษย์ที่พึงมีความโอบอ้อมอารีให้กันใญามทุกข์ร้อน เหมือนกับเพื่อนที่ช่วยเหลือกันใญามยาก

## 6.5 ความเคารพต่อกฎหมายบ้านเมือง

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงชี้้นำการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี โดยมีความเคารพกฎหมายของบ้านเมือง รักษาความมั่นคงของคณะ การรักษาคำมั่นสัญญา ดังจะกล่าวรายละเอียดต่อไปนี้

### 6.5.1 เคารพกฎหมายของบ้านเมือง

พระองค์ทรงเชื่อมั่นว่าถ้าบุคคลปฏิบัติตามกฎหมายควรประพฤติอย่างมีธรรมดังพระราชนิพนธ์ทร้อยกรอง **“โคลงสุภาสิต (Abusus on tollit usus. นิติธรรมภาษิตละติน)”** กล่าวถึงพระองค์ทรงชี้ให้เห็นว่าธรรมะและกฎหมายบ้านเมืองต้องประพฤติร่วมกัน เพราะการไม่ทำผิดก็ต้องหมายความว่าต้องไม่คิดในทางที่ผิดด้วย ดังนี้

- เคารพพินิจแบบ      แผนธรรม
  - อีกกฎหมายบ้านเมือง      นั้นแล
  - ผู้ใดไม่ทำผิด      ธรรมะ
  - อย่าว่าผิดแม้ประ      พฤติผิดใจตัว
- (โคลงสุภาสิต, 2520: 154)

นอกจากนั้น พระองค์ทรงตระหนักถึงปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการกระทำของชาวต่างชาติ เนื่องจากสมัยนั้นมีการติดต่อสื่อสารกับต่างชาติเป็นจำนวนมาก จึงได้แสดงความมุ่งหมายในการสอนให้บุคคลทุกคน ทุกชาติ ทุกภาษาควรมีความเคารพกฎหมาย ซึ่งเป็นสิ่งที่ทุกคนจะต้องปฏิบัติตามโดยมีบทลงโทษอย่างชัดเจนเพื่อเป็นการจัดระเบียบให้กับสังคม ดังพระราชนิพนธ์ทร้อยกรอง **“โคลงสุภาสิต (C' est le regle des regles ) ของนักปราชญ์ชาวฝรั่งเศส”** กล่าวถึง กฎหมายของประเทศใดย่อมควรปฏิบัติตามกฎหมายของประเทศนั้น ดังนี้

- “แบบดีที่สุ่ดล้ำ      แบบงาม
- “แลกฎเลิศกฎหมาย      เหมาะหมั้น

“คือประพฤติตามแบบ และกฎ  
“แห่งประเทศนั้นที่” ตนยัง”

.....

๐ คนดีควรรู้จัก	เคารพ
ต่อแบบและธรรมะ	อื่นบ้าง
ถึงหากประสบสิ่ง	ขัดอัช ฌาฏา
ย่อมผ่อนอย่าอ้างแบบ	ตนคาน
๐ บ้านเมืองใครจักไม่	รู้จัก
ต่างก็เห็นธรรมเนียม	ตนชอบ
ผู้ต่างเทศจักไป	บังอาจ
ทำแผนระบอบต้อง	ติฉินท์ ๆ

(โคลงสุภาษิต, 2520: 171)

ในทัศนะด้านนิติธรรม พระองค์ทรงเคารพกฎหมายของประเทศต่างๆ ทรงเน้นย้ำการกระทำของผู้ที่เป็นคนดีหรือผู้ที่อาศัยอยู่ในประเทศที่มีใช้ประเทศของตนเอง ควรจะเคารพกฎหมายของประเทศนั้น แม้จะไม่เห็นด้วยหรือขัดอัชฌาฏาของตน เพราะในแต่ละประเทศต่างแบบแผนการประพฤติกฎหมายที่แตกต่างกันและผู้ที่คิดที่จะกระทำเป็นการไม่ควรอย่างยิ่ง

### 6.5.2 ความตระหนักรู้ในหน้าที่ของตน

ความตระหนักรู้ในหน้าที่ของตน เป็นการทำหน้าที่ของความเป็นมนุษย์ พระองค์ทรงชักชวนให้รู้จักการใช้เวลาให้เกิดคุณประโยชน์ด้วยการสร้างคุณงามความดี ดังพระราชนิพนธ์บทร้อยกรอง “โคลงสุภาษิต (Dost thou love ,then do not squander time ,for that is the stuff life is made of. ของนักปราชญ์อเมริกัน)” กล่าวถึง การรู้ค่าแห่งเวลา ดังนี้

๐ ความรู้จักค่าแห่ง	เวลา
เป็นสิ่งสำคัญยิ่ง	สามารถ
เพียรหมะแห่งการพา	พ้นยาก
ประโยชน์ตนอาจได้	ตั้งใจ
๐ ใช้เวลาเพื่อกอบ	การดี
เข้าค่าบ่มีความ	เกียจคร้าน
ปราชญ์เรียกว่าชีวิต	ประเสริฐ
ชื่อจะหอมสร้านส่ง	สู่ไกล ๆ

(โคลงสุภาษิต, 2520: 242)

พระองค์ทรงแสดงทัศนะในการเตือนให้เห็นว่าผู้ที่มีหน้าที่ใดสมควรที่จะใช้เวลาในการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเพียรพยายามย่อมเกิดประโยชน์ต่อตนเอง และทรงแสดงความชื่นชมผู้ที่ใช้เวลาให้เกิดประโยชน์สูงสุดว่าเป็นผู้ใช้ชีวิตที่มีคุณประโยชน์และคุ้มค่าเป็นอย่างยิ่ง

นอกจากนั้นควรหมั่นศึกษาหาความรู้ เพื่อพัฒนาตนเอง ดังพระราชนิพนธ์ บทร้อยกรอง **“โคลงสุภาษิต (เมื่อน้อยหาวิชา ให้หาสินต่อใหญ่ ,บัญญัติพระร่วง)”** ดังนี้

- ขวนขวายหาศิลปะ      วิทยา
  - ประกอบกับชำนาญ      ในกิจ
  - คงสามารถรักษา      ทรัพย์มั่น
  - อีกอาจจะรู้คิด      เพิ่มสิน
  - วิทยุชนย่อมรู้      ว่าเรียน      ใดใด
  - มักสะดวกเวลา      เมื่อน้อย
  - เมื่อใหญ่กิจการเบียด      โอกาส      เสียเสีย
  - แม้ขาดวิชาด้อย      กว่าเขา      ฯ
- (ดุสิตสมิต เล่ม 6 ฉบับ 56, 2463: 28-29)

พระองค์ทรงการศึกษาหาความรู้และความชำนาญทำให้สามารถประกอบวิชาชีพสร้างฐานะให้มั่นคง เด็กๆจึงควรศึกษาหาความรู้ เพราะหากเติบโตเป็นผู้ใหญ่อาจไม่มีเวลาในการเรียนรู้เนื่องจากติดภาระหน้าที่การงาน และจะไม่มีโอกาสก้าวหน้าเมื่อเทียบกับคนที่มีความรู้

จากพระราชนิพนธ์บทร้อยกรอง **“โคลงสุภาษิต (อย่ารักถ้ากว่าเรือน)”** กล่าวถึง การคิดดี มีความเพียรลดความโลภ ความอิจฉา ดังนี้

- คิดร้ายเกิดขึ้นเพราะ      โลภ
- อีกอิจฉากระพือ      โทษะ
- นำมีดมุ่งโยโส      มักใหญ่
- กลับจะทำลายประ      โยชนัตน
- สนใจไต่รตรีบัง      คงเห็น
- คติธรรมดามี      เที่ยงแท้
- วิริยะเปนเหตุ      แห่งวิธ      นาแฮ
- อุสาห์คิดแก้ขัด      โดยเพียร
- เร่งเรียนรู้อัจฉิง      สันโดษ      เพื่อนเอย
- โลภะเปนโทษมาก      เที่ยงแท้

รักษาประโยชน์ตน และท่าน  
 โดยมักน้อยแล้งล่า เล็ดดี ๆ  
 (โคลงสุภาษิต, 2520: 200)

ในทัศนะของพระองค์ความมักใหญ่ใฝ่สูงเกิดจากความโลภ ความอิจฉา ให้  
 คำนึงถึงความสามารถของตน และมีความเพียร ให้อัจฉริยภาพพอเพียง และชี้ให้เห็นความโลภเป็นสิ่งที่ทำให้  
 บุคคลนั้นเป็นผู้เสียประโยชน์ ควรจะทำตามความสามารถของตนนั้นเป็นสิ่งที่ดี พระราชนิพนธ์ทร้อยกรอง  
 “โคลงสุภาษิต (Aide-toi, le ciel t'aidera. ภาษิตของนักปราชญ์ฝรั่งเศส)” กล่าวถึง การงานสิ่งใดหาก  
 ประกอบด้วยความวิริยะก็จะประสบผลสำเร็จได้ไม่ต้องรอผู้ใดช่วยเหลือ ดังนี้

๐ คนพาลจิตมากด้วย ฤศยา  
 ผู้อื่นได้ลาภยศ บ่นอู้  
 แท้ควรจะคิดมา นะหนัก ขึ้นแฮ  
 ประกอบกิจการสู้ เพื่อนบ้างลี้ดี  
 ๐ ผู้ที่อุสาหะ พากเพียร  
 ผู้ใหญ่ท่านเห็นความ ชอบแล้ว  
 ก็คงไม่ต้องเรียน ร้องรบ กวนเลย  
 บ่าเหน็จคงไม่แคล้ว คลาดพันตนไป  
 ๐ ใครประกอบกิจด้วย ชยัน  
 เปรียบประหนึ่งช่วยตน ถึงลาภ  
 ผู้ใหญ่ก็ยอมพลัน อนุเคราะห์  
 เพราะท่านก็ยอมทราบ ว่าใช้ได้จริง ๆ  
 (ดุสิตสมิต เล่ม 2 ฉบับ 19, 2461: 128)

พระองค์ทรงกระตุ้นให้คิดและตั้งใจทำงาน ด้วยความมานะและความเพียร  
 แทนที่จะริษยาคนอื่นที่ได้ลาภยศ ผู้ใดก็ตามที่มีความขยันขันแข็ง ผู้บังคับบัญชาย่อมมองเห็นการกระทำนั้นและ  
 ยอมสนับสนุน และส่งเสริม ล้วนเป็นสิ่งที่พึงนำพาตนเองไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองในชีวิตการงาน

## 7. ทัศนะเกี่ยวกับความรัก

ความรักเป็นสิ่งสำคัญในชีวิตมนุษย์ ความรู้สึกในด้านความรักย่อมมีอิทธิพลต่อการปฏิบัติตน อันเกิด  
 จากความรู้สึกที่ต้องการแสดงให้ผู้เป็นที่รักได้รับรู้และเข้าใจอย่างชัดเจน ดังพระราชนิพนธ์ทร้อยกรอง  
 “กลอนพระราชทานแด่พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวัลภาเทวี” ทรงรำพันความรักยากที่จะลืมได้ต่อพระว  
 รวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวัลภาเทวี ดังนี้

◦ นาฏกะ กลอนนี้ ฉันมีจิต  
 ขอรุทศ แต่มิ่ง มารตรี  
 ผู้ยอด เสน่หา นารี  
 วัลภา เทวี คู่ชีวิต  
 ขอให้หล่อน รับพลี ไฉนตรีจิต  
 เป็นพยาน ความรัก สัมครม้น  
 เปรียบเหมือนแหวน แทนรัก พุชยันต์  
 ให้จอมขวัญ ศกุน ตลาไซร์  
 แต่ผิดกัน ตัวฉัน ไฉนหล่อน  
 จนสาคร เหือดแห้ง ไฉนแรงไหล  
 จนตะวัน เดือนดับ ลับโลกไป  
 จะรัดจอต ยอดใจ จนวันตาย

(พระมหาธีรราชเจ้า, 2515: 221)

เช่นเดียวกับพระราชนิพนธ์หรือกรอง “กลอนพระราชทานพระนางเธอ พระองค์เจ้าลักษมีลาวัณ” ทรงรำพันความรักต่อพระนางเธอ พระองค์เจ้าลักษมีลาวัณ ดังนี้

◦ นิ่งค่านิ่ง ถึงน่อง ผู้ต้องจิต  
 แม่มิ่งมิตร ยอดรัก ลักษมี  
 ความรักรุก ทุกทิวา และราตรี  
 บ่ได้มี สร้างรัก ลักเวลา  
 ในกลางวัน สุริยัน แล่งกระจ่าง  
 เห็นหน้าน้อง ฟองกลาง หว่างเวหา  
 ยามราตรี พี่พินิจ พิศนภา  
 ก็เห็นหน้า โคมตรู อยู่แทนจันทร์

.....  
 นึกถึงตา วนิดา เมื่อแลจับ  
 นึกถึงโอษฐ์ ยิ้มรับ สำรวลพี่  
 นึกถึงแก้ม นางแหล้ม ราวสุรีย์  
 นึกถึงองค์ ราวลาลี ที่น้อมนวล  
 เมื่อยามกอด ยอดชีวิต ดิดุรา  
 ชื่นนาสา สุดดอม กลิ่นหอมทวน  
 จุมพิชโอษฐ์ ราวโภช นาชวน  
 ให้ลิ้มรส เสน่ห์ยวน เข้ากมล

.....  
 ตลอดชาติ มิขอขาด เสน่ห์น้อง  
 ขอประคอง เคียงคู่ ผู้สมศักดิ์

ขอจุมพิต	ชิตอุรา	ยุพาทักดี
ขอจูบกอด	ยอดรัก	รินฤดี
.....		
ต่อแต่นั้น	ขออย่ามี	จิตสงสัย
ไม่ขอไกล	โฉมตรู	ผู้จอมขวัญ
ขอเอารัก	ผู้รัก	สมัครกัน
จนกระทั่ง	ชีวิต	พิบรลลย

(พระมหาธีรราชเจ้า, 2515: 222-223)

ทัศนะด้านความรักของพระองค์ เป็นความรักที่สามารถแสดงอาณาภาพที่สร้างสรรค์สิ่งต่างๆ ให้เกิดขึ้นภายในจิตใจของพระองค์ ในการแสดงความคิดถึง ความสุขที่ได้เชยชมนางอันเป็นที่รัก พระองค์ทรงแสดงให้เห็นว่าเป็นคนที่รักใคร่รักจริง

จากพระราชนิพนธ์บทร้อยกรอง “กลอนพระราชทานพระนางเจ้าสุวัทนา พระวรราชเทวี” ทรงอวยพรเนื่องในวันพระชนมายุครบ ๒๐ พรรษา ดังนี้

ขอเดชะ	พระคุณ	แห่งตรัยรัตน์
คุ้มสุ-	วัทนา	เฉลิมศรี
โปรดบันดาล	สารพัด	สวัสดิ์
พร้อมพระพร	ทั้งสี่	ทวีคุณ
ขออายุ	ยืนไป	ไร้โรค
เสริมโคลก	โชคดี	อย่ามีสูญญ
ขอวรรณะ	เรื่องรอง	พ่องไพบุลย์
เหมือนแสงสุริย์ส่องงาม	ยามอุทัย	
ขอสุขจง	คงอยู่	มิรู้วาย
โศกสลาย	ทุกข์	อย่ากรายใกล้
ขอพลัง	พรั่งพร้อม	ประนอมใน
กายและใจ	รำเรง	บันเทิงดี
ยศจมี	ยิ่งยวด	อย่าชวดยศ
ศรีสง่า	ปรากฏ	อย่าหมดศรี
เกียรติคุณ	เผยแพร่	แพร่เกียรติ
เจริญถ้วน	มวลกวี	เจริญเทอญ ฯ

(พระมหาธีรราชเจ้า, 2515: 226)

พระองค์ทรงแสดงความปรารถนาดีต่อคนที่รัก โดยทรงอวยพรให้นางอันเป็นที่รัก ให้มีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง ให้มีความสุขกายสบายใจ มียศศักดิ์และเกียรติยศชื่อเสียง



นอกจากนี้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแสดงความรักความล้นต่อสุนัขทรงเลี้ยง “ยาหล” ซึ่งแปลงมาจากชื่อตัวละคร “ยาร์เล็ต” มีลักษณะขนสีขาว ลายจุดดำ ดังที่ วรชาติ มีชูบท (2553: 62-72) กล่าวถึง ประวัติของสุนัขทรงเลี้ยงในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ความว่า

ยาหล เป็นสุนัขพันธุ์ลูกผสม แม่เป็นพันธุ์ไทย พ่อเป็นพันธุ์จูก พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อทรงดำรงพระยศเป็น สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร ทรงพบยาหลเมื่อเสด็จพระราชดำเนินในทรงตรวจเรือนำจ้งหวัดนครปฐม จึงทรงขอจากหลวงชัยอาญา (โพธิ์ เคหะนันท์) พระทามะรง หรือ ผู้คุมนักโทษเรือนำ ซึ่งเป็นเจ้าของสุนัข ยาหลมักจะทำหน้าที่เสมือนมหาดเล็กคอยหมอบเฝ้าและตามเสด็จเวลาที่ทรงพระอักษรหรือประทับเสวยพระกระยาหาร หรือทรงกีฬา ยาหลก็จะตามเสด็จไปทุกหนทุกแห่ง และแม้แต่ยามที่เสด็จพระราชดำเนินเลียบทัวเมืองมณฑลที่ห่างไกล จึงได้รับพระราชทานพระมหากรุณาชุบเลี้ยงเยี่ยงมหาดเล็ก ได้รับพระราชทานเข็มขัดหลวงเดิมเป็นรูปพระวชิราวุฒิมงเงินด้ามทองให้แก่ยาหล เป็นเครื่องหมายว่ายาหลได้ถวายตัวเป็นมหาดเล็ก เมื่อเสด็จขึ้นครองราชย์ยังได้โปรดเกล้าฯ พระราชทานเหรียญราชรุจิและเสมาอักษรพระบรมนามภิไธยย่อ ว.ป.ร. ทองคำ นอกจากนั้นทำแผ่นทองคำลงยา มีตัวอักษรสีดำจารึกข้อความว่า “ฉันชื่อยาหล เป็นสุนัขของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และเมื่อทรงริเริ่มการเรียไร้อ้อเรือรบ “พระร่วง” ยาหล ก็มีชื่อบริจาคเงินสมทบ ๑๐๐ บาท ทั้งยังโปรดให้จัดทำแผ่นโฆษณาเรียไร้อ้อขนาดใหญ่ โดยมีภาพยาหลนั่งยก ๒ ขาหน้าประกอบ พร้อมข้อความว่า “ฉันออกเงินช่วยซื้อเรือรบพระร่วง ๑๐๐.๐๐ บาท” ทำให้มหาดเล็กบางคนเกิดความหมั่นไส้ และคอยหาเหตุกลั่นแกล้งยาหลอยู่เสมอ จนกระทั่ง ยาหลได้เล็ดลอดออกหนีเที่ยวนอกพระราชฐานเมื่อค่ำวันศุกร์ที่ ๑๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๕๖ นั้นเองที่ทำให้ยาหลต้องประสบภัยถึงชีวิต นำความวิบวาทโหม่นสมาสู่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวไม่น้อย ไม่ปรากฏว่ามีรับสั่งหรือทรงสงสัยว่าผู้ใดเป็นผู้ทำร้ายยาหล หากแต่โปรดเกล้าฯ ให้ช่างทำหีบไม้แกะสลักกลวงรักปิดทองบรรจุศพยาหลนำขึ้นรถไฟกลับไปยังบ้านเกิดที่นครปฐม จัดงานพระราชทานเพลิงศพในงานโปรดเกล้าฯ พระราชทานผ้าเช็ดหน้าสีขาวตรงกลางพิมพ์ภาพยาหล ต่อมาได้โปรดเกล้าฯ ให้หล่อรูปยาหลด้วยทองแดงทำเป็นอนุสาวรีย์ไว้ที่หน้าพระตำหนักเขล ต่อมาพระราชทานนามใหม่ว่า “พระตำหนักชาลิมงคลอาสน์”

พระองค์ทรงมีทัศนะที่เชิดชูความจงรักภักดี ความซื่อสัตย์ของยาหลที่ได้รับใช้ได้เบื้องพระยุคลบาท เช่นเดียวกับข้าราชการบริพารทั้งหลายมีต่อพระองค์ แม้จะเป็นเพียงสุนัขทรงเลี้ยงแต่พระองค์ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณชุบเลี้ยงมาตั้งแต่ยังไม่หย่านมจนกระทั่งเติบโตใหญ่ ทำให้เกิดความผูกพันเป็นอย่างยิ่ง พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทาน “บทกลอนพระราชนิพนธ์แสดงความอาลัยรัก” ไว้ที่ฐานอนุสาวรีย์ ดังนี้

อนุสาวรีย์นี้เตือนจิต	ให้กุศโลบายถึงสหาย
โอ้อาลัยใจจู่อยู่ไม่วาย	กูเจ็บคล้ายศรศักดิ์ปักอุรา
ยากที่ใครเขาจะเห็นหัวอกกู	เพราะเขาดูเพื่อนเห็นแต่เป็นหมา
เขาดูแต่เปลือกนอกแห่งกายา	ไม่เห็นลึกตริกตรึงดวงใจ
เพื่อนเป็นมิตรชิดกูอยู่เป็นนิรันดร์	จะหามิตรเหมือนเจ้าที่ไหนได้
ทุกทิวาราตรีไม่มีไกล	กูไปไหนเจ้าเคยเป็นเพื่อนทาง
ช่างจงรักภักดีไม่มีหย่อน	จะนั่งนอนยืนเดินไม่เห็นห่าง

ถึงยามกินเคยกินกับกูปกลาง	ถึงยามนอนนอนข้างไม่ห่างไกล
อันตัวเพื่อนเหมือนมนุษย์สุจริต	จะผิดอยู่แต่เพียงพูดไม่ได้
แต่เมื่อกูไครรู้ความในใจ	ก็มองดูรู้ได้ในดวงตา
ไอ้ออกกูดูเพื่อนอยู่หลังดหลัง	เพื่อนมาพลัดพรากไปไม่เห็นหน้า
กูผลอผลอกก็ชะง้อเผื่อเพื่อนมา	เสียงกุกกักก็ผวาตั้งตามอง
อันความตายเป็นธรรมดาโลก	กูดุยากตัดความโศกกลมหมอง
นี่เพื่อนตายเพราะผู้ร้ายมันมุ่งปอง	เอาปืนจ้องสังหารผลาญชีวิต
เพื่อนหมอดม้วยด้วยมือทุรชน	เอารูปคนสวมใส่คลุมใจผี
เป็นคนจริงหรือจะปราศซึ่งปราณี	นี่ราชาสอปริยปราศเมตตา
มันยิ่งเพื่อนเหมือนกูปลอยถูกด้วย	แทบจะม้วยชีวิบลิ้นสังขาร์
จะหาเพื่อนเหมือนเจ้าที่ไหนมา	ข้าอุราอาลัยไม่วายวัน
เมื่อยามมีชีวิตสนิทใจ	ยามบรรลัถลับลวงดวงใจสิ้น
ด้วยอำนาจจงรักภักดีนั้น	ขอให้เพื่อนขึ้นสวรรค์ล้ำาญมรณ
ถึงจะมีหมาอันมาแทนที่	กูก็รักเพื่อนนี้เป็นปฐม
ที่ไหนเล่าจะสนิทและชิดชม	ที่ไหนเล่าจะนิยมเท่าเพื่อนรัก
ถึงแม้จะไม่มีรูปนี้ไว้	รูปเพื่อนฝังดวงใจกุดระหนก
แต่รูปนี้ไว้เป็นพยานรัก	ให้ประจักษ์แก่คนผู้เมตรี
เพื่อนเป็นเยี่ยมอย่างมิตรสนิทยิ่ง	ภักดีจริงต่อกูอยู่เต็มที
แม้คนใดเป็นไต่อย่างเพื่อนนี้	ก็ควรนับว่าดีที่สุดเอย ฯ

(เกิร์ตพศาวดาร รัชกาลที่ 6, 2535: 71-72)

นอกจากนั้นมีบทร้อยกรองที่ไม่ปรากฏการแสดงทัศนะด้านใดด้านหนึ่งอย่างชัดเจน แต่มุ่งแต่งตามชนบทของนิราศ คือ ลักระวาชชายทะเล บทพระราชนิพนธ์บทร้อยกรองขนาดสั้นในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่กล่าวมาข้างต้นก่อให้เกิดความสวยงามของธรรมชาติที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงกล่าวถึงส่วนหนึ่งเป็นการเดินทางด้วยกระบวนเรือพระที่นั่ง

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงกล่าวชมธรรมชาติที่สร้างความสวยงามในจิตใจ ซึ่งใช้แนวคิดตามชนบทของนิราศเมื่อจากนางอันเป็นที่รัก พระองค์ทรงกล่าวถึงบรรยากาศของธรรมชาติทำให้พบความงามที่มีความบริสุทธิ์ของพระจันทร์ ในบทพระราชนิพนธ์ **“ลักระวาชชายทะเล”** ทรงพรรณนาถึงความงามของพระจันทร์ ดังนี้

- ลักระวาจันทร์หรือแรมแจ่มกระจ่าง      จับนงาจ็เรืองระยับรับแสงขาว
- จับสาครเคลื่อนพลอยพะพ้อยพราว      แสงสกาขาวกับเงินน้ำเพลิงพิศ

(ลักระวาชชายทะเล, 2517: 61)

พระองค์ทรงชื่นชมความงามแสงของพระจันทร์มีสีส้มที่ “อแรมแจ่มกระจ่าง” บรรยากาศเช่นนั้นน่าจะเป็นในช่วงข้างขึ้นหรือเป็นคืนพระจันทร์เต็มดวง เพราะแสงของพระจันทร์สว่างทั้งท้องฟ้า “เรื่องระยรับแสงขาว” และสว่างไปทั่วท้องทะเล แสงเป็นประกายในท้องทะเลราวกับแสงของ “เงิน” ทรงพรรณนาบรรยากาศสถานที่นั้นช่างมีความงามอันบริสุทธิ์ของธรรมชาติอย่างแท้จริง

นอกจากนี้พระองค์ยังทรงกล่าวถึงถ้อยคำกล่าวเยินยอที่ฟังแล้วไม่ควรไวใจ ดังตัวอย่าง

- |                               |                          |
|-------------------------------|--------------------------|
| ๑ ลักวาฟงชานพุดด้านดื้อ       | จะเชื่อใจได้หรือน่าสงสัย |
| อาบทะเลแล้วต้องล้างร่างกายไซ้ | มาพุดยอล้อใจก็ปานกัน     |
| ยามสบายที่ชายทะเลนี้          | ก็ทำที่เป็นนิยมชมติฉัน   |
| พอกลับกรุงก็คงยุ่งพัลวัน      | หาอันชมแก้คันน้ำเค็มเอย  |

(สักระวาชายทะเล, 2517: 63)

กล่าวโดยสรุปทัศนะของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พยายามยกระดับจิตใจของบุคคลให้มีความรักและศรัทธาในชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ การยอมรับและมองโลกที่ปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมจากสภาพที่เปลี่ยนไปของชายหญิง โดยใช้หลักธรรมในพุทธศาสนาในการปฏิบัติหน้าที่การงาน การสนับสนุนการทำหน้าที่ด้วยความสมัครสมานสามัคคี การเสียสละชีวิตเพื่อป้องกันประเทศ รวมทั้งความเชื่อด้านการสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ช่วยในการรักษาความเป็นไทยอย่างยั่งยืน ด้วยวิธีการที่ทรงเตือนสติให้คิด การยกย่องชื่นชม เน้นย้ำให้จดจำและการเชิญชวนให้ปฏิบัติ ดังจะกล่าวไว้ในบทต่อไป

สรุปจากการศึกษาทัศนะในพระราชนิพนธ์หรือทรงขนาดสั้นในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พบว่า มีทัศนะที่ปรากฏ 7 ทัศนะ ได้แก่ ทัศนะเกี่ยวกับการสร้างความเป็นชาติไทย ศึกษาทัศนะเกี่ยวกับการสร้างความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ ยึดมั่นในพระพุทธศาสนา ความรักและหวงแหนชาติบ้านเมือง ทัศนะในการสร้างเกียรติภูมิของชาติไทย ศึกษาทัศนะเกี่ยวกับการสร้างความมั่นคงภายในประเทศ และการทำให้นานาประเทศยอมรับ ทัศนะเกี่ยวกับคุณลักษณะของประชาชน ศึกษาทัศนะเกี่ยวกับการเคารพผู้บังคับบัญชา และการมีความกตัญญูกตเวที ทัศนะเกี่ยวกับสถานภาพและบทบาทของหญิงชาย ศึกษาทัศนะเกี่ยวกับความเป็นลูกผู้ชายและลักษณะของสตรีไทย ทัศนะความเชื่อต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทัศนะเกี่ยวกับด้านคุณธรรม ศึกษาทัศนะเกี่ยวกับความเป็นผู้นำที่มีคุณธรรม การรักษาคำมั่นสัญญา ความรับผิดชอบและการเสียสละ รักพวกพ้องเพื่อนฝูง ความเคารพต่อกฎหมายบ้านเมือง ความตระหนักรู้ในหน้าที่ของตน และทัศนะเกี่ยวกับความรัก

## บทที่ 5

# กลวิธีการประพันธ์พระราชนิพนธ์บทร้อยกรองขนาดสั้น ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงถ่ายทอดความรู้สึกรื่นเริงคิด ข้อเท็จจริงหรือเรื่องราวต่างๆ ลงในบทร้อยกรองขนาดสั้นด้วยการใช้ถ้อยคำภาษาที่ประณีต ไพเราะ มีความหมายที่ลึกซึ้งตามทัศนะ ความรู้ และจากประสบการณ์ของพระองค์ได้อย่างมีศิลปะและดึงดูดใจผู้อ่าน จากการศึกษาพระราชนิพนธ์บทร้อยกรองขนาดสั้นในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวพบว่ามีการประพันธ์แบ่งออกได้เป็น 2 กลวิธีหลัก ได้แก่ กลวิธีด้านการนำเสนอ และกลวิธีด้านการใช้ภาษา

### 1. กลวิธีด้านการนำเสนอ

- 1.1 การกล่าวแบบตรงไปตรงมา
- 1.2 ใช้วิธียกตัวอย่าง
- 1.3 ใช้วิธีการเปรียบเทียบ
- 1.4 การเสียดสีประชดประชัน
- 1.5 การใช้นิทาน
- 1.6 การใช้สัญลักษณ์

### 2. กลวิธีด้านการใช้ภาษา

- 2.1 การสร้างความงามด้านเสียง
- 2.2 การสร้างภาพพจน์

## 1. กลวิธีด้านการนำเสนอ

### 1.1 การกล่าวแบบตรงไปตรงมา

เป็นการเลือกใช้คำที่จะทำให้เกิดความรู้สึกด้านประสาทสัมผัส ทั้งห้า คือ รูป รส กลิ่น เสียง และสัมผัส ทำให้ผู้อื่นได้ทราบและเข้าใจความหมายของคำโดยตรง พระองค์ทรงใช้วิธีนี้ในรูปแบบของการแสดงความรู้สึกนึกคิดของพระองค์เอง การนำเสนอตามลำดับของเหตุและผล การโน้มน้าวหรือเชิญชวน โดยแบ่งออกเป็นกลวิธีต่างๆ ดังนี้

#### 1.1.1 การแสดงความรู้สึกนึกคิดของพระองค์เอง

พระองค์ทรงได้ถ่ายทอดความรู้สึกที่ต้องการแสดงออกมาให้ผู้อ่านได้รับทราบถึงความรู้สึกโดยตรงของพระองค์ซึ่งมีทั้งที่บ่งบอกถึงความสุข และความทุกข์ผ่านบทร้อยกรองขนาดสั้นเป็นไปตามสถานการณ์ นอกจากนี้พระองค์ซึ่งทรงเป็นตัวแทนของคณะหนังสือพิมพ์ดุสิตสมิตแสดงความรู้สึกอาลัยอาวรณ์ที่จะต้องเลิกกิจการของเมืองดุสิตธานี ด้วยมีภารกิจในการปกครองบ้านเมือง รวมทั้งการดูแลกิจกรรมของเสือป่า

มากยิ่งขึ้น ดังพระราชนิพนธ์หรือยกทรง “สั่งเมือง” กล่าวถึง ความอาลัยในกิจการของเมืองจำลองดุสิตธานี ดังนี้

#### โคลง

- |                  |                |
|------------------|----------------|
| • ดุสิตสมิตไว้   | อาลัย          |
| ด้วยว่าจะต้องไคล | คลาดแคล้ว      |
| จากดุสิตไปไกล    | นานกลับ        |
| จะจากกันเสียแล้ว | อกไอ้เสียตาย ฯ |

#### กาพย์

- |                      |                     |
|----------------------|---------------------|
| • คณะดุสิตสมิต       | รำพึงคิดเพราะอาลัย  |
| ด้วยว่าจะต้องไกล     | เมืองดุสิตธานี      |
| • เสียแรงอุตสาห์มุ่ง | และบำรุงมานานปี     |
| จำเป็น ณ คราวนี้     | จะต้องจากต้องลาจร   |
| • อนิจจาบุริ้งาม     | หทัยหวามอยู่รอน ๆ   |
| จากไปใจสะท้อน        | แทบจะสิ้นสมประดี    |
| • เสียตายพระราชวัง   | สะพริบพริ้งงามโสภี  |
| จากไปให้ทวี          | วิโยคแสนระกำทรวง    |
| • โอนนครศาลา         | อนิจจาจักโรยร่วง    |
| อาลัยฤทัยห่วง        | ใครจะอยู่บำรุงกัน   |
| • อนิจจาที่ทำการ     | รัฐบาลวิจิตรสวรรค   |
| จากไปใจตื่นตัน       | เด่นตึกๆ นึกเสียตาย |

(ดุสิตสมิต เล่ม 1 ฉบับ 5, 2461: 130)

พระองค์ทรงแสดงความอาลัยอย่างสุดซึ้ง โดยใช้คำที่มีน้ำเสียงที่เศร้าสร้อยว่า “อนิจจา” ซึ่งพยายามที่จะเลือกสรรใช้คำที่มีความหมายที่ลึกซึ้ง “สิ้นสมประดี, ระกำทรวง” แสดงให้เห็นว่า พระองค์ทรงรู้สึกที่เจ็บช้ำที่จะต้องจากกิจการงานที่พระองค์และคณะดุสิตสมิตช่วยกันสร้างมา ดังเช่น “บุริ้งาม , พระราชวัง , นาคศาลา , ที่ทำการรัฐบาล” ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนเป็นผลงานที่ภาคภูมิใจของพระองค์ และการใช้โวหารเลียนเสียงธรรมชาติการเต้นของหัวใจ “เด่นตึกๆ” เพื่อแสดงอาการของความเสียดายอย่างสุดซึ้ง ทรงบอกสาเหตุของการเลิกกิจกรรมด้วยติดภารกิจการซ่อมรถกองเสือป่า ดังนี้

- |                       |                    |
|-----------------------|--------------------|
| • ขึ้นชื่อว่าเป็นไทย  | ต้องมีใจนกรบมัน    |
| เลือดเนื้อทั้งปวงนั้น | ถวายไว้เป็นราชพลี  |
| • อันการไปซ่อมรถ      | เราประสบนานๆ ที่   |
| หนึ่งครั้งต่อหนึ่งปี  | ควรแล้วหรือจะไม่ไป |

(ดุสิตสมิต เล่ม 1 ฉบับ 5, 2461: 130)

พระองค์ทรงบรรยายให้เข้าใจอย่างง่าย ๆ ถึงสาเหตุที่จำเป็นจะต้องปิดกิจการอุตสาหกรรมนี้ เนื่องจากไม่มีเวลาดูแล เพราะต้องไปซ่อมรถเตรียมตัวป้องกันภัยภายในบ้านเมือง หรืออาจเกิดจากการถูกต่อว่าในการจัดเมืองอุตสาหกรรมนี้ว่าเป็นการละเล่นส่วนพระองค์ก็ได้มีประโยชน์อันใดเป็นขึ้นเป็นอัน

### 1.1.2 การนำเสนอตามลำดับของเหตุและผล

การเขียนนำเสนอตามลำดับของเหตุและผลเป็นการอธิบายพระราชดำริอันเป็นแนวคิดของพระองค์ที่ต้องการเรียบเรียงออกมาให้บุคคลทั่วไปได้รับทราบ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชนิพนธ์ที่แสดงให้เห็นเนื้อหาของความเป็นเหตุเป็นผลในการปฏิบัติตน เพื่อยึดถือเป็นแนวทางในการทำงานและการดำเนินชีวิต ดังพระราชนิพนธ์บทร้อยกรอง “แก้วเก้าเนาวรัตน์ล้ำ” ซึ่งเป็นโคลงบทส่งท้ายพระบรมราโชวาทปลูกใจเสือป่า กล่าวถึง การเลือกคบหากับผู้ที่ยึดถือความสัตย์ ดังนี้

- |                        |                 |
|------------------------|-----------------|
| ◦ แก้วเก้าเนาวรัตน์ล้ำ | อาภรณ์ เฟอร์แล  |
| แต่งแต่ภายนอกสลอน      | สลับสล้าง       |
| ความสัตย์อลงกรณ        | กระพัดจิตร      |
| โจระอาจเอื้อมล้าง      | ลอบลวงไปไหน ฯ   |
| ◦ ผู้ใดมีสัตย์คุ่ม     | ครองจิตร        |
| ควรคบคู่ชีวิต          | มันไว้          |
| ผู้ใดไปตั้งนิตย        | ในสัตย์ ธรรมนา  |
| ควรหลีกเลี่ยงให้       | ห่างแมนเดียรฉาน |
| ◦ ชนชาวยุชาติชื่อเชื้อ | ชาวไทย          |
| เป็นเผ่าชนกไกร         | กาจกล้า         |
| ถือสัตย์มัดตรึงใจ      | เสือป่า ไว้เทอญ |
| ไทยจักคงอยู่คู่ฟ้า     | แหล่งหล้าฤาฉาว  |

(พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2506: 11)

พระองค์ทรงใช้คำเปรียบเทียบระหว่าง “แก้วเนาวรัตน์” ที่มีความสวยงามนำมาประดับทำให้ร่างกายภายนอกนั้นแม้จะดูสวยงาม โดยให้เหตุผลว่าความงามที่แท้จริงในจิตใจ คือ “ความสัตย์” ซึ่งไม่มีผู้ใดที่จะลักขโมยไปจากตัวของเราได้ ดังนั้น พระองค์ทรงสนับสนุนให้เลือกคบค้ากับผู้ที่มีคำสัตย์ประดับอยู่ในจิตใจ ทรงเลือกใช้คำที่มีความหมายลึกซึ้งว่า “คู่ชีวิต” หมายถึง ผู้ใดที่รักษาคำมั่นสัญญากับผู้อื่นควรรักษาความสัตย์ให้อยู่คู่กับชีวิตตลอดไป และพึงหลีกเลี่ยงผู้ที่ไม่มีความสัตย์ โดยใช้คำพหูพจน์ คือ “เดียรฉาน” เป็นคำที่ถูกผู้ที่ไม่มีความสัตย์เปรียบได้กับสัตว์เดรัจฉานนั้น หมายถึง ผู้ไม่มีปัญญาเหมือนดังมนุษย์ และผลของการรักษาคำสัตย์ ซึ่งเป็นสิ่งที่บรรพบุรุษไทยได้ยึดถือปฏิบัติมาตลอดทำให้ชื่อเสียงยังคงอยู่และเป็นที่ยึดถือของคนทั่วไป เช่นเดียวกับบทท้ายในพระราชนิพนธ์บทร้อยกรอง “สยามานุสสติ” กล่าวถึง การสร้างความตระหนักในการปกป้องบ้านเมือง ดังนี้

◦ ไครรานไครรุกดาว	แดนไทย
ไทยรบจนสุขใจ	ชาติดิน
เสียนเนื้อเลือดหลังไหล	ยอมสละ สิ้นแล
เสียชีพไปเสียสิ้น	ชื่อก้องเกียรติงาม
◦ หากสยามยังอยู่ยั้ง	ยืนยง
เราก็เหมือนอยู่คง	ชีพด้วย
หากสยามพินาศลง	ไทยอยู่ ได้ฤ
เราก็เหมือนมอดม้วย	หมดสิ้นสกุลไทย ฯ

(โคลงสุภาษิต, 2520: 104)

พระองค์ทรงบรรยายให้เหตุผลในการสร้างความตระหนักให้กับบุคคลทั่วไปในการคิดป้องกันประเทศให้พ้นจากภัยที่ถูกคุกคาม จึงให้เหตุผลว่า “หากสยามยังอยู่ยั้ง , เราก็เหมือนอยู่คง” ทรงใช้คำว่า “เรา” อันหมายถึง คนไทยก็สามารถอาศัยอยู่ได้ในประเทศ แต่ถ้าหากไม่คิดปกป้องก็อาจจะทำให้บ้านเมืองถึงแก่กาลพินาศ จึงทรงตั้งคำถามที่ไม่ต้องการคำตอบว่า “ไทยอยู่ ได้ฤ” เพื่อให้ทุกคนตระหนักความเป็นไปของบ้านเมือง พร้อมกับเน้นย้ำความรู้สึกแค้นเคืองจริงจัง “หมดสิ้นสกุลไทย” อาจจะไม่มีเหลือแม้แต่เผ่าพันธุ์ไทย

พระราชนิพนธ์บทร้อยกรอง เรื่อง **“ปีใหม่ พ.ศ. ๒๔๖๒”** กล่าวถึง สิ่งที่พึงกระทำในช่วงวันขึ้นปีใหม่ ดังนี้

◦ บัดนี้ประจวบวา	ระดีถีประเดิมใหม่
แห่งพระชะการใจ	ลิกีควรคะนึ่งงาม
◦ กิจที่ประเดิมแล้ว	ละก็ควรจะต่อตาม
จนกว่าจะถึงความ	ประลุล่วงสัมฤทธิ์ดี
◦ สิ่งใดจะบกพร่อง	ก็จะต้องประสมมี
จิตมานะเพิ่มพื	ริยะให้ประริบูรณ์
◦ สิ่งใดมิได้ริ	ก็จำกัดริประกันสูญ
ริบเริ่มและเพิ่มพูน	ศุภะกิจบ่เบยลด
◦ เอาบาระมืองค์	ปิยะวาทะทรงยศ
กันเกศประดุจกลด	สิระร่วมมะโนเย็น
◦ เอาเดชะไตรรัตน์	สิริวัฒนาเป็น
เกราะกันอริเห็น	ปมิกล้ำจะกล้ากลาย

(ดุสิตสมิต เล่ม 2 ฉบับ 17, 2461: 85)

พระองค์ทรงซ้ำคำว่า “สิ่งใดจะบกพร่อง หรือ สิ่งใดมิได้ริ” เพื่อต้องการสื่อให้เห็นสิ่งที่พึงจะต้องกระทำ อันเป็นการนำเสนอสาเหตุของปัญหาที่พึงแก้ไขในสิ่งที่บกพร่องและสิ่งที่ยังไม่เริ่มกระทำก็ควรที่จะกระทำ เพื่อเป็นการส่งเสริมให้เกิดผลของการกระทำ โดยใช้คำที่แสดงภาพ “ประริบูรณ์, ริบเริ่มและ

เพิ่มพูน” เป็นการเติมเต็มให้กับการดำเนินชีวิตอย่างเต็มรูปแบบในวันขึ้นปีใหม่ ทรงใช้อุปมาโวหารในการเปรียบเทียบพระบารมีกับ “กลด” ที่ให้ความร่มเย็น และอุปลักษณะโวหารในการเปรียบเทียบอำนาจของพระรัตนตรัยกับ “เกราะ” ที่สามารถป้องกันศัตรูได้

### 1.1.3 การโน้มน้าวหรือเชิญชวน

เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นองค์พระประมุขของประเทศการถ่ายทอดความคิดย่อมแสดงออกมากในด้านการปกครองบ้านเมืองให้สงบสุข เมื่อพระองค์ทรงต้องการให้ราษฎรรับรู้ความรู้สึกของตน จึงทรงถ่ายทอดความรู้สึกในการโน้มน้าวหรือเชิญชวนดังกล่าวลงในบทร้อยกรองขนาดสั้น ดังพระราชนิพนธ์บทร้อยกรอง เรื่อง “ว่าด้วยกำลังของบ้านเมือง” กล่าวถึง ชาวไทยเป็นบุคคลที่ควรที่จะรักชาติยิ่งกว่าชีวิต ดังนี้

- |                           |                             |
|---------------------------|-----------------------------|
| • ชาวเราไม่ยอมใครง่ายง่าย | จะสู้ตายดีกว่าเป็นแมนั่น    |
| เต็มใจยอมสละชีวิต         | ฉับพลันเป็นพลีราชา          |
| อย่าให้ว่าเกิดมาเสียชาติ  | อย่าให้ว่าเราลาดเป็นชาติข้า |
| ให้ว่าเป็นทหารชาญคักดา    | ให้ว่ากล้าสมเป็นลูกผู้ชาย   |
- (เสือบา, 2511: 45)

พระองค์ทรงใช้คำว่า “ชาวเรา” เป็นการสร้างสื่อความคิดให้กับผู้อ่านได้เข้าใจง่าย เป็นผู้ที่มิใช่เชื้อชาติไทย มีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ เป็นผู้รักในเกียรติยศ ยอมที่จะเสียสละชีวิตในการปกป้องประเทศชาติโดยการใช้คำปลุกเร้าความรู้สึกว่า “เต็มใจยอมสละชีวิต” เป็นการแสดงการถวายความจงรักภักดีแด่พระราช “เป็นพลีราชา” ทรงซ้ำคำที่เน้นย้ำความรู้สึก “ให้ว่า” ในข้อที่ควรปฏิบัติ และ “อย่าให้” ในข้อที่ไม่ควรปฏิบัติของผู้เป็นทหารในสวนพระองค์ที่จะต้องมีความกล้าหาญ และความเป็นลูกผู้ชาย อันหมายถึงผู้ที่มีความเสียสละความสุขส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

การสื่อสารเนื้อหาในบทร้อยกรองขนาดสั้นให้ผู้อ่านได้เข้าใจอย่างลึกซึ้ง จำเป็นต้องสร้างเนื้อหาที่มีข้อความที่เป็นข้อคิด ดังพระราชนิพนธ์บทร้อยกรอง “ขอชวนสหายให้มิ” กล่าวถึง การเชิญชวนให้ประชาชนร่วมกันปฏิบัติตามหลักธรรม และจะได้รับความสุขสวัสดิ์ในชีวิตเป็นตอบแทน ดังนี้

- |                           |               |
|---------------------------|---------------|
| • สามแก้วประเสริฐเลิศกว่า | กับจิตก็จำ    |
| จักสมถวิลยินดี            |               |
| รักษาสุจริต ณ ตรี         | ทวารถ้วนจักมี |
| ศรีสุขสวัสดิ์วัฒนา        |               |
| กุศลกรรมบถรักษา           | อีกทั้งมาตา   |
| ปิตุปฏฐานธำรง             |               |



ทั้งเกียรติยศศักดิ์จักษง ยืนอายุคง  
อีกขวัญบ่ปราศคลาดตน

(ดุสิตสมิต เล่ม 3 ฉบับ 30, 2462: 18-19)

พระองค์ทรงมีพระราชประสงค์ที่จะเชิญชวนให้ทุกคนได้ร่วมปฏิบัติหลักธรรมที่สามารถปฏิบัติได้เป็นประจำคือ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ในองค์ประกอบของพระรัตนตรัย “สามแก้ว ประเสริฐเลิศกำกับจิตก็จำ” เพราะจะช่วยในการกำกับจิตใจให้มีสมาธิ อีกทั้งการรักษาสัจจรัสทั้งกาย วาจา และใจ จะได้พบกับความสุขที่มีความเจริญอย่างยั่งยืน “ศรีสุขสวัสดิ์วัฒนา” การปฏิบัติตามหลักกุศลกรรมบถ 10 และที่สำคัญในชีวิตคือ การแสดงความกตัญญูต่อบิดามารดา หากผู้ใดปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอจะทำให้เป็นผู้มีเกียรติยศ อายุยืนยาวและมีขวัญอยู่กับตนเองเสมอ

จะเห็นได้ว่าพระองค์ทรงแสดงความรู้สึก บอกความเป็นเหตุเป็นผล และการเชิญชวนของพระองค์โดยใช้คำที่มีความหมายที่ลึกซึ้งที่เน้นย้ำต่ออารมณ์และความรู้สึก และการซ้ำคำที่ต้องการเน้นให้เห็นภารกิจที่ต้องปฏิบัติและไม่ต้องการให้ปฏิบัติ และใช้โวหารในการเปรียบสิ่งที่คุณค่าของชีวิต คือ อุปมา โวหารและอุปลักษณ์โวหารตามลำดับ

## 1.2 ใช้วิธียกตัวอย่าง

บทพระราชนิพนธ์ขนาดสั้นปรากฏให้เห็นถึงกลวิธีการนำเสนอเนื้อหาของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงใช้วิธีในการยกตัวอย่างในรูปแบบของการยกตัวอย่างบุคคลและยกตัวอย่างวรรณคดี เพื่อช่วยให้เห็นความกระจ่างชัดของเนื้อหา ซึ่งปรากฏในหัวข้อต่อไปนี้

### 1.2.1 ยกตัวอย่างบุคคล

จากพระราชนิพนธ์บทร้อยกรอง “กาพย์ห่อโคลงสุภาภิต (พรหมชาติ มาตาปิตะโร)” พระองค์ทรงกล่าวถึงคุณของพระราชมารดาของพระองค์ว่าเป็นแบบอย่างที่ดีแก่สตรีทั่วไป ดังนี้

- พระเกียรติเกริกหล้า ถึงนานาประเทศฟุ้ง  
เฟื่องนามสยามรุ่ง เรื่องเพราะพระชนนี
- พระเสด็จสู่สวรรคต ณช่วงชั้นใดก็ดี  
ขอพระบารมี คงอยู่ครองผองชาวไทย
- พระองค์ทรงเปนเยี่ยง สำหรับเนียงนารีให้  
ดำเนินจำเริญไป ตามรอยแห่งพระบาท
- พระองค์ล่วงลับแล้ว พระคุณแผ้วผ่องโลกา  
จะฝังยังจิตข้า ไทยทั่วกันจนวันตาย ฯ

(ดุสิตสมิต เล่ม 4 ฉบับพิเศษ, 2462: 158)

พระองค์ทรงบรรยายแสดงความเทิดทูนพระเกียรติของพระราชชนนี คือ สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ (พระนางเจ้าเสาวภาผ่องศรี) เมื่อคราวเสด็จสู่สวรรคาลัย โดยใช้คำราชาศัพท์ที่เหมาะสมกับพระเกียรติพระราชชนนี และทรงยกย่องให้บุคคลทั่วไปปฏิบัติตามแบบอย่างที่ดีโดยใช้คำที่แสดงอาการ “เปิ่นเยี่ยง ,ดำเนินจำเริญ ,ตามรอยพระบาท ” เพื่อให้ประชาชนมีความรู้สึกถึงการแสดงความกตัญญูต่อพระคุณของบุพการีอันเป็นสิ่งที่ดีงามดังคำที่แสดงให้เห็นภาพ “แผ้วผ่องโสภา” แม้จะล่วงลับไปแล้วก็ตาม

การยกตัวอย่างบุคคลมีกลวิธีการนำเสนอโดยวิธีการบรรยายเป็นส่วนใหญ่ ใช้คำที่แสดงอาการ คำที่แสดงให้เห็นภาพ และการกล่าวยกย่องแบบอย่างที่ดีที่ควรประพฤติปฏิบัติตาม

### 1.2.2 ยกตัวอย่างวรรณคดี

วรรณคดีเป็นเอกลักษณ์ที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ของไทย เนื่องจากพระองค์ทรงเห็นความสำคัญในการส่งเสริมการประพันธ์ของไทยให้เจริญรุ่งเรือง จะเห็นได้ว่าในบทพระราชนิพนธ์บางบท พระองค์ทรงยกตัวอย่างเป็นการเปรียบเทียบการนำทัพออกตีสงคราม เปรียบได้กับองค์อวตาร สำหรับเทพดาที่สามารถอวตารได้ก็คือ พระนารายณ์ ทรงเป็นผู้มีฤทธิ์ในการรบ ดังพระราชนิพนธ์หรือกรอง “**ต้อนรับทหารไทย**” กล่าวถึง ทหารไทยที่เปรียบเหมือนกับทหารของพระอวตาร ดังนี้

- ๑๖ เริงร้องซ้องศัพท์ชโย เต็มใจไฟโท่ ต้อนรับสหายนายพล
  - นายนำเร้งเจ้าชาธรณ บ่เสียดายชนม์ พลซ่อนสะอึกตีกราม
  - สมที่เป็นพลพลหาญ ของพระอวตาร ผู้ผ่านพิภพภูมิสยาม
- (ดุสิตสมิต เล่ม 3 ฉบับ 40, 2462: 39)

พระราชนิพนธ์หรือกรอง “**ทหารกลับจากราชการสงคราม**” ทรงกล่าวถึง พระบารมีของพระองค์เปรียบได้กับอำนาจขององค์อวตาร ดังนี้

- แสนยานุภาพหาญ ก็ละลานละลายลง
  - แพ้วเตชะแห่งองค์ อวตารประหารยักษ์
- (ดุสิตสมิต เล่ม 2 ฉบับ 21, 2461: 157)

การยกตัวอย่างวรรณคดีมีกลวิธีนำเสนอเป็นการเล่าเรื่องและการเปรียบเทียบพระองค์เป็นตัวละครในวรรณคดี เพื่อแสดงให้เห็นถึงพระบารมี และพลังอำนาจขององค์อวตารที่ทำให้ได้รับชัยชนะในการสงคราม เป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้กับกองทัพทหาร

### 1.3 การเสียดสีประชดประชัน

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงกล่าวถึงพฤติกรรมของสัตว์ที่นำไปกล่าวเปรียบเทียบโดยใช้คำเสียดสีในการเสียดสี ประชดประชันกับทหารบางกลุ่มที่อยู่ภายใต้บังคับบัญชาอย่างเคร่งครัดจนมิได้เป็น

ผู้คิดด้วยตนเอง ดังพระราชนิพนธ์หรือयरกรอง **“รำพึงการดูละครม้า”** กล่าวถึง เป็นการใช้ประสบการณ์ของ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในการดูละครสัตว์นำมากล่าวถึงอีกบุคคลโดยอ้อม ดังนี้

๑ ยามไปดูเซอร์คัสโอมัสต์ลัฟ	แต่นือตฮัฟเพราะอัยเคลาร์พอลล์เดาน์ซัน
ไอรำพึงถึงแอนิเมลนั้น	กระโรมันเป็นได้ไล้กัซมเมิน
อ้ายมั่งก็ทำที่เป็นทหาร	รู้จักทำตามคอมมานดีชีว่าเล่น
อีกทั้งซิด , สแตนด , วีก , ไรด์ก็เป็น	แทบไม่เห็นผิดแพกแตกฮิวแมน
โอ! ยังมีดิฟเฟอร์เรนซ์เห็นอย่างมั่ง	มันนั้นแคนนือตสปีก็อีกไม่แคน
เที้ยวเล็กเซอร์แสดงงักแกนๆ	มันไม่แคนเมื่อคนลัฟเอ็ดมัน
อีกโปนหรือก็มีเวร์กูด	ราวกับอันเดอร์สตูดทุกสิ่งสรรพ
คิดอะริอะมะติดแสนล้าคัณ	จริงอยู่มันทำตามนายบังคับ
แต่ฮิวแมนก็มีที่วางท่า	ว่าเคลิบเวอร์เลอเลิศไม่มีจับ
ที่แท้มีคนดีในที่ลับ	คอยชักใยลับๆ เป็นหุ่นไป
ส่วนโปนนี้เพียงเท่านั้นมันก็แกง	แต่ฮิวแมนเราต้องเล็งแกงกว่าไล้
แม่ทำได้แต่เมื่อมีผู้ชักใย	ไม่มีไรด์ที่จะแคนเป็นแมนเอย ๆ

(ดุสิตสมิต เล่ม 1 ฉบับที่ 3, 2461: 38)

พระองค์ทรงใช้คำภาษาต่างประเทศในการพระราชนิพนธ์ร่วมกับภาษาไทยได้อย่างลงตัวในด้านของเสียงสัมผัสและความหมายของคำ “ไอรำพึงถึงแอนิเมลนั้น กระโรมันเป็นได้ไล้กัซมเมิน” ทรงใช้คำภาษาต่างประเทศในการสื่อสารพระราชดำริในพฤติกรรมระหว่างมนุษย์และสัตว์ คำว่า “แอนิเมล” หมายถึงสัตว์ คำว่า “ไล้กัซมเมิน” หมายถึง พฤติกรรมคล้ายคน โดยใช้โวหารเปรียบเทียบ “อ้ายมั่งก็ทำที่เป็นทหาร” เป็นการประชดประชันพฤติกรรมของทหารที่ทำตามคำสั่งผู้บังคับบัญชา “คิดอะริอะมะติดแสนล้าคัณ” เป็นการกระทำแบบอัตโนมัติ และกล่าวเสียดสีผู้บังคับบัญชาของทหารว่า “แต่ฮิวแมนก็มีที่วางท่า ว่าเคลิบเวอร์เลอเลิศไม่มีจับ” ว่าเป็นผู้ฉลาดคอยชักใยอยู่เบื้องหลัง หรือคำ “ที่แท้มีคนดีในที่ลับ” แสดงให้เห็นถึงบริบทของพระองค์ที่ไม่ไว้วางพระทัยทหารที่มีผู้คอยบังคับบัญชาอยู่เบื้องหลังเหมือนดังทรงรู้สึกขาดหวังพระทัยมากยิ่งขึ้นเมื่อเกิดเหตุการณ์ “กบฏ ร.ศ. 130” ซึ่งนายทหารบางคนในขณะผู้ก่อการมีความต้องการให้สมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมหลวงพิษณุโลกประชานาถเสด็จขึ้นครองราชย์แทนพระองค์ เป็นการยกตัวอย่างที่หลีกเลี่ยงการยกตัวอย่างเกี่ยวข้องในเรื่องของการเมือง นอกจากนี้ การใช้ภาษาต่างประเทศของพระองค์ที่ปรากฏในบทพระราชนิพนธ์ “รำพึงการดูละครม้า” นั้น ยังถือว่าเป็นการยั่วล้อการใช้ภาษาไทยที่ไม่เหมาะสมดังจะกล่าวในหัวข้อต่อไป

บทพระราชนิพนธ์ที่ใช้ภาษาต่างประเทศเช่นเดียวกันปรากฏในพระราชนิพนธ์หรือयरกรอง **“นิราศลอนดอน”** เป็นการวิจารณ์ถ้อยความและการแก้ไขถ้อยคำในผลงานของหม่อมราโชทัย โดยทรงใช้ชื่อเรื่องเหมือนกัน คือ นิราศลอนดอน เป็นการยั่วล้อด้านชื่อเรื่องและการนำคำภาษาต่างประเทศปะปนในภาษาไทยเช่นกัน ดังนี้

ใครจะอ่านนานแล้วไซ้ไม่สมจินต์	๑ นิราศเรื่องเมืองลอนดอนอวารณ์ถวิล
ทราบวาพิมพ์แจกประทานในงานศพ	จวนจะสิ้นศรัทธาเจ้าข้าเอ๋ย
ว่าจะอ่านเสียให้บ้านญาติเฮ้ย	พระยามนตรีเมื่อพบเตรียมพ่อเอ๋ย
เปิดขึ้นพบคำนำร่ำพรรณนา	ที่ไหนเล่าเกือบจะเลยต้องทอดทิ้ง
แสดงปาฐกถาน่ารู้จริง	ยืดยาวสามสิบเจ็ดหน้าว่าทุกสิ่ง
เล่าถึงใครต่อใครไม่เกี่ยวข้อง	โยงเอาสิ่งนอกประเด็นพุดเล่นสบาย
ระบุชื่อนักเรียนฝรั่งทั้งหญิงชาย	กับเจ้าของกลอนนิราศผิดมาดหมาย
	เจียนจะตายกว่าจะจบแทบชบเขา
	(ดุสิตสมิต เล่ม 1 ฉบับที่ 8, 2461: 189)

พระองค์ใช้ถ้อยคำที่แสดงความรู้สึกนึกคิดก่อนที่จะได้อ่านหนังสือ “ใครจะอ่านนานแล้วไซ้” และความรู้สึกหลังจากที่ได้อ่านหนังสือ “จวนจะสิ้นศรัทธาเจ้าข้าเอ๋ย” เป็นการเสียความรู้สึกเพราะเนื้อหาในหนังสือเริ่มตั้งแต่คำนำเกริ่นเสียจนยืดยาวจนเสียความ “ยืดยาวสามสิบเจ็ดหน้าว่าทุกสิ่ง , เล่าถึงใครต่อใครไม่เกี่ยวข้อง” เป็นการต่อว่าเสียคติผู้เขียนที่เขียนผิดหลักของการเขียนคำนำ รวมทั้งพระองค์ทรงเสนอแนะการเขียนเรื่องราวประวัติศาสตร์ที่เขียนถึงกษัตริย์สมัยโบราณนั้น น่าจะเขียนถึงกษัตริย์ที่ติดต่อกับต่างประเทศ เช่น เริ่มจากพระร่วงเจ้าที่แสดงส่งทูตไปเมืองจีนและเคยกการส่งทูตไปเฝ้าพระเจ้าหลุยที่เก้าจนไปกล่าวเสียคติถึง ก.ศ.ร. ผู้ที่เป็นนักประพันธ์ในสมัยนั้นเช่นกัน ดังนี้

๑ หรือจะกล่าวพิสดารแต่การทั้ง	ปวงที่ทำต่อฝรั่งไฉนนี่
ถ้าจะนั้นก็ตำราหาคงมี	อยู่ที่ ก.ศ.ร. เห็นพอดคัน
เรื่องพระร่วงส่งทูตให้ไปเฝ้า	พระเจ้าหลุยที่เก้าสักสามหน
ไปกำปั่นตันห้องทะเลวน	จนถึงแดนฝรั่งเศสนั้นเป็นไร
แม้ขาดตกบกพร่องไม่ต้องท้อ	ก.ศ.ร. คงจะช่วยสำเร็จได้
สามสิบหน้าต่อกตอยยังน้อยไป	เพิ่มขึ้นให้ครบร้อยหน้อยเถิดดี
	(ดุสิตสมิต เล่ม 1 ฉบับที่ 8, 2461: 190)

การประชดประชันแสดงความรู้ด้านการสะกดคำในภาษาอังกฤษ ว่าเป็นผู้ไม่มีความรู้เท่ากับหม่อมราชูช้อย แม้จะเรียนอยู่ที่ประเทศอังกฤษก็ตาม ในลักษณะการพุดคุยแลกเปลี่ยน ดังนี้

๑ หนึ่งนึกขอบใจในการท่าน	ช่วยบอกอ่านนามฝรั่งลั้งจริงนี่
เช่นเมืองปะตาเวียเงียงดี	ท่านเขียนที่นี้ว่าปะตาเวีย
อีกตัวทูตฝรั่งเศสผู้้นหรือ	นึกว่าไซ้มองค์ต้องแก้เสีย
เพราะท่านเรียกไว้ว่าเซวเสลีย	เดอไซ้มองจงเงียและจำไว้
ส่วนตูข้าอนิจจาช่างเผลอลง	เพลินพะวงว่าฝรั่งเศสนั้นไซ้

เขาอ่าน A,U, ผสมกลมกันไป	เป็นเสียงโอะไ้กระไรผิดมากนัก
A,U, อ่านว่า อ้ว ตัวซ้ำไ้	ยกมือไหว้พระอาจารย์ทำรู้หลัก
บอกหนังสือสังฆราชชั่วชาตินัก	มิควรจักอวดรู้ดูไม่ตี
อนึ่งพูดอังกฤษใช้ไปพม่า	ท่านเรียกว่าอาเธอแพร่แน่ท่านนี่
ส่วนข้าเจ้านี้ขลาเสียเหลือดี	แต่ก่อนนี้อ่านว่าอาเธอร์เพรียร์
สำคัญคิดว่าอังกฤษซึ่งอ่านจะนั้น	ครั้นมาเห็นเรียกแพร่ก็ออกเรีย
เข้าไปอยู่เมืองอังกฤษสิบปีเสีย	เวลาเปล่าแสนอัยไม่รู้จริง

อีกจะสนใจค้นฝรั่งเศส	ทั่วประเทศนั้นไ้ให้เต็มที
ว่ามีไ้ครนามกรมอนตินิกี้	เคยประสบแต่นามมองตินยี
M-O-N-T-I-G-N-Y	ข้านี้ไ้เคยสำคัญผันแผนที่
คิดว่าถูกทำนองตินยี	ขอโทษที่ข้าขลาไม่เข้าใจ

(ดุสิตสมิต เล่ม 1 ฉบับที่ 8, 2461: 190-191)

การแสดงความรู้ของพระองค์ในบทพระราชนิพนธ์ทรงยกตัวอย่างการอ่านออกเสียงเปรียบเทียบกัน “เช่นเมืองบะตาเวียเงี้ยจดี ท่านเขียนที่นี้ว่าบะตาเวีย” ซึ่งทรงใช้ถ้อยคำ “เงี้ยจดี” เป็นการบอกให้ผู้อ่านให้เอียงหูตั้งใจฟังให้ดีว่าอ่าน “บะตาเวีย” อีกทั้งการใช้ถ้อยคำแสดงอาการที่ว่า “ข้างหลงไหล ,เพลिनพะวง” เป็นการถ่อมตัวในการแสดงความคิดเห็นชื่อพูดฝรั่งเศส “โชมองค์” พร้อมกับยกตัวอย่าง “ว่าฝรั่งเศสนั้นไ้ไ้” เขาอ่าน A,U, ผสมกลมกันไปเป็นเสียงโอะ” ทรงเทียบการอ่านออกเสียง A,U, เป็นสระผสมในภาษาฝรั่งเศส a+u เท่ากับ โอะ เป็นการแสดงความรู้ตามหลักการเทียบเสียง (มาเรียนรู้ภาษาฝรั่งเศสกันเถอะ <http://www.ladyinter.com/>) อย่างแท้จริง รวมทั้งการเทียบเสียงชื่อพูดอังกฤษ “แต่ก่อนนี้อ่านว่าอาเธอร์เพรียร์” พระองค์ทรงอ่านชื่อตามหลักการเทียบเสียงของแต่ละภาษา ดังการเปรียบเทียบชื่อพูดฝรั่งเศส “M-O-N-T-I-G-N-Y” อ่านออกเสียงแบบอังกฤษ “มอนตินิกี้” กับออกเสียงแบบฝรั่งเศส “มองตินยี” แสดงให้เห็นถึงพระปรีชาสามารถในด้านภาษาต่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นภาษาอังกฤษหรือภาษาฝรั่งเศส

กลวิธีการประชดประชัน การเสียดสีส่วนใหญ่ใช้วิธีการบรรยายตามลำดับเหตุการณ์ การยกประสบการณ์ด้านความรู้ของภาษาต่างประเทศนำมาประกอบเนื้อหา เป็นการแสดงการเปรียบเทียบเสียง เพื่อเน้นย้ำต่อความรู้สึกของผู้อ่านอย่างแจ่มชัด

#### 1.4 ใช้วิธีการเปรียบเทียบ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้กลวิธีการเปรียบเทียบ อันเป็นกลวิธีทางวรรณศิลป์ ที่สำคัญการใช้ถ้อยคำที่ต้องการอธิบายลักษณะของสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยนำไปเทียบกับอีกสิ่งหนึ่ง เพื่อบ่งชี้หนึ่งสร้างพลังจินตนาการในการสื่อสาร ทำให้ผู้อ่านเกิดความสนใจและเข้าถึงบทพระราชนิพนธ์ได้อย่างลุ่มลึก ซึ่งพบสิ่งที่ใช้เปรียบเทียบ คือ ธรรมชาติ ร่างกาย และเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน มีรายละเอียดดังนี้

### 1.4.1 ธรรมชาติ

กลวิธีการที่พบมากที่สุดในการเปรียบเทียบที่พระองค์ใช้สื่อสาร คือ ธรรมชาติ อาจเนื่องมาจากพระองค์ทรงเดินทางไปในที่ต่างๆ จึงมีส่วนทำให้พระองค์ทรงใช้ธรรมชาติเป็นตัวสื่อสารความคิด และสร้างความเข้าใจในการดำเนินชีวิต พบในหัวข้อต่อไปนี้

#### 1.4.1.1 สัตว์

ก. หมู จัดว่าเป็นสัตว์ที่มีเนื้อตัวสกปรก พระองค์จึงนำมาเปรียบกับคนที่มีจิตใจสกปรก ดังพระราชนิพนธ์ทร้อยกรอง “โคลงสุภาษิต (De rabo de puerca nunca buen virote , สุภาษิตสเปน) กล่าวถึง ความคดของหางหมูเปรียบได้กับคนที่ไม่เนาไม่เนาไว้วางใจและคนที่ชื่อสัตย์เปรียบได้กับลูกศร ดังนี้

◦ ว่าหางหมูนั้นไซ้	ย่อมคด
แต่ลูกศรต้องตรง	จึงถูก
ของคดยิ่งลดเลี้ยว	และผิด แน่นอ
คงจะเปลืองลูกเปล่า	ปราศหมาย
◦ ขยายความว่าผู้	ใจคด
หากจะใช้ในการ	วางจิต
อาจเสียกิจหมดอีก	เสียศักดิ์
พลอยพราซึ่งกิตติ	แห่งเรา
	(โคลงสุภาษิต, 2520: 150)

พระองค์ทรงใช้หางหมูเปรียบเทียบให้เห็นความคดเคี้ยว “ย่อมคด” เหมือนกับใจของ “ผู้ใจคด” พร้อมกับขยายความว่า ไม่ควรไว้ใจคนที่มีนิสัยคดโกงเพราะจะทำให้เสียการงานได้ และอาจทำให้เราเสียชื่อเสียงอีกด้วย ดังนั้นการที่จะใช้งานบุคคลใดควรที่จะผู้ที่ชื่อตรงในหน้าที่การงาน จึงจะทำให้หน้าที่การงานเจริญก้าวหน้าและช่วยสร้างชื่อเสียงด้วย

ข. หนู เป็นสัตว์เล็กที่มักจะทำลายข้าวของและเป็นพาหะนำเชื้อโรค ดังพระราชนิพนธ์ทร้อยกรอง “โคลงสุภาษิต (Elephantus non capit murem, สุภาษิตละติน) กล่าวถึง การเปรียบเทียบหนูกับคนที่มีนิสัยลอบกัด ดังนี้

◦ คนทรามนั้นเปรียบแม่น	ดังหนู
ลอบกัดของпенรู	ปนนี้
ใจหยาบพจน์หยาบดู	เดนเลือก แล้วนา
จะโกรธคนเช่นนี้	เลื่อมศรี

- ผู้มีศกัศดิ์ทั้ง สัจจัง
  - ปมิต้องอินัง คนโหด
  - คนชั่วจะชิงชัง ช่างเถิด
  - ผู้อัจฉาหาโทษ ช่างมัน
- (โคลงสุภาสิต, 2520: 148)

พระองค์เปรียบหนูได้กับคนใจทรามเป็นพวกลอบกัด “ใจหยาบ พจน์หยาบ” ใจหยาบช้า พุดจาหยาบคายถือว่าเป็นเดนคน หากใครทรคนพวกนี้ อาจทำให้เราดูเป็นคนไม่ดี ดังนั้น “ปมิต้องอินัง” ไม่ควรให้ความสำคัญกับคนที่ขี้ฉ้อฉล และผู้ที่คิดชั่ว

ค. มด เป็นสัตว์ที่มีความขยันในการทำมาหากินเป็นพื้นฐาน ดังพระราชนิพนธ์หรือยกทรง “โคลงสุภาสิต (สัพเพสั สัมภูตานิ สามัคคี วุฑฒิสาทิกา) กล่าวถึงการเปรียบเทียบมดกับคนที่มีความขยันหมั่นเพียร ดังนี้

- จงถวิลภาสิตนี้ ทุกตน เพื่อนเอ๋ย
  - เสื่อป่าทั้งนายพล ส้มค
  - เชือกอบพิริยล เยี่ยงมด เถิดดี
  - กายย่อมแต่หม่นหนัก นำชม
  - นิยมใดเพื่อภัก ซาหาร
  - ต่างก็รีบลนลาน เรียกพวก
  - ของใหญ่จะเปรียบปาน ร้อยเท่า ตัวฮือ
  - มันก็ช่วยกันสวดก คร่าห้ไป
- (ดุสิตสมิต เล่ม 1 ฉบับที่ 6, 2461: 144)

พระองค์ทรงให้มดเป็นตัวแทนของสัตว์ที่มีความพยายาม ความวิริยะอุตสาหะ “เชือกอบพิริยล เยี่ยงมด” พึงให้เสื่อป่าจดจำการกระทำเป็นแบบอย่างของพฤติกรรมของมด ซึ่งแม้อาหารจะมีชิ้นใหญ่ปานใด “มันก็ช่วยกันสวดก คร่าห้ไป” มันก็สามารถช่วยกันนำไปจนได้ เปรียบได้กับคนหากมีความสามัคคีช่วยกันอย่างขยันขันแข็งย่อมสามารถทำงานใหญ่ให้สำเร็จลุล่วงไปได้

พระองค์ทรงเลือกสัตว์โดยดูที่พื้นฐานของสัตว์เหล่านั้น สัตว์ที่มีความสะอาด เช่น ในส่วนสัตว์ที่บุคคลทั่วไปเห็นว่าเป็นสัตว์สกปรก เช่น หมู หนู ใช้เป็นตัวแทนในการเปรียบเทียบถึงคนที่มีนิสัยไม่ดี และสัตว์ที่มีความขยัน เช่น มด ควรเอาเป็นแบบอย่างความขยัน เพื่อสื่อสารให้ผู้อ่านเห็นภาพการจินตนาการด้านการกระทำได้อย่างชัดเจน

### 1.4.1.2 ต้นไม้

ต้นไม้ เป็นธรรมชาติที่ให้ความหมายในการเจริญเติบโตในการปฏิบัติหน้าที่การทำงาน และการดำเนินชีวิต ดังพระราชนิพนธ์พร้อมย่อกรอง “คาถาประสิทธิ์พรแก่คณะเสือป่า” กล่าวถึง การไม่คิดร้ายต่อมิตรด้วยการรักษาความสัตย์เปรียบเทียบกับความแข็งแรงของต้นไม้ ดังนี้

- ผู้ไม่ประทุษร้ายต่อ      ศัตรูมิตรแห่งตน
  - แม้ว่าอมิตรพจฉาย      ก็ปลาศปราศชัย
  - เหมือนนวยกุล้ากวาง      บมีอาจะล้มไทร
  - ความสัตย์ะทรงไว้      ดูจรากนิโครธดี
- (ดุสิตสมิต เล่ม 1 ฉบับที่ 8, 2461: 181)

พระองค์ทรงชื่นชมผู้ที่แสดงความเป็นมิตรที่ดี ไม่คิดร้ายต่อ ผู้เป็นมิตรยอมได้รับการคุ้มครอง หากรักษาธรรมะของความสัตย์นี้เข้าไปมาโหวตเปรียบความสัตย์ได้กับต้นไม้ที่แข็งแรง “อมิตรพจฉาย ก็ปลาศปราศชัย” ซึ่งเป็นรากที่มีความมั่นคงมีความเจริญงอกงามสู่ความดี สามารถต้านทานศัตรูที่กล้าแกร่งได้ อีกทั้งควรเลือกพื้นที่ในการเพาะปลูก ดังพระราชนิพนธ์พร้อมย่อกรอง “โคลงสุภาษิต (สพพญ เจ ปรู่วี ทชช นากตณญ มภีราชเย ,เอกนิบาตชาดก)” กล่าวถึง เปรียบเทียบการเลือกที่จะเจอจุนต่อ ผู้ที่มีความกตัญญูกตเวที ดังนี้

- เจอจุนแก่ผู้ปราศ      กะตัญญู
- เปรียบพืชหว่านลินธู      เชี่ยวคว้าง
- ทำคุณและเอ็นดู      ลักเท่า ไฉแล
- ความโลกก็ลบล้าง      ดูจน้ำแรงไหล
- ให้แก่ผู้รู้จัก      คุณา ทานธา
- เปรียบพืชหว่านพสุธา      ชุ่มชื้น
- ทำชอบก็ตอบสา      ฐเช่น กั้นแล
- รู้จักตัญญูตื่น      ตอบด้วยกายใจ ฯ

(โคลงสุภาษิต, 2520: 231)

การที่เลือกที่จะทำเกื้อหนุนผู้ใด พระองค์ทรงเปรียบกับการเพาะปลูกควรที่เลือกพื้นที่ในการเพาะปลูก “เปรียบพืชหว่านลินธู” หากปลูกที่ในน้ำอาจจะถูกน้ำพัดพาไป เปรียบได้กับการลงทุนคนที่ไม่รู้จักคุณคน หรือ “เปรียบพืชหว่านพสุธา” หากปลูกบนพื้นดิน ย่อมเปรียบได้กับการลงทุนที่ได้ผลเห็นความเจริญเติบโตของพืช “รู้จักตัญญูตื่นตอบด้วยกายใจ” เปรียบได้กับคนที่รู้จักการทดแทนคุณ พระองค์ทรงให้รู้จักพิจารณาในการเกื้อกูลคนที่มีความรับผิดชอบชั่วดีทั้งกายและจิตใจ



### 1.4.1.3 พระอาทิตย์

พระอาทิตย์ เป็นธรรมชาติที่เปรียบเทียบกับให้เห็นถึงบารมีของพระมหากษัตริย์ที่แผ่ไพศาลไปทั่วโลก ดังพระราชนิพนธ์บทร้อยกรอง “ถวายเป็นพระพร” เป็นการกล่าวยกย่องพระบารมีของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ทรงมุ่งมั่นที่จะสร้างความเจริญให้กับประเทศเป็นสำคัญ ทรงทำให้ประเทศสยามได้มีชื่อเสียง ดังนี้

แม่หวังตั้งจิตทำร้าย	ยับยิบฉิบหาย	มลายด้วยพระบารมี
ใครมาทำทนายราวี	ขอช้อยอย่ามี	แก้มันผู้ผิดคิดพาล
ขอพระเกียรติยศภูบาล	จงแผ่ไพศาล	ประดุจจะดวงสุริยัน
ของพระเสวยสุขทุกวัน	ผุดผ่องผิวพรรณ	ภิญโญอยู่ชั่ววอสาณ ฯ

(เสื่อป่า, 2511: 40)

พระองค์ทรงเปรียบเทียบกับ “พระบารมี” ได้กับที่พึ่งของหมู่ประชาชน และพระปรีชาสามารถของพระองค์ที่สามารถสร้างชื่อเสียงให้กับบ้านเมืองเป็นที่รู้จักและยอมรับของนานาชาติรายประเทศเช่นเดียวกับดวงอาทิตย์ที่ให้แสงสว่างไปทั่วโลกช่วยหมู่มวลมนุษย์ทั่วโลก

### 1.4.1.4 พายุ

พายุ เป็นภัยธรรมชาตินำมาซึ่งความสูญเสีย ดังพระราชนิพนธ์บทร้อยกรอง “โคลงสุภาสิต (นันทิ สันติประวีร์ สุขี, ธรรมะบท, ขุททกะนิกาเย)” กล่าวถึง การอดทนต่อสู้กับศึกสงคราม โดยการเปรียบเทียบพายุกับศึกสงคราม ดังนี้

- ระอาการศึกนั้น      ทุกคน แน่นอ
- แต่ก็กัดฟันทน      ต่อสู้
- เพื่อปราบอะธรรมจน      แพ้พ่าย
- เสร็จศึกก็ยอมรู้      ลีกร้อมยินดี
- เหมือนมีพายุกล้า      กลางโลก
- ยามสงบลบโศก      ลิ่นแล้
- นิยมและชมโชค      แห่งชาติ ตนฮา
- รู้รสสันติแท้      เลิศล้ำกว่าเพรง

(ดุสิตสมิต เล่ม 3 ฉบับที่ 30, 2462: 79)

เช่นเดียวกับบทพระราชนิพนธ์ “คาถาประสิทธิ์พรแก่คณะเสื่อป่า” กล่าวถึง การเปรียบเทียบพายุศัตรู ดังนี้

- ผู้ไม่ประทุษร้ายต่อ      ศุภะมิตรแห่งตน
  - แม้ว่าอมิตรผจญ      ก็ปลาศปรายชัย
  - เหมือนนวยุกกล้ากาจ      บมีอาจจะล้มไทร
  - ความสัตย์ตรงไว้      ดุจรากนิโครธดี
- (ดุสิตสมิต เล่ม 1 ฉบับที่ 8, 2461: 179)

พระองค์เปรียบเทียบพายุกับ “ศึกสงคราม , ข้าศึกศัตรู” ล้วนเป็นสิ่งที่นำมาซึ่งความวุ่นวายให้กับมนุษย์ จึงให้ประชาชนมีความอดทน “กัดฟันทนต่อสู้” ด้วยการปฏิบัติธรรมะการ รักษาความสัตย์เพื่อนำมาซึ่งความสุขสงบของบ้านเมือง

ในการใช้ธรรมชาติเป็นสิ่งที่เปรียบเทียบทั้งในด้านดีอันเกี่ยวกับความรัก ความขยัน และด้านไม่ดีอันเกี่ยวกับความวุ่นวายในการศึกสงครามที่เข้ามารุกรานของศัตรู เป็นสิ่งที่พระองค์ต้องการให้ประชาชนได้เห็นและปรับปรุงพฤติกรรมเพื่อนำไปสู่สังคมที่มีสันติสุข

#### 1.4.2 ร่างกาย

พระองค์ทรงเห็นว่าร่างกายของมนุษย์ประกอบด้วยสิ่งที่สามารถใช้ประโยชน์ได้หลายอย่าง หากขาดส่วนใดส่วนหนึ่งย่อมเป็นสิ่งที่ไม่บริบูรณ์ในชีวิต ดังพระราชนิพนธ์หรือयरอง “โคลงสุภาษิต (Bien predica quien bien vivn, ภาษิตสเปน)” กล่าวถึง พฤติกรรมที่ไม่ควรกระทำ ดังนี้

- อาจารย์ชาญฉลาดแจ้ง      ปาฐะ
- รู้รอบทั้งโลกธรรม      จบลิน
- แม้ประพฤติกะกะ      ทรามสุด ทรามฮือ
- เปรียบตั้งหูกมูกหวัน      หมดไป
- ใครยังชีวิตด้วย      ทางธรรม
- แม้จะเทศน์ไม่เปน      ลักน้อย
- คนอื่นยอมจดจำ      เปนเยี่ยง อย่างแฮ
- ดีกว่าผู้แกล้งถ้อย      อวดคน

(ดุสิตสมิต เล่ม 2 ฉบับที่ 13, 2461: 27)

พระองค์ทรงกล่าวถึงพฤติกรรมของครูบาอาจารย์ซึ่งเป็นผู้ให้ความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมที่ควรเป็นแบบอย่างให้กับศิษย์ หากมีพฤติกรรมที่ไม่เรียบร้อย ทรงเปรียบเทียบกับ “เปรียบตั้งหูกมูกหวันหมดไป” ร่างกายของคนที่มีความพิการหู จมูกขาดไปทำให้หมดความสวยงามในร่างกาย หากเปรียบกับผู้คนที่พูดสอนคนไม่เป็นแต่มีพฤติกรรมที่สามารถนำมาเป็นแบบอย่างในทางธรรมได้ ย่อมได้รับการยกย่องมากกว่าคนอวดรู้ พระองค์ทรงแสดงให้เห็นภาพการปฏิบัติที่ควรยึดถือในการปฏิบัติตนให้เป็นที่น่านับถือของบุคคลทั่วไป

### 1.4.3 เครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน

เครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นสิ่งที่บุคคลทั่วไปนึกถึงการใช้อย่างสม่ำเสมอ ดังเช่น ทรัพย์สินสมบัติ เลือกราช อาวุธ ดังรายละเอียดที่จะกล่าวต่อไปนี้

#### 1.4.3.1 ทรัพย์สินสมบัติ

การเปรียบเทียบสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้บุคคลทั่วไปได้เห็นความสำคัญเท่ากับทรัพย์สินสมบัติ สิ่งนั้นย่อมเป็นสิ่งสำคัญสำหรับชีวิตเช่นกัน ดังพระราชนิพนธ์บทร้อยกรอง “โคลงสุภาสิต (สัทธีระ วิตต์ ปุริสสัสสะ เสฏฐิ์ , สกาดะวรรค ,สังยุตตะนิทาย)” กล่าวถึง การศรัทธาในหลักธรรมเปรียบได้กับการรักษาทรัพย์ ดังนี้

◦ เลื่อมใสใจนอบน้อม	ในพระ
พุทธะวณะ	เลิศแล้ว
หิริโหดตปปะ	ปรุจจิต
จิตก็สอาดแผ้ว	ผ่องเพี้ยงเพ็ญจันทร์
◦ ฉะนั้นควรกล่าวแล้วว่า	ศรัทธา
เป็นทรัพย์ประเสริฐหา	เปรียบได้
ศรัทธาช่วยรักษา	ทรัพย์อื่น สิ้นแล
และเกิดขึ้นแล้วไซ้	บ่ได้ถดถอย
◦ ข้อยขอชวนเพื่อนผู้	ชาวไทย
นอบเกศบังคมไตร	รัตนล้ำ
ขอเดชครอบเกศใน	ทศทิศ
อานภาพพระคำ	คูฟ้าดินสลาย ฯ
	(โคลงสุภาสิต, 2520: 180)

การน้อมรับหรือการมีศรัทธาต่อหลักธรรม คือ การมีหิริโหดตปปะ หมายถึง การเกรงกลัวและละอายต่อบาป “หิริโหดตปปะ ปรุจจิต” หากเกิดขึ้นในจิตใจของบุคคลใดแล้วย่อมช่วยรักษาทรัพย์อื่นได้หมดทั้งสิ้น นับเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อความสงบสุขของสังคม

ดังพระราชนิพนธ์บทร้อยกรอง “ว่าด้วยคุณครูอาจารย์” กล่าวถึง สรรพวิชาที่ครูประสาทให้เปรียบดังทรัพย์อันประเสริฐ ดังนี้

◦ ศิษย์ดีเรียนได้ดังประสงค์	ก็เสริมส่งสรรเสริญดังจิตหมาย
ศิษย์ชั่วแม้แต่มิคิดสะดวกกาย	ท่านก็คิดอภัยไปด้วยกัน
ท่านไซ้ให้ทรัพย์อันประเสริฐ	คือวิชาดีเลิศกว่าสินสรรพ์
ไม่ควรมิสมบุญคุณอนันต์	ต้องเคารพอภิวินท์ทุกเมื่อไป ฯ
	(เสือป่า, 2511: 47)

การประสิทธิ์ประสาทวิชาของครูอาจารย์ พระองค์เปรียบได้กับ  
ทรัพย์สินที่สามารถนำติดตัวไปได้ตลอดเวลาและมีค่ามากกว่าทรัพย์สินทั่วไป ดังคำว่า “คือวิชาดีเลิศกว่าสินทรัพย์”  
เพราะเป็นสิ่งที่นำไปประกอบวิชาชีพในการหาเลี้ยงตนและครอบครัว ทรงแสดงความเกื้อหนุนในบุญคุณของครู  
อาจารย์อย่างสุดซึ้ง

#### 1.4.3.2 เสื้อเกราะ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงได้แสดงความคิดเห็น  
ในช่วงสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ได้เปรียบเทียบการรักษาธรรมะเป็นการสร้างสิ่งป้องกันภัยให้กับตนเอง ดังบทพระ  
ราชนิพนธ์ “โคลงสุภาษิต (A clear conscience is a coat of mail,สุภาษิตของอังกฤษ)” กล่าวถึง  
ความสุจริตเปรียบได้กับเครื่องป้องกันตัว ดังนี้

- “สุจริตคือเสื้อเกราะ เหล็กเลิศ”  
ภาสิตอังกฤษเตือน สติ  
มุ่งดียอมเกิดมี ใจมั่น  
มุ่งชั่วก็มีกล้า มั่นใจ  
(ดุสิตสมิต เล่ม 2 ฉบับที่ 29, 2461: 40)

พระองค์ทรงเปรียบเทียบว่า “สุจริตคือเสื้อเกราะ” ผู้ใดมีความ  
สุจริตย่อมมีเสื้อเกราะเป็นสิ่งที่ป้องกันภัยให้กับตนเองสำหรับผู้ที่มุ่งจะทำความดี เป็นการเตือนสติให้กับผู้ที่  
ทำชั่ว

#### 1.4.3.3 อาวุธ

อาวุธเป็นสิ่งที่บุคคลทั่วไปใช้ในการป้องกันตนเองจากภัยอันตราย  
ทั้งปวง ดังนั้นจึงเป็นสิ่งสำคัญที่เราควรหาไว้ประดับตน ดังบทพระราชนิพนธ์ “โคลงสุภาษิต (โยคาเว ชายะเต  
ภุริ, อะโยคา ภุริสัชโย ,ธรรมะบท,ขุททะกะนิกาย)” กล่าวถึง การเปรียบเทียบปัญญากับมีด ดังนี้

- “ปัญญาย่อมเกิดเพราะ ประกอบ”  
แม้หั่นจึงจะรู้ มากได้  
ยิ่งเรียนยิ่งรอบรู้ แผลมหลัก  
เหมือนมีดลับไว้จึง จะใช้สมจินต์
- “ความสิ้นความสุดแห่ง ปัญญา  
ย่อมจะเกิดเพราะไม่ ประกอบ”  
เกียดคร้านบ่หาความ รู้เพิ่ม  
เหมือนมีดเก็บมอบไว้ แก่ผู้ไปถนอม

(ดุสิตสมิต เล่ม 1 ฉบับที่ 5, 2461: 127)

พระองค์ทรงเปรียบเทียบการใช้ปัญญาเหมือนกับการลับมีดให้มีความคม ดังคำ “เหมือนมีดลับไว้” เราจึงควร “ยิ่งเรียนยิ่งรอบรู้” เป็นการเพิ่มความมีสติปัญญาให้มีความหลักแหลม แต่ถ้าหากเก็ยจรั้นความคมของมีดย่อมไม่มีประโยชน์ ย่อมเป็น “ความสิ้นความสุดแห่งปัญญา” เช่นกัน พระองค์ทรงสนับสนุนในด้านการศึกษา เนื่องจากช่วยให้ตนเองมีความฉลาดหลักแหลมแล้วยังทำให้บ้านเมืองมีความเจริญยิ่งขึ้น

การใช้กลวิธีการเปรียบเทียบ เป็นกลวิธีที่ช่วยอธิบายลักษณะของสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยนำไปเทียบกับอีกสิ่งหนึ่ง เพื่อเพิ่มความชัดเจนของเนื้อหาด้านการสื่อสาร ทำให้ผู้อ่านเกิดความละเอียดสนใจและสร้างความเข้าใจในข้อดีและข้อด้อยของการปฏิบัติตนในด้านการดำเนินชีวิต

### 1.5 การใช้นิทาน

กลวิธีการใช้นิทานเป็นอุทาหรณ์ช่วยเล่าเรื่อง หรือมีส่วนเสริมสร้างความเข้าใจที่อาจมีพื้นฐานของนิทานมานั้นมาแล้ว ช่วยสร้างความเพลิดเพลินในด้านการอ่านอีกทางหนึ่ง ดังพระราชนิพนธ์หรือยกทรง **“คาถาสุมุทธเสนา หรือ บทนนโท”** อันเป็นบทสวดที่พระราชทานสำหรับทหารเรือและราชนาวี จากเนื้อหาที่กล่าวมาเป็นเรื่องราวพุทธประวัติที่มีเนื้อหาในเชิงสั่งสอนการกระทำ หรือวิธีการสั่งสอนผู้ที่มีนิสัยเกเรดื้อรั้นได้ปรับเปลี่ยนนิสัย ดังนี้

◦ ปางเมื่อพระองค์ประมาะพุทธ	ชะวรุตตะมาจารย์
ประกาศันพระสาสนะประสาร	มณะเพื่อผดุงคน
◦ นันโทปนันทะภูชะคา	ติฉลาดและแสนกล
เรื่องอิทธิฤทธิ์จะประจน	จิริเทียมอหังการ
◦ พระโลกะนาถะพระประทาน	อุปะเทะฤทธา
แต่องค์พระเถระวารสา-	วะกะเพื่อผจญ
◦ อันอัคคะสาวะกะวิสิฐ	ฐะวิชิต ฌ คัตตุ
ปราบนาคะราชะชยชู	ชะนะแมนะมะโนจร

(เสือบ่า, 2511: 31)

พระองค์ได้เล่าเรื่องชาดกเกี่ยวกับพญานาคผู้มีฤทธิ์มากชื่อว่า นันโท เป็นผู้ที่พระพุทเจ้าเล็งเห็นว่าสามารถเข้าถึงธรรมในพระพุทธศาสนาได้จึงหาวิธีการสั่งสอน พระพุทเจ้าทรงรับสั่งให้พระโมคคัลลานะไปจัดการพญานาคนันโทปนันทเพื่อให้เกิดผลละทิฐิ ทั้งสองต่อสู้กันจนกระทั่งพญานาคนันโทปนันทไม่สามารถทำอะไร พระโมคคัลลานะได้ นันโทปนันทจึงแปลงกายร่างเป็นชายหนุ่มหนึ่งคุกเข่ายกมือไหว้ขอขมาขอมรับในการพ่ายแพ้ และขอร้องให้พระโมคคัลลานะพาไปหาพระพุทเจ้าและขอยึดเอาคุณพระพุทเจ้าไว้เป็นที่พึ่งที่ระลึกตลอดชีวิต พระองค์ทรงใช้เรื่องราวนิทานชาดกมาเป็นตัวช่วยสั่งสอนให้บุคคลคล้อยตามและเสริมสร้างความจริงใจให้กับผู้อ่าน

พระราชนิพนธ์หรือยกทรง **“ว่าด้วยความสามัคคี”** กล่าวถึง สามัคคีของหมาป่าสามารถเอาชนะ

ราชสีห์ได้ ดังนี้

- ราชสีห์ตัวเดียวเที่ยวกลางป่า ถูกหมู่หมากัดป่นจนหนีหาย
  - เพราะหมามากปากช่วยกันกัดตาย อาจทำลายราชสีห์ผู้มีฤทธิ์
  - เพราะฉะนั้นจึงควรชวนกันพร้อม ต่างประนีประนอมอ่อนมจิต
  - รวมกำลังกายและความคิด ผู้กสนิหปรองดองผู้ตั้งใจ
- (เลื้อป่า, 2511: 46)

พระองค์ทรงเลือกเรื่องนิทานที่สามารถนำมาขยายความเข้าใจในเนื้อหาของความสามัคคี ในการ “รวมกำลังกายและความคิด” สิ่งเหล่านี้ย่อมช่วยเสริมสร้างพลังทางความคิด ปลุกเร้าจิตใจให้เกิดความสามัคคี ในหมู่คณะ ดังนั้น การใช้นิทานเป็นอุทาหรณ์สอนจิตพิงให้ประชาชนได้เข้าใจพื้นฐานความคิดของพระองค์ในการ เน้นการอยู่ร่วมกันโดยปราศจากทิฐิและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

### 1.6 การใช้สัญลักษณ์

ดวงมน จิตร์จำนง (2541: 136) กล่าวถึง สัญลักษณ์ คือ รูปธรรมซึ่งเป็นตัวแทนของ ประสพการณ์ทางอารมณ์ความรู้สึก เป็นอุปกรณ์สำคัญอย่างหนึ่งในการสื่อความหมายและสร้างพลังทางสุนทรียะ

การใช้สัญลักษณ์ เป็นศิลปะการใช้คำที่สามารถถ่ายทอดความคิดและจินตนาการของผู้ประพันธ์สู่ ผู้อ่าน เพื่อสร้างความกระจ่างในความหมายยิ่งกว่าการกล่าวด้วยถ้อยคำธรรมดา เป็นการสร้างพลังทางภาษานำ ความคิดของผู้เขียนสู่ผู้อ่าน จากการศึกษาบทพระราชนิพนธ์หรือทรงขนาดสั้น ส่วนใหญ่เป็นสัญลักษณ์ที่ได้รับ อิทธิพลจากแนวคิดตามชนบ

สัญลักษณ์ตามชนบแบบเก่า หมายถึงสัญลักษณ์ในงานแบบฉบับที่ใช้สืบต่อกันมา รวมทั้ง สัญลักษณ์ที่ใช้โดยแพร่หลายในงานร่วมสมัย สัญลักษณ์ตามชนบจึงมักตีความได้ไม่ยาก ถ้าผู้อ่านมีประสบการณ์ การอ่าน และมีพื้นฐานความรู้ทางชนบวรรณศิลป์ ดังพระราชนิพนธ์หรือทรง “**ทหารกลับจากราชการ สงคราม**” ดังนี้

- แสนยานุภาพหาญ ก็ละลานละลายลง
  - แพ้วเตชะแห่งองค์ อวตารประหารยักษ์
- (ดุสิตสมิต เล่ม 2 ฉบับที่ 21, 2461: 157)

พระองค์ใช้คำ “องค์อวตาร” หมายถึง พระบารมีของพระมหากษัตริย์ เป็นผู้ปราบปรามสิ่งเลวร้าย บนโลก และคำว่า “ยักษ์” คือ ศัตรูที่ร้ายกาจ เป็นผู้ทำความเดือดร้อน มีจิตใจที่ชั่วร้าย ทรงกล่าว ยกย่อง พระมหากษัตริย์ที่มีพระบารมีคอยคุ้มครองป้องกันประชาชนจากศัตรู

จากพระราชนิพนธ์หรือยกทรง **“รำพึงถึงการตุลครมา”** ดังนี้

- |   |  |
|---|--|
| ◦ แต่ฮิวแมนก็มีที่วางท่า<br>ที่แท้มีคนดีในทีลับ               | ว่าเคลือบเวอร์เลอเล็คไม่มีจับ<br>คอยชักใยฉับๆ เป็นหุ่นไป           |
| ส่วนโปนี่เพียงเท่านั้นมันก็เก่ง<br>แม่ทำได้แต่เมื่อมีผู้ชักใย | แต่ฮิวแมนเราต้องเล็งเก่งกว่าได้<br>ไม่มีไรต์ที่จะแค้นเป็นแมนน้อย ๆ |
- (ดุสิตสมิต เล่ม 1 ฉบับที่ 3, 2461: 38)

สัญลักษณ์ตามชนบวงคำ พระองค์นำมากำหนดความหมายต่างไปจากความหมายในชนบเดิม เปลี่ยนความหมายของสัญลักษณ์คำว่า “ผู้ชักใย” ตามชนบเดิม หมายถึง ผู้สั่งการอยู่เบื้องหลัง ทรงเปลี่ยนความหมายเป็น คนดีในทีลับ ซึ่งเป็นการใช้คำประชดประชันคนที่ถูกเรียกว่า คนดี แต่แอบทำอยู่ในไม่ต้องการให้ผู้อื่น

ดั่งบทพระราชนิพนธ์ **“โคลงสุภาษิต (Applause is the spur of noble minds, the end and aim of weak ones), ภาษิตของปราชญ์อังกฤษ”** ดังนี้

- |                        |                   |
|------------------------|-------------------|
| ◦ อันคนสามารถแท้       | ไปมี มากนอ        |
| มากแต่พวกผักชี         | ฉาบหน้า           |
| ทำดีถมิตี              | คอยแต่            |
| ชายเนตรสังเกตอ้า       | โอษฐ์ไว้กลืนยอ    |
| ◦ พอได้รับพจน์ช้อง     | สรรเสริญ          |
| ยืมแน่นกล้องแกลิ่งเดิน | อวดเพ้อ           |
| พะวงและหลงเพลิน        | เพลิดเกียรติ ตนแฮ |
| ประกาศว่านี่เนื้อ      | นี่เนื้อคนดี      |
- (โคลงสุภาษิต, 2520: 141)

พระองค์ทรงใช้สัญลักษณ์คำว่า พวกผักชี หมายถึง ผู้ทำงานอย่างขอไปที กล่าวเสียดลี ถากถาง “ชายเนตรสังเกตอ้า โอษฐ์ไว้กลืนยอ” ผู้ที่ชอบทำงานเอาหน้าไม่ทำงานในหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ หลงใหลกับคำสรรเสริญเยินยอ อีกทั้งยังมักจะประกาศให้ผู้อื่นทราบว่าตนเองทำดีว่า “นี่เนื้อคนดี”

ดั่งบทพระราชนิพนธ์ **“โคลงสุภาษิต (สติญจะ คันโร ปะภิวาตะเมติ, ธรรมะบท, ชุททะกะนิกาย)”** ดังนี้

- |   |        |
|---|--------|
| ◦ “ <u>กลิ่นของสัตบุรุษย่อม ทวนลม ไปได้</u> ” |        |
| นี่แหละอุดมพุทธ                               | ภาษิต  |
| พิจารณาที่สมควร                               | จำจด   |
| สอนและเตือนจิตให้                             | มุ่งดี |

• ของมีกลิ่นมากเช่น	บุบผา
อีกแก่นจันทร์นวล	อ้วนอบ
ของหอมประดามี	ในโลกล
รยรินตระหลบกห้อง	คฤหา
• อีกครววายุอุ้ม	กลิ่นไป
อาจจรไกลตาม	ลมพัด
แต่บ่อาจไหลทวน	ลมล่อง
เพราะเหตุที่ขัดกฎ	ธรรมดา

(โคลงสุภาสิต, 2520: 155)

พระองค์ใช้คำสัญลักษณ์ว่า “กลิ่นของสัตบุรุษ” หมายถึง ความงามในการประกอบธรรมะ เป็นการสั่งสอนให้ทุกคนประกอบกรรมดี ช่วยให้เกิดชื่อเสียงในด้านคุณงามความดีปรากฏกว้างไกล เพราะความดีสามารถไหลออกไปได้ทุกทิศทุกทาง

บทร้อยกรองขนาดสั้นที่ใช้สัญลักษณ์มากที่สุดได้แก่ โคลงสุภาสิต ซึ่งประกอบด้วยโคลงสุภาสิต โดยมีที่มาจากนักปราชญ์ของต่างประเทศทำให้ได้รับความคิดที่หลากหลาย ส่วนใหญ่มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตที่เชื่อมโยงไปยังหลักพุทธศาสนา การใช้ภาษาสัญลักษณ์เป็นภาษาที่ธรรมดาๆ สามารถสื่อความคิดที่เข้าใจง่าย อย่างไรก็ตามการใช้สัญลักษณ์สามารถปรากฏในบทร้อยกรองประเภทต่างๆ นับว่าเป็นเทคนิคของพระองค์ที่ใช้สัญลักษณ์เกี่ยวข้องกับการเมือง เพื่อสื่อสารการเมืองผ่านบทร้อยกรองได้อย่างกลมกลืน

## 2. กลวิธีด้านการใช้ภาษา

### 2.1 การสร้างความงามด้านเสียง

การสร้างเสียงเสนาะถือว่าเป็นสิ่งที่ผู้ประพันธ์ให้ความใส่ใจเป็นพิเศษ ทั้งนี้เพราะต้องอาศัยเสียงเสนาะและจังหวะเป็นเครื่องสร้างความงาม เพื่อให้ง่ายต่อการฟังและจดจำได้ ดังที่ ธเนศ เวิร์รภาดา (2549: 18) ได้อธิบายวิธีการสร้างความงามด้านเสียงว่า “วิธีการสร้างความงามทางเสียงที่นิยมมาก คือ การเล่นเสียงสัมผัสใน มีทั้งสัมผัสสระและสัมผัสพยัญชนะ นอกจากนี้ ยังนิยมเล่นเสียงวรรณยุกต์และการเล่นจังหวะ เช่น จังหวะเน้น จังหวะสมดุล เป็นต้น” ปรากฏในด้านการเล่นเสียงสัมผัสสระ การเล่นเสียงสัมผัสพยัญชนะ และการซ้ำคำ ดังจะกล่าวถึงรายละเอียดดังต่อไปนี้

#### 2.1.1 การเล่นเสียงสัมผัสสระ

พระราชนิพนธ์บทร้อยกรองขนาดสั้นในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีการใช้สัมผัสสระในลักษณะของสัมผัสใน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชั้นหลักชกษณ์ประเภทกลอน ส่วนใหญ่จะได้รับการเล่นสัมผัสในตามแบบสุนทรภู่ ปรากฏในพระราชนิพนธ์บทร้อยกรองประเภทบทกลอน “พระราชนิพนธ์ที่พระราชทานพระนางเจ้าสุวัทนา พระวรราชเทวี” ดังนี้



ยศจมียิงยวดอย่าชวดยศ  
เกียรติคุณแผ่แผ่แพร่เกียรติ

ศรีสง่าปรากฏอย่าหมดศรี  
เจริญอ้วนมวลก็เจริญเทอญ ฯ

(พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2508: 2)

พระราชนิพนธ์หรือยกทรงนี้มีการใช้สัมผัสสระ ดังคำว่า “ยวด กับ ชวด” และคำว่า “ปรากฏ กับ หมด”

จากพระราชนิพนธ์หรือยกทรงประเภทกลอน “ว่าด้วยคุณบิดามารดา” ดังนี้

เมื่อยามผันแปรแซ่เขื่อน  
ฝีกหัดตัดแปลงกิริยา

หมั่นเตือนแต่มีสอนนวนว่า  
เลียมสอนนวจสอนใจ

(เลื้อป่า, 2511: 26)

พระราชนิพนธ์หรือยกทรงนี้มีการใช้สัมผัสสระชนิดสองคำ เป็นการนำคำที่สัมผัสสระเดียวกันมาชิดกันสองคำ ดังคำว่า “แปร กับ แซ่” และคำว่า “สอนกับ วอน” คำว่า หัดกับตัด และ คำว่า วากับจ

จากพระราชนิพนธ์หรือยกทรงประเภทกาพย์ “ชโย” ดังนี้

◦ ชโยให้อึ้งอื้อ                      คือให้ช่วยอำนวยชัย  
ไชยะชานะใน                      เด็กแข็งกล้าฝ่าสงคราม

(เลื้อป่า, 2511: 26)

พระราชนิพนธ์หรือยกทรงนี้มีการใช้สัมผัสสระชนิดสองคำ ดังคำว่า “โย กับ โห้” กับ คำว่า กล้ากับฝ่า และใช้สัมผัสคำคำว่า “ช่วยกับ อำนวย” คำว่า ยะ กับ นะ และ พระองค์ทรงประดิษฐ์ร้อยคำสัมผัสสระได้ทั้งในบทกลอนและบทกาพย์ เพื่อเพิ่มความไพเราะสู่บทพระราชนิพนธ์

### 2.1.2 การเล่นเสียงสัมผัสอักษร

พระราชนิพนธ์หรือยกทรงขนาดสั้นในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีการใช้สัมผัสอักษรที่หลากหลาย สัมผัสอักษรนอกจากจะช่วยให้เกิดเสียงไพเราะยังทำให้ผู้อ่านได้เห็นภาพชัดเจนขึ้น ดังพระราชนิพนธ์หรือยกทรง “ต้อนรับทหารไทย” ดังนี้

◦ เรียงร้อยช้อยศัพท์ชโย      เต็มใจไฟไหม้                      ต้อนรับสหายนายพล  
นายนำเร้าเจ้าอารมณ์      บ่เสียดายชนม์                      พลซ้อนสละอีกคือกราม  
สมที่เป็นพหลพหลาญ      ของพระอวตาร                      ผู้ผ่านพิภพภูมิสยาม

(ดุสิตสมิต เล่ม 4 ฉบับ 40, 2463: 39)

พระราชนิพนธ์หรือทรงมีการใช้สัมผัสอักษรหลายชนิด แบ่งได้ดังนี้

- สัมผัสอักษรชิตสองคำ ดังคำว่า “เรง กับ ร้อง” คำว่า “นาย กับ น้ำ” คำว่า เริง กับ ร้า
- สัมผัสอักษรชิตสี่คำ ดังคำว่า ผู้ กับ ผ่าน กับ ภพ กับ ภูมิ

จากพระราชนิพนธ์หรือทรงมีการใช้สัมผัสอักษร “**ไหว้พระเป็นเจ้า**” กล่าวถึงการดูแลรักษาประเทศของเหล่าเทพยดาที่พระองค์ทรงนับถือ ดังนี้

สี่พักตร์แลแล้งเพ่งพิศ      สี่ทิศสอดส่องมองหมาย  
ปกป้องปวงภัยอันตราย      มิให้กล้ากรายโลกา

(เลื้อป่า, 2511: 49)

พระราชนิพนธ์หรือทรงมีการใช้สัมผัสอักษรชิต ดังนี้

- สัมผัสอักษรชิตสองคำ คำว่า “แล กับ แล้ง” คำว่า “เพ่ง กับ พิศ” คำว่า สอด กับ ส่อง คำว่า มอง กับ มหมาย และคำว่า กล้า กับ กราย
- สัมผัสอักษรชิตสามคำ คำว่า ปก กับ ป้อง กับ ปวง หากสังเกต คำว่า “แลแล้ง” “เพ่งพิศ” “สอดส่อง” “มองหมาย” และ “กล้ากราย” ซึ่งคำเหล่านี้มีลักษณะเป็นคำซ้อน เป็นการช่วยเน้นย้ำความหมายที่มีความไพเราะ

จากพระราชนิพนธ์หรือทรงมีการใช้สัมผัสอักษร “**ต้อนรับทหารไทย**” ดังนี้

“เอื้อนโอษฐ์อวยชัยให้ปวง ทหารผ่านลวง      พันทุกข์เป็นสุขสมใจ”

“ไว้ชื่อภากาจชาติไทย      เกียรติเกริกไกร      ในพื้นพิภพภูมิคน”

(ดุสิตสมิต เล่ม 4 ฉบับ 40, 2463: 40)

พระราชนิพนธ์หรือทรงมีการใช้สัมผัสอักษรชิต ดังนี้

- สัมผัสอักษรชิตสองคำ คำว่า “พื่น กับ พิ” คำว่า “ภพ กับ ภภูมิ คำว่า สอด กับ ส่อง คำว่า มอง กับ มหมาย และคำว่า กล้า กับ กราย
- สัมผัสอักษรชิตสามคำ คำว่า เอื้อน กับ โอษฐ์ กับ อวย และ เกียรติ กับ ไกร

### 2.1.3 การซ้ำคำ

การซ้ำคำ คือ การใช้คำเดียวกันกล่าวซ้ำหลายแห่งในบทประพันธ์หนึ่งบท เพื่อย้ำให้หนักแน่นขึ้น การซ้ำคำในแง่วรรณศิลป์มักจะซ้ำคำที่สำคัญช่วยสร้างความชัดเจนหนักแน่นของสาร ส่วนใหญ่ มักจะเห็นในการเล่นคำ คือ คำแรกของแต่ละวรรค ดังพระราชนิพนธ์หรือยกทรง **“โคลงนิราศประลองยุทธ์”** กล่าวถึง ความอาลัยอาวรณ์นางอันเป็นที่รัก ดังนี้

- เสียงพลสงบสิ้น      ทั้งกอง
- เสียงเงียบยิ่งชวนหมอง      จิตเศร้า
- เสียงจิ้งหรีดรำร้อ      หรีงๆ
- เสียงประหนึ่งจะเว้า      วากยช่วยไศกี

(พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2517: 53)

พระองค์ได้ซ้ำคำว่า “เสียง” ในแต่ละเสียงของแต่ละวรรคนั้นมีความหมายที่แตกต่างกัน ซึ่งมี “เสียงพล” ของการข้อมรบ “เสียงเงียบ” ที่ชวนให้จิตใจเหงา “เสียงจิ้งหรีด” ที่พระองค์ฟังแล้วเปรียบกับเสียงของคนร้องไห้ทำให้เห็นบรรยากาศรอบพระองค์มีส่วนทำให้เกิดความเหงาเศร้าในจิตใจ และการใช้สองคำที่ต้นวรรค ดังนี้

- หอมกลีณกุหลาบแย้ม      ยามบาน
- หอมกลีณสุดนธ์ธาร      อบแล้ว
- หอมกลีณรูปเทียนมลาย      มวญกลีณ
- หอมบ่เท่ากลีณแก้ว      พี่ผู้กลอยใจ

(พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2517: 53)

พระองค์ทรงเน้นย้ำคำว่า “หอมกลีณ” เช่น กลีณของดอกกุหลาบ กลีณน้ำหอม กลีณรูปเทียน ต่างก็ไม่หอมเท่ากลีณของนางอันเป็นที่รัก “หอมบ่เท่ากลีณแก้ว” แสดงให้เห็นความใกล้ชิดสนิทสนมของพระองค์กับนางอันเป็นที่รัก

พระราชนิพนธ์หรือยกทรง **“พระราชนิพนธ์ที่พระราชทานพระนางเจ้าสุวัทนา พระวรราชเทวี”** ดังนี้

- ยศจงมียิ่งยวดอย่าชวดยศ      ศรีสง่าปรากฏอย่าหมดศรี
- เกียรติคุณแผ่แผ่แพร่เกียรติ      เจริญถ้วนมวลกวีเจริญเทอญ ฯ

(พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2508: 2)

พระองค์ทรงเติมคำซ้ำในต้นวรรคและท้ายวรรค คือ คำว่า “ยศ ,ศรี ,เกียรติ, เจริญ” เป็นการเน้นย้ำถ้อยคำที่แสดงที่ช่วยนำชีวิตไปสู่หนทางที่งดงาม สู่ความเจริญรุ่งเรือง

สรุปการสร้างความงามทางด้านเสียง ประกอบด้วย การเล่นเสียงสัมผัสสระ สัมผัสอักษรและการซ้ำคำเป็นการสร้างจินตนาการ สร้างภาพที่เกิดจากการเน้นย้ำความหมายของคำให้เกิดขึ้นในความคิดของผู้อ่าน

## 2.2 การใช้ภาพพจน์

ภาพพจน์ คือ การเขียนที่แจ่มแจ้งจนมองเห็นภาพโดยใช้หลักความเปรียบเป็นหลัก ภาพพจน์ที่ปรากฏในพระราชนิพนธ์หรือทรงขนาดสั้นในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีรายละเอียดดังนี้

### 2.2.1 อุปมา (Simile)

การเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งเหมือนอีกสิ่งหนึ่ง ใช้คำเชื่อมเหล่านี้ ดุจ ดัง ราวกับ เปรียบเหมือน ปรหนึ่ง ฯลฯ เป็นภาพพจน์ที่พบมากที่สุดใบบทพระราชนิพนธ์หรือทรงขนาดสั้นในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ดังพระราชนิพนธ์หรือทรงขนาดสั้น “โคลงสุภาษิต (ปุตตะกัม วิทยะ ราชานโน ประชั รักขันตุ สัพพะทา)” เปรียบพระราชปกครองประชาชนให้เหมือนประหนึ่งพ่อปกครองลูก ดังนี้

◦ “ราชาทุกเมื่อเลี้ยง	รักษา
ทวยราษฎร์ประหนึ่งเป็น	ราชบุตร”
นี้ เป็นเลิศสุภา	ชิตแน เทียนนอ
เป็นคติฝ่ายพุทธ	ศาสนา

(ดุสิตสมิต เล่ม 2 ฉบับ 22, 2463: 173)

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้คำเปรียบ คือ “ประหนึ่ง” โดยใช้คำว่า “ทวยราษฎร์” หมายถึง ประชาชนทั่วไป เปรียบกับ คำว่า “ราชบุตร” หมายถึง โอรสของพระมหากษัตริย์ แสดงให้เห็นน้ำพระทัยที่มีความรัก ความเมตตาสุภาพสนิกรของพระองค์อันเป็นการปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา

ดังพระราชนิพนธ์หรือทรงขนาดสั้น “โคลงสุภาษิต (สัพพณ เจ ปรฐวี ทชชั นากตณญ มภิ ราชเย ,เอกนิบาตชาดก)” เปรียบกับการเลี้ยงคนควรให้กับคนที่รู้คุณคน และรู้จักตอบแทนคุณ ดังนี้

◦ ให้แก่ผู้รู้จัก	คุณา
เปรียบพืชหวานพสุธา	ชุ่มชื่น
ทำชอบก็ตอบสา	ฐเช่น กั้นแล
รู้จักบุญคุณตื่น	ตอบด้วยกายใจ

(โคลงสุภาษิต, 2520: 232)

พระองค์ใช้คำในการอุปมา คือ “เปรียบ” โดยใช้ คำว่า “พืช” เปรียบถึง สิ่งที่ให้ไปเปรียบกับ คำว่า “พสุธา” เปรียบถึง ผู้ที่มีความกตัญญูรู้คุณ หมายถึงผู้ที่กตัญญูรู้คุณคนเปรียบได้กับการ

ปลูกพืชบนพื้นดินที่ชุ่มชื้น

ดังนี้

ดังพระราชนิพนธ์ทร้อยกรองคำฉันท์ “คาถาประสิทธิ์พรแก่คณะเสือป่า” แข็งแกร่ง

- |                       |                |
|-----------------------|----------------|
| ◦ ผู้ไม่ประทุษร้ายต่อ | ศุภมิตระแห่งตน |
| แม้ว่าอมิตรพจฉาย      | ก็ปลาศปรายชัย  |
| เหมือนนวยกุล้ากาจ     | ปมโอาจจะลัมไทร |
| ความสัตยะทรงไว้       | ดุจราคนิโครธดี |

(ดุสิตสมิต เล่ม 1 ฉบับ 8, 2461: 179)

พระองค์ใช้คำในการอุปมา คือ “เหมือน” โดยใช้คำเปรียบเทียบคือ “วายุ” เปรียบถึง หมู่อมิตร, ศัตรู เปรียบกับ คำว่า “ตันไทร” เปรียบถึง ผู้ที่เสียดีมั่นในความสัตย์ ความเปรียบคือผู้ที่ยึดมั่นด้วยความสัตย์ ศัตรูไม่สามารถทำอันตรายใดๆได้

### 2.2.2 อุปลักษณ์ (Metaphor)

อุปลักษณ์ คือ การเปรียบเทียบสิ่งที่มีลักษณะเด่นที่ต้องการเปรียบมากกว่าโดยไม่มีคำเชื่อมโยง ดังพระราชนิพนธ์ทร้อยกรอง “โคลงประลองยุทธ์” เป็นการกล่าวเปรียบของแทนสิ่งหนึ่งโดยเทียบกับนางอันเป็นที่รัก ดังนี้

- |                       |               |
|-----------------------|---------------|
| ◦ วาววาวดาวเด่นเบื้อง | บุรพา         |
| พี่เพ่งพิจารณา        | แน่แล้ว       |
| คือแสงพระกายา         | ยอดสวาท       |
| แห่งมเหสีแก้ว         | กองหล้ามารศรี |

(พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2517: 52)

พระองค์ทรงใช้คำในการอุปลักษณ์ “คือ” โดยใช้คำว่า แสงของดาว เปรียบเทียบกับ “แสงพระกายา” เป็นสิ่งที่บ่งบอกลักษณะของผิวพรรณผู้หญิงที่ตนรักมีความสุกใสเหมือนลักษณะของแสงดาว

จากพระราชนิพนธ์ทร้อยกรอง โคลงสุภษิต (สัทธีระ วิตตัม ปุริสัสสะ เสฏฐัง) กล่าวถึง ความเปรียบความศรัทธากับทรัพย์ ดังนี้

- |                      |                 |
|----------------------|-----------------|
| ◦ ศรัทธาคือทรัพย์ล้ำ | วิไล            |
| “แห่งบุรุษที่ใน      | โลกนี้ ยิ่งผู้  |
| ดูข้าจะขอไซ          | ความออก         |
| อัครตะโนมัตติ        | ชักให้สหายตรง ๆ |

(ดุสิตสมิต เล่ม 8 ฉบับ 83, 2463: 179)

พระองค์ทรงใช้คำในการอุปลักษณ์ “คือ” โดยใช้คำว่า “ศรัทธา” เปรียบเทียบกับ ลักษณะ “ทรัพย์อันมีค่า” ดังนั้น ศรัทธานับว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่ายิ่งนัก

จากพระราชนิพนธ์ทร้อยกรอง **“ว่าด้วยคุณครูอาจารย์”** ดังนี้

- ท่านไซรีให้ทรัพย์อันประเสริฐ คือวิชาดีเลิศกว่าสินสรรพ์
  - ไม่ควรลืมนบุญคุณอนันต์ ต้องเคารพอภิวันท์ทุกเมื่อไป
- (เสือป่า, 2511: 47)

พระองค์ทรงใช้คำในการอุปลักษณ์ “คือ” โดยใช้คำว่า “วิชาดีเลิศ” เปรียบเทียบกับ ลักษณะ “สินทรัพย์อันมีค่า” ดังนั้น ความรู้ นับว่าเป็นทรัพย์ที่มีคุณค่ายิ่งนัก

### 2.2.3 บุคลาธิษฐาน (Personification)

บุคลาธิษฐาน คือ การเปรียบเทียบโดยนำสิ่งที่ไม่มีชีวิตหรือมีชีวิตแต่ไม่ใช่คนมา กล่าวถึงราวกับเป็นคน ดังพระราชนิพนธ์ทร้อยกรอง **“โคลงนิราศประลองยุทธ์”** กล่าวถึง ความอาลัยอาวรณ์ นางอันเป็นที่รัก ดังนี้

- เสียงพลสงบสิ้น ทั้งกอง
- เสียงเสียงยิงชวนมอง จิตเศร้า
- เสียงจิ้งหรีดรำร้อง หวังฯ
- เสียงประหนึ่งจะเว้า วากย์ช่วยไคก็

(พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2517: 53)

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเปรียบเสียงของจิ้งหรีดที่มีกริยาอาการคล้ายคน คือว่าเป็นเสียงของคนทีเศร้าโศกเสียใจ ทำให้ภาพบรรยากาศที่อยู่โดยรอบถูกความเศร้าเข้าครอบคลุมน

### 2.2.3 อติพจน์ (Hyperbole)

อติพจน์ คือ ภาพพจน์เปรียบเทียบเกินจริง เปรียบเทียบในเรื่องปริมาณว่ามาก เหลือเกิน มีเจตนาเน้นข้อความนั้นให้มีน้ำหนักยิ่งขึ้น

พระองค์ใช้ความแวววาวของดวงดาวเปรียบเทียบแสงที่เป็นประกายในดวงตาของหญิงสาว “แสงพระเนตรนางซีทิต” โดยที่ไม่มีดวงดาวใดหรือดวงตาคู่ใดไม่ดังตามเท่า ดังพระราชนิพนธ์ทร้อยกรอง **“โคลงนิราศประลองยุทธ์”** กล่าวถึง การใช้แสงพระเนตรของนางอันเป็นที่รักนำทางในการหาทิศ ดังนี้

- |                       |               |
|-----------------------|---------------|
| ◦ เทวีแน่แล้วตรีภ     | ถึงเรื่อย     |
| จึงเสด็จเยี่ยมใจเจียม | ทิศนี้        |
| ดาวใดจะอาจเทียม       | เทียบเท่า     |
| แสงพระเนตรนางชี้      | ทิศให้เรียมชม |

(พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2517: 53)

การกล่าวถึงการรักษาอารยธรรมเก่าแก่ หากสามารถรักษาต่อไปให้ยาวนานเกิดความ  
งดงามราวกับเมืองสวรรค์ ดังพระราชนิพนธ์หรือยกทรง “ชโย” ดังนี้

- |                   |                           |
|-------------------|---------------------------|
| ◦ อีกกอปรอารยธรรม | เลิศล้ำกว่าคราโบราณ       |
| ปรากฏยศยืนยาว     | ตระการเรืองแมนเมืองสวรรค์ |
- (ดุสิตสมิต เล่ม 1 ฉบับ 1, 2461: 1)

การกล่าวถึงกองเสือป่าราบหนักมีความมั่นคง แข็งแรงดังขุนเขาพระสุเมรุ  
ดังพระราชนิพนธ์หรือยกทรง “ชุมพลเลือป่า” ดังนี้

- |                          |                  |
|--------------------------|------------------|
| ◦ รานหนักก็มั่นประดุจเขา | พระสุเมรุมาศตั้ง |
| เตรียมต่ออริพละกำลัง     | ปมคิดจะเกรงขาม   |
- (ดุสิตสมิต เล่ม 1 ฉบับ 6, 2461: 147)

#### 2.2.4 สัทพจน์ (Onomatopoeia)

สัทพจน์ คือ การเลียนเสียงธรรมชาติ หรือใช้คำที่มีเสียงบ่งถึง เช่น ลี แสง ท่าทาง  
การเลียนเสียงของการเต้นหัวใจที่พระองค์ทรงรู้สึกเสียดายที่ต้องแยกจากสิ่งอันเป็นที่รัก  
พระราชนิพนธ์หรือยกทรง “สังเมือง” ดังนี้

- |                  |                     |
|------------------|---------------------|
| ◦ อนิจจาที่ทำการ | รัฐบาลวิจิตรสวรรค์  |
| จากไปใจตื่นตัน   | เต้นตึกๆ นึกเสียดาย |
- (ดุสิตสมิต เล่ม 1 ฉบับ 5, 2461: 130)

การเลียนเสียงของไม้คิ้วที่แทงไปบนพื้นโต๊ะสนุกเกอร์ที่ตั้ง “กราก” และเสียงของ  
ผ้าสักหลาดที่ปูบนพื้นโต๊ะบิลเลียดร์ชาดดัง “ควาก” ดังพระราชนิพนธ์หรือยกทรง “นางบิลเลียดล่อแก้ว” ดังนี้

- |                             |                          |
|-----------------------------|--------------------------|
| ◦ แหงเปรี้ยงเสียงไม้ดังกราก | สักหลาดชาดควากเป็นรูใหญ่ |
| ขุนมารปากเห่อขึ้นทันใด      | เสียใจแสนอายแก่หา        |
- (ดุสิตสมิต เล่ม 3 ฉบับ 32, 2462: 108)

สรุปกลวิธีการประพันธ์พระราชนิพนธ์หรือทรงขนาดสั้นในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ศึกษากลวิธีด้านการนำเสนอ แบ่งประเด็นได้ 6 ประเด็น ได้แก่ 1. การกล่าวแบบตรงไปตรงมา คือ การแสดงความรู้สึกนึกคิดของพระองค์เองการนำเสนอตามลำดับของเหตุและผล การโน้มน้ำหนักหรือเชิงชวน 2. ใช้วิธียกตัวอย่าง คือ ยกตัวอย่างบุคคล ยกตัวอย่างบุคคลสำคัญ ยกตัวอย่างวรรณคดี 3. การเสียดสีประชดประชัน ใช้น้ำเสียงในการเสียดสี ประชดประชันตัวบุคคล 4. ใช้วิธีการเปรียบเทียบ คือ ด้านธรรมชาติ ด้านร่างกาย และด้านเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน 5. การใช้นิทาน 6. การใช้สัญลักษณ์ ส่วนใหญ่เป็นสัญลักษณ์ตามขนบเดิม เพื่อเข้าใจในความคิดและจินตนาการของผู้ประพันธ์ ด้านกลวิธีด้านการใช้ภาษา ได้แก่การสร้างคามงามด้านเสียง คือ ด้านการเล่นเสียงสัมผัสสระ การเล่นเสียงสัมผัสพยัญชนะ และการซ้ำคำ การสร้างภาพพจน์ คือ อุปมา อุปลักษณ์ บุคลาธิษฐาน อติพจน์ และสัทพจน์เป็นสิ่งที่ช่วยให้ผู้อ่านกระจ่างในด้านความรู้ ด้วยการใช้ภาพพจน์เป็นตัวช่วยเน้นย้ำจินตนาการในการดำเนินการอบรมสั่งสอนให้บุคคลยึดถือปฏิบัติ





## บทที่ 6

### สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

#### สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

ทัศนะและกลวิธีแสดงทัศนะพระราชนิพนธ์บทร้อยกรองขนาดสั้นในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาทัศนะและกลวิธีแสดงทัศนะพระราชนิพนธ์บทร้อยกรองขนาดสั้นในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยศึกษาจากพระราชนิพนธ์บทร้อยกรองขนาดสั้นจำนวน 89 เรื่อง

จากการศึกษาลักษณะทั่วไปของพระราชนิพนธ์บทร้อยกรองบทขนาดสั้นในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ด้านที่มา ฉันทลักษณ์ รูปแบบ และเนื้อหา ผลการศึกษาพบดังนี้

**1. ด้านที่มา** จำแนกพระราชนิพนธ์บทร้อยกรองขนาดสั้นออกเป็นกลุ่มได้ 2 กลุ่ม คือ พระราชนิพนธ์ที่ทรงประดิษฐ์เรื่องขึ้นเองและพระราชนิพนธ์แปล

- พระราชนิพนธ์ที่ทรงประดิษฐ์เรื่องขึ้นเอง จุดมุ่งหมายเพื่อถ่ายทอดความคิดหรือแนวทางการปฏิบัติ ได้แก่ พระราชนิพนธ์ในโอกาสพิเศษต่างๆ บทเพลงวัฒนธรรม บทร้องพระราชทาน บทร้อยกรองเพื่อแสดงทัศนะในเชิงวิจารณ์ บทสวดมนต์ บทเพลงหรือบทร้องเบ็ดเตล็ด

- พระราชนิพนธ์แปล เป็นพระราชนิพนธ์แปลแล้วนำมาขยายความคิด ดึงมีกลุ่มที่มาต่อไปนี้ พุทธภาษิต สุภาษิตจากบุคคลสำคัญ สุภาษิตจากคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา สุภาษิตพระร่วง สุภาษิตจากนักปราชญ์ต่างประเทศ

**2. ด้านฉันทลักษณ์** ปรากฏคำประพันธ์ในรูปแบบต่างๆ โคลง ฉันท์ กาพย์และกลอน ดังนี้

- โคลง ได้แก่ โคลงสุภาพ โคลงกระทู้ โคลงดั้น โคลงโบราณ

- ฉันท์ ได้แก่ วสันตดิลกฉันท์ 14 และอินทริวิเชียรฉันท์ 11

- กาพย์ ได้แก่ กาพย์ฉับบึง กาพย์ยานี 11 และกาพย์ห่อโคลง

- กลอน ได้แก่ กลอนสุภาพ กลอนสี่กวาง กลอนนิราศ และกลอนบทละคร

**3. รูปแบบ** มีปรากฏ 2 รูปแบบ คือ รูปแบบตามขนบ และรูปแบบที่สร้างสรรค์

**3.1 รูปแบบตามขนบ** ปรากฏในฉันทลักษณ์เดี่ยวและฉันทลักษณ์ประสมในการพระราชนิพนธ์ในการพระราชนิพนธ์ฉันทลักษณ์เดี่ยวจะมีโคลง ฉันท์ กาพย์ และกลอน ส่วนฉันทลักษณ์ประสมจะมีกาพย์ห่อโคลง และการนำกาพย์และฉันท์มาแต่งในเรื่องเดียวกัน

**3.2 รูปแบบที่สร้างสรรค์**

**3.2.1 การนำขนบมาดัดแปลง** คือ การนำพระราชนิพนธ์บทร้อยกรองประเภทบทกลอนที่ใช้ถ้อยคำในการบอกเล่าเรื่องทั่วไป มาปรับใส่ทำนองเพลงต่างๆ ให้เหมาะสม ดัดแปลงมาเป็นบทร้อง

วัฒนธรรม ในการชี้แนะแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตนให้จงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ มีความสามัคคี มีความกตัญญู บทวิจารณ์นิราศโดยใช้รูปแบบของนิราศมาแต่งคือ

**3.2.2 การพระราชนิพนธ์โคลงโบราณ** คือ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงศึกษาภาพยี่สารวิลาสินีแล้วดัดแปลงมาเป็นโคลงที่ไม่จำกัดเอกโทเรียกว่า โคลงโบราณ ได้แก่ โคลงวิษุมาลี โคลงมหาวิษุมาลี โคลงจิตจรลดา โคลงมหาจิตจรลดา โคลงสินธุมาลี โคลงมหาสินธุมาลี โคลงนันทะทายีและโคลงมหานันทะทายี

**4. เนื้อหา** จากการศึกษาพบว่าแบ่งตามวัตถุประสงค์มี 5 กลุ่ม คือ เนื้อหาการสอนคุณธรรมตามแนวพุทธศาสนา ปลุกใจให้รักชาติ ด้านวัฒนธรรม ด้านความรักและเนื้อหาที่แต่งตามวาระ ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

**4.1 เนื้อหาสอนคุณธรรมตามแนวพุทธศาสนา** ปรากฏในพระราชนิพนธ์ทร้อยกรองขนาดสั้นในส่วนที่เป็นโคลงสุภาสิตต่างๆ ที่เป็นพุทธสุภาสิต สุภาสิตจากบุคคลสำคัญและสุภาสิตจากคัมภีร์พุทธศาสนา อันเป็นหลักปฏิบัติแห่งผู้ประกาศตนเป็นพุทธศาสนิกชน และ เน้นย้ำหัวข้อธรรมะต่างๆ เช่น สุจริต 3 อย่าง กุศลกรรมบท 10 และมาตาปิตุภูฏาน เพื่อให้จิตรู้จักผิดชอบชั่วดี และมีคุณธรรมที่ปรากฏในพระราชนิพนธ์ทร้อยกรองคือ ความกตัญญูกตเวที ความสามัคคี การเสียสละ และความซื่อสัตย์สุจริต

**4.2 เนื้อหาด้านการปลุกใจให้รักชาติ** แบ่งออกเป็น 4 ประเด็น คือ การปลุกฝังความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับการจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ เพาะความรักในหมู่คณะ, พวกพ้อง การปลุกฝังให้คนไทยมีน้ำใจรักชาติบ้านเมืองของตน เป็นการสร้างความผูกพันให้กับคนในชาติช่วยให้ประเทศชาติมีความมั่นคงที่ยาวนาน การให้ความสำคัญกับผู้นำ ผู้นำควรเชื่อฟังผู้บังคับบัญชาเป็นลำดับขั้นเป็น การสร้างวินัยแห่งหมู่คณะและเป็นสิ่งที่ควรแก่การสรรเสริญ และการสร้างความภูมิใจในชาติไทย คนไทยทั้งปวงควรสืบทอดคุณลักษณะอันเป็นเอกลักษณ์ของชนชาติไทยเหล่านี้ตลอดไป

**4.3 เนื้อหาด้านวัฒนธรรม** แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมที่คนไทยได้ปฏิบัติสืบต่อกันมา เป็นการฝึกตนให้อยู่ในบังคับบัญชา อันส่งผลต่อความเจริญของหน้าที่การงานตนทำ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อตนเองด้วย

**4.4 เนื้อหาด้านความรัก** กวีพรรณนาถึงความรักระหว่างหญิง-ชาย และความรักที่มีต่อเพื่อนมนุษย์

**4.5 เนื้อหาที่แต่งตามวาระต่างๆ** สามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเด็น กิจกรรมด้านหนังสือพิมพ์ การส่งทหารเข้าร่วมสงคราม และกิจการเสือป่า

ทัศนะในพระราชนิพนธ์ทร้อยกรองขนาดสั้นแบ่งได้เป็น 7 ทัศนะ ได้แก่ ทัศนะเกี่ยวกับการสร้างความเป็นชาติไทย ทัศนะในการสร้างเกียรติภูมิของชาติไทย ทัศนะเกี่ยวกับคุณลักษณะประชาชน ทัศนะเกี่ยวกับสถานภาพและบทบาทของหญิงชาย ทัศนะความเชื่อต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทัศนะเกี่ยวกับด้านคุณธรรม และทัศนะเกี่ยวกับความรัก

**1. ทัศนะเกี่ยวกับการสร้างความเป็นชาติไทย** ได้แก่ การสร้างสำนึกในความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ ยึดมั่นในพระพุทธศาสนา และความรักและหวงแหนชาติบ้านเมือง

**1.1 การสร้างสำนึกในความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์** มี 2 ประเด็น คือ การเกิดทุน การรักษาเอกราชของบรรพบุรุษไทย ทรงภาคภูมิใจในพระปรีชาสามารถของพระมหากษัตริย์ไทยในอดีตที่ทรงปกป้อง บ้านเมืองให้อยู่รอดปลอดภัยมาถึงปัจจุบัน ความเชื่อถือและความศรัทธาที่มีต่อพระมหากษัตริย์ขอให้พระมหากษัตริย์ ทรงเจริญพระชนมายุเพื่อที่จะยังผลให้บังเกิดแก่ชาติ ศาสนา คือ สร้างความเจริญทัดเทียมอารยประเทศและสร้าง บ้านเมืองให้มีความสุข

**1.2 ยึดมั่นในพุทธศาสนา** เป็นการพัฒนาจิตใจของคนในชาติให้มรรคธรรม อันนำมาซึ่งความ เจริญในหมู่คณะก็คือประเทศชาตินั่นเอง

**1.3 ความรักและหวงแหนชาติบ้านเมือง** pluggedว่าการทำหน้าที่ด้วยความสมัครสมาน สามัคคี ช่วยในการรักษาความเป็นไทยให้กับชาติบ้านเมืองนั้นด้วยความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา เสียดสละแม้ชีวิต เพื่อรักษาความเป็นไทยอย่างยั่งยืน

**2. ทักษะในการสร้างเกียรติภูมิของชาติไทย** ได้แก่ การสร้างความมั่นคงภายในประเทศ และการทำ ให้นานาประเทศยอมรับ

**2.1 การสร้างความมั่นคงภายในประเทศ** มี 2 ประเด็น คือ กิจการด้านทหาร ประโยชน์ ด้านประเทศชาติมั่นคงเพราะมีผู้ที่เต็มใจจะสละชีวิตอันเป็นการแสดงให้เห็นถึงความจงรักภักดีอย่างใจจริง กับ กิจการ ด้านเลี้ยว พลเรือนพ่อค้า และคหบดีได้เรียนรู้วิชาทหาร ซึ่งจะได้เป็นกำลังสำหรับเกื้อหนุนบ้านเมืองในยามสงคราม

**2.2 การทำให้นานาประเทศยอมรับ** มี 2 ประเด็น คือ การนำทหารเข้าร่วมรบใน สงครามโลกครั้งที่ 1 การแสดงให้เห็นว่านโยบายในการที่พระองค์ส่งทหารเข้าร่วมนั้นประสบความสำเร็จในรัชสมัยของ พระองค์ กับการสร้างสัญลักษณ์ให้เป็นที่จดจำ เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันตามความหมาย แห่งสีของธง

**3. ทักษะเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพลเมือง** ได้แก่ ความเคารพผู้บังคับบัญชาและความ กตัญญูกตเวที

**3.1 การเคารพผู้บังคับบัญชา** นำมาซึ่งประโยชน์แห่งคณะของตน

**3.2 ความกตัญญูกตเวที** พลเมืองความกตัญญูกตเวทีต่อพระมหากษัตริย์ ผู้ที่เป็นข้าบาท ควรมีความจงรักภักดีด้วยการสละชีพ เพื่อปกป้องชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ กตัญญูกตเวทีต่อบุพการีผู้ให้ กำเนิด กตัญญูกตเวทีครูอาจารย์ ครูเป็นผู้ให้ความรู้ซึ่งเป็นทรัพย์อันประเสริฐ จึงไม่ควรลืมนบุญคุณ

**4. ทักษะเกี่ยวกับสถานภาพและบทบาทของหญิงชาย** ได้แก่ ความเป็นลูกผู้ชาย และลักษณะของ สตรีไทย

**4.1 ความเป็นลูกผู้ชาย** ลูกผู้ชายจะต้องเป็นผู้ที่มีความจงรักภักดี ยินดีสละชีวิตเพื่อปกป้อง บ้านเมือง

**4.2 ลักษณะของสตรีไทย** มีการปรับเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิตแบบชาวตะวันตกให้เห็นได้อย่างเด่นชัด

**5. ทักษะความเชื่อต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์** แสดงให้เห็นถึงการยกย่อง ต่อศรัทธาเทพยดาที่จะช่วยปกป้องรักษาและอำนวยพรให้

**6. ทักษะเกี่ยวกับด้านคุณธรรม** ได้แก่ ความเป็นผู้นำที่มีคุณธรรม การรักษาคำมั่นสัญญา

**6.1 ความเป็นผู้นำที่มีคุณธรรม** ทรงเตือนสติให้เห็นคุณค่าความเป็นผู้นำจะต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล การรักษาคำมั่นสัญญา

**6.2 การรักษาคำมั่นสัญญา** เป็นรากฐานสำคัญแห่งความมั่นคงของหมู่คณะ

**6.3 ความรับผิดชอบและการเสียสละ** แนวความคิดในการปฏิบัติตนให้รู้จักการเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ของคณะ

**6.4 รักพวกพ้องเพื่อนฝูง** ความเมตตาของมนุษย์เป็นพื้นฐานที่จะอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

**6.5 ความเคารพต่อกฎหมายบ้านเมือง** รับฟังแนวคิดในสิ่งควรระวังที่จะเคารพกฎหมายไม่ว่าจะเป็นกฎหมายของประเทศใดก็ตาม

**6.6 ความตระหนักรู้ในหน้าที่ของตน** เช่น การใช้เวลาในทางที่ถูก การหมั่นศึกษาหาความรู้

**7. ทักษะเกี่ยวกับความรัก** ทรงแสดงให้เห็นว่าความรักมีอำนาจให้เกิดการสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ ให้เกิดขึ้นภายในจิตใจ เช่น ความสุข ความคิดถึงคนหนึ่งหา ความปรารถนาให้คนที่รักมีความสุขและความอาลัยรักในการสูญเสียสิ่งอันเป็นที่รัก

นอกจากนั้นยังมีพระราชนิพนธ์ขนาดสั้นมีบทร้อยกรองที่ไม่ปรากฏการแสดงทัศนะด้านใดด้านหนึ่งอย่างชัดเจน แต่มุ่งแต่งตามขนบของนิราศ คือ สักระวาชายทะเล เมื่อพรรณนาความกล่าวชมธรรมชาติที่สร้างความสวยงามในจิตใจ สวยงามของหมู่ธรรมชาติ และรำพึงถึงนางอันเป็นที่รัก เป็นการสืบทอดขนบนิราศที่มีมาแต่อดีต

กลวิธีที่พบในพระราชนิพนธ์ร้อยกรองขนาดสั้น แบ่งออกเป็น 2 กลวิธี ได้แก่ กลวิธีด้านการนำเสนอ และกลวิธีด้านการใช้ภาษา ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

**1. กลวิธีด้านการนำเสนอ** มี 6 ลักษณะ ได้แก่

**1.1 การกล่าวแบบตรงไปตรงมา** มี 3 แบบ คือ การแสดงความรู้สึกนึกคิดของพระองค์เอง การนำ ทรงได้ถ่ายทอดความรู้สึกที่ต้องการแสดงออกมาให้ผู้อ่านได้รับทราบถึงความรู้สึกโดยตรงของพระองค์ซึ่งมีทั้งที่บ่งบอกถึงความสุข และความทุกข์ เสนอตามลำดับของเหตุและผล แสดงให้เห็นเนื้อหาของความเป็นเหตุเป็นผลในการปฏิบัติตน เพื่อยึดถือเป็นแนวทางในด้านการงานและการดำเนินชีวิต และการโน้มน้าวหรือเชิญชวน ให้ผู้อ่านได้เข้าใจอย่างลึกซึ้ง จำเป็นต้องสร้างเนื้อหาที่มีข้อความที่เป็นข้อคิด

**1.2 การยกตัวอย่าง** มี 2 แบบ คือยกตัวอย่างบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์ไทยชื่อเสียงให้กับบ้านเมือง กับยกตัวอย่างวรรณคดีเพื่อส่งเสริมการประพันธ์ของไทยให้เจริญรุ่งเรือง

**1.3 การเสียดสีประชดประชัน** ใช้น้ำเสียงในการเสียดสี ประชดประชันตัวบุคคล ใช้คำภาษาต่างประเทศในการพระราชนิพนธ์ร่วมกับภาษาไทย และการวิจารณ์ถ้อยความและการแก้ไขถ้อยคำในนิราศลอนดอนของหม่อมราโชทัย

**1.4 การเปรียบเทียบ** สิ่งที่น่ามาเปรียบเทียบมี 3 กลุ่มคือ ธรรมชาติ ประกอบด้วย สัตว์ ได้แก่ ปลา นก หมู หนู มด ต้นไม้ พระอาทิตย์ พายุ ร่างกาย และเครื่องใช้ในชีวิตรประจำวัน เช่น ทรัพย์สมบัติ เลื้อยเกาะและอาวุธ ทั้งนี้เพื่ออธิบายลักษณะของสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้เกิดจินตนาการจากการเปรียบเทียบนั้น

**1.5 การใช้นิทาน** เพื่อใช้ประกอบเล่าเรื่อง

**1.6 การใช้สัญลักษณ์** ส่วนใหญ่เป็นสัญลักษณ์ตามขนบเดิม เพื่อเข้าใจในความคิดและจินตนาการของผู้ประพันธ์

**2. กลวิธีด้านการใช้ภาษา** มี 2 ลักษณะ ได้แก่

**2.1 การสร้างความงามด้านเสียง** คือ ด้านการเล่นเสียงสัมผัสสระ การเล่นเสียงสัมผัสพยัญชนะ และการซ้ำคำ

**2.2 การใช้ภาพพจน์** ได้แก่อุปมา อุปลักษณ์ บุคลาธิษฐาน และ อติพจน์

## อภิปรายผล

พระราชนิพนธ์หรือทรงของขนาดสั้นในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีที่มาทั้งทางพระราชนิพนธ์ขึ้นเองและพระราชนิพนธ์แปลจากสุภชาติต่างประเทศ นำเสนอในฉันทลักษณ์การประพันธ์มีทั้งโคลง ฉันท์ กาพย์ และกลอน ทรงยึดถือรูปแบบทั้งตามขนบโบราณและทรงคิดสร้างสรรค์เพื่อให้เป็นที่จดจำ เช่น บทเพลงพระราชทาน บทเพลงวัฒนธรรม ในพระราชนิพนธ์หรือทรงของขนาดสั้นนี้ถือได้ว่าพระองค์ทรงรับวัฒนธรรมด้านภาษาของต่างประเทศ ทรงคัดเลือกเนื้อหาที่ต้องการให้ผู้อ่านได้รับรู้ถึงแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตนที่ล้วนก่อให้เกิดผลดีตนเอง สังคมและประเทศชาติ เพื่อเป็นการสร้างความเป็นชาติไทยให้พลกนิกรของพระองค์ได้ตระหนักถึงความรักชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ โดยการเน้นย้ำข้อปฏิบัติให้ปฏิบัติตามพร้อมทั้งเปรียบเทียบให้เห็นอย่างชัดเจนถึงผลดี เช่น รักพวกพ้อง การกตัญญูกตเวที การเชื่อฟังปฏิบัติตามผู้บังคับบัญชาตามระเบียบข้อบังคับ และผลเสียของการไม่ประพฤติปฏิบัติตาม เช่น การแตกแยกความสามัคคี ข้อปฏิบัติเหล่านี้ย่อมส่งผลดีต่อนโยบายการปกครองเป็นหลัก รวมทั้งในการแสดงความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ทรงมีความเชื่อว่าพระมหากษัตริย์เป็นผู้มีบารมีจึงจำเป็นต้องสร้างความเชื่อ ความศรัทธาให้เกิดขึ้นในพระองค์ในฐานะผู้ปกครองประเทศ โดยใช้วิธีการทางการเมือง คือ ดำเนินการทางทหารในการเข้าร่วมรบในสงครามโลกครั้งที่ 1 เมื่อฝ่ายสัมพันธมิตรได้รับชัยชนะประเทศไทยได้รับประโยชน์ในการชนะศึกสงครามครั้งนี้ พระองค์จึงทรงแสดงความยินดีกับทหารที่เข้าร่วมรบเป็นอย่างยิ่ง พิจารณาได้

จากบทร้อยกรองเรื่อง “ชโย , ต้อนรับทหารไทย , ทหารกลับจากราชการสงคราม” เพื่อแสดงให้เห็นพระปรีชาสามารถ และแสนยานุภาพทางทหารที่น่าประเทศให้เป็นที่ยอมรับของนานาชาติ ทรงเห็นค่าของการอนุรักษ์วัฒนธรรมอัน เก่าแก่ทั้งด้านสถาปัตยกรรม วรรณคดี เอกลักษณ์ความเป็นไทย คือ การใช้ภาษาไทยที่ถูกต้อง ทรงเน้นย้ำการใช้ หลักธรรมทางพุทธศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของบุคคลมิให้ประพฤติดิ ดสอนให้พัฒนาตนเอง เพื่อสร้างสรรค์สิ่ง ที่ ดีงามให้เกิดขึ้นในสังคม ทรงปลุกเร้าให้มนุษย์ดำรงชีวิตอย่างสร้างคุณงามความดีต่อผองเพื่อน ครอบครัว ผู้มี พระคุณและประเทศชาติ มุ่งเน้นการพัฒนาจิตใจตามแนวทางของพุทธศาสนา เพื่อสร้างความเชื่อ ความศรัทธาให้ เกิดขึ้นในจิตใจ และเอื้อต่อการดำรงชีวิตที่ไม่เบียดเบียนกัน พระราชนิพนธ์ร้อยกรองขนาดสั้นแสดงทัศนะที่ สัมพันธ์กับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในบ้านเมืองและพระราชประสงค์ให้ประชาชนเห็นประโยชน์ที่ได้รับทราบผลที่เกิดจากพระ บรมราชาบายของพระองค์ คือ การเป็นที่ยอมรับของนานาชาติ อธิพลที่มีต่อความคิดของแนวเรื่องของ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว คือ สภาพแวดล้อมของสังคมและเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในบริบทสังคม ในยุคนั้น เช่น การรับวัฒนธรรมจากตะวันตก สงครามโลกและกิจการของรัฐ อาทิ เลือปลา , กิจการหนังสือพิมพ์ เป็นต้น

จะเห็นได้ว่าทัศนะที่โดดเด่นที่สุดในพระราชนิพนธ์ร้อยกรองขนาดสั้นในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า เจ้าอยู่หัวคือทัศนะเกี่ยวกับการสร้างความเป็นชาติไทย พระองค์เห็นว่าประชาชนชาวไทยควรยึดมั่นในชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ เน้นย้ำในการตอบแทนบุญคุณผู้มีพระคุณเสมอ สิ่งที่ทำให้เกิดบารมีของพระมหากษัตริย์ คือ การรักษาและปฏิบัติตามหลักธรรมทางพุทธศาสนา การสร้างทัศนะในการสร้างเกียรติภูมิของชาติไทย เพื่อการเพิ่ม พลังศรัทธา สร้างพลังทางความคิดให้บุคคลรักชาติบ้านเมือง และช่วยเสริมสร้างสันติสุขให้เกิดขึ้นในสังคมได้เป็น อย่างดี ทัศนะด้านอื่น ๆ ยกเว้นทัศนะด้านความรักก็ล้วนแต่ส่งเสริมหรือสนับสนุนความคิดเรื่องการสร้างชาติความเป็น ชาติไทยทั้งสิ้นอันเป็นการสนับสนุนพระบรมราชาบายในการสร้างความมั่นคงให้กับประเทศเป็นการสร้างเสริมพลังให้กับ พระองค์และประเทศชาติ

นอกจากนั้นด้านกลวิธีการประพันธ์มนพระราชนิพนธ์ร้อยกรองขนาดสั้นแสดงให้เห็นพระปรีชาสามารถ ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในการใช้กลวิธีนำเสนอที่หลากหลายเหมาะสมกับเนื้อหาและจุดประสงค์ ทรงใช้ภาษาที่ง่าย ๆ แต่มีพลังทางความคิด ชี้แนะให้ผู้อ่านดำเนินชีวิตตามแบบอย่างที่ดีและมีคุณธรรม ทั้งทัศนะและ กลวิธีเป็นตัวอย่างที่ดีของร้อยกรองขนาดสั้นที่เป็นพาหนะทางความคิด

### ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาค้นคว้าทัศนะและกลวิธีแสดงทัศนะในพระราชนิพนธ์ร้อยกรองขนาดสั้นในพระบาทสมเด็จพระ มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้วิจัยเห็นว่ามิประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้

1. ศึกษาขนบและนวลักษณ์พระราชนิพนธ์ร้อยกรองขนาดสั้นในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า เจ้าอยู่หัว



## บรรณานุกรม

- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). *ประชุมสุภาสิตพระร่วง*. กรุงเทพฯ: สถาบันภาษาไทย กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- กัณฐิกา ศรีอุดม. (2549). *พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว: พระผู้ทรงสร้าง "จิตวิญญาณ" แห่งสยามรัฐ* ใน ๙ แผ่นดินของการปฏิรูประบอบราชการ. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ.
- กันยารัตน์ ปฐมนุพงศ์. (2539). *การศึกษาวิเคราะห์ตัวละครพราหมณ์ในวรรณคดีที่แปลจากวรรณคดีสันสกฤต พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว*. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภาคใต้. ถ่ายเอกสาร.
- กัลยา กุลสุวรรณ. (2540). *กวีนิพนธ์รูปแบบอิสระของไทยช่วง พ.ศ.๒๕๑๙ ถึง พ.ศ. ๒๕๓๗*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.
- กุหลาบ มัลลิกะมาส. (2525). *ความรู้ทั่วไปของวรรณคดี*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- (2531). *วรรณคดีวิจารณ์*. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- กীরติ ชนะไชย. (2547). *ฉันทลักษณ์ในกวีนิพนธ์ไทยสมัยใหม่ : การสืบทอดการสร้างสรรค์ และความสัมพันธ์ กับสุนทรียภาพทางวรรณศิลป์*. วิทยานิพนธ์ อ.ม. (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- เกื้อกมล พุกษประมุข. (2548). *โคลงพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เกื้อพันธุ์ นาคบุปผา. (2521). *วรรณคดีวิจารณ์*. เชียงใหม่: วิทยาลัยครูเชียงใหม่.
- ชินษุลา วงศ์พานิช; และคณะบรรณาธิการ. (2547). *ใต้ร่มพระบารมี จักรีนถบดินทร์สยามินทราธิราช*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- โคลงสุภาสิต, พระราชนิพนธ์*. (2520). จากหนังสือพิมพ์ดุสิตสมิต พ.ศ.2461-2463. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช
- คณาจารย์ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2546). *สังคมและวัฒนธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คำพร สุนทรธรรมนิติ. (2534). *การวิเคราะห์เปรียบเทียบละครพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 6 กับบทละครของครูเทพที่แสดงห้คณะต่อคนจีน*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. ถ่ายเอกสาร.
- (2519). *พระราชกรณียกิจสำคัญในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่อง พระบรมราชาบายทางการเมือง*. พระนคร: องค์การคุรุสภา.



- จิรพันธ์ ชาตชินเชาวน์. (2538). *การดำเนินนโยบายชาตินิยมในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว*.  
 ปริญญาโท กศ.ม. (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.  
 ถ่ายเอกสาร.
- จุมพล หนิมพานิช. *หน่วยที่ 9 การเมืองการปกครองสมัยรัชกาลที่ 6*. พิมพ์ครั้งที่ 25. กรุงเทพฯ: เอกสารการ  
 สอนชุดวิชาประวัติศาสตร์สังคมและการเมืองไทย สาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ชมพูนุท เมฆเมืองทอง. (2540). *วิเคราะห์อรรถถ้อยคำในบทละครร้อยกรอง พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า  
 เจ้าอยู่หัวที่ได้รับอิทธิพลจากวรรณคดีสันสกฤต*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ: บัณฑิต  
 วิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.
- มูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย. (2529). *ดุสิตสมิต เล่ม 1 ฉบับที่ 1 - 11 (7 ธันวาคม 2461 - 22 กุมภาพันธ์  
 2461)*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- (2529). *ดุสิตสมิต เล่ม 2 ฉบับที่ 12 - 25 (มีนาคม เมษายน พฤษภาคม พ.ศ. 2461 - 2462)*.  
 กรุงเทพฯ: มูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- (2529). *ดุสิตสมิต เล่ม 3 ฉบับที่ 26 - 37 (มิถุนายน กรกฎาคม สิงหาคม) พ.ศ. 2461 - 2462*.  
 กรุงเทพฯ: มูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- (2532). *ดุสิตสมิต เล่ม 5 ฉบับที่ 46 - 54 (พฤศจิกายน - ธันวาคม 2462)*. พิมพ์ครั้งที่ 2.  
 กรุงเทพฯ: มูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- (2533). *ดุสิตสมิต เล่ม 6 ฉบับพิเศษ-ฉบับที่ 66 (มกราคม กุมภาพันธ์ มีนาคม 2462)*. พิมพ์  
 ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: มูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- (2538). *ดุสิตสมิต เล่ม 11 ฉบับที่ 118 - 131*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: มูลนิธิมหามกุฏราช  
 วิทยาลัย.
- (2541). *ดุสิตสมิตเล่ม ฉบับพิเศษ*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- เถกิง พันธุ์เถกิงอมร. (2528). *หลักวิจารณ์วรรณคดี*. พิมพ์ครั้งที่ 2. นครศรีธรรมราช: โครงการตำราและ  
 เอกสารวิชาการ วิทยาลัยครุนครศรีธรรมราช.
- ทองพูล ทองน้อย. (2539). *การวิเคราะห์บทบาทของร้อยกรองที่มีต่อสังคมไทย*. ปริญญาโท  
 กศ.ม. (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ทวี มุขธระโกษา. (2506). *พระมหาธีรราชเจ้า*. กรุงเทพฯ: แพรววิทยา.
- เทพกษัตรสมุห. (2511). *เสื่อป่า*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย จัดพิมพ์โดยเสด็จพระกุศลซึ่งสมเด็จพระ  
 พระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี ทรงบำเพ็ญในวันคล้ายวันสวรรคต  
 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว วันที่ ๒๖ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๑๑ ครบ ๔๓ ปี.
- ธงชัย หวานแก้ว. (2522). *การปลุกฝังความรักชาติตามที่ปรากฏในบทละครพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระ  
 พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว*. ปริญญาโท กศ.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย  
 ศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

- ชงทอง จันทรางศุ; และ เขมทัต วิศวโยธิน. (2529). *สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า*. กรุงเทพฯ: อักษรสัมพันธ์.
- ชัชชัย ดุสิตกุล. (2547). *บทโคลงละครพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว*. วิทยานิพนธ์  
อ.ม. (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- ชญญา สังข์พินชานนท์. (2539). *วรรณกรรมวิจารณ์*. ปทุมธานี: นาค.
- ธิดา วัฒนกุล. (2519). *แนวความคิดทางการเมืองในบทละครพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า  
เจ้าอยู่หัว*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทร  
วิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- บุญเหลือ เทพสุวรรณ, ม.ล. (2517). *วิเคราะห์วรรณคดีไทย*. กรุงเทพฯ: โครงการตำราสังคมศาสตร์และ  
มนุษยศาสตร์.
- ประยูรท์ สิทธิพันธ์. (2515). *พระมหาธีรราชเจ้า*. กรุงเทพฯ: มิตรสยาม.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น.
- รวงร้อย กล่อมเอียง. (2516). *พระบรมราชาธิบายเกี่ยวกับปัญหาชาวจีนในพระราชอาณาเขตรัชสมัย  
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิต  
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- พรพิมล พิมพ์สวัสดิ์. (2542). *แนวคิดสุนทรียภาพในวรรณกรรมร้อยกรองของไพโรจน์ ชาวงาม*. วิทยานิพนธ์  
กศ.ม. (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2548). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 13.  
กรุงเทพฯ: เอส. อาร์. ฟรินติ้ง แมส โปรดักส์.
- ยุพร แสงทักษิณ. (2548). *รู้จักรเส้นสายสีเสแวงแห่งภาษาและวรรณคดี*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (ม.ป.ป.). *โคลงวิษุมาลี พระราชนิพนธ์ตอบคำสดุดีลิลิตดอนเจดีย์  
ของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี*. พระนคร: หอวิชาฐานุสรณ์.
- (2506). *ปลุกใจเสือป่า*. พระนคร: หอวิชาฐานุสรณ์.
- (2470). *พระบรมราชาธิบายในการประพันธ์*. พระนคร: โสภณพิพรรฒธนาการ.
- (2520). *พระราชนิพนธ์โคลงสุภาษิต (จากหนังสือดุสิตสมิต พ.ศ. ๒๔๖๑-๒๔๖๓)*. กรุงเทพฯ:  
คณะอนุกรรมการรวบรวมและค้นคว้าเกี่ยวกับพระราชนิพนธ์ ฯลฯ ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า  
เจ้าอยู่หัว.
- (2524). *พระราชนิพนธ์ร้อยกรองร้อยเรื่อง (พ.ศ. ๒๔๖๓-๒๔๖๘)*. กรุงเทพฯ: คณะอนุกรรมการ  
รวบรวมและค้นคว้าเกี่ยวกับพระราชนิพนธ์ ฯลฯ ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว.
- รามธิบดีศรีสินทร มหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (2517). *พระบรมราชาธิบายใน  
การประพันธ์, โคลงสุภาษิตว่าด้วย, โคลงนิราศประลองยุทธ, ลักระวาชายทะเล, ลักระวาน่าหนาว,  
นิราศมะเหลเถไถ*. กรุงเทพฯ: ครูสภา.

- รื่นฤทัย สัจจพันธุ์. (2540). *อิทธิพลวรรณกรรมต่างประเทศที่มีต่อวรรณกรรมไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วิทย์ ศิวะศรียานนท์. (2544). *วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: ธรรมชาติ.
- วิษณุ พัฒนวิบูลย์. (2541). *การศึกษาเปรียบเทียบวรรณคดีคำสอนเรื่องโคลงโลกนิติ และโคลงสุภาสิต พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (ไทยศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ถ่ายเอกสาร.
- วิภา กงกะนันท์. (2522). *วรรณคดีศึกษา*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ศิริเพ็ญ แสงเดช. (2538). *วิเคราะห์คุณธรรมของตัวละครเอกในบทละครพูดร้อยแก้วพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม.(ภาษาไทย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.
- สมบัติ ธำรงธัญวงศ์. (2547). *การเมืองการปกครองไทย พ.ศ. ๑๙๖๒ - ๒๕๐๐*. กรุงเทพฯ: คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สมทรง ชีวะพันธ์. (2520). *วิเคราะห์บทพระราชนิพนธ์ลิลิตนารายณ์สิบปางในพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สารานุกรมพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เล่ม ๒ พระราชกรณียกิจที่เกี่ยวข้องของภายหลังรัชสมัย. (2540). พิมพ์ครั้งที่ 2 แก้ไขและเพิ่มเติม กรุงเทพฯ: มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว.
- สุมาลี วีระวงศ์; และคณะ. (2544). *กวีนิพนธ์ไทยร่วมสมัย: บทวิเคราะห์และสรุพนิพนธ์*. กรุงเทพฯ: ศยาม.
- สุรพงษ์ ยิ้มละมัย. (2543). *วรรณกรรมศึกษา*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาสารคดีศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ไสว วัฒนเศรษฐ์. (2500). *เกียรติคุณพระมงกุฎเกล้าฯ*. พระนคร: วัฒนาพานิช.
- อรรช ตราชู. (2537). *แนวคิดคุณค่าทางวรรณศิลป์ในกวีนิพนธ์ร้อยกรองของอังคาร กัลยาณพงศ์*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี. ถ่ายเอกสาร.
- อมรรตฤณารักษ์, (แจ่ม สุนทรเวช), จมีน. (2513). *ดุสิตธานีเมืองประชาธิปไตยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว*. พระนคร: ม.ป.ท.
- อรพินทร์ บำรุงเมือง. (2544). *วิเคราะห์สุนทรียภาพในวรรณกรรมร้อยกรองของเรคำ ประโยคคำ*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม.(ภาษาไทย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ. ถ่ายเอกสาร.

อรรรรณ ศรีอุดม. (2543). การศึกษาเรื่องการท่องเที่ยวในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2453-2468). ปรินญาณินพนธ์ ศศ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

อวยพร มิลินทางกูร. (2519). ลักษณะคำประพันธ์ร้อยกรองไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2475-2501. ปรินญาณินพนธ์อักษร ศาสตรมหาบัณฑิต อ.ม. (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

อธยา โกลลกาญจน. (2531). การศึกษาเกี่ยวกับการแสวงหาการยอมรับจากนานาประเทศในรัชสมัยพระบาท สมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. รายงานการวิจัยภาควิชาประวัติศาสตร์. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ถ่ายเอกสาร.

โอภาส เสวิกุล. (2511). ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 1. พระนคร: เกษมบรรณกิจ.





## ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล นางสาวจรัสพิมพ์ ศิริมาตร์  
วันเดือนปีเกิด 6 มีนาคม 2514  
สถานที่เกิด อำเภอหนองม่วง จังหวัดลพบุรี  
สถานที่อยู่ปัจจุบัน 383/1 หมู่ที่ 2 ตำบลหนองม่วง อำเภอหนองม่วง  
จังหวัดลพบุรี 15170

### ประวัติการศึกษา

- พ.ศ. 2531 มัธยมศึกษาตอนปลาย  
จากโรงเรียนพิบูลวิทยาลัย
- พ.ศ. 2542 ปริญญาครุศาสตรบัณฑิต (ค.บ.) สาขาวิชาภาษาไทย  
เกียรตินิยมอันดับ 2 จากสถาบันราชภัฏเทพสตรี ลพบุรี
- พ.ศ. 2554 ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.) สาขาวิชาภาษาไทย  
จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

